

STJEPAN PEPELJNJAK

BELA ROŽA I ČRENI JORGOVAN

Običaji zagrebačke okolice od tradicije do pučkoga kazališta

Stjepan Pepeljnjak

BELA ROŽA I ČRENI JORGOVAN

Običaji zagrebačke okolice od tradicije do pučkoga kazališta

Urednici: Tvrko Zebec, Anamarija Žugić Borić

Biblioteka:

Iz arhiva

(Urednici: Marina Blagaić Bergman, Joško Čaleta, Koraljka Kuzman Šlogar, Irena Miholić)

Nakladnik:

Institut za etnologiju i folkloristiku

Za nakladnika:

Iva Niemčić

Recenzenti:

akademik Josip Bratulić

mr. sc. Jozo Čikeš

prof. dr. sc. Sanja Nikčević

Lektura:

Anamarija Žugić Borić

Oblikovanje i grafička priprema:

Anja Tkalec

Unos teksta i korekcija:

Željka Alar

Oblikovanje naslovnice:

Anja Tkalec

Tisak:

Knjigoprint

Sponzor:

Općina Marija Bistrica

Objavlјivanje knjige potpomoglo je Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH

ISBN 978-953-8089-77-0

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001160268.
© 2022. Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

Stjepan Pepeljnjak

BELA ROŽA I ČRLENI JORGOVAN

Običaji zagrebačke okolice od tradicije do pučkoga kazališta

Urednici

Tvrtko Zebec i Anamarija Žugić Borić

Zagreb, prosinac 2022.

*U spomen kćeri Zrinki Pepelnjak,
prof. etnologije i komparativne književnosti
(1972. – 2022.)*

SADRŽAJ

Riječ urednika	11
Stjepan Pepelnjak: Pučko kazalište kao svjedočanstvo života.....	15
RESNIČKA SVADBA.....	19
Zrinka Pepelnjak: Resnička svadba od običaja i obreda do predstave, analiza.....	21
Uvod.....	21
a) Tradicijska svadba u Resniku, običaji i obred	24
b) Resnička svadba, izvedba obreda u pokladnim običajima.....	27
c) „Resnička svadba“, kazališno uprizorenje običaja	31
Zaključak.....	45
„Resnička svadba“, dramatizacija običaja	47
Pjesme „Resničke svadbe“, stihovi i notni zapisi	86
TRADICIJSKI OBIČAJI VINOGRADARA	105
1) Vincekovo	108
Obred blagoslova trsja	108
„Vincekovo“, dramatizacija običaja	112
„Vincekovo vu Velikem Vrhu“, dramatizacija običaja	122
Prigodne pjesme za Vincekovo, stihovi.....	126
2) Martinje	130
Obred krštenja mošta u Mariji Bistrici	130
„Martinska zabava“, tekst za izvođenje obreda Martinja prema Križevačkim štututima	133
Prigodne pjesme za Martinje, za izvođenje ceremonijala krštenja mošta, stihovi i notni zapisi	150
Vinska sladarija ili spravljanje vinske kapljice.....	156

KRŠĆANSKI BLAGDANI.....	167
1) Božić	169
Božićni običaji u okolini Zagreba.....	169
„Božićni kind“, dramatizacija običaja	173
2) Poklade.....	183
Podrijetlo pokladnih običaja.....	183
„Faško“, fašenjska scenska spelancija u tri slike.....	192
3) Uskrs	207
Tradicionalizam resničke kulture	207
„Vuzmeni pisanec Resnika“, dramatizacija običaja	212
 KAJKAVSKE DRAME.....	227
„Svoga tela gospodar“, dramatizacija istoimene novele Slavka Kolara.....	229
„Predstava Hamleta vu selu Šašnica Dolna“, obrada i prijevod dramskoga teksta <i>Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja</i> s dopuštenjem autora Ive Brešana	242
 LITERATURA	289
POPIS ILUSTRACIJA	293
MALI KAJKAVSKI RJEČNIK ZAGREBAČKE OKOLICE.....	297
PRILOG.....	347
Osnivanje, početci i kazališni rad KUD-a „Resnik“	347
O AUTORU	353

RIJEĆ UREDNIKA

U biblioteci *Iz arhiva* objavljuje se etnografsko gradivo koje je pohranjeno u Institutu za etnologiju i folkloristiku i drugim arhivima ili prikupljeno tijekom recentnih terenskih istraživanja djelatnika Instituta i vanjskih suradnika. Riječ je o kazivanjima, zvukovnom, (s)likovnom i filmskom gradivu, rukopisnim tekstovima te notnim zapisima koji su stručno obrađeni i/ili znanstveno interpretirani.

Autor ove knjige, Stjepan Pepelnjak, znanstvenik – mikrobiolog, sveučilišni profesor u mirovini, cijeli je život zaljubljenik u tradicije svojega rodnog Resnika te svestrani umjetnik koji od mlađih dana prikuplja, bilježi i obrađuje te tradicije kako bi ih očuvao od zaborava. Autor je monografije o *800 godina Resnika i župe* (2014), a u ovoj je knjizi opisao neke od običaja kroz godinu koje je usto dramatizirao, kao što je učinio i sa sada već glasovitom „Resničkom svadbom“, koju je uz članove KUD-a „Resnik“ scenski prikazivao pola stoljeća. Običaje Vincekova i Martinja dramatizirao je i izveo u suradnji s Udrugom vinogradara Marije Bistrice i KUD-om „Lovro Ježek“ iz Marije Bistrice. Prilozi su to koji ocrtavaju tradicijske običaje bliže zagrebačke okolice, običaje koji se razlikuju u detaljima izvedbe, ali čine korpus tradicijskoga života cijelog područja.

Suradnja s Referentnim centrom za nematerijalnu kulturu Instituta za etnologiju i folkloristiku ogleda se i u ovom monografskom izdanju. Naime, u njemu je autor na jednometar mjestu – uz kraće opise tradicijskih običaja koje je na terenu, ponajviše u Resniku, proživljavao od djetinjstva te bilježio u obitelji i od suseljana cijeli svoj život – okupio svoje dramatizacije tih običaja i obreda. Tomu je pridodao i kajkavsku dramatizaciju Kolarove novele *Svoga tela gospodar*, odnosno kajkavsku preradu Brešanove *Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja*, koje je desetljećima izvodio sa svojim resničkim pučkim glumcima na pozornicama u domovini te za Hrvate izvan domovine. Mnoge tonske snimke i videozapisi s tih nastupa pohranjeni su u Odjelu dokumentacije Instituta za etnologiju i folkloristiku.

Uvodna studija Zrinke Pepelnjak – diplomski rad izrađen pod mentorstvom dr. sc. Lade Čale Feldman te uređen u skladu s potrebama ovoga izdanja – teorijskim uvidima o fenomenu folklornoga kazališta, odnosno teatrabilnih oblika i inscenacija običaja podebljava nastojanja Stjepana Pepelnjaka da što obuhvatnije opiše genezu te razvoj teatrabilnih pojava u zagrebačkoj okolici. Nastavno na to, podnaslov knjige navodi raspon od tradicije do pučkoga kazališta upravo kako bi naglasio široko područje Pepelnjakova

interesa i umjetničkoga stvaralaštva, kao i slojevitost kazališnih oblika u zajednici koji, iako se često razlikuju funkcijom i stilom, posjeduju neupitnu umjetničku i(li) baštinsku vrijednost. Pučko se kazalište stoga ne nadaje kao evolucijski skok u odnosu na teatralibilne pojave u tradiciji neke zajednice, nego kao tek jedna od raznovrsnih, jednakovrijednih manifestacija široko shvaćenoga pojma kazališta. Dramatizirajući običaje ili prilagođavajući kanonske dramske tekstove hrvatskih autora za izvedbe pučkoga kazališta, Pepeljnjak se prema kazalištu kontinuirano ophodi s navedenom sviješću i poštovanjem.

„Bela roža“ i „črleni jorgovan“ na prvi su pogled tek zvučne sintagme, preuzete iz Pepeljnjkove dramatizacije „Resničke svadbe“, koje aludiraju na djevojku i mladića spremne za ženidbu. Promišljanje o resničkoj svadbi i Pepeljnjkova ljubav prema Resniku, kako se već naglasilo, zaista zaokružuju ovu knjigu, no navedena sintagma izabrana je kao naslov iz složenijih razloga. Ta slikovita, u ovome slučaju muško-ženska dinamika istodobno može biti simbol najrazličitijih dualnosti u prirodi, koje se zatim očituju u zajednicama i njihovim tradicijama. Prizivajući izmjene godišnjih doba – zatišje i obnovu prirode, zatim rođenje i smrt čovjeka, njegove prijelaze iz mladosti prema zrelosti i u starost, uopće strukturu međuljudskih odnosa, pa čak i političko-kritičku slobodu karnevalskoga izraza u odnosu na svakodnevnicu, ta kolebajuća dinamika svoj smisao ne pronalazi u međusobnu dokidanju, nego u uzajamnosti naočigled suprotnih pojmoveva. Naime, upravo je međudjelovanje suprotnosti garancija održivosti prirodnih i društvenih procesa, kao i svjedočanstvo jedinstvenosti čovjeka i prirode. Bela roža i črleni jorgovan stoga zajedno podrazumijevaju sve prirodne, godišnje i društvene pojave koje je Pepeljnjak posredstvom kazališta pokušao opisati u ovoj knjizi, kao i mnogobrojne, katkad gotovo disparatne znanstveno-umjetničke afinitete u autorovu životopisu.

I kajkavsko je narječe bogato dvojnim ili višestrukim varijantama, a upotrijebljeno u zapisu običaja, pa i u književnom, dramskom tekstu, osim osebujnih riječi i fraza nerijetko otkriva i različite implicitne spoznaje; mudrost, ironiju i dr., koje su se kroz povijest akumulirale oko njega. Knjiga stoga tolerira različite neujednačenosti u grafiji i nazivlju shvaćajući ih kao svjedočanstvo uvijek promjenjiva, neuhvatljivoga govora zajednice – kao odraz njezina identiteta. Autor se usto pobrinuo i za što bolje razumijevanje samoga narječja pripremivši bogati kajkavski rječnik zagrebačke okolice, koji se nalazi pri kraju ove knjige.

Uvjereni smo kako će knjiga biti koristan izvor za daljnja etnološka, folkloristička, antropološka, teatrološka i druga kulturno-istraživanja zagrebačke okolice, a osobito Resnika i Marije Bistrice. Bit će i referentno izdanje za praktičnu primjenu u obnovi i očuvanju kulturne baštine u obrazovanju, folklornom i dramskom amaterizmu i kulturnom turizmu. Uz to što donosi dramatizacije, pisana je popularno-znanstvenim stilom, pa će uistinu biti prihvatljiva i široj čitateljskoj publici.

Tvrtko Zebec i Anamarija Žugić Borić

Stjepan Pepelnjak

Pučko kazalište kao svjedočanstvo života

U svakoj društvenoj sredini slojevitost načina života odraz je povijesnih i ekološko-geografskih uvjetovanosti prepletenih kolektivnim pamćenjem zajednice. Svladavanje vještina u osiguravanju egzistencijalnih i materijalnih dobara nametnulo je određene životne navike, prosudbeni sustav vrijednosti, način komunikacije, jezik i vjerovanja, što se odrazilo na oblikovanje kulturoloških obilježja pojedinih etničkih skupina i, konačno, nacije u cjelini. Ona zapravo tvori svijest o vlastitoj posebnosti, koja odražava i razvija duh kulturne tradicije.

Od prakršćanskih vremena tako stvoreno duhovno nasljeđe proteže se s brojnim prilagodbama sve do naših dana. Prenošenje različitih vjerovanja, praznovjerja i načina izražavanja s koljena na koljeno u svijesti zajednice koja se oblikovala u načinu života, ponašanja i odijevanja obilježeno je u brojnim običajima koje prepoznajemo kao značajke tradicijske kulture.

Dosljednost pojedinih običaja provjeravala se generacijskim iskustvom u tumačenju i načinu njihove provedbe. Naime, običaji su zbog različitih povijesnih okolnosti doživljavali prilagodbu, ali i prisvajanja pojedinih utjecaja drugih sredina, pa su s vremenom prihvaćeni kao vlastiti izraz u načinu izvedbe ili odijevanja, u glazbi, plesu i slično. Takve utjecaje na ruralne sredine često primjećujemo u susjednim krajevima ili obližnjim selima (npr. u graničnim područjima pojedinih župa).

Tradicijska memorija u tisućljetnoj povijesti tako je oblikovala običaje i razvijala njihovu strukturu, oblike i primjenu u svakodnevnom životu, pri čemu je važno poštivanje

i razumijevanje specifičnosti vlastitoga jezika, odnosno, jezičnoga idioma. To se posebice odnosi na izgovor i fonološki sustav, koji se često za iste riječi razlikuje od sela do sela.

Za održavanje i obnavljanje tradicijskih običaja zaslužni su daroviti i kreativni pojedinci koji iz obiteljskoga kruga prenose svoju kulturnu baštinu na scenu putem kulturno-umjetničkih društava ili pučkih kazališnih izvedbi. Na taj način običajima pridaju novi društveni značaj i novu estetsku formu pretvarajući tradicijske korijene u suvremena svjedočanstva na kojima se temelji nacionalna i lokalna prepoznatljivost, odnosno kulturni identitet. Potonji nije važan samo za razvijanje svijesti o vrijednostima tradicijske kulture i kulture uopće nego i kao poticaj da se njezino bogatstvo i raznolikost poštuje. U tom smislu, ona će i u budućnosti biti dragocjeno svjedočanstvo o prepoznatljivosti duhovnoga i kreativnog u povijesti i sadašnjosti naše etnografske baštine.

Knjiga koja čuva i običaje i pučko kazalište

Cilj je ove knjige dramatizacijom običaja približiti svjedočanstva iz života sela o godišnjim i životnim običajima u okolini Zagreba raznolikom čitateljstvu, prije svega kazališnim umjetnicima, teatrolozima i etnolozima. Namjera je dočarati čitateljima običaje opisom, analizom i dijalogom kajkavaca, drugim riječima, prikazom autentičnoga duha njihova obiteljskog života i poimanja tradicijske baštine. Opisom su izneseni svi značajni trenutci, značenje i sadržaj pojedinoga običaja.

Dramski tekstovi običaja pružaju mogućnost oživljavanja atmosfere događaja za scensku izvedbu resničke svadbe, tradicijskih običaja vinogradara (Vincekovo i Martinje), Božića, poklada, korizme i Uskrsa. Ponuđenim dramskim tekstovima istodobno je namjera, uz svjedočanstvo života i vjerovanja, pokazati poveznicu između samih tradicijskih događaja, odnosno teatrabilnih oblika predstavljanja i pučkog teatra. Pučki nam teatar doista približava duhovnu atmosferu u životnoj stvarnosti kajkavskoga dijaloga, a dijalog sam u sebi već otkriva više o tradicijskom načinu života sela u okolini Zagreba. Kazališni prikaz običaja ujedno razotkriva jezičnu specifičnost i govornu strukturu kajkavskih govora i jezika u zagrebačkoj okolini te duhovnu, glazbenu i plesnu tradiciju kojom potvrđuje vrijednost kulturnoga identiteta.

Pojedini su se običaji spontano sporadično oživljavali u pojedinim selima (fašnik, fašenjska svadba, Martinje, Vincekovo i svadbe, često nazvane prema mjestu izvođenja: Čučerje, Resnik, Markuševac, Prepuštovec, Buševec i više zagorskih sela – Marija Bistrica i dr.). Svako ih je selo izvodilo na svoj način, bez pisanoga teksta, inventivno improviziranim dijalozima izvođača. Oni su u suštini isti, ali s naglascima na detaljima iz života odabране regije (Zagorje, Prigorje, Turopolje, Posavina).

KUD „Resnik“ scenske je izvedbe godišnjih običaja počeo priređivati 1962. godine, a u programu festivala dramskih amatera izvodio je dramske tekstove S. Pepelnjaka, koji

je i režirao svoje predstave s naglaskom na izvornosti pučkoga teatra i njegovu smislu u tradiciji te strukturi običaja. Prema tim scenarijima resnički su godišnji običaji pretvoreni u film i prikazani na HRT-u: *Fašenjek* (Drago Bahun, 1981.), *Faško* (Edo Galić, 1997.), *Božićni kind Resnika* (Igor Michieli, 1996.), *Idu svati* (Željko Belić, Zrinka Pepelnjak, 2001.), *Vincek trsek zbudi* (Aleksej Pavlovsky, Ivo Kuzmanić, 2008.) te, u produkciji Udruge vinogradara Marija Bistrica, *Martinje i Vincekovo* (S. Pepelnjak, KUD „Resnik“ i KUD „Lovro Ježek“, Marija Bistrica, tradicionalna godišnja produkcija „Klik“, Marija Bistrica, 2000. – 2019.).

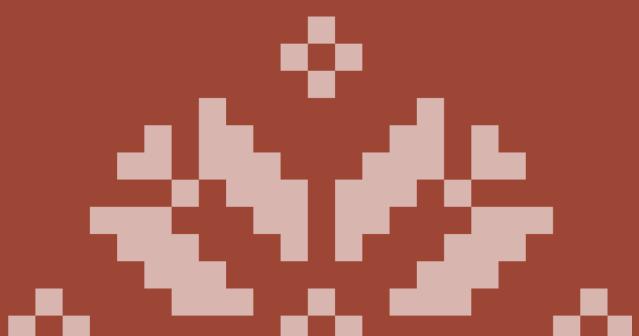
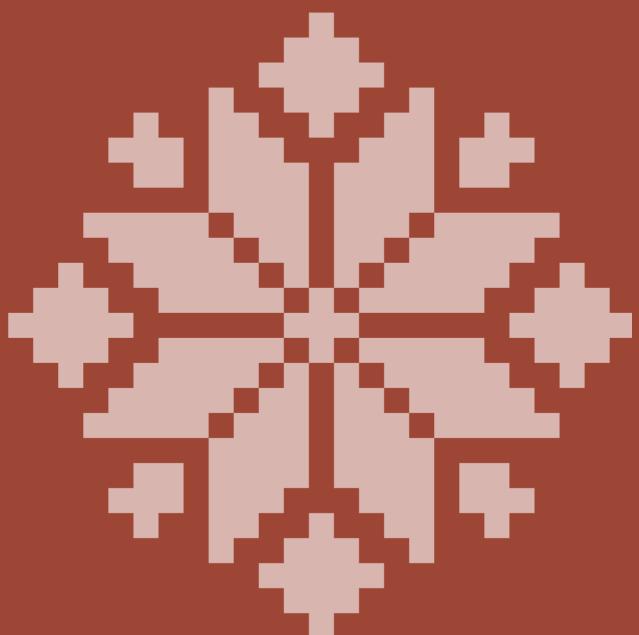
Ova knjiga pisana je s namjerom da bude trajno svjedočanstvo o životu pučkog kazališta zagrebačke okolice te o jeziku specifičnom za kulturnu baštinu toga podneblja koji se, između ostalog, odražava upravo u njezinim dramatizacijama. Oni nestaju paralelno s nestankom ruralne zajednice i njezina načina života te dolaskom drugih kultura na šire područje grada Zagreba. Odumiranjem domicilnog stanovništva Župa Resnik gubi nekadašnji broj stanovnika od više od 2000, a zbog učestalih migracija i doseljavanja stanovništva u Resnik i Ivanju Reku, Gradska četvrt Peščenica – Žitnjak (istočni dio Zagreba), naročito nakon Domovinskog rata 1995., počinju dominirati doseljenici, dostižući naposljetku brojem nekadašnje domicilno stanovništvo. Starosjedioce danas u Resniku čine članovi jedva 40 obitelji. Time se bogato kulturno bogatstvo običaja svelo tek na spašavanje izvorne baštine aktivnostima KUD-a „Resnik“ i radom s djecom doseljenika, odnosno upoznavanjem mlađih s izvornim folklorom kraja u koji su se doselili njihovi roditelji. Za rad s djecom kojim su joj približili izvorne pjesme i plesove zagrebačke okolice zasluzni su Jasna Halić, Tajana Matica i Nikica Šarenić.

Posljednja izvedba poznate dramatizacije „Resnička svadba“ zbila se 2014., a dramatizacije uskrsnih običaja, Martinja i Vincekova izvodile su se do početka pandemije Covid-19 godine 2019., kada su zabranjena okupljanja, a time i rad KUD-a te izvedbe običaja.

U knjizi su objavljene dramatizacije spomenutih običaja, ali i dva kajkavska igrokaza kao važan prilog kajkavskom pučkom kazalištu koje je autor ovih redaka cijeli život njegovao. Tekst „Svoga tela gospodar“ dramatizacija je istoimene novele Slavka Kolara, a *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*, uz dopuštenje autora drame Ive Brešana, u obradi je postala „Predstava Hamleta vu selu Šašnica Dolna (Ivo Brešan v Resniku Dolnem)“ jer je adaptirana za kajkavsko područje.

Za scensku izvedbu „Svoga tela gospodar“ KUD „Resnik“ dobio je nagradu za izvedbu, scenarij i režiju na XII. festivalu dramskih amatera Hrvatske 1972. godine u Splitu, a za „Mrdušu“ na Festivalu smijeha 1974. u Zagrebu. Ovu činjenicu ističem kao pohvalu KUD-u „Resnik“ za posebne zasluge na afirmaciji pučkog teatra, recitala i recitatorstva u povodu obilježavanja 90 godina KUD-a „Resnik“ (1928.) iz Zagreba.

Radi boljeg razumijevanja tekstova, pjesama i kazališnih predstava pisanih kajkavskim narječjem knjizi je pridodan kajkavski rječnik zagrebačke okolice.

RESNIČKA SVADBA

Zrinka Pepelnjak

Resnička svadba od običaja i obreda do predstave¹

analiza

Uvod

Kategorija folklora obuhvaća umjetničko stvaralaštvo i umjetničke izvedbe unutar malih grupa u tradicionalnim društvima. Nasuprot tomu, u suvremenom društvu nastaju novi fenomeni koji su predmet folklorističkoga istraživanja. Riječ je o izvedbama koje „nastoje referirati o sebi samima privlačeći pažnju na svoju vlastitu tradicionalnost“ (Ben-Amos 1982).

U kontekstu gore navedene tvrdnje pokušat ćemo definirati resničku svadbu, kako se i kada izvodi te kako je tekao proces njezine evolucije. Riječ je o zanimljivom slučaju nastajanja kazališta iz obreda promjenom funkcije unutar folklornog procesa.

U hrvatskoj etnologiji dosad imamo više napisa o tradicijskoj svadbi, no o scenskim svojstvima svadbe i o njezinoj dramaturgiji pisalo se vrlo malo. Još je Valvasor u 17. stoljeću uočio glumu u prizoru traženja nevjeste u svadbenim običajima istarskih Hrvata (Bonifačić Rožin 1962).

Etnoteatrološki su značajni radovi Nikole Bonifačića Rožina, koji je među prvima upozorio na dramsku vrijednost običaja i obreda. S teorijskog aspekta ponajviše o folklornom kazalištu možemo naći u knjizi Ivana Lozice *Izvan teatra* (Lozica 1990a), gdje autor uočava da svadba ima teatrabilna svojstva. Teatrabilnost se razlikuje od teatarskog koda, prije svega odsutnošću estetske funkcije. Takvo teatrabilno grupno ponašanje odvaja se od svakodnevnog, uobičajenog ponašanja obilježjima koje ima teatar: svjesnim postavljanjem na scenu, dekorom, scenom, izvođačima, publikom, osvjetljenjem, glazbenom pratnjom. Slabljenjem magijskih i praktičnih funkcija teatrabilnost običaja stupa u prvi plan. Teatrabilne se pojave u nekim slučajevima mogu razviti u umjetnički kazališni čin ili ih zbog specifičnih kazališnih obilježja možemo uvjetno promatrati kao kazališne oblike.

Zorica Rajković (1985) u tekstu o dramskim momentima u svadbenim običajima prikazala je aspekte svadbe koji su srodni kazalištu. Oni se iskazuju uzimanjem druge

¹ Tekst je uredeni diplomski rad koji je Zrinka Pepelnjak 1998. godine obranila na Odsjeku za etnologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (mentorica Lada Čale Feldman).

uloge, prerašavanjem (odjeća, rekviziti), improvizacijom i kreacijom na osnovi zadanog motiva, kao i izvođenjem ustaljenih monologa i dijaloga te pjevanih i plesnih sekvenci. Zatim se očituju u značajnoj ulozi zbora kao animatora i komentatora svadbenog zbivanja i, na kraju, u pravilu, malim dramskim scenama.

Prava svadba može poslužiti i kao inspiracija i motiv za prikazivanje. Doživljavanje svadbe kao događaja kojem je immanentna kazališna dimenzija vjerojatno je razlog za dramatizaciju svadbenih običaja u povodu amaterskih scenskih izvedbi. U tom smislu poznata je „Prigorska svadba“ Stjepana Novosela, tiskana 1926. godine.

Danas svoje svadbene običaje postavljaju na scenu amaterska društva u Šestinama, Markuševcu, Čučerju, Buševcu i Resniku (Barlek 1987) te u Kašini i Prepuštvu (Lončarić, Vondraček Mesar 2012). Takve izvedbe pokazuju se danas izvan izvornog konteksta, na pozornici, kao inscenacije običaja. Lozica piše o inscenaciji običaja u kazališnoj predstavi. U mnogim pojedinostima prava svadba i njezina inscenacija mogu se podudarati, ali dok sudionici svadbe sudjeluju u sudbonosnom činu i osjećaju emotivni naboj trenutka, izvođači inscenirane svadbe glumci su koji publici pokazuju vlastitu projekciju svojih sjećanja na neka davna zbivanja. Događaj, koji je inače utkan u život lokalne zajednice, izdvojen je u inscenaciji iz konteksta i postavljen u situaciju predstavljanja, u odnos gledališta i scene. Ivan Lozica, nadalje, napominje da moramo biti svjesni da je riječ o spontanom procesu. Insценacija običaja jest modalitet zaštite običaja koji se javlja kod samih sudionika folklornog procesa u donedavnoj folklornoj sredini. To je način održavanja običaja u promijenjenom društvenom kontekstu, pokušaj čuvanja i prilagođavanja istodobno (Lozica 1982a).

Maja Bošković-Stulli (1970), govoreći o funkcijama današnjeg folklorizma, razlikuje dvije njegove osnovne perspektive: izvanjsku i unutrašnju. Vanjska može biti turističko-komercijalna ili političko-propagandna, a unutrašnja odgovara potrebama ljudi: traženju osvježenja u egzotici i jednostavnosti, želji za upoznavanjem drugih krajeva i naroda, nostalgiji za izgubljenom zavičajnom tradicijom i potrebi da se još svježa zavičajna tradicija nastavi u drugačijem obliku.

Da bi se moglo zaključiti što je „Resnička svadba“, je li to običaj, kazalište ili nešto treće, potrebno je analizirati ne samo jednu izvedbu nego i one prije i poslije nje. Stoga se treba osvrnuti na tekst Nives Rittig-Beljak (1986) „Slučaj Resničke svadbe“. Autorica postavlja pitanje treba li te izvedbe prihvati kao djelo folklornoga sadržaja ili je to običaj promijenjena sadržaja. Ona ne zadire u karakter svadbe, nego je zanimaju zbivanja u svadbi i oko nje. Rittig-Beljak polazi od prepostavke da je „Resnička svadba“ dio običaja izvučen iz šireg konteksta pokladnog zbivanja. „Resnička svadba“ po njezinu je mišljenju prije novi oblik negoli stupanj degradacije običaja, prije nadgradnja nego razgradnja običaja. No, izvedbe koje je promovirala 1975. i 1985. godine navode je na drugačije zaključke. O tome piše: „Resnička svadba možda i jest svojevrstan folklorizam, no isto tako taj običaj

ima priliku da prijeđe put folklorizacije tj. da se iz sadašnje faze folklorizma vrati u makrosistem seoske kulture.“

Tendencija je nove folkloristike proučavanje folklornih pojava u kontekstu. Ako promatramo izvedbu resničke svadbe u kontekstu poklada, ona će djelovati kao dio običaja. Običaji, po Dunji Rihtman-Auguštin, mogu biti više značni. Oni su dinamične pojave. Često su stilizirani i primjenjuju se kao formule. Promjene njihove funkcije i vrijednosti koje im pridajemo uvjetuju dinamiku i dijalektiku kulturnih procesa (Rihtman-Auguštin 1987).

Danas „Resnička svadba“ ne egzistira kao običaj, nego kao dočarana zbilja, kao prikaz običaja na sceni. O rekonstrukciji običaja na sceni Lozica piše:

„Iako izvođači prikazuju publici vlastitu projekciju tuđih sjećanja na neka davna zbivanja, ipak vrlo često sama priredba postaje folklorni čin. U utopiji pozornice i izvođači i publika uspjevaju, makar u izmijenjenom i djelomičnom obliku, doživjeti i oživjeti ono što izvan predstave u promijenjenim uvjetima, a u novoj stvarnosti sela više ne postoji“ (Lozica 1990a).

Polazeći od teze da se „Resnička svadba“ može shvatiti kao proces stvaranja kazališta iz obreda, razmatrat ćemo taj proces s triju različitih aspekata:

- a) tradicijska svadba u Resniku, običaji i obred
- b) „Resnička svadba“, izvedba obreda u pokladnim običajima
- c) „Resnička svadba“, kazališno uprizorenje običaja.

a) Tradicijska svadba u Resniku, običaji i obred

Napomena:

Podatci su prikupljeni prema iskazima starijih kazivača:

Barbara Folnegović, r. 1920., seljakinja, Resnik

Nikola Komušar, r. 1948., službenik, Resnik

Zlatica Malčić, r. 1948., službenica, Resnik

Jana Pepelnjak, r. 1923., seljakinja, Resnik

Jana Šamec, r. 1923., seljakinja, Resnik

Veronika Vrabac, r. 1949., službenica, Sesvete.

Nastojalo se obuhvatiti što stariji sloj ovog običaja. Svadba se u takvom obliku u Resniku i okolnim mjestima prakticirala do neposredno poslije Drugoga svjetskog rata.

Običaji koji prethode svadbi

Kod izbora bračnog partnera mladi su sami rijetko odlučivali, iako se buduće mладенце formalno pitalo za mišljenje. Glavnu riječ imali su roditelji. Djevojke su se udavale s petnaest do dvadeset godina (rjeđe i s dvanaest godina), a momci poslije vojske, od osamnaeste do dvadeset i druge godine. U prigodi njihova upoznavanja obično je posređovala neka rođakinja. Međusobno su se mogli *zagledavati* ispred crkve ili o posebnim svetkovinama (Svi sveti) ili pak prilikom zajedničkih poslova (paša stoke, rad u polju). Djevojka se obavezno morala službeno zaprositi. Taj se čin zove *snuboki*. U prosidbu je išao *snubok* (čovjek koji posreduje pri prošnji), budući mlađenac te njegovi roditelji. U *snuboke* se išlo navečer tako da susjedi ne vide eventualni neuspjeh prosidbe. U kući u koju se išlo *snubiti* uglavnom se znalo za njihov dolazak. Razgovor se obično započeo nebitnim temama (npr. o kupnji krave). Postupno se prelazilo na stvar: jesu li roditelji voljni dati kćer *da ide zamuž*. Ako je odgovor bio potvrđan, pozivala se i djevojka da potvrdi svoju privolu. Nakon uspješne prosidbe momak bi djevojci dao kaparu u novcu, a ona njemu rubac. Zatim je slijedila glavna rasprava: što će djevojka donijeti u miraz (podrazumijevali su se zemlja, stoka, šume, vinograd i njezine škrinje). Tjedan dana nakon *snuboka* išlo se župniku *na zapis*, tako da cijela *fara* (župa) zna tko se i kime ženi.

Tjedan dana prije vjenčanja održale su se zaruke, kada momak daje djevojci prsten poslužen na tanjuru. Tada su se obitelji obično pogostile i zadnji put dogovarale o svadbi. To se zove *zapitnica*. Sve troškove oko svadbe obitelji bi obično dijelile. Svojtu i prijatelje u svadbu je pozivao momak ili njegov otac, a s djevojčine strane njezin otac ili ona sama. Dan prije svadbe održavalо se *nažuvavanje kitica*, gdje su se djevojke oprštale od buduće mlađenke. Taj isti dan upriličila bi se i *vožnja ladica* (škrinja), u kojoj se prigodi obično vrlo jasno pokazivalo selu što mlađenka sve donosi u kuću kao miraz. Tada bi se obavljaо

i otkup stvari. Jedan bi dječak sjeo na škrinje natovarene na kola, a *domaći* iz djevojčine kuće simbolično bi u pogodbi otkupljivao *stvari*.

Tijek svadbe

Svadba se održavala u jesen ili zimi i strogo se pridržavala crkvenih zabrana ženidbe u vrijeme korizme. Kako je Resnik bio bogato selo, svadba je trajala tri do pet dana. Počinjala je u nedjelju ili srijedu. Svatovi su se okupljali kod mlađenca. Ako se radilo o „dvostrukoj svadbi“ koja se prvo održavala u kući djevojke, a zatim u kući mladića, svatovi su se okupljali odvojeno. Kada bi svatovi krenuli od mladoženje, pred mlađenkinom kućom vrata bi bila zatvorena. Između sudionika s obiju strana vodila se prepirka. *Dever* (kum) traži *ptičicu golubičicu* ili *ružu*. Nakon što su svatovi otplesali tri *drmeša*, puštaju se u kuću. Zatim se izvodi *lažna mlada*: prvi je put to muškarac odjeven u ženu, drugi je put to starija žena, a prava se mlađenka izvodi tek treći put. Nju *domaći* predaje mladoženji. Da bi bilo sreće u braku, mlađenci su se morali triput okrenuti *ispod slemečka* (nosiva, središnja greda na stropu kuće).

Poslije kićenja svatova, uz oproštaj, išlo se na prisegu u crkvu. U ranijem razdoblju uz glazbu i svatovsku zastavu išlo se pješice, a kasnije zaprežnim kolima. Sve prolaznike koje bi sreli častili bi vinom. Ako je bilo muških promatrača svadbene povorka, *svat* bi im bacao po nekoliko cigareta, a djeci bombone. Znalo je biti više povorki različitih svatova ispred crkve, no svaka se zabavljala za sebe. Kada bi se svatovi na svojem putu susreli s pogrebnom povorkom, prestali bi svirati i u miru bi pričekali da ona prođe.

Mlađenku na službeno vjenčanje vodi *dever*. Ona u crkvu ide bez pratnje roditelja. Svatovi koji su se prethodno okupili ispred njezine kuće također idu u crkvu. Mlađenac za pratnju ima *posneš* (debela kuma). Nakon što bi službeno prisegnuli i vjenčali se u crkvi, *mladići* (mlađenka i mlađenac) bi išli zajedno, a *posneš* s *deverom*. Svatove predvodi *zastolnik*, a prate ga *muzikaši*.

Poslije vjenčanja svratilo se ili u *bertiju* ili u kuću (*hižu*) nekog od rođaka, gdje se odsjelo. Tu bi se zadržali sve dok se ne bi dojavilo iz mlađenkine kuće da je sve *pririktane* za dolazak svatova.

Pred kućom mladoženjini roditelji dočekuju mlađence pozdravom, ali se opet svatovi moraju *legitimirati* (šaljivo se predstavljaju). Nakon toga, svekrva daje mlađenki kruh i čašu vina za blagoslov i bračnu sreću. Po dolasku u kuću mlađenka prima u naručje, odnosno u krilo, dječaka ili djevojčicu (između tri i pet godina), *nakolende*, u znak plodnosti.

Poslije večere i *kupljenja darova*, mlađenka se do jutra morala triput presvući u *novinu* da bi pokazala što sve ima. U to vrijeme ona nije za stolom, kao ni onda kada kradomice pobegne na sramotu *domaćoga devera i svata*, koji su zaduženi za čuvanje mlade i protokol. Traženje mlade s glazbom obavljaju *svat* i *domaći*, a po ulasku u kuću *svat* mora platiti „taj

posao“. Postoji mišljenje da mlada izvodi navedeno kako mlađenac ne bi morao platiti *solo drmeš*. *Sole* ili *sola* su plesovi plaćeni *mužikašima* koji ih sviraju, ali samo za one koji ih naručuju. Ako bi se u ples uključili drugi, znalo je doći do svađe i tučnjave.

Svatovska večera nije se iznosila na stol dok se nije *prozvala* pjesmom *Dober večer gospoda*. Nakon toga, jela su se služila u više navrata:

1. juha s rezancima, kuhan ili pečeno meso (puretina, kokoš, raca), salata (od krumpira, graha ili cikle), gibanice (od sira, oraha, maka)
2. kiselo zelje s mesom, govedina s hrenom, svinjsko pečenje, salata
3. oko četiri sata ujutro dolazi rakija, suhi sir i pogacke
4. ujutro oko osam sati posluživao se čaj s rakijom, bijela kava te gibanice.

Ponašanje *mladića* ovisi o tome kako ih vodi i što im kaže *domaći*, bilo da moraju plesati, stajati ili cijelo vrijeme sjediti za stolom. Mlađenka ne smije *prebirati* po hrani, tj. mora jesti na svadbi sve kako joj je ponuđeno, da kasnije u životu ne bi bila izbirljiva ili *falična*. Oko ponoći *išli su dari*. To je trajalo dva do tri sata. Postojao je obavezan redoslijed darivanja i to uz najavnu pjesmu *mužikaša*, koji bi pozivali rođbinu na darivanje. Novac bi skupljao *glavni mužikaš* u tanjur, bez obzira na to radi li se o novcima ili o ruhu. Poseban čovjek s mlađenkine strane gledao bi tko što daruje, tako da bi u prigodi mogli uzvratiti istim ili sličnim darom.

Na svadbi su se poslije skupljanja darova pojavljavali i *mačkari* (maškare). Za vrijeme darivanja igraju se razne igre kako bi se podigla razina zabave: *višenje na ručniku*, *prodavanje bika*, *melin*, *mrtvac* i *fotograf*. Poslije svih događanja, *mužikaši* su pratili mlađence na spavanje uz različite dosjetke i šale.

Nakon prvog „presvlačenja mlađe“, ona na glavu umjesto *parte* stavlja *poculicu*. Tada postaje *sneja*. Ulazi u kuću uz pratnju glazbe, mete i na taj način simbolično dokazuje svoju marljivost. Kada je ustala, *sneja* je morala započeti neke kućanske poslove i donijeti vodu iz bunara. Iza toga, svatovi su se polako razilazili uputivši se svojim kućama.

b) Resnička svadba, izvedba obreda u pokladnim običajima

Uvodna napomena:

„Resničku svadbu“ od 1963. godine izvodi KUD „Resnik“. Društvo je počelo djelovati 1928. godine kada je osnovano kao ogrank Seljačke slogs (Pepelnjak 2014).²

Samo mjesto Resnik osamstoljetno je naselje koje se smjestilo na istočnom dijelu Zagreba. Prve vijesti o Resniku potječu iz godine 1214. Područje Resnika bilo je u vlasništvu Zagrebačkog kaptola (posjedi kanonika Barana). Stanovništvo se bavilo ratarstvom, stocarstvom i šumarstvom. Ove osnovne karakteristike negdašnjih zanimanja danas su se izmijenile. Kao što još 1979. o tadašnjem stanju navodi Božičević, tako je i danas (*op. ur.* 1998., u vrijeme pisanja rada Zrinke Pepelnjak, ali i u vrijeme nastanka ove knjige) stanovništvo uglavnom zaposleno u gradu, a uz svoj redoviti posao većina se sekundarno bavi poljoprivredom (Božičević 1979).

Resnik je bio bogato ravničarsko selo u kojem su živjeli stanovnici organizirani u osamnaest zadruga. Pripadnici spomenutih zadruga uglavnom su se ženili u tom krugu, stoga su se ženidbeni običaji razvijali s izvjesnim autohtonim obilježjima te su se dugo održavali u više-manje *izvornom* obliku.

Po cijelome kajkavskom prostoru poznate su šaljive pokladne svadbe. Međutim, u Resniku se u vrijeme poklada počela izvoditi „prava svadba“. Želeći sačuvati svijest o umjetnosti nošnje i bogatstvu običaja, stanovnici Resnika odvojili su svadbu od poklada. Kreativan prostor za izradu pokladnih kostima i satiričnih maski uklopio se u drugi inscenirani pokladni običaj nazvan „Fašenjek – Faško“.

Izvođenje „Resničke svadbe“ s pokladnog utorka premjestilo se na subotu uoči utorka. Svake bi godine svatovska povorka na ukrašenim konjskim zapregama krenula iz Resnika prema okolnim selima i gradu Zagrebu animirajući tako širi kraj. Dva konjanika tada su najavljuvala prolaznicima dolazak svatova i zbivanje koje će se održati na određenom mjestu. Tako se povorka na različitim mjestima zaustavljala i izvodila je određene scenske segmente (o njima će biti riječ kasnije). Nazočne znatiželjnice izvođači su nudili vinom, rakijom i krafnama.

2 Pod utjecajem Hrvatske seljačke stranke u sklopu djelatnosti seoskih ogrankaka i organizacije Seljačka sloga u razdoblju od godine 1935. do 1940. bilo je pokrenuto scensko izvođenje narodnih pjesama i plesova u interpretaciji samih nositelja tradicije (Bošković Stulli 1971).

- „Resnička svadba“ od 1963. do 1965. godine imala je mnogo pokladnih elemenata:
- a) Preodjeveni muškarci glumili su i muške i ženske uloge (osim mlađenke) jer je za ženu u to vrijeme, kako su mi rekli kazivači, gluma bila sramota. Rittig-Beljak zabilježila je slučaj kada je mlada djevojka otkazala ulogu mlađenke prema majčinom nagovoru: bude li kći glumila mlađu, nikada se neće udati (Rittig-Beljak 1986.).
 - b) U zaprežnoj svadbenoj povorci na jednim je kolima bila postavljena scenografija kapelice izgrađena od kartona, gdje se vozio *svećenik*. Na određenoj lokaciji on bi izveo ceremonijal vjenčanja, uz šaljiva dobacivanja ostalih svatova.

Kada je događanje (predstava) obišlo svoja predviđena mjesta (okolna sela te dijelove grada Zagreba: Maksimir, Dubrava, Kvaternikov trg), povorka se vraćala u Resnik, gdje se održala zabava za sudionike i goste. Taj redoslijed kretanja povorke nije stalan, nego se određuje svake godine iznova.³

Prijelaz od pokladnog ka kazališnom

Nakon što su izbačeni pokladni elementi, Resničani su revitalizirali svoj običaj tako da su ga pokazivali po autentičnim mjestima svojega i susjednog sela Trnava. Prva scena – *Vuroki*, izvodila se u dvorištu sa starom drvenom *hižom*, *bunarom*, štalom i štagljem. Zatim bi *snuboki* išli do mlađenkine kuće. U isto vrijeme, svatovska povorka formirala se u trećem dvorištu na kraju sela (da je ne vide pratitelji prvog događanja). Na taj način čitavo selo postalo je pozornica, a većina njegovih stanovnika „glumila“ je nekadašnji običaj živo i uvjerljivo, kao da nikada i nije nestao. Predstava je trajala čitav dan. Za vrijeme obrednog događanja kuharice (*sukačice*) spremale su *pečensku juhu* (tip goveđega gulaša) te pekle kukuruzni kruh i *tenku gibanicu* u krušnoj peći, dakle, sve ono što je potrebno da bi se *svatovi* ugostili. Takva izvedba ima elemente pučkog teatra ako pučki teatar definiramo prema statusu izvođača i publike.

Ako se posebno osvrnemo na formu izvedbe, onda je to ipak inscenacija običaja, još uvijek bliža teatrabilnim oblicima nego pravome teatarskom kodu (sadržaj običaja detaljnije će se izložiti u posebnom poglavlju).

- a) Izvođači tog pučkog događanja stanovnici su sela Resnika i susjednih sela (Trnava, Čulinec, Ivanja Reka, Jelkovec, Resnički Gaj). Oni glume nekadašnja stvarna događanja,

³ O kretanju povorke „Resničke svadbe“ 1963. godine N. Rittig-Beljak piše: „Povorka je krenula iz Resnika i odabrala dvije zaustavne točke: u Maksimiru, gdje je svadbena povorka s mlađencima izvela scenu ‘Dolazak po mlađu’. Nakon obaveznih plesova povorka se udaljila do mjesta gdje se održalo ‘Vjenčanje’. Sljedeća zaustavna točka svatovske povorke bila je pred robnom kućom u Dubravi [...]“ (Rittig-Beljak 1986).

koja nisu vezana samo uz običaje nego i uz gotovo zaboravljeni način života. Sama revitalizacija običaja nastala je na temelju sjećanja tako što su se prikupljali podatci od starijih mještana. Oni raspravljaju i svjedoče o negdašnjem životu i zajedno s mlađom generacijom grade predstavu.

- b) Publika koja promatra takvu izvedbu nije tipična kazališna publika koja je svjesna da postoji granica između svijeta iluzije na pozornici i svijeta publike. Dok mladi samo začuđeno promatraju, stariji mještani (koji su i sami sudjelovali na takvima svadbama ili su se na taj način udavali ili ženili) komentiraju, dobacuju i razgovaraju sa svojim susjedima – glumcima. Sele se i prate ih od dvorišta do dvorišta gdje se odvijaju pojedini prizori, nose rekvizite i pomažu ako štogod krene neplanirano. Nives Rittig-Beljak, primjerice, zabilježila je sljedeću zgodu: „[...] kako ne bi mučili kravu, koja je kao značajniji dio miraza koračala svadbenom povorkom, svadbari su je poveli samo dio puta, a na domak mladoženjine kuće dočekala je povorku i priključila se nova, svježa krava, dublerka one prve“ (Rittig-Beljak 1986).

Razlike između običaja i predstave

Da bi se bolje uočile razlike između tradicijske izvedbe običaja i običaja koji se postavlja na pozornicu, istaknut će se sljedeće specifičnosti:

- a) svadbene običaje (koji se više ne prakticiraju u takvom obliku, iako su se neki dijelovi zadržali u suvremenim svadbama) Resničani prikazuju prije svega sami sebi
- b) „Resnička svadba“ održavala se svake godine u točno određeno vrijeme, oko poklada (kasnije je dobila svoj ljetni termin)
- c) taj događaj priprema i prati selo i gotovo cijela okolica
- d) predstava nije fiksirana ni prostorom ni vremenskim trajanjem
- e) podložna je adaptacijama, utjecajima i promjenama (npr. nakon što je modernizacijom traktor zamijenio konjsku zapregu, umjesto relativno kraće povorke s konjskom zapregom odlučili su se za brojniju kolonu na okićenim traktorima).

Grafički prikaz obrednih cjelina u tradicijskoj svadbi i njezini elementi inscenirani u „Resničkoj svadbi“

TRADICIJSKA SVADBA	„RESNIČKA SVADBA“ (PREDSTAVA)
	<i>Vuroki</i> (prikaz načina života i vjerovanja)
Odabir bračnog partnera - ogledi, prosidba (<i>snuboki</i>)	<i>Snuboki</i> (prosidba mlađe i pogodba o mirazu)
Zaruke (<i>zapitnica</i>)	
Pripreme za svadbu - <i>navežuvanje kitica</i> - <i>vožnja ladica (stvari)</i>	Dolazak po mlađu, odvoženje miraza i mlađe
Tijek svadbe - svadba kod mlađenke - crkveno vjenčanje (<i>prisega</i>) - svadba kod mlađenca	Odlazak i dolazak s vjenčanja Svadba u kući mlađenca Primanje simbola plodnosti Prikupljanje darova <i>Višenje na ručniku</i> <i>Igra melina i prodaja bika</i> Presvlačenje mlađe u <i>sneju</i> Svatovske pjesme i plesovi

Iz gore navedenog prikaza vidi se da su inscenirane samo dvije obredne cjeline: *snuboki* i *tijek svadbe*. Te cjeline sadrže posebno pogodne elemente za dramatizaciju i scensku izvedbu običaja. Tomu su kao posebna cjelina pridodani *vuroki* kao prikaz načina života i vjerovanja ljudi toga kraja kako bi suvremeni gledatelji što potpunije razumjeli obrednu dimenziju svadbe.

c) „Resnička svadba“, kazališno uprizorenje običaja

Uvodna napomena:

Izvedbi „Resničke svadbe“ imala sam prilike nazočiti u Koncertnoj dvorani „Vatroslav Lisinski“ u Zagrebu u srpnju 1990. Teatrološku analizu načinila sam na temelju filmskog zapisa (HRT, režija Mladen Trnski, 1990.) i razgovarajući s kazivačima koji su u njoj sudjelovali te godine.

Analiza „Resničke svadbe“ izvedena je pomoću sljedećih teatroloških kategorija:

1) radnja	8) igre
2) glumci	9) maska, šminka
3) publika	10) buka
4) režiser	11) kostimi
5) kretanje	12) rekviziti
6) pjesma	13) scenski prostor i vrijeme.
7) ples	

1. Radnja

Nepisani tekst „Resničke svadbe“ obredno je fiksiran i neznatno se mijenja u dosadašnjim izvedbama. Ipak, pokušaj dramatizacije zamišljena je fabula o vjenčanju Dorice i Jureka.

1. scena: *Vuroki (uroci)*

Roditeljima mladoženje dolazi *snubok* i tuži se da mu *volek hramlje* (Šepa) i za njega traži lijek. Mladoženjina majka radi *vuroke*, miješa čarobne trave, škropi *svetom vodom snuboka* i publiku i pritom nerazgovijetno baja. Napominje *snuboku* da ne smije progovoriti ni riječi dok prolazi selom jer u protivnom *vuroki* neće djelovati. *Snubok* odlazi iza pozornice nakon čega se vraća i slijedi nova scena. Nakon toga *snubok* i mladoženjini roditelji razgovaraju o glavnoj temi, *snubljenju* (prosidi) djevojke Dorice. Jurek je iz siromašne kuće i njegovo bi obitelji odgovaralo da uzme ženu iz bogate kuće. Razgovor o tome teče ovako:

SNUBOK JANJKE: Jurek je došel iz soldačije?

OTAC JAKOB: Je, je...

SNUBOK JANJKE: A kej ga nebi sad oženil?

OTAC JAKOB: A sem mislil na to, al nemam takve prilike.

SNUBOK JANJKE: A kakve bi ti prilike štel imeti?

OTAC JAKOB: A takvu da bi nekej dobil. Nekej grunta, kravici i trsje. Mi sme ti slabi pri gruntu.

SNUBOK JANJKE: Ništ ti ne brini. Ja bom ti to sve spelal! [...]

OTAC JAKOB: Jurek (*doziva sina*), ideme v snuboke! Sve je već dogovorene!

SIN JUREK: Joj mene!

2. scena: *Snuboki*

Prikaz mlađenkine obitelji u svakodnevnim poslovima. Majka *vala halinje*, baka prede kudelju, sestre metu kuću (*hižu*). Za to vrijeme kroz publiku dolaze prosci: mladoženja, njegovi roditelji i *snubok*. Prosci su tobože došli kupiti kravu. Nakon što se razotkrije pravi razlog njihova dolaska, poziva se Dorica, koju Jurek kapari jabukom. Prosci i mlađenkina obitelj dugo se prepiru oko miraza (*fektanje*). Sporazumno mlada dobiva sljedeći miraz: *Stelnu kravu, škaf za dojiti* (posuda za mužnju), *škrinju, posteljinu, šivaču mašinu, šumu, trsje i zemlu*.

3. scena: Uređenje kuće i oblačenje mlade

Dolaze djevojke koje pomažu mladoj urediti kuću za svadbu. One donose ručnike koje vješaju na prozore kulisa, prekrivaju stol šarenim stolnjakom, stavljuju *peharec* i čaše te donose *robeninu za mlađenku*. Mlađenki stavljuju na glavu *partu* (svadbenu krunu), oblače joj svečanu *robaču, oplečeje i fertun*.

4. scena: Dolazak po mladu

Svadbena povorka dolazi kroz publiku, predvođena zastavnikom i *mužikašima*. Svatovi glasno podcikuju. Na pozornici ih dočekuje *domaći* (glavni organizator ceremonijala) s peharom vina. Svadbena povorka mora se prvo legitimirati jer je *domaći* ne pušta u kuću.

Slijedi dijalog:

DOMAĆI: Čekajte, stanete; kam ste se putili vi s tolikem narodem v našu hižu? Ovde je naša korenika i drvenika, s koje baš sad scejam Božju kaplu. Tu vas mi bez zamere nemreme pustiti ni bez gorega prijeti.

SVAT: Mi sme dobrí ljudi z dalekoga pota, iščeme kvartera i če bi nam mogli nekaj dobre-ga dati. Sve sme mi dobrí moži i zdrave rok i dobrega dela, ak ga je treba pri vašoj hiži.

DOMAĆI: Kaj se dela tiče, tu bi se mogli morti složiti. Tulike bi vas zel za kukurizu okopati, al toga sad ne. Za trsje obavlati, ali i toga sad ne, za seno prispravlati, koga sad ne, za šenicu mlatiti i kravem repe prati, al to sme sami lako čineći. Zel bi vas prevese-

la srca, da su protuletni i cvetni dani, da su letni cvati pozlaćeni, da su jesenski plodi porođeni i svekulike trudi naši spolja i brega naplaćeni. Svi ste mi dragi kej ste došli, al vas tulike nemrem nahraniti i napojiti. Morti ste se vi na krivo mesto vputili?

SVAT: Naši puti su pravi i tu sme došli po ozbilnem poslu. Mi sme jato jednog ptiča, kaj je oko vašeg dvora letal i obletal i pri vami zgubil jedne krile, krile bez kojeg nemre leteti ni živeti. Njegove krilo je skrila bela ptica golubica, grličica vašeg doma, kaj riblje oči nojsi i svilene vlasi i rumena lica ima, kaj srce je našem junaku vkrala, kaj ga je z visine na zemlu spustila i sad se siromak tak po svetu moći.

DOMAČI: Ja sam vaše jade razumel, al pri naše hiži nema ni tiča ni golubiča, ni preveč cvetja osim kopriva i drača kej in polju cvete, nema ni krila osim guskine perjače, a ni tati nisme da bi mogli i srce fkrasti. Vi ste se sigurne zabunili ili pozabili kam ste se zapraf fptili. Mi vas rade počastime i kad ste več tak bez glave i repa, moreme vam za strošek kojekaj ponuditi. No če ste za pogodbu, moreme si najprije kaj popiti.

Domači i njegovi pomoćnici gostima okolo toče vino. Domači goste ne pušta u kuću. Na njegov zahtjev svi plešu drmeš. Domači to ovako naređuje:

DOMAČI: Muzikaši nek zapiliju da se vidi kak znaju drva piliti.

Prvi drmeš.

DOMAČI: Nek nam sad tak jake zatancaju da se bodu svi miši i štakori po najžu razbežali.
Drugi drmeš.

DOMAČI: A sad trejti pot nek tak fletne i visoke zatancaju da nam bodu konople, lepe visoke i tenke zrasle.

Treći drmeš.

Slijedi prizor izvođenja „lažne mlade“. Prvi je put to muškarac preodjeven u ženu, drugi put starija žena na čiji se račun izriču lascivne šale, treći put uz oduševljenje svatova i pljesak publike izvodi se prava mladenka. Njoj prilazi mladoženja. Njih dvoje moraju se primiti ispod ruke jedan nasuprot drugome, a zatim se tri puta okreću (ispod fiktivnog mjesta gdje bi u kući bio sljemečak). *Dever* objašnjava: *Kaj se pod ovim slemečkom okreće da se više nigdar ne razmeće!*

Nakon toga *mlada, mladi, never, posneš* i *svati* idu za stol. Na traženje *devera* dolaze *sneje* i prodaju *kitice*. Šale se s *deverom* u malo lascivnjem tonu,⁴ a pogodba završava uz pripomoć *domaćeg* rečenicom: *Dobre dreve na pol puca!* Mladići koji igraju uloge svata iznose mladenkin miraz, dok ostali pjevaju *Pakujte mi majko ormare*. Sa scene iznose škrinje, korito, kolovrat i metlu, a žene iznose ručnike, jastuke i *robeninu*.

⁴ Lozica navodi da lascivne riječi imaju sakralno podrijetlo. To su tragovi drevne magije za plodnost, a ne izraz vulgarnosti folklornih predstavljača (Lozica 1990a).

Nakon što je *domaći* održao ispraćajni govor, govoreći i o tome što je čeka u novom domu, mlađenka se opršta od roditelja (pritom majka i otac tobže plaču). Tom prilikom zbor pjeva: *Zbogom otec, zbogom mati.*

5. scena: Svatovska povorka

Svatovsku povorku uz glazbu (*putna*) predvodi zastavnik. Povorka radi krug po dvorani (što simbolizira odlazak na crkveno vjenčanje) i ponovno se vraća na pozornicu.

6. scena: Dolazak u kuću mladoženje

Na prosceniju pozornice svatove dočekuje *domaći*, na čiji se zahtjev svadbena povorka mora ponovno *legitimirati* (pokazuju lažne isprave, stare novine i slično, sve uz smijeh i šalu). *Domaći* također traži da mlađa pokaže da nije putem *naginula* (oboljela) i da nije šepava. Sve to pokazuju plešući zasebno tri *drmeša*.

Nakon toga dolazi svekrva pred mlađu, natoči čašu vina koje mlađa mora ispititi, a čašu baciti iza glave (čaša se mora razbiti, u protivnom neće biti sreće u braku). Zatim svekrva donosi i daruje mlađoj *leb kruha*, koji mlađa prima u znak blagostanja pri gospodarstvu. Sada svi ulaze na scenu koja predstavlja *hižu* (sobu). *Mladi, mlađa, never, posneš, dva svata i zastolnik* sjedaju za stol. U tom času svekrva mlađoj donosi dječaka (*nakolendę*), kojeg mlađa stavlja sebi u krilo (u znak plodnosti). Mlađa daruje djetetu maramicu u kojoj je zamotana jabuka. Nakon što odnese dijete, *domaći* drži pozdravni govor mladencima. U tom pozdravnom govoru naglašava privrženost mlađe obitelji, njezino štovanje ukućana, radišnost i čestitost. Svaku najavu scenskih promjena naglašavaju *mužikaši* glazbenim *tušem*. Slijedi *prozivanje večere*, koju glazbenici najavljuju pjesmom, tj. triput pjevajući *Dober večer gospoda*. Pritom žene simbolično donose večeru (kruh, gibanice, štrukle u drvenim zdjelama). *Domaći* odnosi vino u publiku. Slijedi prozivanje darova. Glavni *mužikaš* uzima limeni tanjur, odlazi do roditelja mlađe i uzima darove koje odnosi na stol pred mladence. Svaki put po dolasku pred mladence on se obraća *deveru* riječima: *Jel bi šteli da vas Bog pomore?* On nato odgovara: *A gđo rajši nak i ja!* Svaki put mu natoči čašu vina koju *mužikaš* spremno popije. Kad se darovi skupe na sceni, *mužikaš* krene skupljati darove od publike u gledalištu.

7. scena: Svatovske igre

- a) *višenje na ručniku*
- b) *prodavanje bika*
- c) *melin*

Svatovske igre igraju se u trenutcima kad izvođači dinamiziraju scenski događaj, a kada sama radnja zbog ponavljanja postaje monotona. Tako se *višenje na ručniku* odigrava za vrijeme skupljanja darova. Igra *prodavanja bika* i *melina* scene su koje slijede neposredno po završetku skupljanja darova.

Netom iza ovih igara slijede plesovi.

U jednom trenutku, kada su svи svratili pozornost na ples, snahe neprimjetno ukradu zastavu, ali tako da to ipak vidi publika. Nakon ove radnje, *snahe* dolaze na scenu tražeći zastavnika (*zastolnika*), kojega upitaju: *Zastolnik, a gde ti je zastava?* Svi dobacuju šaljive dosjetke na račun zastavnika. Na kraju se snahe dogovore sa zastavnikom da će mu otkriti gdje je to važno svatovsko obilježje, a zastavnik je dužan platiti glazbi *putnu* i *solu* koju pleše sa snahama nakon što su unijeli zastavu na scenu.

Također je za publiku zanimljivo iskradanje mladenke sa svadbenog veselja. Za ovu napažnju odgovorni su *svati*. Oni je, naime, moraju tražiti iza scene uz glazbenu pratnju i vratiti je mladencu za stol.

8. scena: Završna scena

Mladenki se skida *parta* i stavlja *poculica*. Na taj način ona postaje *sneja*. Slijedi dijalog između *devera* i *domaćeg*.

DEVER: E, sad, dragi gosti, više nemamo mladenku, neg' sneju.

DOMAČI: Mi zname da je ona dičnoga roda i poroda, a to bo nam sada i sama pokazala.
Mlada simbolično mete pod plešući uz glazbu polke.

Dolaze *mačkari*. Oni se šaljivo predstavljaju, daruju nevjesti *flašicu* i *dudicu* i karikirano plešu *drmeš*. Na kraju glavni *mužikaš* čestita mладencima na sklopljenom braku, zavrti tanjur na podu da se po tome vidi koliko će par imati djece. To je završetak radnje na pozornici. Izvođači silaze s pozornice i pozivaju publiku na ples.

2. Glumci

Svadbeni je obred teatrabilna pojava koja u sebi uključuje podjelu uloga i formaliziran način ponašanja sudionika. Dakle, oni koji su sudjelovali na pravim svadbama vrlo lako preuzimaju na sebe uloge propisane tradicijom i gotovo ni ne glume.

Središnja su skupina svatovi: *mladenka* i *mladenac*, *dever* i *posneš*, *dva svata*, *domaći*, *mladenkini* i *mladenčevi* roditelji te *snubok*. Njihove su uloge obredom propisane i oni ih se moraju držati. Tako mladenci moraju biti šutljivi i sramežljivi. Umjesto njih govore *dever* ili *domaći*, koji moraju biti dobri poznavatelji ceremonijala (oni na pravoj svadbi preuzimaju ulogu redatelja). Osim ove središnje skupine na pozornici se nalazi još i zbor, plesači i svirači. Uobičajeno je da svake godine isti ljudi dobivaju iste uloge. One se ne uče iz pisanih teksta. Glumcima je poznat motiv i unutar njega improvizacijom grade tekst.⁵

Nepisani tekst „glumci“ izvode većinom u formi dijaloga i monologa.

Primjer dijaloga: dijalog između *devera* i *domaćega* kad se izvodi *lažna mlada*.

DEVER: Lepe ste nas prijeli vu vašu hižu. I sad kad brojim leve i desne, jedne nam fali, svi su v paru, same je naš mladi sam. Treba mu dopelati para, treba mu dopelati mladu.

DOMAČI: E to je posel vašeg ptiča, kej svoja krila naokole gubi. No, ja vam lehko pokažem sve kaj imam pri hiže.

Stara žena, namjerno nagrđene kose, pokazuje se vrlo koketno.

DEVER: Ova ti još nema ni sto let, lehko ju komu prodaš, za decu plašiti, a i znaodzaj ti se dobre drži.

DOMAČI: Čekaj, pak nis ja baš tak veliki bogec, imam ja još toga, če nesi z ovom zadovoljen. *Odvodi „prvu mladu“ uz putnu. Istom glazbom dopratever Domačega, koji dovodi „drugu mladu“ – muškarca preraštenog u ženu.*

DOMAČI: Kaj veliš na ovu; ima dve noge do zemle, doduše malo našepava, ali za svoja leta male je. Ima zdrave zube, meste vode lehko je napojiš z vinem ili z rakijom, ne brbljiva nit na muške, nit na ženske.

DEVER: Če je to sve kej si nam pokazal, onda tu niti nema ptice golubice, već sve vrane, črne gavranice i svakojake ščavke-javke.

Domači sada odvodi „krivu mladu“ i predvođen Zastavnikom uz obaveznu putnu dovodi pravu mladu.

⁵ U vezi s gradnjom teksta Lozica piše: „Prepostavlja se da tekst folklorne predstave ne postoji u pisanim obliku, nego da dijalog nastaje više ili manje slobodnom improvizacijom na temelju relativno čvrstog modela, okosnice koja se prenosi usmenim putem. Isto takav model može sadržavati i tekstove koji nisu podložni izmjenama i improvizacijama, ipak se takav model od pisanih dramskih tekstova razlikuje nepostojanjem strogo unaprijed određenih replika“ (Lozica 1982a). Tvrtko Ćubelić piše kako glumac igra po sistemu „natuknica“. One mu čine osnovu pamćenja i reproduciranja (Ćubelić 1970).

Primjer monologa: ispráčajni govor *domačeg*.

DOMAČI: Dragi mladenci i svadbena svito! Ove je najveselejši i najžalosneši dan ove poštene hiže, iz koje se zanavek otpravlja njene dete. One je pod ovem poštenem krovem rasle i bile je dika materina, a sad je cvet kojega trgame iz materinoga krila... Mlada. Ti sad ideš vu drugi dom vu kojem boš našla drugu mamu, koju moraš poštuvati, ali nigdar ne pozabiti i svoju mater koja te je na noge postavila i othranila. I tvoj mož od sada mora imeti druge brige i mora gledeti na to, kej Bog združi, da čovek ne rastavi. Ona je roža našega doma koju moraš pri svoje hiže njegovati i ne dati da vene i povene. Na ogenj nigdar ne vredne i ne treba volja vlevati, na potu nigdar sustati, nigdar stati, svakoga z lepom rečjom dići i podići. Svakoga život živeti navči i trda zemla nahrani. Bog vam bo tulike sreće dal kulike si je sami napravite. Zate dragi mladenci i svati nek vam je sreten pot i obstanek. Živeli!

Zanimljivo je da se svatovi tituliraju izrazima koji ukazuju na drugu socijalnu grupu, tj. na stalež kojem ne pripadaju (npr. „gospoda svati“, „gospon domaći“ itd.).

O glumi i folklornom kazalištu Ivan Lozica piše: „Gluma pokladne maske razlikovat će se od glume djevera na svadbi, od glume sajamskog predstavljača ili od svjesne ‘kazališne glume’ u inscenaciji usmene priče na seoskoj priredbi, ali te razlike nisu na razini inscenacije različitih vrsta ili podvrsta – to su različiti tipovi predstavljanja i glume, koji zavise o kontekstu izvedbe. Nisu to tipovi kazališnih postupaka, nego je i samo kazalište jedan od tipova predstavljanja“ (Lozica 1982, 1999).

3. Publika

Interakcija između publike i izvođača od središnje je važnosti za kazališnu predstavu. Avangardno kazalište dvadesetog stoljeća pokušalo je prakticirati dvosmjernu komunikaciju i na taj se način približiti obrednom. Takva komunikacija odavno je poznata folklornom predstavljanju. „Resnička svadba“ tijekom svojih različitih izvedbi (ovisno o tome gdje se predstava izvodila) uvijek je imala neposredan kontakt s publikom. Od 1963. do 1980. godine imala je „procesualnu dramaturgiju“, tj. izvodila je različite scene na različitim mjestima. Publika koja je takvo događanje željela doživjeti u cijelosti morala se kretati za predmetom svojeg interesa, kao publika putujućeg srednjovjekovnog kazališta koja se kretala od „mansije do mansije“, u kojoj su se izvodili pojedini prizori.

Kada je „Resnička svadba“ postavljena na pozornicu, i dalje je nastojala aktivirati publiku. Cijela svatovska povorka kreće se u prostoru gledališta (nazdravlja se vinom, nude se *gibanice*, snahe *daruju kitice*). Za vrijeme scene *skupljanje darov* jedan od veselijih izvođača (glavni *mužikaš*) silazi u publiku i uz šale skuplja u tanjur novce za *mladence*. Nakon završnog spleta, plesova svatovi uključuju publiku u kolo. Na taj način mijenja se konvencionalni završetak kazališne predstave u kojemu publika reagira samo aplauzom.

4. Redatelj

Uloga redatelja „Resničke svadbe“ prof. dr. sc. Stjepana Pepeljnjaka slična je funkciji redatelja u profesionalnom kazalištu. On bira „glumce“ po njihovim psihofizičkim, karakternim i tipskim osobinama te vodi pokuse na kojima se uvježbava tekst. Potiče glumce da istaknu bitne dijelove običaja, ali i upotrijebe svoju kreativnost u tekstnim i mizanscenskim improvizacijama. Redatelj osvještava njihovu ulogu na sceni, tj. kretanje na sceni (mizanscen), odnosno među glumcima i njihovim zadatcima, korištenje scen-skoga govora (jasnoća izraza, razumljivost), upotrebu maske, šminke, rezervata, rasvjete i kostimografije (izrada odgovarajućih kostima i sl.) te vodi računa o funkcionalnom odnosu govorenih dijelova s pjesmom, glazbom i plesom.

5. Scensko kretanje

Kretanje izvođača po sceni (mizanscen) ovdje je da dočara kretanje kroz vrijeme i prostor (ne postoji spuštanje zastora između scena, ali postoji promjena dekora). Npr., nakon što je završio prizor oprštanja mladenke od roditelja, *mužikaši* zasviraju *putnu* i cijela povorka silazi u gledalište, radi krug u gledalištu i vraća se na scenu. Takav način kretanja simbolizira povratak povorke s crkvenog vjenčanja (koje se ne izvodi na sceni), ističući vrlo bitan ophodni karakter svadbe. Obredom je propisano i tko se s kim kreće u povorci te kad se odlazi i dolazi s vjenčanja.

Odlazak na vjenčanje

- A 1) *zastavnik*
- 2) *mužikaši*
- 3) *dever i mlada*
- 4) *posneš i mladi*
- 5) *dva svata*
- 6) *ostali izvođači*

Dolazak s vjenčanja

- B 1) *zastavnik*
- 2) *mužikaši*
- 3) *mladenka i mladi*
- 4) *dever i posneš*
- 5) *svati*
- 6) *ostali sudionici*

Na pozornici su mladenci smješteni u središnjem dijelu scene za stolom. Oko njih moraju biti *dever*, *domaći*, *posneš*, *dva svata* i *zastavnik*. Ostali sudionici (zbor, plesači i *mužikaši*) slažu se tako da pjevači i plesači stoje lijevo i desno od stola u obliku slova „V“, dok su na prosceniju glazbenici. Zanimljivo je da za vrijeme izvođenja „Resničke svadbe“ svи izvođači ostaju na pozornici.⁶

6 Slična pojava pronalazi se i u operama građanskoga kazališta, gdje su solisti na sceni i u onim dijelovima izvedbe u kojima ne nastupaju (Lozica 1990a).

6. Pjesme

Atraktivnost „Resničke svadbe“ leži u njezinu sinkretizmu, odnosno ravnopravnom tretiranju verbalne, vizualne i glazbene sastavnice. Pjesme i plesovi vrlo su bitni vezivni dijelovi svadbe jer često komentiraju ili najavljuju događanje na pozornici. *Putna* se svira svaki put prilikom dolaska i odlaska svatova, za izvođenja krive i prave mlade, prigodom dolaska mlade, nakon presvlačenja i bježanja, unošenja zastave, nakon njezine krađe i prilikom dolaska i odlaska maškara.

Lozica navodi da ženski zbor u folklornom predstavljanju ima sličnosti s antičkim korom u teatru, koji također najavljuje i komentira zbivanja (Lozica 1990a). Takav ženski zbor pjeva ispred mlađenkine kuće kad prosci idu u *snuboke*.

Pred hižom vam jablan dreve raste,
mila majko jel nam kćerku doste,
il ju doste ili ju ne doste,
nek vam dale jablan dreve raste.

Pjesmom se komentira i odvoz mlađenkina miraza:

Pakujte mi majko ormare, 2 ×
pakujte mi majko ladice,
koje bodu bolše kćerci bu,
koje bodu gorše majci ostanu.
Pakujte mi majko korita, 2 ×
koja bodu lepša kćerci bo,
pakujte mi majko robeče, 2 ×
pakujte mi majko postele, 2 ×
pakujte mi majko zibače, 2 ×
četrtek, petek, subota,
v nedelju pojdem za muža.

Mlađenka se opršta od roditeljskog doma, a zbor pjeva ispraćajnu pjesmu *Zbogom otec zbogom mati*.

Zbogom otec, mili svati,
rastaje se kći i mati, 2 ×
zbogom vujci i vujnice,
zbogom kumi i kumice, 2 ×
zbogom mile kolegice,
moje drage pajdašice. 2 ×

Prije večere, a i danas se to sačuvalo na svim svadbama u Resniku i široj okolici, pjeva se *Prozivanje večere*.

Dober večer gospoda,

gotova je večera.

Doletele tri ptičice,

sele su na grančice.

Prva je zapevala:

falen Isus Marija.

Druga je popevala:

zdravo budi Marija.

Trejta je popevala:

Isus znami večera.

Svatove i publiku poziva se na darivanje mladenaca:

Svi šetujte te darujte

ovo naše mlado dete

kaj othaja i nas ostavlja,

svi šetujte te darujte.

Otec, mati, sestre, brati,

svi šetujte te darujte.

Teci, tece i vujnice,

svi šetujte te darujte,

a i kumi i kumice,

svi šetujte te darujte.

Ki petaču, ki šestaču,

da si kupi odevaču,

ki peticu, ki šesticu,

da si kupi zibačicu.

7. Plesovi

Plesovi zadiru u sferu teatra jer osim radi zabave samih izvođača, izvode se i radi zabave gledatelja. Na „Resničkoj svadbi“ izvode se sljedeći plesovi: *drmeš, dromnečica, starinska polka, ciganica, zubunka, suhi most, tropanjka, igram kolo u dvadeset i dva, tancala bi al' ne mogu, rašpa, repa, šemička, stare site i kurite i ples mačkara*.

Ples je u svadbenim ceremonijama igrao veliku ulogu. On je nositelj mnogobrojnih obrednih i magijskih činova koji se smatraju neophodnim za dobrobit i sudbinu mladence, ali i njihovu plodnost, kao i plodnost vegetacije. Primjerice, imitativni plesovi za

repu, konoplju i lan. Većina tih plesova poznata je u Prigorju, Posavini i Turopolju, na tromeđi kojih se nalazi Resnik. Izdvojiti će nekoliko primjera plesova. *Zubunka* je tzv. ples snubljenja. Mladići i djevojke frontalno se približavaju, udaljuju i obilaze jedni druge vrlo polaganim i sitnim korakom, a da pritom ne skidaju pogled jedni s drugih.

Ples mačkara izvodi skupina mlađih plesača i plesačica pod maskama (obrazicima). Njihov je ples parodija na ostale plesove, uz puno podcikivanja i jujuškanja.⁷

Igram kolo u dvadeset i dva tipično je biračko kolo. Jedna starija kazivačica ovako ga je opisala: *Zastolnik unosi vanjkuš, tanca ž njim do dekle, pak onda ga hiti na pod i na njega klekne pred deklu. Ona iste tak klekne na vanjkuš, tu se kušneju, pak onda skupa tancaju. Mužikašima se mora platiti svaki tanec.*

8. Igre

Svatovske su igre kratke, samostalne dramske cjeline i sastavni su dio svake svadbe.⁸ One su zabavljale svatove, a njihov komičan ton poslužio je i nasmijavanju publike „Resničke svadbe“.

Igra Melina

Ova igra vrlo je česta u kajkavskim krajevima. Na klupi leži mladić prekriven plahtom. U ruci ima rešeto u kojem je šaka kukuruza kojim oponaša zvuk mlina. Mlinar mu u visini stražnjice stavi štap tako da pokretanjem stražnjice gore-dolje oponaša ljubavni čin. Igra počinje tako da seljak prvo traži da mu mlinar samelje *jagle*. Tada mlinar regulira lagani i spori ritam kretnji „mlina“ vidno gurajući štap. Pritom čovjek koji igra „mlin“ lagano po rešetu sije kukuruz proizvodeći buku i gibajući stražnjicu. Drugi put „seljak“ traži od mlinara da samelje za žgance nešto sitnije brašno. Tada kretnje postaju sve brže da bi na kraju, kad traži brašno za kruh, finu meljavu, kretnje postale najbrže, dakako, najočitije u svojem simbolizmu i najsmešnije. Smijeh svatova i publike doseže vrhunac kad mlinar seljaku ponudi da pomiriše brašna te ga posipa brašnom po licu.

7 O preobražaju plesača pod maskom Ana Maletić piše: „Maska i ples koji joj pripada mijenjaju svoju funkciju prema svrsi i specifičnosti pojedinih kultura i rituala, prilagođavajući se svaki put nekoj ideji vodilji u dubljem smislu. Po primitivnom vjerovanju, obrazinama se jednakoj djeluje na više sile kao i na ljude, na bogove i demone kao i na životinjski i biljni svijet“ (Maletić 1986).

8 L. Čale Feldman (1991) razmatra u kakvom su strukturalnom odnosu te osamostaljene predstavice ako su oponašanje nekog običaja sa samom svadbom. O tome piše: „[...] bilo bi zanimljivo u njima gledati svojevrstan prikaz zbilje seljačkog života [...] Izvode ih najčešće posebni ‘glumci’ – svirači, a katkad i sami svatovi. Oni se za tu svrhu preoblače i maskiraju, dakle, stvaraju *iluziju* kako se običaj *stvarno* odvija. Tako se stvara zanimljiva predstavljačka situacija – u okviru zbiljskog običaja s nekim predstavljačkim svojstvima daje se iluzijski prikaz običaja u predstavi.“

Prodavanje bika.

Seljak dovodi bika na sajam. Bika igraju dvije osobe prekrivene plahtom, sagnute jedna iza druge. Prva osoba u bikovskoj maski s rogovima drži zemljani lonac. Prodavaču prilaze kupci. Oni se cjenkaju onako kako se to čini na sajmištu. Njima se pridružuje i posrednik (*meštar*), koji hvali bika. Divi se njegovim rogovima, mudroj glavi, stražnjici, spolovilu koje obilato daje mlijeka i rasnosti. Kupac sve to poriče i kudi hvalospjeve *mešetara*. Igra doseže vrhunac u trenutku kad se kupac i seljak posvađaju, a seljak si sam u bijesu ubija bika udarivši ga batom po glavi. Pritom se rasipa zemljani lonac (glava). Tada seljak, uviđevši da je nasamaren, oplakuje svojeg bika, dok ostali ismijavaju njegovu nepromišljenost.

Višenje na ručniku.

Dok se skupljaju darovi od „rodbine“ i drugih, kao i onih u publici, prvi *svat* i drugi *svat* postavljaju ručnik na pozornici gdje je zamišljeno mjesto *slemečka*. Prvi *svat* drži se za ručnik i kaže: *Ja visim!* Drugi ga *svat* pita: *Za koga?* Tada prvi *svat* pokazuje na određenu simpatiju. Drugi *svat* odlazi do određene djevojke ili žene, dovodi je do ručnika kojim se često u naglašenoj parodiji brišu usne i zaviju se njime da im drugi ne vide poljubac. Nakon toga *svat* odlazi po onog mladića ili muškarca kojeg pozove ona, koja sada *visi na ručniku* za neku osobu. I tako se lanac muških i ženskih simpatija javno izmjenjuje.

9. Maska i šminka

Maska je drevni ritualni rekvizit i vidljiva je veza između obreda i teatra. Maske (*lafre*) nose skupina muških i ženskih *mačkara*. One su izrađene od drveta, kukuruzovine, perja, kože ili papira. Maske predstavljaju različite likove kao što su djed i baba (djed nosi babu), cigan i ciganica, kokoš i kokot ili *podrapanci*.

Drvne maske izrađene su od jednog komada drveta, najčešće od vrbe, i prikazuju grubo ili smiješno ljudsko lice. Zubi su izrezbarenii, veliki, a obrve i brkovi su od tesanih daščica. Papirnate maske najčešće su nasjeckane slamke ili kukuruzovina, a predstavljaju likove starih muževa ili žena (*baba*).

Maska se pojavljuje i u liku lažne mlade. Muškarac je preodjeven u ženu s drvenom maskom na licu, dok mu je glava zamotana u bijelu *peču*, a oko vrata ima ogrlicu od luka i mrkve. U slučajevima kad se *lažna mlada* ne pojavljuje s drvenom maskom, obično ima lice narumenjeno crvenim krep-papirom, a u ustima velike zube izrezane od repe.

Šminkom se kao i u profesionalnom kazalištu naglašava karakter lika (brkovi, obrve, rumenilo lica i usana, zagaravljena lica maškara).

10. Buka

Uzvici, podcikivanje i jujuškanje vrlo su karakteristični za svatove i znak su njihova veselja. No, buka se obično tumači u etnologiji kao magično sredstvo za tjeranje demona i zlih sila (kojima su mladenci posebno podložni). Ivan Lozica piše kako buka izdvaja povorku od publike, sudionike od promatrača. Buka jača koheziju i snagu grupe. U tom smislu ona je važno predstavljačko sredstvo (Lozica 1991).

11. Kostimi

U sceni *snuboka* kostimima se želi naglasiti karakteristika likova (korištenje poderanog kaputa, hlača i šešira te korištenje brkova). U scenama koje prikazuju svatovsko slavlje svi su sudionici odjeveni u izvornu narodnu nošnju. Resnički kraj karakterizira osobitost nošnje na tromedji Prigorja, Turopolja i Posavine. Ženska nošnja (*robača, fertun*) obilježava iskustvenu i starosnu dob uz dodavanje oglavlja; *poculica* (snaha), *peča* (starija žena), *parta* (mladenka). Posebno je zanimljiva bjelina, tzv. *tuženina* koju nose udovice. Muška narodna nošnja ne naglašava statusne ni dobne razlike. *Lajbek, surina* i čoha imaju karakterističnu ornamentiku, izvezenu crnim vrpcama na crvenoj podlozi.

Umijeće tkalačkog stvaralaštva njegovalo se generacijama s koljena na koljeno i postalo je obavezno za svaku djevojku koja se spremi za udaju. Tako je svadbenu ruho bilo ures (*kindj*) svake obitelji koja udaje kćer.

12. Rekviziti

Rekviziti, kao i u svakoj kazališnoj predstavi, oslikavaju mjesto radnje, pomažu u njezinoj razumljivosti ili dopunjaju karakterizaciju i položaj lika.

Tako *svata* obilježavaju sljedeći rekviziti: svatovska nakićena batina i čuturica. *Dever* u ruci drži peharac s vinom i čašu. *Zastavnik* ima preko ramena ručnik, a u ruci svatovsku zastavu. Svatovska zastava sastoјi se od dugačkoga drvenog štapa na koji su povješane crvene marame i šarene svilene trake (zastava je simbol „Resničke svadbe“, a njezina je rekonstrukcija izrađena 1963. godine i otada se upotrebljava ne samo za predstavu nego i u pravim svadbama). Taj je predmet posebno vrijedan te se uvijek, kad ga se koristi, upozorava na to kako ga valja čuvati.

Osim svega toga, još se upotrebljavaju škrinje, kolovrati, kudjelja, zdjele, tanjuri, čuturice, kruh, metla, izvorni ručnici, stolnjaci i maske.

Čovjek može i sam biti rekvizit, što se vidi u igrama *prodaje bika* i *melin*. O tome Nikola Bonifačić Rožin piše: „Komične situacije koje nastaju glumom živih predmeta omogućuju konstataciju da insceniranje živim čovjekom često predstavi daje karakter komedije“ (Bonifačić Rožin 1961).

13. Scenski prostor i vrijeme

Scena i vrijeme trajanja predstave dvije su kategorije koje se bitno mijenjaju od izvedbe do izvedbe. Scenski prostor „Resničke svadbe“, koja se događa na otvorenom, samo je selo. Izabrani su autentični interijeri i eksterijeri: drvena *hiža*, dvorište s bunarom i stare gospodarske zgrade. Posebno je odabранa kuća u selu, gdje će biti obitelj mlađenaca, a posebno obitelj mlađenke.

Završni dio, svadbeno slavlje, održava se u prostorijama stare resničke škole, gdje se članovi KUD-a i mještani inače okupljaju. Takvo premještanje scene od mjesta do mjesta, gdje svakodnevni seoski prostor ulazi u svijet iluzije, vrlo je karakteristično za folklorno kazalište. Druga je bitna karakteristika ta da se takva radnja teško uvlači u vremenski strogo zadani okvir. Predstava počinje ujutro sa svim pripremama i traje do dugo u noć.

Kad se svadbeni običaj inscenira na pozornici (u ovom slučaju opisujem izvedbu u koncertnoj dvorani V. Lisinski), scena se bitno mijenja. Ona je vrlo jednostavna. Na sredini scene nalazi se stol sa stolicama. U dubini scene postavljene su škrinje, a na zidovima su izvorni ručnici. Ova ista scenografija, uz male izmjene, koristi se i u scenama dolaska u kuću mlađenca i svadbenog slavlja. Dio radnje premješten je s pozornice u gledalište i na proscenij pozornice. Npr. dolazak *snuboka*, odlazak na vjenčanje, skupljanje darova i završno pučko veselje.

U ovakvim scenskim izvedbama „Resničke svadbe“ predstava je vremenski ograničena. Ona traje oko dva sata ili nešto duže, što ovisi o interakciji publike i izvođača.

Zaključak

„Resnička svadba“ počela se izvoditi svake godine zaredom u vrijeme poklada. Velika bliskost takve izvedbe s obrednim predstavljanjem bila je u tome što za izvođenje nije bila potrebna podjela na glumce i publiku, na gledateljski i predstavljački prostor, jer je u njoj sudjelovalo čitavo selo. Nakon dvadeset godina takvog izvođenja „Resnička svadba“ promijenila je svoj kontekst, a time i svoju funkciju. Svadbeni su se običaji zatim svjesno postavljali na scenu te su se prilagodili zakonima teatra. Takav inscenirani običaj, sada već pravi pučki teatar, također možemo podvesti pod pojmom folklorizma jer se radi o „folkloru iz druge ruke“, s dominantnom estetskom ili zabavnom funkcijom.

„Resnička svadba“ može se shvatiti kao dio procesa stvaranja kazališta iz običaja i obreda jer kazalište se neprestano rađa. „Slabljenjem magijske i religijske funkcije običaja i obreda, njihove inscenacije samo su neki od puteva rađanja kazališta u naše vrijeme“ (Lozica 1990a).

U skladu s tendencijama etnoteatrologije, koja pokušava otkriti ne samo tko i kako izvodi, nego tko i kako tu izvedbu doživjava, stariji kazivači ističu da žele pokazati i prenijeti svoja živa sjećanja na mlađi naraštaj kako običaji ne bi bili zaboravljeni. Takva svijest o vrijednosti tradicijske kulture javlja se ondje gdje ona nestaje.

Resnik je odavno u Zagrebu tako da ga mladi ne napuštaju, ali napuštaju seoski način života. Sudjelujući u „Resničkoj svadbi“, mladi upoznaju pjesme, plesove i običaje svojega kraja te na taj način vrednuju vlastitu tradiciju. Nadalje, mladi se na pokusima druže i socijaliziraju. „Resnička svadba“ okuplja sve generacije ne samo Resnika nego i okolnih mjesta. Na taj način kulturno se animira čitav kraj.

Izvedba ima i zabavno-turističke funkcije. Ona predstavlja izvorni događaj koji informira širu javnost o vrijednostima izvornoga narodnog stvaralaštva u okolini Zagreba. Zbog toga je koncipirana kao „pokretni muzej“ koji na pojedinim lokacijama grada prikazuje zasebne cjeline.

„Resnička svadba“ okarakterizirala se ovdje kao spoj obreda i teatra, kao kazališni čin. Izvođači nisu svjesni teatra i njegove iluzije. Čitavo selo ne okuplja se iz potrebe za glumom i predstavljanjem, nego da bi potvrdilo vlastiti identitet u novonastalim uvjetima građanskoga života. Grad mijenja njihov senzibilitet i međusobne odnose, pa se druženjem u okrilju običaja oslanjaju o svoje izvorne korijene i vrijednosti koje im on osigurava. Ova je potvrda od posebnog značenja u vrijeme brzih promjena u strukturi stanovništva i njegova multikulturalnog ozračja.

Zadnjih nekoliko godina sve su učestaliji povratni utjecaji „Resničke svadbe“ na suvremene svadbe. Mještani i danas na svojim svadbama koriste tradicionalne elemente za koje se vjerovalo da će potpuno nestati (svatovska zastava koja se posuđuje iz fundusa KUD-a „Resnik“, obavezno presvlačenje oko ponoći u narodnu nošnju, sve veći broj

„starinskih“ plesova i pjesama, tradicionalne igre i dolazak *mačkara*). To je primjer kako se „folklorizirane“ pojave vraćaju svojem lokalnom, izvornom okviru i kako ponovno ispunjavaju tradicionalne funkcije.

„Resnička svadba“

dramatizacija običaja

LICA:

JANKE, snubok
JAKOB, otac mlađenca
BARA, mama mlađenca
JUREK, mlađenac
DORICA, mlađenka
JANICA, sestra mlađenke
CENA, mlađenkina mama, svekrva
FILIP, mlađenkin otac
BABICA JAGICA, mlađenkina baka
KATA, susjeda
DJEVOJKE I, II, III, mlađenkine prijateljice
DOMAČI I, ravnatelj svadbe u kući mlađenke
DOMAČI II, ravnatelj svadbe u kući mlađenca
DEVER, debeli kum

POSNEŠ, kuma
SVATI I, II, mladići koji uveseljavaju svatove
ZASTAVNIK, nositelj svatovske zastave
SNAHE I, II, III, IV, poslužiteljice večere (sukačice)
PRODAVAČICE KITICA I, II, snahe koje kite svatove
SUKAČICE (snahe), kuharice plesačice
MUŽIKAŠ (basist), sakupljač darova
MLINAR, izvođač igre melina
SELJAK, nosi žito na meljavu
MLADIĆI I, II, III, imitatori u igri mlinu
MLADIĆI I, II, nosači maske bika
PRODAVAČ BIKA, seljak koji dovodi bika na sajam

SCENA 1: SPOMINEK – VUROKI

Seosko dvorište. Jakob, čovjek srednjih godina, pozamašnih brkova, starih hlača, bijele košulje, šešira spuštenog na pola čela cijepa drva. K njemu dolazi suseljanin Janjke (snubok), čovjek markantna lica, lukav, domišljat i duhovit u razgovoru.

JANJKE (snubok): Dobar dan, Jakob! Kak si kaj? A ti si se prijel lepega posla. Gdo za rana misli na zimu, tomu v zime ne bu zima!

JAKOB: O, Janjke, kaj je tebe hitile k mene? (*Odlaze drva.*)

JANJKE: A ništ dobrog, Jakob. Ne bodi ti potužene, bil sem čera v šume da bum nasekel nekaj drv, a volek mi je nogu zgloždil.

JAKOB: O, vrag ga dal! Pak to je nesreća.

JANJKE: Nek kaj neg nesreća. Na siromaka se sav vrag zruši. Pak sem došel k tebi da bi mi tvoja Bara napravila vuroke. Morti bi mi spasila voleka, a ti znaš kaj to mene znači.

JAKOB: O, vrag ga dal! Je čoveku je treba navek pomoći. Ali ja ti ne znam jel ti to Bara more dobre vraštve napraviti. No, bom ju ja prizval.

JAKOB (zove ženu Baru): Bara, Ba-ra, ojdi sim, došel je sused Janjke!

BARA: A kaj je, kaj ne vidiš da imam posla u štali – em dojim kravu?

BARA (dolazi s vedričkom – kantom za mljeko): Janjke, dober dan, kaj je tebe donesle?

JANJKE: Dober dan! Ništ dobrog, Barek.

JAKOB: A treba bu delati vraštve za vola.

BARA: Za vola, a kaj mu se pripretilo?

JANJKE: Em, baš velim Jakobu da sem bil čera v šume da bom dopeljal nekaj drv i volek mi je nogu zgložatil. Viš, ovak. (*Pokazuje kako ne može stati na nogu.*) Sav je hemlavi i ne osudi se stati na nogu! Jel me razmeš?

BARA (značajno pogleda Jakoba, a zatim obriše ruke o pregaču govoreći Janjku): No, viš kak zlo brže dojde, a dobre ni onda gda ga svećom iščeš. Je bome probali nekaj napraviti, same to ti nemre biti odma gotove. Jakob ti napravi ognja i vuglenja, a ja idem po trave, pak bom probala ti složiti vuroke.

Bara ode iza štale, a Jakob kupi šiblje za vatru.

JAKOB: Dobre, Janjke, ovo bodem i ja pripomogel z ognjem, kad ti se ja ništ ne razmem vu coprije. Ali zato bom donesel peharec vina, kaj ti je to moj najbolši lek. (*Odlazi po vino.*)

JANJKE: No, to se razme. Em još ništi ni rekeli da kapljica ni krv Isusova, a ona paše i zdravom i betežnom.

JANJKE (sjedne si na panj): Čuj, same ti obavljam kaj moreš, a mene reci kaj ja trebam delati. Če je za popiti, ja bom pil, a će za grle zalevati, ja bom zaleval, pak bo morti leže mojemu voleku.

JAKOB: E, evo, Janjke, tu je moje vraštve, pak dej se male okrepi. (*Pokazuje peharec iz kojeg natače čašu.*)

JANJKE (uzima čašu): O, pak tak dobru robu nemrem odbiti. Nek ti je na zdravlje i za sreću! (*Popije čašu vina na dušak.*)

JAKOB: No, da bo sreća i pri voleku i pri zdravlju, moram si ja jednu spiti.

JANJKE: Uh, dobre je ove tvoje vine, mam čutim kak mi vuha goriju. Če još jednu spijem, ne bom znal domom pogoditi.

JAKOB: A je, to ti se čini! Ali ipak mi je drage da ti moja muka ide na dobru volu. Kad si ja spijem tri kupice, drva sama pocaju i frcaju v šupu.

JANJKE (znatiželjno): A kak to da ti sam kalaš drva, pa kaj ti ne došel sin iz soldačije?

JAKOB (priklapljujući i dalje šiblje za vatru, za vuroke i noseći izvan pozornice): Bare, evo ogenj gori, a vrbove šibe već delaju vuglenje. Moreš obavlati vuroke!

BARA (viče): Dobre, već sem pripravila sve trave, sad dojdem!

JAKOB: Janjke, je pitaš me za Jureka? Otišel je orat za šenicu. Voli mi nesu baš pravi, ali mora se napraviti.

JANJKE: No viš, pak to ti je onda prave vreme da v hižu dobiš pripomoć.

JAKOB (natače kupicu): A kak to misliš?

JANJKE (uzima kupicu i pije): Viš na priliku, da sina oženiš, pak dobiš bolše vole, male grunta, šume, trsja, a i dobru sneju kaj bi dobre delala.

JAKOB: A dej, naj se delati norca. Pak ti znaš da mi nesmo imućni pak da bi moj Jurek mogel nekaj vekšega priženiti.

JANJKE (lukavi osmijeh): A kaj pripovedaš? Em ima vu selu i bogate dekle i dobru familiju i priliku. Na primjer, Jelica Filipa Suhorecpa.

JAKOB (odmahuje glavom i rukama): A kaj z mene norca delaš? Pa gde bi tak bogata dekla išla k moje bokčije? Kaj je tebe kaplica već vu glavu vudrila?

JANJKE: Jakob, ak ti to mene prepustiš, ja bom to sam zriktal kak Bog zapoveda! Ti same moraš pripraviti Jureka i Baru. Druge te niš ne briga. Same da mene volek ozdravi. Ja bom ondak tebe pokazal svoju copriju!

JANJKE: Če bi tak, onda ti moja Bara bode spravljala vuroke saki dan.

Dolazi Bara s kanticom iz koje se dimi vuglenje. Diže kanticu u zrak i mistično tri puta zamahuje prema istoku.

BARA: Dimek megleni,

ogenj črleni,

sunce jaroveni,

nebo osojeno,

osmuji betek i nevolu,

poškodi nevolu,

zabuši se, zapuši se

kak dim vu nebo otidi,
otiraj betek i nevolu,
ozdravi voleka
i daj mu snage i dobrega teka!

BARA: Janjke, ove tu je vuglenje kaj moraš voleku na noge zamotati i tri puta vu ogenj plunuti i reći: Ptuj, ptuj, ptuj. Bože pomiluj!

Zemi beteg,
nevolu rastiraj,
čiri-biri, čiri-biri,
betek zemi, mene pomozi,
vola tvoja – amen.

Sad ove zemi, zapri zobe i nesmeš nikomu ništa putem reći če te baš i nešti nekaj pita.
Ti moraš same mučati.

JAKOB: Ondak si natoči v zobe vine i tak pomale njegvu sapu čuvaj do doma!

JANJKE: Je za vraštve nebom nikaj falil, kaj ti se to nesme, ali kaj se tiče našeg spominika, tu bo Janjke od reći.

BARA: A kaj ste se pak dospenuli?

JANJKE: Sve ti bo Jakob rekел. A ja bom v subotu pustil glasa i če bo dobre vole, bode i sreće. Dej mi vuroke i idem ščem prije sve obaviti kak si rekla.

BARA: Evo ti kanticu i nikom ne reći reč, a dok ideš do doma male našepavaj kak bi voleku odnesel beteg.

Janjke zauzme pozu šepavog vola, ispije čašu i punim ustima vina odmumlja u znak zahvalnosti uzimajući kanticu iz koje se dimi vuglenje.

BARA: Same ojdi brže i ne se ogledavati na hižu, niti na leve, niti na desne. Putem gledi same za nosem, ravne domov.

Janjke odlazi, karikirano. Bara se križa za njime, a Jakob ispija svoju kupicu vina.

JAKOB: Je, če bi to zbilam bilo, Barek, tak kak je Janjke zamislil, to bi bile nakaj, za Filipovu Doricu. Uh, sveca ti, kaj kule babilonske!

BARA (pogleda Jakoba upitno): A kaj pak to?

PARALELNA RADNJA NA PROSCENIJU

Na prednjem dijelu scene Janjke susreće susjedu Katu, koja ga pozdravlja, ali ovaj ne gledajući je ide ravno prema uputama i nešto mumlja.

SUSJEDA KATA: Janjke, dober dan, a kaj ti se pripretilo, kaj šepaš?

JANJKE: Hm-hm-hmm, hm-hm. (*Dalje prođe, ne okrećući se.*)

KATA: A ki te je vrag ftrefil, pak si čera bil čist normalni. Sigurne te je kakva coprnica vudrila z mokrom krpom po glave. Joj, ljudi, em je Janjke ponorel!

(Obrača se Bari i Jakobu u dubini scene.) Strina Bara, pak jesи videla našega Janka kak je omumlal?

BARA (*viče, odlazeći*): A kaj bi? Em znaš da on navek spravla huncutarije. Idem podojiti kravu.

KATA: Ojdi, odji, i moja me već čeka. Zbogom.

1. Spravljanje vuroka. Resnik (1963.). Foto: S. Pepelnjak.

2. „Resnička svadba“. Istraživač N. Bonifačić Rožin u razgovoru sa S. Pepelnjakom. Resnik (1975.).
Foto: Stjepan Sremac. IEF foto 8162.

SCENA 2: DOGOVOR ZA ODLAZAK U SNUBOKE

Mračna scena postupno se osvjetjava.

Večer u kući Jakoba.

Jakob sjedi za stolom, čisti i prebire grah s Barom. Dolazi Jurek. Stasiti mladić rumena lica, vedra držanja.

JUREK: Dober večer! Ja sem blago nahranil i napojil. V jutro bom ih počesal i bome išli orat.

JKOB: Dober večer. Bog nam dej. Dobro da se ščem raneše geneme kaj bi mogli i šenicu posejati.

BARA: A to ne bi bile loše. Dej si zemi kiseloga mleka i nadrobi kukuruzni kruh, pak se lepe naječ.

Bara uzima peharec s vodom i poljeva Jureku ruke nad strugajnom. Jurek se opere i briše ruke ručnikom od domaćeg platna koji visi na ručilnici.

BARA: Jurek, Jurek! Kad te ovak gledim, sad kad si već dečko z soldačije, onda si mislim kak bi bile lepe da ti roke poleva jedna mlada dekla.

JUREK: Kaj pak zanovetaš? Pak tek sam se vrnul z soldačije, a ti bi me već zavezala.

JKOB: A Jurek, pak ti to ni mati loše rekla. Bil bi red da u nekakve dobre prilike, sad već nekaj dobrega priskribiš v hižu. Ja i ovak nebum mogel duge z ovem našem grintavom blagom, a i se druge je bogečki.

Jurek sjeda za stol, Bara mu donosi zdjelu s kiselim mljekom. Jurek sam drobi kruh u tanjur i jede.

JUREK: Pak ti znaš da ja nemam baš pravog para za našu hižu. Ove se druge je prebogate. Moral bom iti morti v Čulenec, Ivanja Reku ili kaj ja znam je li ima tera dekla već za zamuš v Trnave!

JKOB (nasmije se): A nebome mi išli baš tak daleke iskat bokčiju. Mene je Janjke obečal kad mu je tvoja mati metala vuroke da bo on zriktal za Filipovu Suhorepčevu Doricu.

JUREK: Dej naj reći! Pak ti znaš da su oni preštimani i da Filip je žmugler, premda Dorica je čistam nekaj druge!

BARA: No, pak nas nebu Filip grizel će dojdemo v snuboke!

JUREK: A če dojdem na glas da sem dobil vritnjaka, kaj nam bo to bolša preštimancija pri ove druge sirotinje. Boju rekli da sem došel pobirkuvat kad sem na visoke pucal, pak sem niske opal.

BARA: Znam gdo na visoke puca, niske curi. Ali tvoj japa se već dogovoril z Janjkem, a Janjke je već nekaj šepnul Filipove žene... Pak mi bi mogli prejti stiha da nam ne otpopevaju pod oblakem.

JAKOB: Je, je, dobre veliš, em ne treba pri takve stvari sve obesiti na zvone. I nek te mati zrikče v subotu na večer i bome videli vu čem se ima stvar kad Janjke dojde. A do subote bome posejali šenicu, pak vu ime Božje moremo razmišljati o svadbe.

JUREK: E da mi nesi japa, ne bi ti same tak mene na vuglede kaj bika v sejem pelal.

SCENA 3: SNUBOKI

Kuća Filipa. Dorica mete hižu. Babica i mlađe sestre našavavaju, a mati vala halinje.

Idu Jurek, Bara, Jakob i Janjke prema Filipovoj kući, kroz publiku.

Na rubu scene skupljaju se Djevojke i pjevaju prigodnu pjesmu.

JANJKE: Falen Bog, Jakob! Eto sve je v redu, volek je ozdravel i ja sem održal reč za dogovor i ideme v snuboke.

JAKOB: Dobre, dobre, a to bi bile dobre! Kad bi bile dobre! (*Zanesen od ushićenja.*) Kad bi on dal se one kaj sem si i sam mislil! (*Zove Baru.*) Bare, dej spravi Jureka i ideme! Janjke je tu.

BARA (zove): Jurek, Jurek!

JUREK: A kaj je?

BARA: Ojdi sim da te priredim i ideme v snuboke.

Dolazi Jurek. Bara uređuje Jureku.

JAKOB: Janjke, ojdi sim dok ona njega priredi da ti velim kaj bi štel da dobime s mlađom v miraz. (*Povede Janjka u stranu.*)

JAKOB: Čuj, probaj Filipa pridobiti za trsje, zemlju, šumu i kravu. No, ti to već znaš, a morti dobimo još kaj od blaga, kravu, tele... A razme se i robenina i tak dalje.

Bara uređuje Jureku u kutu kuće.

BARA (Jureku): Pak pazi da neboš preveč pil i kak se boš držal. I da ne bi pokazal kak si proždrljiv.

JANJKE (puni lulu): Budi bez brige, Jakob. Bome mi sve vredili po šege kak treba da bo vuk sit i koze na broju! Idemo po steze, ovud (*pokazuje*) po prečki – bome prije došli i nebu nas ništi videl... Je, čuj, bome najviše natirali kaj se bo dale!

Pjesma „Pred hižom vam jablan dreve raste“:

Pred hižom vam jablan dreve raste,
mila majko jel nam kćerku daste,
il ju daste, il ju ne daste,
nek vam dale jablan dreve raste.

Kuća Filipova.

Seoska kuća, prostrana i bogato opremljena. Na sredini scene nalazi se stol. Tu je gredenc i ladice. Na zidu je ručilnica i ura. Majka Cena valja i ranca haljine. Kćeri Dorica, Janica i Katica, rade svaka svoj posao. Dorica našvava, Janica mete kuću, a Katica drži baki Jagi klupko pređe dok ona namotava pred u špulu kolovrta.

JANICA (*viče na Doricu, mašući metlom po kući*): A dej se mekni! Ti se navek nastaviš na sred hiže kaj drvena Marija.

DORICA: A tebe bi se jezik posušil kad ne bi stalne nekaj prigovarala!

CENA (*odlaže korito za valanje*): No, dekle, kaj se ništ nemre napraviti bez galame?

JANICA (*pogleda kroz prozor*): Mame, ideju nekakvi ljudi! Je, je, bome već su na dvorištu.

CENA (*pogleda kroz prozor*): Je, ideju, ali ne stranjski, već domaći.

BABICA JAGICA: No, pa gdo bi to mogel dojti sad na večer vu tu dobu?

CENA: Em ne još tak kesne babica, ali baš sad kad mi je puni stol. Dekle dajte se vugnete v komoru i ove haljine odensete v ladicu.

Snuboki ulaze u kuću.

JANJKE: Dober večer, Cena! Vidim da si navek vredna.

CENA: Dober večer! Mmm, kaj vas ima.

JAKOB, BARA I JUREK: Dober večer!

CENA: A dejte si sednite za stol. Dorica, na ti ovu robaču i dekle, dejte to sve pospravite.

Djevojke odnose robeninu.

JANJKE: A gde je Filip?

BABICA JAGICA: A on ti je v štale. Otišel je blago napojiti.

CENA: Janica, ojdi pozovi japo! Naj dojde v hižu, reci da je došel Jakob i Janjke i...

JANICA: Dobre, sad ja njega pozovem.

JAKOB: Em ne baš hitne, imame mi vremena.

Sjedaju za stol.

FILIP (*ulazi u kuću*): O, Božji ljudi, Falen Isus! A kaj je vas k mene donesle? Ja sem bil v štale, tam ima navek posla. Jedna krava je za teliti i kobila bo za ždrebbiti.

JANJKE: E, em je to znane da ti ne dangubiš. Ti si navek bil tučen mož i fleten za posel.

JAKOB: Bome je, tak je.

FILIP: Em i moram biti. V štale je osam komadi blaga, pak je tu polje i trsje i po domu i nigdar kraja. A pri hiži su tri dekle, a i ruhe treba spremati.

JANJKE: A znam da je to tak, ali na dekle nemreš računati da ti boju donesle, već moraš misliti kaj ti boju odnesle.

FILIP: A je, tak je. Cena, dej donesi peharec vina!

JAKOB: A, ne treba. A reci onda, kakve kravu imaš za prodati?

FILIP: Je imam. Baš mi se jedna otelila, a ove druge su sve kaj z izloga.

JANJKE: Je, je, ali je ipak krava do krave.

FILIP: Jakob, za domačega čoveka, Filip nebu dal lošu robu.

JAKOB: A pak to je vredu, sem kaj ti ja nesem baš pri penezi.

JANJKE: No, pak ti bi mogel i nekaj navrči, em ne moraju baš navek biti penezi. Negda mora biti i dobra vola ak očeš čoveku pripomoći.

FILIP: Em te ne razmem kak to misliš. Dojdeš kupiti kravu, a misliš da ti ju prikažem.

JANJKE: No, Filip, ti si za me bil navek pravi čovek. Pak, kak si več rekel, tu su i kćeri, pak moraš male i drugač misliti.

JAKOB: Je, je, Filip, em ne treba biti pretvrde glave. Ak čovek male drugač premisli, lepe je kad čovek more i nekaj dati, a ne same prodati.

FILIP: Em ja vas ne razmem. Cena, jel ti to vidiš? Pak vi ste došli nekaj mutit vodu.

Došli ste pitat za kravu, a mene hočete podvrči da vam ja kravu dam, i to zabadav?

CENA: Filip, pak mene se vidi da oni nesu došli kupit kravu, več su došli otpelati deklu i kravu. Pak oni su došli v snuboke!

BABICA JAGICA: Je, pak kaj ne vidite da su došli po nekakvem drugem posle, kad su se tak zriktali? Oni su došli v snuboke!

JANJKE: Filip, znaš kaj ti bom rekel. Išel sam sad neki dan dole v Jelevje. I, kad tam, ja vidim da je tvoja Dorica na paše, al z Jurekom. I on ti, viš, ovak (*pokazuje na Jureka*), drži ruku na Dorice. Pak sam si mislil da nebi bile dobre da ti dekla dojde na glas i ove i one. Pak bi bile najbolje da ti nju daš v zamuž da ju oženime z Jurekom.

FILIP: O, vrag ga dal! Pak ti moju deklino daješ na bubenj.

JAKOB: Ne, kaj pripovedaš, kakvi bubenj? Mi sme došli poštene i hočeme poštene se s tobom kak pravem možem dogovoriti. Ak se ti slažeš da nasnubimo tvoju Doricu za mojega Jureka.

FILIP: Lehko je to vam reči same tak. Ali Dorica još nema leta za v zamuž iti. Em je ona šesnaest let.

JANJKE: Filip, roža se bere dok je mlada. A kaj pripovedaš za leta? To ti je bapski posel. Cena bo otišla k velečasnom, bo odnesla puru i pajceka i več to bome sve leta pririktali.

CENA: No, pak Dorice ne treba pune do let za iti v zamuž. A kad je več tomu tak, onda bome se dospomenuli... Kaj se mora, to se mora.

JAKOB: To ti je prava reč, Cena. Ja sem čistam za to, pak po tem posle sme i došli.

FILIP: No, kad je več moja Cena se tak zarekla. Nek onda tak bo. A kaj ti, babica, veliš?

BABICA JAGICA: Filip to se sve mora premisliti i deti na prave meste kak Bog zapoveda, po poštenju i naše navade.

FILIP: Pak kak ste svi za pogodbu, onda i ja bom se složil s tem ak se i Dorica slaže.

JAKOB: A kaj se tu ona ima za složiti, ak se mi kakti roditelji dogovorime.

CENA: Pak onda bome pozvali Doricu. (*Zove Doricu na vratima.*) Dorica, Dorica, ojdi sim da čuješ kaj sme se dogovorili!

DORICA (dolazi sramežljivo): A kaj ste me zvali?

CENA: Dorica, ti si sad isprošena i peš zamož.

DORICA: A joj mene!

BARA (*obraća se Jureku*): Ajde Jurek, ojdi, sad dej dekle ovu jabuku i rubec i zakapari ju.
Bara daje Jureku rubac s jabukom. Jurek izlazi iza stola, sramežljivo pogledava Doricu i pruža joj jabuku na rupcu.

JANJKE: E tak, tak, Jurek. Dej kušni deklu, kaj se sramiš.

Jurek zbumjeno prilazi i poljubi Doricu.

JAKOB: E, kad sem ja išel v snuboke, ja sem odma skočil na Baru. Mene ni bile treba tirati.

CENA: Dorica, sad znaš da si isprošena i boš išla v zamuz. Ojdi sad ti v svoju hižu⁹ dok se mi dogovorime sve druge stvari.

Dorica sramežljivo pogleda Jureka, slično kao i Jurek nju, i otiđe u drugu sobu. Jurek sjeda za stol.

JANJKE: E, sad je red da ti, Filip, natočiš kupicu vina i da si popijeme, pak bodeme išli na drugi spominek.

FILIP: Nek kak, ja sem zato da si zalejeme! (*Natoči vino svima.*)

SVI (*nazdravljuju*): Živeli!

JAKOB: E, ak bo ove vine za svadbu, to bo veselje! Ha, ha, ha!

JAKOB: Bome ja znam da Filip ima prave trsje i na pravem mestu, pak onda pri njemu i nemre biti lošega vina.

JANJKE: No, pak to bi bil i red da onda i nekaj i kćere daš od trsja.

FILIP: Pak to se razme. Ja imam tri kćeri i svaka bo dobila sedam redov.

JANJKE: No, svaka čast. Same nam bi pasale one kaj je bliže Filipovoga trsja.

FILIP: Ja bom dal one kaj visi prema zapadu, tam na Velikem vrhu.

JANJKE: A je, kaj te ne bi bile sram da ti tvoje dete ima trsje kraj šume i v hladu, gdje same koprivje raste. Ti nje daj Čelinšćak. To se šika dati jednom takvem gospodaru.

FILIP: Ne, pak to je materine, to nemrem same tak dati.

CENA: Je, to je istina, pak ne to trsje na Velike vrhe loše trsje.

JAKOB: Ne, ne, to ne velim da je to loše trsje, ali ipak Ščelinšćak je nakaj druge!

BABICA JAGICA: Filip, čuj. To je i tak moje trsje, pak bom ja dala sedam redov od svojega, svojega osebunjka, tak da se bo i Jakob imal sčem štimati.

JAKOB: To se prima na znanje, babica. To je lepa reč od babice.

JANJKE: No, viš, Filip, kak se je lako dogovoriti kad čovek ni trde glave.

FILIP: No, vrag ga dal, ondak naj bo!

CENA: Prijatelica Bara, ojdi zmenom da ti pokažem kaj moja Dorica ima od rubenine. Mi sme odredili da dekla dobi šivaču mašinu – Singericu, kravicu i svaka dekla ima svoju robeninu i škrinje z ogledalcem.

Odlaze u drugu sobu pogledati robeninu.

⁹ U ovome kontekstu hiža označava sobu, komoru.

JANJKE: Dobre je, to je sve vredu. Filip dej natoči. Robenina je i tak bapski posel. (*Filip natače čaše.*) I nek one to obavljaju kak znaju.

FILIP: Živeli!

SVI: Živeli! (*Kucaju se.*)

JANJKE: Nek ideme mi sad na moški posel da se kaj moži dogovorime o zemle.

FILIP: To se nema kaj dogovarati. To se zna da deklina dobiva i zemlu.

JANJKE: No, je, to se razme. Ali je pitanje koju zemlu dobiva.

FILIP: Eto vidiš tam pri Polajcu, tam imam dve rali v komadu, dal bom pol.

JANJKE: A kaj pripovedaš, kaj boš dal tu zemlu da se same kače i žabe ležeju! Kaj je stalne nutrek voda. Kaj ne bi dal on komad od rali v Gate. Tu gde ne stoji voda i gde si deca moreju kruha pridelati, a ne da boju gladovali.

JAKOB: No, viš, pak ti to daješ svojem detetu, Filip, a ne mene.

FILIP: No, pak to ja sve znam, ali treba misliti da i mlajše kćeri nekaj dobiju.

JANJKE: No, fala Bogu, pri tebe ima zemle za sve i tebe bo još preveč ostale.

BABICA JAGICA: Praf veliš, mene bo teri dam dosti i predosti zemle. Bo nam zlečila i zubobolju i kostobolju.

JANJKE: Babica, praf veliš, ali to ti je sve i zemla napravila, kaj češ, ona nas rodi i zeme.

FILIP: Je, praf veliš. No, pak ak je tak, a je tak. Bom dal del od komada v Gate.

JAKOB: Tak, to ti je prava reč. A kaj se boš sad cifral, pak ovak, pak onak. Em ni v škrnosti sreće.

JANJKE: Filip, lepe bi bile da misliš na zimu. Mladi moraju imati i šumu i kravu kaj bo dobre dojila. Ti znaš da treba speći kruva, a k njemu ide i sir i gibanica.

FILIP: Razmem te Janjke, kak ne! Dal bom šumu v Čretu. Tam ima lepe hrastov i gristrovne, a za kolje ima dosti agacije v Šiberje. Tam bom dal četiristo fati. Kravica i voz sena ide z mladom, kak je to već naša šega.

JANJKE: Svaka čast, Filip! Onda da se još dogovorimo o svadbe i onda bi bile sve sređene osim sudića i vina kaj bi i ovak bile za svadbu.

FILIP: Dobre, Janjke. Z mladom uz rubeninu, ladice, škrinje, gredence i postelinu, šivacu mašinu – Singericu, ide pet sto litri vina. I to vina kaj bi ga anđeli pili.

JAKOB: Prijatel Filip, sad vidim da si pravi čovek i da misliš na svoje dete.

JANJKE: Ondak bome si vu to ime spili.

FILIP: Živeli! (*Natače vina svima.*)

JAKOB: A gde je Cena i Bara? Bara, ojdi sim, mi smo se dogovorili!

BARA (*ulazi u sobu*): Evo, tu smo mi! Mlada ima, fala Bogu, robeninu kaj je nema na daleko. Kaj je, je, Cena, ti si lepe opremila svoju kćer.

CENA: One kaj mora biti, mora biti. Za nju je spremana robenina od osmog leta starosti. A i sama je već s deset let našvavala. Dorica je vredna dekla.

JANJKE: Dobre, onda da se dogovorimo gda bo svadba.

CENA: Nek bo na fašensku nedelu.

BARA: V redu, to je najbolše vreme za svadbu i veselje. Nek, treba sve srediti pri velečasnom.

CENA: Ozivanje, verunauk i sve one kaj treba moramo mi prijatelica Bara otiti i same obaviti.

BARA: Dobre, nek da mam utanačime koji bodu mužikaši, gdo bode igrali i gdo bo domaći.

JANJKE: Čuj, Filip! Mislim da bi bile najveseleši ak bode igrali Hržan i Kurek. To su gusle i pjesme kaj mrtve dižeju.

JAKOB: To se slažem, to je istina.

FILIP: A domaći, Cena? Gdo bo domaći?

CENA: Ja mislim da bi Gospić bil najbolši.

FILIP: Ja se bom spominjal ž njim. On me nebu valda odbil!

JAKOB: Dobre je, sve sme se dogovrili i ondak ideme. Svaki ima svoj posel. Zbogom, Filip i Cena! Baba Jagica, i vi dojdete na svadbu.

BABICA JAGICA: A bote vi to zbavili i bez mene. Nek je sve zdrave i vesle.

Zbogom!

Odlaze snuboki ispijajući još po jednu čašu za sretan put.

3. „Resnička svadba“. Snuboki – prošenje mladenke. Resnik (1975.). Foto: S. Pepelnjak.

SCENA 4: UREĐENJE KUĆE I MLADEFKE ZA SVADBU

Pripremanje Filipove kuće za svadbu. Cena spremila robeninu u ladice. Kćerke kite zidove ručnicima. Susjede dolaze u pomoć.

DJEVOJKA I: Dober večer! Jeste li vredne?

DJEVOJKA II: Dorica, onda ti ideš v zamuž?

DORICA: A idem, kaj ja znam.

DJEVOJKA I: A kaj bi mi delale, da vam nekej pomoreme?

CENA: Je, dajte to još male nakindajte po hiže i spremajte mladu.

DJEVOJKA II: Dorica, a jel te strah?

DORICA: A kaj ja znam, al tak mi serce tuče da nemrem spati.

CENA: A jesи ti dekla šašava! Pak te ne boju vgrizli. Boš se već na sve privčila.

A sad misli na veselje.

Dorica odlazi na sredinu scene i ondje, privezujući si kosu, počinje pjevati pjesmu „Čunek po čunek“.

DORICA:

Čunek po čunek, hođi mi hitre,
preja po preja, tkajte mi tkajte,
hej, rubeninu, hej, postelinu. / 2 ×

Zotkaj mi zotkaj, robaču šaru,
preja po preja, brže za svadbu,
hej, rubeninu, hej, postelinu. / 2 ×

Otec i mati, sestre i brati,
tkajte mi tkajte, svadbu spremajte,
hej, rubeninu, hej, postelinu. / 2 ×

Djevojke joj donose rubaču i opleće i oblače Doricu u mladenku. Nапослјетку, у трећој китici пјесме стављају joj na glavu partu (mladenkin vijenac).

SCENA 5: DOLAZAK PO MLADENKU I ISPRAĆAJ MLADENACA NA VJENČANJE

Izvana se čuje glazba.

Pjesma „Idu svati, idu svati“:

Prvi, drugi, prvi, drugi, ideju...
Žnimi ide, žnimi ide, mladi junak gizdavi.
On si pela, on si pela, lepu mladu resničku.

Dolazak svatovske povorke kroz dvoranu ispred scene. Predvodi ih Zastavnik. Sa svadbenom zastavom pleše i podcikuje: iju, ju, ju! Prate ga Muzikaši i dva Svata (mladi i stariji). Tri violine (gusle), bajs i beglajt. U svadbenoj sviti dolazi mladenac s Posneši (debela kuma), prati ih Dever (kum). Na pragu kuće dočekuje ih Domači.

DOMAČI: Čekajte – stanite! Kam ste se putili vi s tolikem narodem vu našu hižu. Ovde je naša korenika i drvenika, s koje baš sad scejam Božju kaplu. (*Dije u vis peharec.*) Tu vas mi bez zamere nemreme pustiti ni bez gorega prijeti.

DEVER: Mi sme dobri ljudi z dalekega puta. Iščeme kvartera i če bi nam mogli nekaj dobroga dati. Svi sme mi dobri muži, zdrave ruk i dobrega dela, ak ga je treba pri vašoj hiži.

DOMAČI: Kaj se dela tiče, tu bi se mogli morti složiti. Tulike bi vas zel za kukurizu okopati, ali toga sad ne, za trsje okopati i koliti i vezati i špricati protiv pepela, al ni toga sad nema, za seno prispravljati, koga sad ne i za šenicu mlatiti i kravem repe prati, al to sme sami lako činili. Zel bi vas prevesela srca, da su protuletni i cvetni dani, al su letni cvati pozlačeni, i već su jesenski plodi porođeni i za tulike trudi naši s polja i z brega naplačeni! Svi ste mi dragi kaj ste došli, ali tuliko vas nemrem nahraniti ni napojiti. Morti ste se v krivo mesto putili.

DEVER: Naši puti su pravi i tu sme došli po ozbiljnom poslu. Mi sme jate jednoga ptiča kaj je oko vašeg dvora obletal i pri vami zgubil jedno krilo, krilo bez kojeg nemre leteti ni živeti. Njegve krile je skrila bela ptica golubica, grličica vašeg doma, kaj riblje oči nosi i svilene lasi i rumena lica ima, kaj srce je našem junaku fkrala, kaj ga je z visina k zemle spustila i sad se siromah tak po svetu muči.

DOMAČI: Ja sem vaše jade razmel, ali pri naši hiži ne tiča ni golubiča, ni preveč cvetja osim kopriv i drača kaj v polju cvete. Nema ni krila osim guskine perjače, a ni tati nesme da bi mogli nekomu srce fkrasti. Vi ste se sigurne zabunili ili pozabili kam ste se za prav naumili putiti. Mi vas rado počastime i kad ste već tak bez glave i repa moreme vam za strošek kaj ponuditi. No, če ste za veselje, moreme si najprije kaj popiti. To je naša domaća roba i morete si bez zamere našu medicu probati.

Domači i njegovi pomoćnici okolo toče vino.

DEVER (*popije iz peharca i nazdravi*): Živeli mi domači i njegove pčelice kaj su mu tak dobru medicu zredile! I hvala budi našem cvetju kaj se vunjem Božji dar i krv Isusova u dobru okrepu i pravu kaplju stvorile.

DOMAČI: Poštovani golubar, krila iskač i tvoji potepuhi, to je v našem bregu rasle. V Križu pri Velike Vrhe, rasle je gdje se naša duša na visoke z Bogom spominja! To su ti kleti pune vinske duhe i zate ti je naš duh navek kričeći, vičeći i veseli!
A kakve to imaš sobom meštare, kaj meštriju sobom kak bokci torbu vlečeju? (*Pokazuje na basista.*) Od kud ti je ov kaj velike kurite na pleće vleče? Mi sme već svinje poklali če se on s furežem bavi. (*Pokazuje na violiniste.*) A kaj će mu ovi mali digudajci? Kaj morti z gudalci twoje tiče gojniju?

MUŽIKAŠI: Mi sme pilari če vam je treba drva piliti ili stopari če vam je treba koplje droubiti!

DOMAČI: E, ak ste vi pilari, onda mi pokažite kak vi pilite!

DEVER: Dečki, dajte mu pokažete kak se drva piliju samo na guste i na drobne!

SVI (*podcikuju*): Iju, ju, ju – ih, ih!

Zastavnik, Svat, Dever i Posneš sviraju drmeš. Svi plešu drmeš sitno i visoko tako da se na njima svaka vlas trese. Zastavnik privija zastavu, baca je uvis i podcikuje. Njegov ručnik prebačen je preko leđa, također sitno podrhtava i Svatova čuturica i šareni prevezaci žena (Posneš).

DOMAČI (*nakon što su svirači stali svirati*): Za prvi put vam ne bi prigovoril, ali mogli bi biti još i fletneši. Ne bum na prvu preveč prigovaral jer znam da ste žejni, a prvi se mačići vu vodu hičaju. Male si popite, pak onda za prav pokažite kaj valate. Živeli!

DEVER: S naše strane je pošteno i srčeno, a ne znamo kak se pri vašoj hiži delo dela i gde je vaša bela ptica grličica za našeg golubića.

ZASTAVNIK: Za nju ja imam šara krila. Imam 150 fel sukna, 250 fel prevezačov, hilad fel pisanočica i našvavanoga, sve v črlenom, sve svilenom. (*Pokaže zastavu držeći je visoko i zajušće:*) Iju, ju!

DEVER: Ajde, pilari, zarašpajte v vaše strugajne da mi se nebuju miši po šenice špancerali!

SVAT: Ajde, dečki, samo na drobno nek se opanjki zglancaju, nek se žene stancaju!

Svi plešu dromnečicu, navezeno u sitno kao i njihove šare na odjeći. Domači isto veselo podrhtava na pragu kuće, gdje su i ostale žene i djeca – znatiželjnici. Njegov pehar „duplak“ ukrašen je mašnom trobojnice, a uz dršku zataknuta je kitica bušpana. Nakon ovog plesa nastavlja se pregovaranje.

DOMAČI: Kaj je, je, sad sme videli da med vami nema šepave ni čuklave i da vam naša kaplja dobre paše, ali ja nemrem sve vas in hižu prijeti. Pri nas su i deca i stare babe, a oni vas ne bi mogli baviti kad ste velikoga stroška.

U međuvremenu se Zastavnik ili mlađi drugi Svat iskrade u kuću i iznese „strugajne“ zdjele ili neke druge predmete, pogotovo gibanicu ili meso.

DRUGI SVAT: Kaj pripoveda da je siromah, evo mi sme si sami zeli kaj nam paše. Dečki, otud dalje nejdeme, tu ima i jesti i piti kulike hoćeš. Mi sme zadovoljni i s ovem.

I drugi sudjeluju u smijehu, a babe Sukačice proganjaju onoga koji im je ukrao gibanicu ili kruh.

DOMAČI: Da vas trgala torba vragov, pak vi ste pravi tati kristušovi! Čoveku spred oči kradete, vi ste huncmuti, kakvi na našu hižu ne spadaju.

DEVER: Če nam ne budete dali milom, mi si bumo zeli silom se po kaj smo došli. Mi vam nismo baš tak srameći. Mi sme došli otpelati vašu „belu rožu“ s naši „črlenim jorgovanem“ da si v svojem vrtu podgojiju tičov, kokotičov i cvjetičov.

DOMAČI: Naša je roža takove fele da ju je trebale fajn vremena iskatи, zbrati i prepoznati. Ona je šesnaest let rasla, tulike let prirastala, bele robe zmenila, lepe noge i tele dobila. Mater je svojem delom pak ta leta za nju dala i za nju ljubav tkala. Babica njena, najstareša pri hiže, ju je živeti vučila, trejtinu od toga presti, tkati, našvavati ju navčila i droftinu svega toga v marljivosti, još jedinu ljubav v srcu za tu svoju rožicu Boga moli.

DRUGI SVAT: Prav, prav, sve vam dame za prav, ali naši su muži jaki, a naš mladi je gizdavi i tu su zubi zdravi. (*Pokazuje na mladenca.*)

DOMAČI: Ako si još male popijeme, a vi nam pokažete kaj još znate, bumo si mi još premislili, morti vam i pokažeme kaj imame. Treći put Bog pomaže, če sad pokažete kak se zelje gazi i žito mlati. Morate se legetemerati.

Svirci opet zasviraju i nanovo se pleše drmeš. Sad su svi u velikom krugu, a Zastavnik i Posneš plešu u sredini. On u jednoj ruci drži zastavu i s njom u ritmu podrhtava, baca je u zrak, a istovremeno pleše i s Posnešjom.

DEVER: Jeste li videli kaj je posel? Pokažete mi gde ste vi tak fletne i frčne muže videli!

DOMAČI: A reci ti meni kaj ti predstavljaš vu te cele kolovratu? A imaš li ti kakve dokumente gde se vidi po kaj se ti otpravljaš v našu hižu?

DEVER: Kak nemam, imam sakojačke fele, argumentov i dokumentov, če očeš od nameta, če očeš od žene i općine, če očeš od grunta i hižnoga broja. Sve to ja imam.

DOMAČI: Same vi meni pokažete sve po redu, i one črne, črlene, žute i šare, nam pašeju dokumenti sakojačke fele.

DEVER: Evo ti ove papere. (*Vadi novine.*) Tu ti na tenke i drobne je sve opisane i zapisane.

DOMAČI: Pa to nisu pravi papiri! To ti mene sve znaopak delaš!

DEVER: Pak kad držiš novine znaopak. Tebe bi treba za pete držati če bi ti videl s pravog kraja! (*Okreće novine.*) Kaj ne vidiš da tu za svakoga od nas 50 imaš zapise i potvrđene od presvetloga i poglavitoga i časne dministracije?

DOMAČI: A gde su ti dokumenti od tvojih „kuritaruf“ ili, kak već veliš, od pilaruf?

DEVER: Kaj pripovedaš, sve su naše potnice kaj Sava bistre! Evo, sad vam buju skometirali pasoše za sve vesele ljude dobre volje.

Svirači zasviraju putnu.

DOMAČI, SVAT I OSTALI: Hajde, dečki, hote, ojte pod naš pošteni krov, za naš preštimani stol!

Ulaze u kuću podcikujući. Smjestivši se oko stolova, ispisivši pokoju čašu vina, Dever nastavi svoje traženje.

DEVER: Lepe ste nas prijeli v vašu hižu. I sad kad brojim leve i desne jedne nam fali. Naš mladi je sam. Treba mu mladu dopelati. On je jedini mej nami nakindjani, ali i jedini je sam.

DOMAČI: E, to je posel vašega tiča golubića, kaj krila na okoli gubi. No, kad baš hoćete, vam ja lehko pokažem sve kaj imam. (*Odlazi u drugu sobu uz pratnju glazbe koja svira putnu i dovede staru ženu.*) Evo, jel to one kaj ste iskali i za kaj ste se u velik strošek dali? *Stara baba, namjerno ocufane kose i rupca, pokazuje se vrlo svečano – okreće se sprijeda i straga smiješno koketirajući.*

SVAT: Ova ti još nama 100 let, lehko ju još komu prodaš za decu plašiti. A i znaodzaj ti se još dobre drži. Pogleč ju same od te strane gde auspuh hiče na luft. Zgledi tı ajnc A. *Smijeh – gudanje po basu, a baba odmjereno poskakuje.*

DOMAČI: Čekaj, pa nes ti ja baš tak veliki bogec, da Bogu fala imam ja još toga pri hiži. *Odvedu prvu ženu i dovedu drugu, sličnu, ali prerušenu u šepavu prosjakinju. Svaki put za vrijeme dovođenja „krive mlade“ Muzikaši sviraju putnu.*

DOMAČI: Kaj veliš na ovu? Ima dve noge do zemle, doduše malo našepava, ali za svoja leta dobre je držeća, je. Ima zdrave zube, meste vode lake ju napojiš z vinem ili z rakijom. Ni izbirljiva na muške ni na ženske, a pri delu more nekaj i napraviti. Dobre sedi i jezik ju još dobre služi.

Ponavlja se slična situacija kao i s prvom ženom. Uz putnu odvodi krivu mladu dok je svi znatiželjnici zadirkuju uz smijeh.

DEVER: Če je to sve kaj si nam pokazal, onda tu nema nit ptice golubice, nit grličice, već stare vrane gavranice i ščavke ščavkalice.

Uto se Svat II iskrade kroz prozor i dođe do mlade. Domači ga otjera od nje te je sam, predvođen Zastavnikom, s njezinim posmikaljama dovodi pred Svatove.

DOMAČI: Evo, gospone never, nes vam mogel najti ništa po vole, zate sem dale iskal i našel ovu lepu golubićicu gde tužno guguče za svojem jatem. Jel je morti to ta tičica teru išče vaš tiček golubiček?

DEVER: Drage nam je takve cvetje v vašem domu brati, a još drajše i veselješ k njemu našu diku dati!

MLADENEC: Je, to je ta kaj mene paše!

Domači predvodi mladence pred mladu, izlaze svi ispred stola. Mladenac prihvati mladu ispod ruku. Glazba svira putnu. Domači vodi mladence prema sredini kuće ispod „slemečka“ govoreći:

Ide mlada,
ide mladi
prvu sreću zapelavat.
Ide mlada,
ide k mladom
drugu mladost premišlavat.
Ide mlada,
ide k mladom svoju ljubav davat
v svoj novi dom.
(Mater svoju ostavlat.)

Zatim ih Domači dovede do sredine kuće. Tripot ih okreće. Oni se drže ispod ruke okrenuti jedno prema drugome govoreći:

Dej Bog sreće,
kaj se tri put pod ovem
slemečkem okreće,
da se više nigdar ne razmeče!

Potom ih vodi, korak po korak, do stola. Svi sjedaju za stol, a Domači im natače vino.

Mladenac ne smije skinuti šešir. On jedini ima šešir na glavi cijelo vrijeme dok traje svadba.

DEVER: Vidite, naš mladi je zakičen, a kej nebi i druge nas nacifrali i male zgizdal?

U koketnom hodu temperamentno uz jujuškanje dolaze „žene kaj tržiju kitice“.

ŽENA I: Falen Bog! Gospoda svatovniki i gospon svat, če očete da budete lepi cifrasti i nakinđeni, morate kitice kupiti. Svaka ona je znak veselja i znamenje časti.

SVAT: Pa kaj ste baš mene našli zrende? Deveru se oče cifrati, pak nek si kupi. A kaj će mene to vaše granje? Vidim da ste došle na nas kaj ose z osinjaka.

ŽENA II: Ako se bu preveč prepiral, imamo mi i iglice, buš sve svece molil za oprost kad te moja iglica u piči! (*Pokazuje iglice pribadače kojima učvršćuju kitice.*)

DEVER: O vrag vas je dal! Pak vi ste hude. Najprije sem molil da me v hižu puščate, a sad me napastujete i još mi se grozite.

ŽENA III: Kaj pripovedate? Sвати bez kitice nisu pravi svati, to ti je kak riba bez vode il kokot bez perja! Nit su slični, nit su dični, a vi morate biti i jene i druge.

ŽENA I: Evo, ako se nahitite s kakvemi penezi, ja vas bum scifrala da bute šari kaj šojka i cifrasti, kaj tič – fičfrič.

ŽENA III: Naša roba kulike vredi i ni preveč skupa, če nemate penes – bome se trampali za kravicu ak ne jalova.

SVAT II: Pak za kravu bi vas mogel sve tri kupiti skup s kiticama i s hižom če kaj vala.

ŽENA I: Kad si tak baš kuražen, reci, a kaj bi ti s tri ženske napravil, bi moral još nekoga plačati da se nebi moral sramotiti? Tebi je preveč jedna, bi se plakal od jada, ne bi ti ni sveta vodica pomogla, ni sveča pri Majke Božje Bistričke.¹⁰

DEVER: Kaj se toga tiče, vi ste frčne i vučene žene. Vi ste več razlaufane, pak vidim da ne bum s vami dobre zišel. Jel bi vas ponudil s kupicom vina, pak se onda bummo nekak napravili.

Žena I i II, Domači i Sveti piju, a Žena III več namješta drugu kiticu Deveru jer je on došao zakićen.

ŽENA I: Eto, sad sme si lepe popili i zadišali znutra, sad bi se mogli naravnati i zvana. Svaka kitica i kaj je na nje cifraste i dične košta šaku brade, a on teri nema gotovine platil bu duplične onda kad mu brada zraste.

DEVER: A jeste skupe, vi biste s čoveka i gače slekle!

ŽENA I: A to bome napravile na večer!

DEVER: Ak se baš mora, ja bum onda sam platil, još vam bum navrgel škrlak. Vi mi svakoga nakinđajte da bude to kindž na kindžu, kitice s cvetekim, zakitete i konjeke i svatovska kola. Živili! (*Nazdravlja svima.*)

4. Prodavanje kitica. U sredini Jana Pepeljnjak (r. 1923.), majka Stjepana. Resnik (1975.). Foto: S. Pepeljnjak.

10 Druga varijanta: „Majke Božje Jezerinske“. Crkva navedenoga imena s kipom Majke Božje Jezerinske nalazi se u Resniku.

Svira glazba – žene kite sve prisutne svatove. Nakon što su nakitili i kuharice, donose na stol „tenku gibanicu“.

Glazba proziva ispraćaj iz kuće pjesmom „Pakujte mi majko ormare“.

Svatovi, muškarci i Snahe uz pjesmu iznose iz kuće škrinje, ladice, korita, metlu, jastuke...

DOMAČI (*dođe za sredinu stola nasuprot mladenaca i drži govor*):

Dragi mladenci i svadbena svito!

Ovo je najveseleši i najžalošnji dan ove hiže iz koje zanavek otpovlja svoje dete. One je pod ovim poštenim krovem rasle i bilo je dika materina i sada je cvet kojega trgamo z materinog krila. Njezino srce je odabralo svojega gospodara i još za koji čas oni se otpovljaju na dalek pot, s kojeg se vraćaju več drugi ljudi, kak ti muž i žena u jednom telu. Oni su još same sad cura i dečko i još su same sad zato mirni od nevremena života na kojem putu njih sve dobre i zlo čeka. Dragi mladenci, imajte dosti jakosti i žilavosti od koje su zrasle i ove naše tvrde horvatske ruke i poštivajte vaše starce kak žejna zemlja rosu da vam nasadi vaši budu znali u vaše starosti ljubav vrnuti. Mlada, ti sad ideš vu drugi dom vu kojemu buš našla drugu mamu, koju moraš poštuvati, ali nigdar ne pozabiti i tvoju, koja te je na noge postavila i odhranila. Ti si njene tele, a za svoju sreću trebaš svima puna srca dati i za svakoga moraš volu imati! I tvoj sveker i drugi tvoje poštovanje moraju uživati! I tvoje vredne ruke moraju sve u zlate stvoriti i pozlatiti! I mužu trebaš dobra biti. Dragi mladenci, vaše zapovesti i misli moraju biti jedine, a deca vam na diku našemu domu i celom hrvatskom rodu našemu moraju biti. Dragi mladenc, ti si od sad muž i od sad moraš imati druge brige i moraš gledati da to kaj Bog združi čovek ne rastavi. Ona je roža našega doma, koju moraš pri svojoj hiži njegovati i ne dati da vene i povene! Na ogenj nigdar ne treba volja vlevati, svake teškoće treba pameti dati na putu nigdar ne sustati, nigdar stati. Svakog lepom rečju dičiti i podićiti. Dragi mladenci! Svakoga život živeti navči i trda zemla nahrani, a Bog vam tuliko bu sreće dal koliko si je sami napravite! Zate, dragi mladenci i svati, nek vam je sretan put i veseli opstanek i život. Živeli!

Živeli mi tolik let, kulik kapljic Sava nosi,
kulik polje trava ima,
kulik cvjetja, u življenu radosti protuletja,
i od Boga dar od zemlje matere, kruh svagdašnji!
Bog vas blagoslovi, Vas i Vašu decu!

Muzikaši zapjevaju pjesmu „Živio nas Bog“.

Iza ove pjesme svi ispijaju čašu vina za sretan put, a Muzikaši zapjevaju „Zbogom otec, zbogom mati!“

Zatim svatovska povorka sa Zastavnikom na čelu obilazi selo i odlazi na vjenčanje u crkvu.

Uz put Sveti znatiželjnici i suseljanima toče vino (svatovi prolaze kroz gledalište).

Svatovi djeci bacaju bombone, a odraslima cigarete.

5. Zastavnik Josip Družić zaprežnim kolima s mužikašima predvodi svatovsku povorku. Resnik (1964.).
Foto: S. Pepeljnjak.

6. Svatovska povorka sa zaprežnim kolima. Zagreb (1974.). Foto: S. Pepeljnjak.

7. Spremanje mladenke (Mirjana Žugec). Zdesna naliyevo: Vesna Lukiški, Tatjana Tomac i Zlatica Malčić Resnik (1987). Foto: S. Pepeljnjak.

8. Izvođenje mladenke iz kuće uz pratnju mužikaša. Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak.

SCENA 6: KUĆA MLADENCA

Dolazak svatova pred kuću mladenga.

Nakon vjenčanja svadbena svita dolazi pred kuću mladenga. Na vratima kuće mladenga dočekuje je Domači i majka mladenga (Svekrva), držeći okrugli kruh (leb kruha), peharec i čašu. Kuća je okićena. Stol, stolnjaci, ručnici, križ i svete slike na zidu.

DEVER: Falen Bog, gospo domaći!

DOMAČI: Na sve vijeke bodi hvaljen.

DEVER: Mi smo prešli dalekog puta. Mi sme obavili našu kršćansku dožnost! Na njemu nam je bile sve vesele i z Božjom pomočjom. Svi sme se vrnuli žive, zdrave i vesele.

DOMAČI: E, dobre je, fala Bogu da ste došli i da neste pobludili. Ali ja bi ipak štel videti je li je to sve tak' kak to gospo never veli. Ja bi štel videti da nam ne morti mlada na potu ošepavala. Pa naj mužikaši zaigraju da mi vidime jel istina da ste svi zdravi i veseli.

DEVER (obraća se sviracima): Dejte mi, dečki, onda zaigrajte da gospo domaći vidi da sme zdravi i veseli, kaj i ove hiže želime.

Mužikaši zasviraju drmeš. Mlada i mladi zaplešu, a oko njih i svi ostali, predvođeni plesom Zastavnika koji podcikuje i baca svadbenu zastavu u zrak.

DEVER: Gospo domaći! Jel vidiš da sme svi veseli i zdravi i da su naši mladi sretni i presretni kaj su se k svemu domu vrnuli kak Bog zapoveda? U jednem združenju kak muž i žena!

DOMAČI: To je sve lepe čujti i drage mi je da nas imate š čem preštimiti. Ali ja bi štel da nam mužikaši zaigraju na drobne i sitne, a da nam tak i mladi otanacaju, da bi mi tenke i visoke konople rasle! Dečki, dajte vužgete svoje štrumente, ne štedete!

Mužikaši zasviraju. Svi plešu. Dever i Posneš plešu. Podcikuju. Dever diže u zrak čuturi-cu i okićenu svatovsku batinu. Domači natače vino iz peharca.

Svirači stanu sa sviranjem.

DEVER: Gospo domaći, jel sme ondak sad udovolili vaše želje? Vidiš da se trudime i da sve sa srcem i od srca delame. Pak daj nas ondak pusti v hižu, da si mladi tiči ideju gnezda slagati!

DOMAČI: Je, al pri mene je takva šega i običaj da do trejtoga Bog pomaže. Pak se onda još male zagrejte, spijte si kupicu vina i vužgete dečki!

Svirači po treći put sviraju drmeš (Kurekov drmeš). Svatovi, mladenci i svi svadbenici plešu. Promatrači se časte vinom. Nakon prestanka glazbe i plesa nastavlja se razgovor Domačega i Devera.

DEVER: Gospo domaći, eto viš kak si nas zmučil. A mi sme ti i trudni došli jer prešli sme dalekoga i blatnoga pota celi dan. Pak dej nas ondak već jenpot primi pod svoj pošteni krov.

DOMAČI: Dobre je, dobre! Ali najprije, kak je i red, mora svekrrva daruvati našu mladu. Pak nek ondak dojde svekrrva i nek donese peharec vina, čašu i kruh.

Dolazi svekrrva s peharec vina, čašom i kruhom. Prilazi mladoj, koja istupi nekoliko koraka prema njoj.

SVEKRRVA: Draga Dorica! Dobre nam došla i Bog ti dej veselo srce i dobre zdravlje! Eto ti dajem čašu vina. Popij ju do kraja da ti bo na zdravlje i da nam bo jaka i krepka družina i da ti boju zdrava deca. A ondak hiti čašu iza sebe, prek glave. Ščem dale da se čaša razide. I tak kak se čaša razbijje i nemre se sastaviti, tak da vas nikaj ne more nigdar rastaviti.

Mladenka ispije čašu i baca je iza glave. Svatovi veselo podcikuju i bodre mladu.

SVAT: Tresni ju i ščem dale, prek štale ju hiti! Iju, ju, ju! (*Mladenka baca čašu. Čaša se razbija. Svi veselo poskakuju.*) Tak je! Dobre si ju razbila!

SVAT: Čaša se razbila na sto delov. E, bode muške. I naj bu!

SVEKRRVA: Evo ti leb kruha! Primi ga u znak blagostanja i da nam ga nigdar v hiži ne zmanjka. Odnesi ga na stol da nam bude navek v blagoslovu i v sreće kak nam ga je Bog blagoslovil na denešnji dan. Evo ti peharec vina da nam bo pri hiži jakosti i kreposti.

Mladenka primi kruh i peharec, poljubi Svekrrvu i uđe u kuću. Mužikaši sviraju putnu.

DOMAČI: E, sad, lepe dragi moji nacifrani svati, ojte svi skupa za stol pod naš pošteni krov!

9. „Resnička svadba“. Dolazak svatova u kuću mlađenca. Resnik (2000.). Foto: S. Pepelnjak.

SCENA 7: SVADBA U KUĆI MLADENCA

Svirci zasviraju putnu. Svi ulaze u kuću. Poredaju se za stolom. U sredini mlada i mladi, lijevo Sveti, desno Dever, Posneš i Zastavnik.

Svekrva mladoj donosi malo dijete (muško) – nakolendē.

SVEKRVA: Draga Dorice, primi ove nakolendē u znak plodnosti i da bi k letu i pri nas bile prve, pak onda druge i sve na pored vu zdravlju i sreći. Jer gde se deca plačeju, igraju i čvrglaju, vu te hiže sreća cvete i jača se sklad. Tu cveta i zemlica rodi.

Mužikaši zasviraju pjesmu „Mi sme došli mladu dopelali“. Svi pjevaju. Slijeva i zdesna oko stola mlađenaca stoje Djevojke (Svatovi).

DOMAČI (*govori mlađencima i Svatovima koji stoje za stolom*): Dragi svati, dragi mlađenci, roditelji i dična rodbina! Evo, vi ste došli iz dalekoga pota, gde ste stali pred Božje lice i tam se zakleli i prijeli blagoslov da postanete muž i žena. Stem ste podi-čili celu našu rodbinu. I onu dičnu od mlađenca v čiju hižu ste danes sreću donesli i onu mlađenkinu na čiji je ponos mlađenka, dika materina, došla vu ovu hižu! Njena dobrota vu vašemu domu bode na našu sliku i priliku, a njena djeca ponos vašem radu i porodu. Zato bi vam ja poželet da vas vu vašem životu prati sreća, nakinđana protuletnem cvetnjem, i da se navek bude videlo vedro lice i dobre zdravlje, a vu duši mir i blagostanje. Na vašem potu nek vas prati svake dobre, nek vas lađa života pela na sretnu obalu duboke starosti i nek se nigdar ne nasuka na grebenju neimaštine, bolesti i zla! Nek se vuz Božju pomoč svaki posel oplodi i vaša briga nek bode poštovati jeden drugoga, baš kak i danes vu veselju i blagostanju bi vam vaša deca mogla ljubav vrnuti! Zate dižem ovu čašu vu vaše zdravlje. Dragi mlađenci, nek vas sreća prati i nek vam Bog bode na pomoći. Živelii!

Svi dižu čaše u zrak i nazdravljuju u čast i za sreću mlađenaca. Glazba zasvira polku.

Plesači plešu dok svi ostali podcikuju. Slijedi ples ciganica, a potom dromnečica.

Mlađi i mlađa plešu na sredini kruga, dok su svi ostali u kolu. Zastavnik sa zvoncem na svatovskoj zastavi pleše i zvoni u ritmu glazbe.

Mužikaši zasviraju „Dobar večer, gospoda“ – prozivanje večere.

Snahe u okićenim zdjelama uz juškanje raspoređene u dva reda nose večeru. Za vrijeme večere ispred stola mlađenaca plešu Zubanku, Tri koraka i Milicu.

Iza plesa na sredini pozornice izlazi Mužikaš skupljati darove. Pjevači i Muzikaši pjevaju „Svi šetujte te darujte“.

10. Ples mladenaca (Tajana Matica i Zlatko Robić). Resnik (2000.). Foto: S. Pepelnjak.

SCENA 8: SKUPLJANJE DAROVA – IDEJU DARI

MUŽIKAŠ (*najavljuje skupljanje darova*): Falen Isus i Marija, dragi kumi i kumice, striñe, strici, vujci i svi drugi susedi i prijatelji! Sad je red da na moj tanjerec denete ščem više kaj penez, kaj robenine da si mladi vu svojem gnezdu budu imeli š čem pribaviti ruha i napraviti kruha. Najprije idem k matere kak je red, a ondak na pored sva druga rodbina i oni kaj ih ima i oni kaj boju još i sami došli. Same dejte i nagazete š čem više da bom imel kaj nojsiti!

Prilazi k mladenkinoj materi. Ona daje robeninu, vanjkušnice i kožuh. Stavlja na tanjur.

MATI MLADENKINA: Ove daruje gospu mladu i gospona mladoga mati i otec.

Muzikaš stavlja na tanjur dar (jastuke, ručnike, plahte i novac) i odlazi do stola mladenaca.

MUŽIKAŠ: Falen Bog i Falen Isus i Marija, gospon domaći! Jel bi šteli da vas dragi Bog daruje i pomore?

DOMAČI (*stoji ispred stola*): A gdo rejši nek i ja.

MUŽIKAŠ: Ove daruje gospona mladenca i gospu mladu tatek i mamica.

DOMAČI: Fala lepa! Dej si popi' i Bog tebi dej zdravlje!

Mužikaš ispija čašu vina.

Mužikaš i Domači iza svakog dolaska i odlaska ponavljaju iste pozdrave i zdravice sve do zadnjeg darivatelja.

Zastavnik za vrijeme prikupljanja darova ostavlja svatovsku zastavu sa strane. Svoj ručnik, koji nosi inače preko leđa, vješa ispod „slemečka“ (središnje grede u drvenoj kući). On poziva Svate i neometano igraju igru „višenja“ (ljubljenja) dok Mužikaš prikuplja darove. Igra se sastoji u tome da prvi Svat poziva Djevojku ili Snahu na mjesto ispod ručnika, simbolično si njime briše usta i poljubi osobu koju dovodi Svat po izboru one ili onoga koji se trenutno drži za ručnik. Pritom je dopušteno izvoditi vragolije, tobožnje skrivanje iza ručnika i sl. Nakon toga on odlazi, a sada žena šapuće Svatu na uho kojeg da joj muškarca sljedećeg dovede na ljubljenje. Ova se igra nastavlja sve dok ne završi skupljanje darova.

ZASTAVNIK: Evo, ja mećem svoj ručnik na slemeček i sad svat naj mene veli koga hoće da mu dopelam, a on se nek obesi za svoj svatovski ručnik i nek si misli svoje.

SVAT: Evo, gospon zastavnik. Ja visim. Ja visim za Katicu Žgancovu...

Zastavnik traži Katicu i dovodi je do Svata, koji „visi“ za nju. Nakon nekoliko šaljivih riječi, poljubi je.

SVAT: Evo, to je one kaj sem čekal, da i ja jemput v životu kušnem kaj bi štel. Same da se najprije obrišem da ju nebi zamazal. (*Poljube se.*)

KATICA (*prima se za ručnik*): Ja visim za onoga koji bo sad došel. (*Šapuće Svatu ime osobe koju joj Zastavnik dovede.*)

Na kraju sakupljanja darova Mužikaš („mešter od darov“) dolazi do stola i govor i mladencima.

MUŽIKAŠ: Dragi mladenci, ove bi bile sve za ov kraj leta, a kletu bome došli s prigledem pak bome vašem tičem pomogli da š čem prije opernateju i da moreju poleteti. A vam želim da sve dare primete od srca i da ih z srcem bote znali na vaše dobro deti.

Gospoda mladi i gospod domaći – živeli! (*Ispija čašu vina.*)

DOMAĆI: Fala lepa na lepem delu i reči! Spijme si u njihovo zdravlje i našu korist. Živeli!
Svi piju.

SCENA 9: KRAĐA SVATOVSKE ZASTAVE

U međuvremenu, dok su se Zastavnik i Sveti zabavljali s „vešenjem“ na ručniku, sneje kriomice ukradu zastavu. Tako on ostaje bez svojega glavnog obilježja, toliko važnog za svadbu.

SNAHA I (prilazi Zastavniku): Gospod zastulnik, a gde ti je zastava? Dok se ti igraš okoli deklic i snej, naši svati su ostali bez svadbene zastave!

ZASTAVNIK: O, vrag ga dal! To je vaše masle! Kam ste ju skrile? Vrnete ju mam nazaj!

SNAHA II: Je, je! Lehke je reči donesete mi zastavu. Pa kaj si ju nesi čuval? Nesme mi ovde stražari i čuvari tuđe stvari. Tvoja zastula je twoja briga!

ZASTAVNIK: Marek, dej naj z mene delati norca, nek mi vrni zastavu!

SNAHA I: No, kad si se već tak razjaril, bome ju mi prenašle i dopelale, ali z mužikaši, a ti boš platil za naš posel, če očeš da ti mi delame tvoje dele, ondak boš ti to bome i platil! *Mužikaši zasviraju putnu. Snahe i Zastavnik odlaze u drugu sobu i uz glazbu donose zastavu. Zastavnik plača Mužikašima, a oni zasviraju drmeš. Snahe i Zastavnik sami plešu drmeš.*

SCENA 10: IGRA MELINA

Nakon Zastavnikova plesa, na sredinu kuće ispred mlađenaca svatovi i pomagači postavljaju klupu na kojoj plahtom umotan leži mladić. Počinje igra „melina“. Jedan od njih, odjeven u brašnom umrljan kaput i šešir, igra Mlinara. Mladić ispod plahte ima rešeto s kukuruzom i brašno. Mlinar pušta u pogon „melin“ tako da podešava debljinu „meljave“ (brašna), zavrčeći, vrteći ga oko prednjeg dijela klupe, odnosno oko glave mladića pod plahtom.

MLINAR: E, sad da ja napuštam vodu na krilca i da se pokrene meljava.

Mlinar okreće rešeto ispod plahte, a mladić ispod nje miće sito u kojem je zrnje kukuruza i proizvodi zvukove rada mlina. Ulazi čovjek s vrećom na leđima, donosi žito na mljevenje.

SELJAK: Dober dan, Bog nam dao, gospod mlinar!

MLINAR: Bog nam dej! Kaj si ti to donesel za mleti? A gda ti bom ja to napravil, vidiš kolike je tu vreć, a svi su oni prije neg ti?

SELJAK: Donesel sem nekaj kukurize, baba me poslala da je napraviš nekolike fel brašna. Al' ja sem ovde, a ovi drugi su same ostavili vreće. Pak bi ja štel odmah da mi to napravite.

MLINAR: Joj, kak si ti trde glave. Ti si pravi tvrdoglavec. Joj, da je mene tak trdi rog. Vrag ga dal ondak ti očeš da ti to mam napravim!

SELJAK: Ma ne, kaj bi bil trd, al dejte mi to vredete. Ovi drugi to ni ne buju znali gda bote vi to nekaj male prepustili čez vaše kamene.

MLINAR: No, kad si baš navalil, bom ti onda napravil šrot – kad baš sad imam složene na debele.

SELJAK: No, dobro, to mi bu treba za piceke hraniti. Oni jagle rade zobleju. A kakvu to imate novu mašineriju? (*Gleda mlin.*)

MLINAR: To ti je nove. Čistam nekaj novega, iz Amerike. Prava mašina, male poštelaš i meljava sama curi. (*Tobože okreće vijak za regulaciju kamena ispod plahte.*) Evo, same da ja male to pripravnam.

Uzima štap, stavi ga na mjesto stražnjice mladića prekrivenog plahtom. Ovaj počinje u sporom ritmu „pumpati“ stražnjicom gore-dolje. Istodobno rešetom s kukuruzom provodi šum.

MLINAR: Hop, hop, hop! (*Uzvikuje u ritmu micanja plahte.*) Viš, viš, kak to fletne ide kad se dobre dene. Evo, sad bome videli kaj je zišle ispod jamice. (*Uzima brašno i daje Seljaku da ga pomiriše.*)

SELJAK: A lepe, lepe diši, mlade je, mlade.

MLINAR: Prve je prve, a mlade je najbolše i najslajše. A kaj očeš da ti još priložim? Kakve bi još štel brašne?

SELJAK: Dejte mi sad male napravite, na drobneše. Za žganec. Ja vam rad jem žgance, kad mi se tak lepe z čvarki, masne smicaju čez požirak. Same ideju guc, guc, guc!

MLINAR: Dobre, bome mi tebe po gucali ondak ovak. Same da kamen male bale stisnem. Za drobneše treba male gusteše pritisnuti!

Mlinar obilazi, „melin porihtava“ (ulagođuje kamene), a sito počinje šuškati u sve bržem ritmu u trenutcima kad mu Mlinar simbolično gura štap u stražnjicu. On sve žešće podiže stražnjicu i ubrzava ritam. Gosti se sve bolje zabavljaju i sve više smiju. Sad je svima jasno da se radi o oponašanju spolnoga čina.

Mlinar prilazi mjestu gdje drži štap, sagne se te ispod plahte uzima brašno.

MLINAR: Evo, dej podiš! (*Mlinar pruži šaku brašna Seljaku da ga pomiriše.*) Vidiš da je ove sad drobneše brašne i fina meljava. Dobra mašina sve dobre napravi – vrikče da su svi zadovoljni. Dober majstor ima i dobru meštriju, a dobra roba se sama fali.

SELJAK: Je, sve je to tak, zate k dobromu majstoru ne treba mušterije zvati, one same dojdeju, same se vabiju! A ja bi vas sad prosil da mi one zrnjiče za kraj smeljete za kruh. Onak fine na sitne i na drobne.

MLINAR: No, pak kad me već tak fališ, ondak ti moram i to napraviti. (*Obilazi mlin, odiže plahtu u sredini i poteže gore-dolje ispod plahte tako da se stražnjica suigrača ispod plahte sporo podiže i ostaje podignuta u vis.*) E, sad ondak moreme na kraju napraviti na drobne. (*Rukom ponovno stavi štap u visinu podignite stražnjice. Tada započne šum rešeta i micanje stražnjice ubrzanim ritmom gore-dolje.*) Ideme fine, sitne, drobne, tak, tak, još, još, još – e, sad! Zastavi se – tak! Da vidime kaj sme napravili! (*Opet uzima brašno ispod plahte i pomiriše ga.*) Uf, uf! Pak gde si tu kukuruzu čuval? Pak to sad smrdi po mišje dreke!

SELJAK: Pak najte, tak do sad je dišala, a sad smrdi?

MLINAR: Evo, podiši sam. I još je ktmou sve fajtne, vlažne, mokre, kaj da bi ga poscal. *Seljak pomiriše brašno iz ruke Mlinara, a ovaj ga iz šake baci njemu u lice. Nastane opći smijeh. Seljak uzima svoju vreću i odlazi govoreći plačnim glasom:*

SELJAK: Tak, da prokleti bili! Iz sirotinje svaki dela bedaka. Al će sem siromah, nesem i bedak. Kaj je vam slatke, ne ni mene kisele. Nek vam je svem z Bogem. Bil vam pri svakem posle na pomoći!

Svati i pomoćnici iznose klupu s izvođačem ispod plahte. Mladenka izlazi na proscenij (prati je putna dok ide na presvlačenje u drugu hižu (sobu), gdje sa glave skida partu – obilježje mladenke). Snahe pomažu mladenki skinuti partu. Stavlja joj poculicu (obilježje snahe). Za vrijeme ove radnje na scenu dolaze prodavači bika.

11. Igra melina. Igrokaz izvodi Ivan Dokolenić pred mladenacima. Resnik (1975.). Foto: S. Pepelnjak.

SCENA 11: IGRA PRODAVANJA BIKA

Dvojica mladića prekrivenih plahtom i pognutih jedan iza drugog predstavljaju bika. Prvi nosi masku bika s velikim rogovima. Vodi ga Seljak užetom privezanim za robove. Scena predstavlja prodaju bika na sajmu. Prilazi im Meštar (posrednik, pretržec) i Kupac. Seljak bodri i hvali svojeg bika.

SELJAK: Dejte poglečte ovu robu. To je najljepši skakač, fleten je pri krave i zna svoj posel. Poglečte kakve ima pleča, rit i jajca! (*Prima ga za testise napravljene od tirkvica. Bik skače – zaletava se i muče.*)

SVI VIČU: Mir, ho! Ho! Mir mali, mir!

NAKUPEC: Kakve to čude pelaš? Pak viš da je munjen. Taj na sve skače. Pak gdo bi to bavil? Gde bi mu ja našel tulike mušterije, kaj bi se on zmiril.

MEŠTAR: A pak kaj bi ti štel za tu ragu. Vidiš da ti to ne Bog zna kaj. Sav je nekakvi gritnati i mršav.

SELJAK: Kaj pripovedaš? Na, popipaj ga! Boš videl pod prsti kak je čvrst. To su mišići dobre razdelani, a dela teliće, kaj daju kravice s puno mleka i kaj imaju dobre ceckе. *Bik se baca na sve strane i udara nogama.*

MEŠTAR: Pak kaj ne vidiš da je nemiren? Stalne se nahitava, a jajca mu se vlečeju po pode. Pak on more delati same gritnave. A čini se da je i njegov posel gritnava. Ja za to nedam ništ. To je za mesara.

SELJAK: Kaj veliš? To je najbolji bik kaj si mogel videti! Kad bi ti imal takvog bika, ti bi bil na dobrem glasu! Evo ja ti ga dam za pet jezerač.

NAKUPEC: Pak to ne vredi ni jedne, a kamoli pet jezerač! Evo, dej ruku, ja ti dajem jednu jezeraču.

SELJAK: Ja bom rajši hojdil gol i bos, neg da bi ti svojega bikana prikazal. A pogotovo ne za takve kaj bi kudili ovakvu dobru robu. Pa to su rogi da imate kaj videti i prijeti. *Mladić koji nosi bikovu glavu u ruci na štapu drži zemljani lonac. Bik muče i skakuće.*

MEŠTAR: Ak ti nećeš dati za našu cenu kaj ti mi poštene nudime, ondak si ga pelaj domom, pak mu gladi jajca. Dam hiladu pet sto – i evo da ga privežem za svoj štrik.

SELJAK: A kaj vi mene govorite. Bik koji je zdrav, ima takve dobre organe i mlad je i dobro držeći, a vi bote njega špotali. Ja ga za takve peneze ne dam. Ja bom zel bat i ja ga bom rejši sam vmoril. Lopovi jedni, srabljivci – vi bote mojega bika špotali!

Uzima bat i lupi bika po glavi, u kojoj je zemljani lonac. Lonac se smrška, a bik se sruši.

SELJAK (ljutito oplakuje i nariče, plače): A, joj mene, bikek moj! Kak si dobre stal, kak si fleten bil pri kravice i njene zajnice! A, joj, bikek moj, više mi nesi kaj si bil, a kaj sem s tobom napravil, a kaj bom sad stvoril? Idem te odvesti domom, bom te jel i jel, susede častil, brk si mastil – pak nek bom i ja imal svadbu!

Odvlači bika sa scene. Svi se smiju i nazdravljaju vinom.

SCENA 12: DOLAZAK SNEJE V HIŽU

Mladenka je preodjevena u snahu. Muzikaši sviraju putnu. Snaha ulazi u kuću s mlađcem, predvodi ih Zastavnik. Mlada i mladi plešu polku, a Svat donose slamu (smeće) i plešući je bacaju po podu. Prvi Svat nosi metlu.

DEVER: Gospon domaći, mi sme sad dopelali sneju.

DOMAČI: Gospodo svati, vi ste sad dopelali sneju. Sad više nemame mladenku nek sneju. Dejte je sad metlu, pak nek pokaže jel ona bode vredna sneja pri naše hiže.

SVAT I: Dobre veliš! Sad bome videli jel ona zna hižu pometati.

DEVER: Ona je dičnoga roda i poroda, ona zna svaki posel i njene roke su vredne, a to bote i videli.

Muzikaši zasviraju Jožinu polku. Svat plešu s metlom, daju joj metlu. Ona plešući mete kuću dok Svat plešu ispred nje i razbacuju smeće. Nakon vesele igre u kojoj Snaha metlom mete i Svatove prilazi joj mladenc, uzima metlu i pleše s mladom držeći metlu u zraku. Iza toga mladenc i Sneja (mlada) idu za stol.

Muzikaši nastavljuju svirati. Svi plešu. Svatovi predvode ples. Mlada bez svatova (čija je inače dužnost čuvati mladu) ostaje za stolom s mlađcem – mužem, Deverom i Posneši. U jednom času mlada (Sneja) se iskrade iza stola i pobegne.

SCENA 13: TRAŽENJE MLADE – SNEJE

Plesači plešu i pjevaju u kolu svatovski ples „Tancala bi al ne mogu“:

Tancala bi al ne mogu,
pristal mi je dragi nogu,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Pusti meni dragi nogu,
da ja tancam kako mogu,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

U kolu je vojvodica,
mlada sneja ko zvezdica,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Izobiraj, izobiraj,
nist ti sada ne študiraj,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Ja bi si ga izabrala,
ne bi tolko študirala,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Izabrala sebi para,
da ga nema deset fara,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Okreni ju, obrni ju,
ak ju smiješ, poljubi ju,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Nit je tvoja, nit je moja,
već je mila materina,
oj na ina ini nana, evo drage i dragana.

Dromnečica (ples).

Stare site (ples).

Repa (ples).

U izvođenju plesa sudjeluju i Svatovi i Zastavnik.

DOMAČI: Svati, a pa kaj vi delate? Vi tu tancate, a mlada vam je pobegla!

SVAT I: Pa kam bi pobegla kad je muž ž njom.

DOMAČI: E, dečki moji, na vami je red da čuvate mladu. A bome je, ja ju nigde ne vidim,

niti mej vami, niti za stolem. Em je mladenec sam! Ojte ju iskat, ali to bote bome i platili!

SVAT I (*govori drugom Svatu tražeći mladu*): E, ondak morame ju iti iskat. A jel ju ti negde vidiš?

SVAT II (*upita publiku*): Ljudi, pa jeste vi gde videli mladenku? Bome nam je pobegla.

ZASTAVNIK: Dečki, za menom! Ideme ju iskat – muzikaši za zastavom!

Iju, ju, ju! (*Podcikuje.*)

Muzikaši zasviraju putnu. Predvodi ih Zastavnik. Odlaze izvan pozornice.

SVAT I (*viče iza scene*): Evo je, tu je vu komore, ideme mlada – mladi te čeka!

Muzikaši, Sneja i Svat predvođeni Zastavnikom ulaze na scenu. Svirači zasviraju „Igram kole u sedamdeset i dva“.

Plesači se postave u krug. Zastavnik unosi jastuk (vanjkuš). Pleše s njime do izabranice u kolu, baci jastuk na pod, klekne na njega s odabranicom i poljubi je, potom otplesu jednu glazbenu frazu. Tada odabranica bira svojeg plesača iz kola, a Zastavnik izlazi iz kola i pleše sa zastavom. U kolu s ostalima pleše mlada (Snea) i mladenac. Igra teče tako dugo dok Svat pred kraj ne izabere mladu, a mlada, plešući s jastukom, izabire mladog (muža).

SCENA 14: MAČKARI

Na proscenij dolazi maskirani muškarac i razgovara s Domačim dok grupa muških i ženskih maškara čeka s darovima ispred scene i zabavlja publiku.

MAČKAR: Gospon domaći! Mi smo domaći ljudi i hoćemo daruvati mladiće. Imamo glave od kokošinskoga perja. Imame dobre nose i klune. Imame smeja, nek bo sve po šege i bez greja!

DOMAČI: A gdo pak vi jeste? Kakva je to družina podrapana i nacifrana?
Čiji vi jeste?

MAČKAR: Ja sam Dugorepčev sin od pokojne Štaglove Bare, kaj je imela sina v parme i tecu v koce.

DOMAČI: A pak ti si onda Šaškov – Picolek od strica Podsmihajlinoga, pokojnoga Šerajzljina vnuk.

MAČKAR: Dobre ste me legitimerali. I ovi drugi v moje družine su moja našminkana družina. Nosime male kurite za kupati decu i flašicu z dudicom da bo imala š čem ih napajati. Mi sme došli mlade daruvati! Dejte nam mužiku.

DOMAČI: Gospoda svati, dajte mužiku i zastavnika da dopelaju goste pred mladiće.
Mužikaši, koje su pozvali Svatovi, predvođeni Zastavnikom dolaze uz putnu do mačkara. Oni im plaćaju „solu“ i ispraćaju ih do stola. Jedan od mačkara vuče flašu s dudicom, drugi korito, treći krpenu bebu.

MAČKAR PREDVODNIK: Gospa mlada i gospon mladi, mi sme došli vam svoje dare prikazati. Evo, tu je flašica sa dudicom da ne bi počeli s curicom, tu je korite za prati ritice i tu je bebica po čijem kalupu bute decu klepali, a deca s bebicom vam se i s braceki skup igrali!

MLADENEC: Fala lepa! Baš ste mi fletni i lepe nacifrani!

MAČKAR: Dečki, vužgete jednu same za mačkare!

Svirači zasviraju drmeš. Mačkari plešu smiješnim pokretima, a na kraju se uhvate u kolo i primjereno otplešu – mačkarov drmeš. U početku plesa prilaze slobodno jedan drugome, nastojeći svojom slobodnom kreacijom izazvati smijeh. Zatim se svi u pognutom hodu uhvate u kolo visoko dižući noge, a potom se usprave i vrlo temperamentno otplešu drmeš snažno lupajući nogama o pod.

MAČKAR: Fala vam lepa na časti kaj sme si i mi potancali. Bok vam dej zdravlja i sreću!
Mačkari odlaze.

SCENA 15: ZAVRŠNA SCENA SVADBE – PLESOVI

Glazba isprati mačkare putnom, zatim zasviraju šemičku, rašpu, suhi most i posavrečki drmeš.

Mužikaš koji je sakupljao darove izlazi na sredinu scene i drži završni ceremonijal.

Uzima onaj tanjur u kojem je sakupljao darove.

MUŽIKAŠ:

Dragi gosti,
svak nek prosti,
sve se počne
i završi
kak i krene,
tak sve vreme
zeme!
Zahvaljujem se
familije,
tecem, vujcem,
stricem, svim vam i nam.
Mladencima od srca
želim v životu
zdravlje i veselje.
Čašu još zadnju si
bome spili
i z decom se vašom
da Bog da veselili.

(Potom klekne na sredini kuće.)

MUŽIKAŠ: Bog te prekriži! (*Napravi znak križa na tanjuru, a zatim ga poljubi. Tanjur postavi okomito na njegov obod na pod te ga snažno zarotira.*)

Kulike pot se boš okrenul, tulike pot bodu imeli decu. Nek bo sreće i nek se s čem više okreće. (*Tanjur se vrti.*)

Bog te prekriži v moje hiži,
vidiš kak duge, duge kruži,
dobre tanjer ruži!
Iz njega u ove hiži
nek bodu navek svi siti.
Prvi sin mora biti,
želim vam,

dragi mladenci, baš tak,
da bi imeli sreten brak
i da bi sretne živelj,
skupa jednak.
Bog poživi žuticu ka je zlegla pikicu,
zelje zamastila,
svet razveselila.
Pikica duk čez plot,
živel vas dobri Bog,
Bog poživi vaše i naše,
nek nam site dojdu
kravice s paše!

KRAJ

12. „Kriva mlada“ (Ivan Sandelić). Resnik (2000.).
Foto: S. Pepeljnjak.

13. Izvođači „Resničke svadbe“. Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak.

Pjesme „Resničke svadbe“

stihovi i notni zapisi¹¹

PRED HIŽOM VAM JABLJAN DREVE RASTE

(Dolazak u snuboke)

1. PRED HI - ŽOM VAM JA - BLAN DRE - VE RAS - TE - E
2. IL JU DAS - TE I - LI JU NE DAS - TE - E
MI - LA MAJ - KO JEL NAM KĆER - KU DAS - TE - E
NEK VAM DA - LE JAB - LAN DRE - VE RAS - TE - E
PRED - HI - ŽOM VAM JA - BLAN DRE - VE RAS - TE - E
IL JU DAS - TE I - LI JU NE DAS - TE - E
MI - LA MAJ - KO JEL NAM KĆER - KU DAS - TE - E
NEK VAM DA - LE JA - BLAN DRE - VE RAS - TE - E.

11 Ako autor nije naveden, riječ je o tradicijskoj pjesmi.

ČUNEK PO ČUNEK

(Oblačenje mlade)

TEKST I GLAZBA: STJEPAN PEPELJNJAK

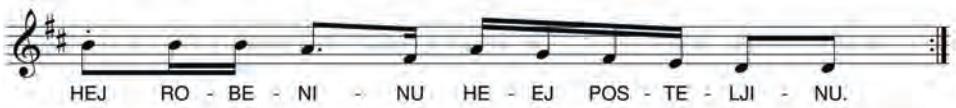
1. ČU NEK PO ČU-U NE-EK HO-OD - DI MI HI - I-TRE PRE-JA PO PRE-E-JA-A
2. ZO - TKAJ MI ZO-O-TKA-AJ RO-O - BA-ČU ŠA - A-RU PRE-JA PO PRE-E-JA-A
3. O - TEC I MA-A - TI - I SE-ES-TRE I BRA-A - TI TKAJ-TE MI TKA-AJ-TE-E

[REFREN-ŽIVLJE]

TKA-AJ - TE MI TKA-AJ - TE.
BR - ŽE ZA SVA-AD-BU.
SVA-AD-BU SPRE - MA-AJ - TE.

HEJ RO-BE-NI - NUHE-EJ POS-TE-LJI - I - NU

HEJ RO - BE - NI - NU HE - EJ POS - TE - LJI - NU.

[MEDUIGRA]

IDU SVATI

(putna)

PREPJEV: STJEPAN PEPELJNJAK

1. I - DU - U SVA - TI I - DU - U SVA - TI SVA - TI I - DU - U SVA - TI
2. ŽNJI - MI - I I - DE ŽNJI - MI - I I - DE I - DE ŽNJI - MI - I I - DE
3. ON SI - I PE - LA ON SI - I PE - LA PE - LA ON SI - I PE - LA

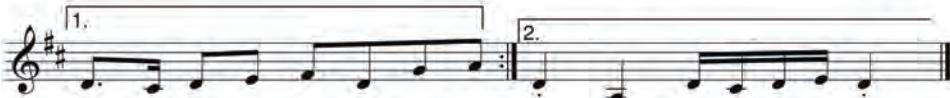
I - DU - U SVA - TI SVA - TI PR - VI DRU - GI PR - VI DRU - GI
ŽNJI - MI - I I - DE I - DE MLA - DI JU - NAK MLA - DI JU - NAK
ON SI - I PE - LA PE - LA LE - PU MLA - DU LE - PU MLA - DU

PR - VI DRU - GI I - DE - JU.
MLA - DI JU - NAK GIZ - DA - VI.
LE - PU MLA - DU RES - NIČ - KU.

IDU SVATI

(glazbena putna)

PAKUJTE MI MAJKO ORMARE

(Odvoženje ladica i miraza)

REFREN-ŽIVLJE

ZBOGOM OTEC, ZBOGOM MATI

(Ispraćaj mlađe iz kuće)

Musical notation for 'ZBOGOM OTEC, ZBOGOM MATI' in G major, 4/4 time. The lyrics are:

1. ZBO - GOMO - TEC,
MI - LI SVA - TI RAS - TA - JE SEKĆI I MA - TI.
2. ZBO - GOM VUJ - CI I VUJ - NI - CE
ZBO - GOM KU - MI I KU - MI - CE.
3. ZBO - GOM MI - LE
KO - LE - GI - CE MO - JE DRA - GE PAJ - DA - ŠI - CE.

ŽIVIO NAS BOG

(Zdravica)

PREPJEV: STJEPAN PEPELJNJK

Musical notation for 'ŽIVIO NAS BOG' in G major, 3/4 time. The lyrics are:

ŽI - VI - O OJ ŽI - VI - O OJ ŽI - VI - O
ŽI - VI - O NAS BOG. KOL - KO KA - PLIC TOL - KO LET DAJ NAMBOG NA
LI - RUM LI - RUM LAG - VI - CA NAJ SE PI - JE NAJ SE PI - JE
SVET ŽI - VET ZDRA - VI - CA KOL - KO KA - PLIC TOL - KO LET DAJ NAMBOGNA SVET ŽI - VET
LI - RUM LI - RUM LAG - VI - CA NAJ SE PI - JE ZDRA - VI -
[1.]
CA. | KUDHO - DI - LI SRET - NI BI - LI BI - LI PU - NO LE - TA ŽI - VE - LI | KUDHO - DI - LI
SRET - NI BI - LI BI - LI PU - NO LE - TA ŽI - VE - LI | TAKSU - NA - ŠI
STA - RI DE - LA - LI PAK SU SVE - GA DO - STA - A I - ME - LI

Živio, oj, živio, živio, živio,
živio, oj, živio, živio nas Bog.

Kolko kaplic, tolko let,
daj nam Bog na svet živet.

Lirum, lirum lagvica,
naj se pije zdravica.

Kud hodili, sretni bili, bili,
puno leta živeli.

Tak su naši stari delali,
pak su svega dosta imali.

Kruha, vina, mesa, slanine,
kaj hočeš više bratec od mene.

DOBER VEČER STARA MILA MATI

(Dolazak u kuću mladenaca nakon vjenčanja)

1. DO - BER DO - BER VE - ČER STA - A - RA MI - LA MA - TI
2. BIL VI BIL VI NA - MA NE - E - KAJ PI - TI DA - LI

DO - BER DO - BER VE - ČER STA - RA MI - LA MA - TI -
BIL VI BIL VI NA - MA NE - KAJ PI - TI DA - LI -

MI SME MI SME DO - ŠLI MLA - A - DU DO - PE - LA - LI
MA - LE MA - LE VI - NA O - OD STO STO GO - DI - NA

MI SME MI SME DO - ŠLI MLA - DU DO - PE - LA - LI -
MA - LE MA - LE VI - NA OD STO STO GO - DI - NA -

1. BIL VI BIL VI NA - MA NE - E - KAJ JES - TI DA - LI
2. MA - LE MA - LE KRU - HA I - I LJU - TE - GA LU - KA
I RA I RA KI - JE KA - AJ MLA - DEN - KA PI - JE

BIL VI BIL VI NA - MA NE - KAJ JES - TI DA - LI -
MA - LE MA - LE KRU - HA I LJU - TE - GA LU - KA -
I RA I RA KI - JE KAJ MLA - DEN - KA PI - JE -

REFREN-ŽIVLJE

Dober, dober večer, stara mila mati. / 2 ×
 Mi sme, mi sme došli, mladu dopelali. / 2 ×
 Bil' vi, bil' vi nama nekaj jesti dali? / 2 ×
 Male, male kruha i ljutega luka. / 2 ×
 Haj, haj, neka, neka, ju haj, haj, neka, neka,
 Haj, haj, neka, neka i ljutega luka. / 2 ×
 Bil' vi, bil' vi nama nekaj piti dali? / 2 ×
 Male, male vina od sto, sto godina. / 2 ×
 I ra, i rakije kaj mladenka piye, / 2 ×
 haj, haj, neka, neka...

OBEĆAL SE ISUS NAM, DA BU Z NAMI VEČERAL

(Prozivanje večere)

DA VE - ČE - RA JE GO - TO - VA
CE SE - LE SU NAGRAN ČI CE
LA FA - LEN I - SUS MA - RI - JA
LA ZNA - MI I - SUS VE - ČE - RA
LA NA ZDRAV - LJE VAM VE - ČE - RA

1. DO - BER VE - ČER GO - SPO -
2. DO - LE - TE - LE TRI PTIČI -
3. PR - VA JE PO - PE - VA -
4. DRU - GA JE PO - PE - VA -
5. TREJ - TA JE PO - PE - VA -

Dober večer, gospoda, večera je gotova. / 2 ×

Doletele tri ptičice, sele su na grančice. / 2 ×

Prva je popevala: falen Isus, Marija. / 2 ×

Druga je popevala: z nami Isus večera. / 2 ×

Trejta je popevala: nazdravlje vam večera. / 2 ×

SVI ŠETUJTE, TE DARUJTE

(Prozivanje darova)

Uvod

1. SVI ŠE-TUJ-TE, TE DA-RU-UJ-TE, O-VO NA-ŠE MLA-DO DE-E-TE -
2. O-TEC MA-TI SES-TRE BRA-A-TI SVI ŠE-TUJ-TE TE DA-RU UJ-TE -
3. A I KU-MI I KU-MI-I-CE SVI ŠE-TUJ-TE TE DA-RU UJ-TE -

1. KAJ OD-HA-JA NAS O-STA-A-VLA SVI ŠE-TUJ-TE TE DA-RU-UJ-TE -
2. TE-CI TE-CE I VUJ-NI-I-CE SVI ŠE-TUJ-TE TE DA-RU-UJ-TE -
3. KI ŠES-TA-ČU KI PE-TA-A-ČU DA SI KU-PI O-DE-VA-A-ČU -

3. KI PE-TI-CU, KI ŠES-TI-I-CU, DA SI KU-PI ZI-BA-ČI-I-CU -

OJ, SAVICE, TIJA VODO LADNA

Ivica Ivanković

Oj, Sa,oj, Savice, tija vodo ladna.
Koja tečeš pokraj Zagreb grada.
Preve, prevezi me tamо i ovamo.
Tamo mi je selo omiljeno.
Tamo, tamo raste gizdava djevojka.
Uzel, uzel bi ju, al ju majka ne da.
Ukral, ukral bi ju, al ju straža čuva.
Straža, straža jaka od sedam momaka.

TANCALA BI, AL NE MOGU

(Biranje plesača i njihov ples u sredini kola)

1. TAN - CA-LA BI AL NE MO - GU PRI-STAL MI JE DRA - GI NO - GU
2. PUS - TI ME - NI DRA - GI NO - GU DA JA TAN-CAM KA - KO MO - GU
3. U KO-LU JE VOJ - VO-DI - CA MLA - DA SNE - JA KO ZVEZ - DI - CA
4. I - ZO-BI - RAJ I - ZO BI - RAJ NIŠ TI SA - DA NE ŠTU - DI - RAJ

TAN - CA-LA BI AL NE MO - GU PRI-STAL MI JE DRA - GI NO - GU
PUS - TI ME - NI DRA - GI NO - GU DA JA TAN-CAM KA - KO MO - GU
U KO-LU JE VOJ - VO-DI - CA MLA - DA SNE - JA KO ZVEZ - DI - CA
I - ZO-BI - RAJ I - ZO BI - RAJ NIŠ TI SA - DA NE ŠTU - DI - RAJ

REFREN

OJ - NA I - NA I - NI - NA - NA E - VO DRA - GE | DRA - GA - NA

OJ-NA I - NA NE - NA I - NI - NA - NA E - VO DRA - GE | DRA - GA - NA

MEDUIGRA

OJ RUŽICE ŠIPKOVICE

(Svatovsko kolo uz pjevanje)

The musical score consists of eight staves of music in G major, 4/4 time. The lyrics are written below each staff. The lyrics are:

OJ RUŽI - CE ŠIP - KO - VI - CE TI BUŠ MO - JA NE - VES - TI - CA
OJ RUŽI - CE ŠIP - KO - VI - CE TI BUŠ MO - JA NE - VES - TI - CA.
KAK BUM TVO - JA NE - VES - TI - CA KAD MI BRA - TEC MED VOJ - SKA - MI?
KAK BUM TVO - JA NE - VES - TI - CA KAD MI BRA - TEC MED VOJ - SKA - MI?
KAD MI BRA - TEC MED VOJ - SKA - MI KA - NO MJE - SEC MED ZVEZ - DA - MI.
KAD MI BRA - TEC MED VOJ - SKA - MI KA - NO MJE - SEC MED ZVEZ - DA - MI.
OJ - DI OJ - DI MO - JA MI - LE - NA SE - DI SI NA MO - JA KO - LE - NA.
OJ - DI OJ - DI MO - JA MI - LE - NA SE - DI SI NA MO - JA KO - LE - NA.

TANCAM KOLE U DVADESET I DVA

(Biranje plesača i ples na jastuku u sredini kola)

The musical score consists of five staves of music in 2/4 time with a key signature of one sharp. The first four staves are for a single voice, while the fifth staff is for a choir.

SVEČANO

1. TAN-CAM KO - LE, TAN-CAM KO - LE U DVA-DE-SET I DVATANCAM KO - LE, TAN-CAM KO - LE
2. ZBI - RAJMLA-DA, ZBI - RAJMLA-DA KO-GA TI JE DRA-GO ZBI - RAJMLA-DA, ZBI - RAJMLA-DA
3. ČR - NI CI - GANČR - NI CI - GANČR-NU CI - GA - NI - CU ČR - NI CI - GANČR - NI CI - GAN

U DVA-DE-SET I DVA. U TEMKO - LE, U TEMKO - LE LE - PA MLA - DA TAN - CA
KO - GA TI JE DRA - GO. SA - ME NE - MOJ, SA - ME NE - MOJ ČR - NO - GA CI - GA - NA
ČR - NU CI - GA - NI - CU. A TI MLA - DA, A TI MLA - DA KO - GA I - MAŠ RA - DA

U TEM KO - LE, U TEM KO - LE LE - PA MLA - DA TAN - CA.
SA - ME NE - MOJ, SA - ME NE - MOJ ČR - NO - GA CI - GA - NA.
A TI MLA - DA, A TI MLA - DA KO - GA I - MAŠ RA - DA.

REFREN

SAD SE VI - DI SAD SE ZNA KO - JI KO - GA RAD I - MA,
SAD SE VI - DI SAD SE ZNA KO - JI KO - GA RAD I - MA.

TRI KORAKA SIM, TRI KORAKA TAM

(Ples u kolu i u parovima)

PREPJEV: STJEPAN PEPELJNJAK

The musical score consists of five staves of music in 4/4 time with a key signature of two sharps. The first staff begins with a dotted half note followed by eighth notes. The second staff starts with a quarter note. The third staff begins with a dotted half note. The fourth staff starts with a quarter note. The fifth staff begins with a dotted half note.

Below the music, lyrics are provided for four stanzas:

1. TRI KO - RA - KA SIM, TRI KO - RA - KA TAM,
2. ZDI - GNI RU - KU SIM, ZDI - GNI RU - KU TAM.

O - KRE - NI SE O - BR - NI SE, AK SE I - MAŠ KAM.
LE - VE DES - NE LU - PI ŠES - NE GO - RE DO - LE TAM.

TRI KO - RA - KA SIM, TRI KO - RA - KA TAM,
ZDI - GNI RU - KU SIM, ZDI - GNI RU - KU TAM.

O - KRE - NI SE O - BR - NI SE, AK SE I - MAŠ KAM.
LE - VE DES - NE LU - PI ŠES - NE GO - RE DO - LE TAM.

3. TRI KO - RA - KA SIM, TRI KO - RA - KA TAM,
4. TRI KO - RA - KA SIM, TRI KO - RA - KA TAM,

OJ - DI KME - NI JA - BU - ČI - CA NAJ TE NE BU SRAM.
ZBI - RAJ, ZBI - RAJ MA - LA MO - JA JA TE RAD I - MAM.

TRI KO - RA - KA SIM, TRI KO - RA - KA TAM,
TRI KO - RA - KA SIM, TRI KO - RA - KA TAM,

OJ - DI KME - NI JA - BU - ČI - CA NAJ TE NE BU SRAM.
ZBI - RAJ, ZBI - RAJ MA - LA MO - JA JA TE RAD I - MAM.

5. DOJ - DI KME - NI SIM, DOJ - DI KME - NI TAM,

JA BUM TE - BE, TE - BE LJU - BIL, KUŠ - LE - CA TI DAM.

DOJ - DI KME - NI SIM, DOJ - DI KME - NI TAM,

JA BUM TE - BE, TE - BE LJU - BIL, KUŠ - LE - CA TI DAM.

PRIGORSKI DRMEŠ

The musical score consists of ten staves of music. The key signature is one sharp (G major). The time signature is common time (indicated by a 'C'). The music is divided into measures by vertical bar lines. The notes are primarily eighth notes, with some sixteenth-note patterns. The first staff begins with a dotted half note followed by a sixteenth-note pattern. The second staff begins with a sixteenth-note pattern. The third staff begins with a sixteenth-note pattern. The fourth staff begins with a sixteenth-note pattern. The fifth staff begins with a sixteenth-note pattern. The sixth staff begins with a sixteenth-note pattern. The seventh staff begins with a sixteenth-note pattern. The eighth staff begins with a sixteenth-note pattern. The ninth staff begins with a sixteenth-note pattern. The tenth staff concludes the piece.

TUROPOLJSKI DRMEŠ

Musical score for Turopoljski Drmes, featuring three staves of music in G major, 4/4 time. The first two staves end with a repeat sign and a brace, followed by the word "FINE". The third staff ends with a brace and the instruction "D.C. AL FINE". The music consists of eighth-note patterns.

POSAVSKI DRMEŠ

Musical score for Posavski Drmes, featuring four staves of music in G major, 2/4 time. The first three staves end with a repeat sign and a brace, followed by the word "FINE". The fourth staff ends with a brace and the instruction "D.C. AL FINE". The music consists of eighth-note patterns.

ČULINEČKA POLKA

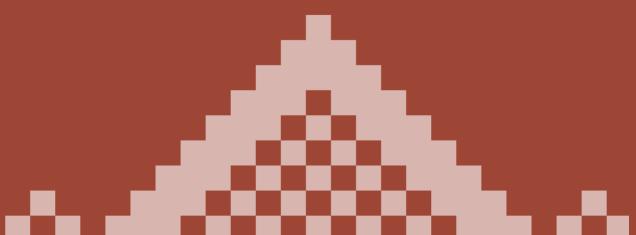
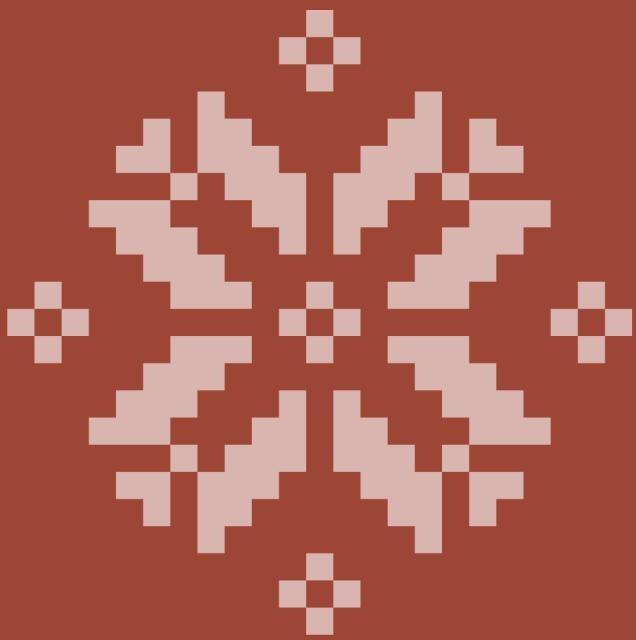
Sheet music for Čulinečka Polka. The music is in 2/4 time and G major. It consists of five staves of musical notation, each with a treble clef and a key signature of one sharp. The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and includes a repeat sign with a double bar line at the end of the fourth staff.

JOŽINA POLKA

Sheet music for Jožina Polka. The music is in 2/4 time and G major. It consists of five staves of musical notation, each with a treble clef and a key signature of one sharp. The music features eighth and sixteenth note patterns, with a repeat sign and double bar line at the end of the fourth staff.

TROPANJKA

Sheet music for Tropanjka. The music is in 2/4 time and G major. It consists of five staves of musical notation, each with a treble clef and a key signature of one sharp. The music features eighth and sixteenth note patterns, with a repeat sign and double bar line at the end of the fourth staff.

TRADICIJSKI OBIČAJI

VINOGRADARA

Tradicijski običaji vinogradara

Ljubav vinogradara prema vinovoj lozi izražena je velikom brigom za njezino obnavljanje savjesnim i predanim radom tijekom cijele godine. No, da bi i rad bio nagrađen dobrim urodom zdravoga grožđa, tradicija nalaže savjesti težaka da ga preporuči Bogu i svetcima.

Tako je bilo od davnina. U krajevima sjeverne Hrvatske zadržalo se štovanje sv. Vinka (Vincekovo, 22. siječnja) i sv. Martina (Martinje, 11. studenog) kao simbolično obilježavanje početka i kraja vinogradarskog kalendarja. Prvog svetca vinogradari su uzeli kao zaštitnika vegetacije i zdravog uroda vinove loze, a drugoga kao simboličnoga krstitelja mošta i njegove pretvorbe u vino.

1) Vincelkovo

Obred blagoslova trsja

Štovanje sv. Vinka kao zaštitnika vinograda pučka je tradicija koju možemo ubrojiti u krug običaja proljetnoga buđenja prirode. Nakon zimskoga smiraja, u iščekivanju proljetnih poslova, gospodar vinogradar bio je redovito u brizi hoće li ga mimoći zle sile prirodnih nevolja i hoće li Bog uslišiti njegove težačke molbe da mu zaštiti rad. Od davnina čovjek se sjedinjavao s prirodom. Koliko joj je posvećivao pažnje i rada, toliko je i dobivao. Nastojao se odnositi prema prirodi kao prema svojemu bližnjemu, pa je tako personificirao i vinovu lozu te joj se obraćao kao razumnomu biću. Simbolično joj je darivao hranu (kobasica, šunka, špek, luk, sir i dr.), koja će mu, baš kao i samomu težaku, dati snage za život te vegetaciju, odnosno plod.

Obredno obraćanje vinovoj lozi na Vincelkovo redovito je bilo intimnoga karaktera, a vinogradar ga je najčešće izvodio sam u vinogradu. Dakle, obredni obilazak vinograda na Vincelkovo nije bila ceremonijalna svečanost za velik broj ljudi, pa čak ni veća gozba za ukućane. Naime, obrednim bi se dolaskom na Vincelkovo u vinograd vinogradar došao pomoliti za njegovo zdravlje i dobar urod. Ostaje otvorenim pitanje zašto je baš sveti Vinko odabran za zaštitnika vinogradara.

Izbor sv. Vinka, zaštitnika vinogradara, mučenika iz Zaragoze (Španjolska), kojeg je 304. godine dao pogubiti Dioklecijan, nema nikakve veze s aktivnošću svetca u vezi vinograda. Pučko štovanje sv. Vinka ili izbor svetca čije je ime najsličnije imenu vinove loze, pa i samog imena vina, te čiji imendan pada u vrijeme pritajenog početka vegetacijskog buđenja, gotovo je nasumično.

Ovaj svetac bio je nepokolebljiv u svojoj vjeri i širitelj kršćanstva. Zbog vjere i propovijedanja bio je utamničen i surovo mučen (razapinjan, pečen, bičevan, ležaj mu je bio na razlomljenom staklu i sl.), a kad su mu se konačno smilovali i stavili ga na krevet, izdahnuo je. Tijelo su mu bacili lešinarima, ali ga je od njih spasio gavran. Potom upravitelj Dacijan potapa tijelo u more s kamenom oko vrata. Međutim, ono izranja na obalu gdje ga nalazi predana vjernica koja ga sahranjuje. Na tom se mjestu kasnije podiže kapelica, a njegove se relikvije odnose u Lisabon (Portugal) 1175. godine.

Pojedine relikvije toga svetca navodno se nalaze već od 864. godine u gradu Castersu, Kremoni i Bariju u Italiji. Također se navodi i da je Hilderik I. odnio njegovo stopalo i đakonsku odjeću – dalmatiku u Pariz, gdje se u njegovu čast 542. godine podiže i crkva. Izgleda da je upravo ovaj životopis svetca, kojeg opisuje Rimski martirologij, naveo vino-gradare na to da ga izaberu za svojega zaštitnika. Tomu vjerojatno pridonosi simbolika mistične neuništivosti njegova tijela, poput izdržljivosti vinove loze koja se uvijek iznova obnavlja, baš kao i prigodno ime koje podsjeća na vino. Usto, imandan svetca upravo je na dan buđenja korijena vegetacije vinove loze, 22. siječnja.

Tradicionalno izvođenje Vincekova od 2005. godine vinogradari u Mariji Bistrici pretvorili su iz osobnog i obiteljskog druženja zvanoga „Vincekovo“ u zajedničko i turističko okupljanje štovatelja običaja – svojevrsnu turističku atrakciju. Tomu zasigurno pridonosi vodstvo udruge vinogradara, prije svega prof. dr. Zdravka Petrinca te tadašnjeg načelnika općine i predsjednika turističkog društva Marije Bistrice Stjepana Muheka. O svemu tome – kako je intimni obred prerastao u turističku atrakciju sa spektakularnim programom u kojem sudjeluje više stotina sudionika (vinogradara i njihovih štovatelja) – 2009. godine snimljen je i na HTV-u prikazan film pod naslovom *Vincek trsek zbudi*, urednika Redakcije narodne glazbe i običaja HTV-a dr. sc. Alekseja Gotthardi-Pavlovskog. Navedeni je film režirao Ivo Kuzmanić prema scenariju voditelja programa prof. dr. sc. Stjepana Pepeljnjaka. Taj je film nametnuo konceptualno pitanje o transformaciji običaja i njihovu usklađivanju s potrebama vremena u kojemu se izvode.

Izvođači običaja, uostalom kao i svih proteklih godina, sami su vinogradari uz članove KUD-a „Lovro Ježek“, glazbeni sastav „Licitari“, limenu glazbu KUD-a „Lovro Ježek“ iz Marije Bistrice, te kuburaše „Barun Hellenbach“, odjevene u paradnu uniformu. Za vodstvo je zadužen ceremonijal meštar Stjepan Pepelnjak.

Ceremonijal počinje okupljanjem vinogradara i njihovih štovatelja ispred fontane na Trgu pape Ivana Pavla II. u Mariji Bistrici. Turistički savez Marije Bistrice za dobrodošlicu redovito priprema gošćenje *gvercem*, medicom i medenjacima. Dijele ih djevojke u zagorskoj narodnoj nošnji. Dolaskom članova KUD-a „Lovro Ježek“ u nošnjama, predvođenih mužikašima „Licitari“ i ceremonijal meštom, počinje specifično izvođenje ceremonijala Vincekova. Obično nas ceremonijal meštar uvodi u program improviziranim kajkavskim pozdravom.

Pozdrav ceremonijal meštra

CEREMONIJAL MEŠTAR: Dragi pajdaši i pajdašice, težakinje i težaki, dragi vinogradari i vi koji same kupice držite, z velikim srcem vas pozdravljam! Dobro mi došli na Vincekovu bistročansku spelanciju!

Čast mi je pozdraviti sve vas kaj se ufate u našega zaštitnika svetoga Vinceka i zato

zafalujem Udrugici vinogradarow Marije Bistrice, takaj Općini i Turističkom savezu Marije Bistrice kaj su nam i ovo leto priredili ovu tradicionalnu spelanciju „Vincekova“, Vinceku na diku, a svima nama na ponos.

Drage pajdašice i pajdaši, vinogradari i svi oni kaj se oko vina motaju, kak i navek, vi ste dični zagovorniki te lepe naše stare navade. Pak nam i dale ostanete pravovernici vu našu starinu.

Dobrodošlicu vam izražavam takaj, kak vu ime organizatora, tak vu ime KUD-a „Lovro Ježek“, koji su za vas pripravili denešnju spelanciju, vu ime Udruge kuburaša „Barun Hellenbach“ i limene glazbe iz Marije Bistrice. Da bi mi bili dobre vole, najprije se male potkrepite s gvercem i medenjaki, pak ondak vuz mužiku bome išli v trsje trseka zbuditi. No, prije neg otideme na taj važni posel, kaj bi reći da si s protuletja pripravite i nabrusite motike za kopanje i škarje za rezanje, pak ondak redem kolje, šprice i tak dale. Drage pajdašice i pajdaši, prije nek kreneme, posluhnite reč načelnika općine Marija Bistrica Stjepana Muheka i predsednika udruge vinogradara Marije Bistrice prof. dr. Zdravka Petrinca. Prosim lepe da nam se ne pozabi v procesiju pridružiti i gospion velečasni Zlatko Koren.

Kaj nam je za delati i zakaj sme se zbrali, prije neg krenemo na posel svi skupa vu procesiji, mi si bume za hrabrost male popili i zapopevali Bogu i Majke Božje Bistričke na diku.

Tijek događanja

I. OKUPLJANJE VINOGRADARA I GOSTIJU

1. Pozdrav – voditelj ceremonijala
2. Limena glazba – prigodni program
3. Dolazak folkloraša u narodnim nošnjama
4. Govor predsjednika udruge vinogradara, općine i turističke zajednice
5. Povorka vinogradara predvođena limenom glazbom i muzikom

II. BUĐENJE VINOGRADA

1. Pozdrav gospodara vinograda
2. Glazba i pjevači – pjesma „Došli su težaki pred zorju“
3. Gospodar i njegovi pomoćnici bude vinograd
4. Donošenje stola okićenog darovima (kobasicе, šunka, kruh, sir, luk, gibanica, peharec s vinom, licitarski klaruši i batine, tri vijenca zimzelena)
5. Snahe donose darove izvođačima za kićenje trsa
6. Obredni obilazak tri trsa uz molitvu (4 izvođača; gospodar i pomoćnici)
7. Glazba svira drmeš

8. Paljenje vatre i pucanje kuburaša
9. Gospodar simbolično budi tri trsa triput udarajući škarama po svakom trsu
10. Pjesma „Išel kumek svaki dan“

III. ZAŠTITA VINOGRADA

1. Razgovor o vjerovanjima
2. Uz glazbu žene donose škare, trsnu pilicu i šibe od bekovine na pladnju
3. Obredno škropljenje trsja s grančicom natopljenom vinom

IV. ZAZIV DOBROG URODA

1. Obrezivanje triju trsova
2. Obredno zalijevanje trsja vinom (tri puta svaki trs zasebno)
3. Pjesma „Išel kumek v kleticu“

V. ZAHVALA ZAŠTITNIKU VINOGRADARA SV. VINKU

1. Obilazak izvođača oko trsja uz molitvu
2. Darivanje trsja zimzelenim vijencem (snahe donose vijence)
3. Pjesma „Pletem venček lozice“
4. Glazba – tuš
5. Svećenik blagoslivlja vinograd
6. Pjesma „Živio nas Bog“

VI. ZABAVA I PUČKO VESELJE UZ GLAZBU

1. Glazba – drmeš, zagorska polka
2. Kuburaši pucaju
3. Pjesme i ples folkloraša

„Vincekovo“
dramatizacija običaja

LICA:

MEŠTAR CEREMONIJALA

VINOGRADAR, gospodar vinograda
SVEĆENIK koji blagoslivlja vinograd
Dva pomoćnika vinogradara
Tri djevojke koje poslužuju izvođače ceremonijala
Kuburaši ili lovci
Mužikaši

Ceremonijal blagoslova vinograda i zaziva dobrog uroda vinograda provodi se na Vincekovo (22. siječnja), dan zaštitnika vinogradara ili patrona vinograda i vina. Poseban je naglasak na magijskim obredima vezanim uz vjerovanja da će upravo ti postupci potaknuti bogatiji urod i zaštitu vinograda od svih zala.

Za izvedbu obreda potrebni su različiti rekviziti (peharec, čaše, vino, jelova grančica, kobasicice, šunka, špek, škare za obrezivanje, mužar ili puška i dr.) s obzirom na to da je navedena tradicija u svojim specifičnim varijantama prisutna u različitim krajevima Hrvatske. U izvođenju ceremonijala blagoslova vinograda sudjeluju Vinogradar – gospodar, Meštar ceremonijala i njegovi pomoćnici – pudar i oružar. Odjeveni su u narodne nošnje sjeverne Hrvatske. Uz njih su redovito i svirači (Mužikaši). Dolazeći do klijeti, postavljaju sve potrebne rekvizite na stol uz vinograd. Na znak Meštra ceremonijala (obično domaćina ili gospodara) izvođenje ceremonijala počinje uz pjesmu „Došli su težaki pred zorju“, koja govori o vinogradarskim radovima.

Uz izvođenje pjesme Meštar ceremonijala i njegovi pomoćnici obilaze vinograd.

Vinogradar meštar okreće se na četiri strane svijeta i pozdravlja prisutne.

VINOGRADAR MEŠTAR: Dragi pajdaši i pajdašice, dobro došli u moje gorice! Prosil bi vas da mi svi skupa pomorete zbuditi trseka, pak ponavljajte z menom iz sveg glasa: Trsje moje, trsjiće, zaspalo po bregu, zbudi se. (*Kako se okreće na svaku od četiriju strane svijeta, tako ponavlja.*) Trsje moje, trsjiće, zaspalo po bregu, zbudi se.
Zbor i nazočni ponavljaju zaziv.

OBREDNA MOLITVA

VINOGRADAR MEŠTAR: E, pa sad kad sme zbudili trsjiće, ideme na posel uz Božju pomoć. (*Obraća se trsu.*) Ej, trsek moj, da vidim ja tebe jel si ti mene dobre zimuval.

Tekst obredne molitve govore naizmjence svi izvođači ceremonijala, koji se raspoređuju stih po stih sve do šestog pjevanja, kad se uključuju svi govoreći kao da izvode pravu molitvu. Dinamiziranje tog dijela teksta može se rasporediti i tako da se pojedini govornik istakne samostalnim izricanjem ponekog dijela stiha. Taj način govorenja prema nahođenju izvođača može se primijeniti na cijelu pjesmu.

1.

Trsek, moj trsek,
zbudi se stiha,
dosti si spal.

Vu tebe nek
jakost zanjiha,
ja ju bum bral. | 2.

Tebe bum (sreten) brižne
od srca daruval,
tebe bum grančicu,
listek miluval.

Trsek, moj trsek,
korena pokreni,
žilicu svaku na Božju sliku,
gospodaru i čoveku siromahu! |
| Zaštitnik Vincek, svetec naš dobri,
nek te po zagovoru našem
občuva i rodom obdarci,
od Boga nek milost za to sprosi,
to te molimo! | 3.

Ja bum tebe
od srca daruval
s Božjim darom,
mojih ruku delom,
za tvoju jakost i zdravlje
trsil se bum smjelo. |

CEREMONIJAL MEŠTAR: Dekle, dajte mi donesete te dare kaj ste pripremile. Da vidime kakve ste mi lepe dare donesle i Bog vam daj zdravlje!

Djevojke donose šunku, kobasice i špek i daju ih Ceremonijal meštru. Njegovi pomoćnici preuzimaju darove i pomažu vješati ih na trsove.

4.

Daruvam te s klobasičicom,
šunkicom i špekecom,
škropim te vinskom kaplicom
za zdravlje tvoje,
za tvoj plod i rod!

POMOĆNIK: Same dare nameći visoke na Božju diku! I prosil bi lepe peharec da to sve blagoslovim.

Škropi lozu grančicom umočenom u vino iz peharca. Vinogradar dolazi do triju odabranih trsova s pomoćnicima. Naklone se trsu skinuvši šešir, a potom ga poškrope.

5.

Nek te Božji blagoslov,
vu službi muke naše,
čuva od svega betega i zla.
Nek te čuva od kaštige,
tuče, smrdljive gnjiloće,
nevremena,
od pepelnice, peronospore,
od hrđe, sušice, črvekov,
mravcov, štriga, mravlic
i svakoga drugoga jada
i smrada!

SVI POMOĆNICI:

Blagoslovi moje veselje,
blagoslovi moje želje
i delo i težake.
Blagoslovi moje gorice,
moje pelnice,
moje lagve, sudiće,
blagoslovi rodom punim
mojeg trseka.
Sudiće vinom natoči
i u zdravlju diku rodu
i ponos podari.

Mojem trseku daruj snagu,
plodne rede,
vu goricah, vu zdravlju
mu Bože cveteke čuvaj,
listeke i lucna rod.
Rodne nek grozdjiće
z jeseni vu breg zadiši,
nek njegova jakost
vu svakoj jagodici rudi,
zori, sladi,
vu kapljici svakoj
trud naš blagoslovi!

6.

Bože, svaku pupicu, pupek,
šibicu, listek,
grančicu trseka,
svaku dropticu,
krepošću opčuvaj,
Bože, tvojom ga snagom ojačaj,
skrušeno prosim,
nas blagoslovi!

VINOGRADAR MEŠTAR: A sad, prosim te lepe, vužgi ogenj i nek mu toplina kak sunčeve naše korena zbudi.

Pomoćnici pale vatru. Mužikaši sviraju, a folkloraši plešu ples tropanjka – drmeš s naglašenim lupanjem nogu. Gospodar sa svojim pomoćnicima obilazi tri izabrana trsa triput udarajući škarama i govoreći isti stih.

GOSPODAR:

Trsek moj, zbudi se,
lepe te zazivam,
plod tvoj vuz blagoslov Božji
na muku našu prizivam.

GOSPODAR (*pregledava trsove*): Poglej, ov je počel na vetru migati, znači zbudil se je.

GOSPODAR:

Molim te, Bože,
za zdravlje svoje
i obitelji moje
da se s trsekom v delu
njegovom rastu veseli,
kak vu dedovine slavi,
tak i vu sinova naših,
cele domovine,
vu diki vjekova svih!

POMOĆNIK: Tak je! Bog te blagoslovi i nas sve skupa ž njim. Bume si ondak vu te ime jednu popili.

Pjesma „Išel kumek svaki dan“.

14. Obred Vincekova. Zdesna nalijevo: S. Pepelnjak, Stjepan Lukiški, Branko Mikša i Nikola Meštrović.
Marija Bistrica (2010.). Foto: S. Pepelnjak.

RAZGOVOR O VJEROVANJIMA

Meštar i pomoćnici piju i razgovaraju.

MEŠTAR: Dečki, sad bume si nekaj popili da nam se grle ne presuši. Ivec, daj natoči! Živelj! Dečki, a jel vi znate da na denešnji dan, kuliko kapljic na Vincekovo spiješ vina, da tuliko dobiš kapljic krvi, jakosti i dobre vole?

POMOĆNIK: Dobre veliš. No, kak nam na Vincekove ne treba Boga srditi, prosim lepe, nek se razglasiti, da se žene ne bi usudile na denešnji dan sejati brašna, ruliti kukurize, čehati perje, presti, mljeti ili žrvnjati, da nam se našem rodnom trsu ne bi otrusile zrele jagodice grozdja.

DRUGI POMOĆNIK: A zakaj?

POMOĆNIK (odgovara): Vidiš, to je zato jer to moramo poštivati da ne bi naškodeli trsu.

GOSPODAR: Prav veliš, em to se zna! Na denešnji dan, kak je red, žene moraju skuhati šunku, podimljenu vratinu, napraviti grahou šalatu, kiselo zelje z mesnom klobasom, kokošju juhu z sitnimi rezanci, kolače i pekmezovu gibanicu. I da se zna, na denešnji dan žene ne smeju (iti vu trsje) biti zločeste, da ga ne bi tuča stukla. Zate se mi muži moreme natočiti i spiti kupicu, da se sve to dobre zacementira, kak je rečene i zapisane. (*Natoči čaše.*) Živelj!

POMOĆNIK: Ali još treba k tomu dodati da žene ne smeju na denešnji dan šivati da ne bi kokošami riti zašile, pak ne bi mogle jajca nesti.

VINOGRADAR MEŠTAR: Mužikaši, zaigratje! A vi, oružari, z mužarem ili z kuburami tresnite ščem jakše i ščem više da nam se tuča ne dogodi!

Kuburaši se postave u red podalje od publike i pucaju. Za vrijeme pucanja Mužikaši sviraju drmeš, a folklorashi plešu.

REZANJE TRSJA

Mužikaši zasviraju tuš, a žene donose škare i pilicu na pladnju do Ceremonijal meštra.

VINOGRADAR MEŠTAR: Ej, dekle, Bog vam daj zdravlje, kaj ste me z lepem poslem obdarile!

POMOĆNIK (škropi trs s grančicom umočenom u peharec z vinom): Dragi trsek, sad primi naš blagoslov z svetom vodicom!

VINOGRADAR MEŠTAR (uzima škare i obrezuje trs): Ja ti pomlađujem grančice da te mladice pomlade! A ti mene trsek povisi kak bum ja tebe snizil. (*Pokazuje reznike.*) Tvoji lucni i rezniki nek ploda budu rodni puni škaf.

POMOĆNIK: Tri lucna vu pleteru horvatskem povini kak bi nam za navek opstala naša rodna i plemenita stara korenika.

MUŽ POMOĆNIK: Evo ti peharec i zalej trsek nek primi Vincekovu snagu.

VINOGRADAR MEŠTAR (*zalijeva tri trsa vinom i krsti ih u obliku križa i za svaki govori određeni blagoslov*):

Ja te blagoslivljam da buš zdrav.

Ja te blagoslivljam da buš dobrog roda.

Ja te blagoslivljam da bude zdravo tvoje grozdje.

GOSPODAR (*skida šešir i prekriži se*): A sad se bume ondak pomolili: Oče naš koji jesu na nebesi, sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji! Gospodine Bože, blagoslovi ovo moje trsje i osloboди ga od tuče i bolesti i nek nam rodi ove lete, barem kak i lani, a još bolše ove i svake druge lete. Amen.

MUŽ POMOĆNIK: E, sad kad sme obrezali tri penje trsa i za svakoga morame tri put spiti kupicu vina. (*Dolaze do prvog trsa.*) Ja pijem ovu kupicu za tvoje zdravlje i našu korist! Bog ga blagoslovi, a nas opčuvaj od zla. (*Na ovaj zaziv, koji ponavlja tri puta, svi piju kupicu vina.*)

POMOĆNIK (*dobacuje*): Jura, ti same reži, a mi bume pili, a posle se bume zamenili, ti buš rezal, a mi bume pili!

VINOGRADAR MEŠTAR: Ondak, dečki, živeli! (*Natače svima vino iz peharca.*) A vi, mužikaši, zaigrajte nam da nam se trs ne posuši! Viš, ov mi se posušil, pak bu treba drugoga zasaditi!

Pjesma „Išel budem v kleticu“.

VINOGRADAR MEŠTAR: Onda, dečki, sad budemo pogledali kakvi nam bude urod. (*Prikuplja obrezane šibe.*) Ove šibe bume odnesli domov i bume ih deli vu vodu, da vidime kakve nam se lete bude pokazale i da vidime je li nam bo sveti Vincek uslišal našu molitvu dobrega roda.

POMOĆNIK: Je, uz to treba paziti jel se bo na denešnji bogi dan Vinceka okupal vrabec na putu. I treba pogledati jel bu vu graba dosti vode ili ak budu strošine kapale z krova. Onda bu vina! Ak pak svega toga ne bu, otide nam i letina i muka i veselje.

ZAZIVANJE ZDRAVLJA VINOGRADA

VINOGRADAR MEŠTAR (*obilazi tri puta obrezane i okičene trsove sa šunkom, kobasicama i licitarskim klarušima te im se obraća govoreći*):

Trsek, trsjiće,
budi mi jak, čeličen,
razumen i zdrav!

POMOĆNIK (*dobacuje*): Kak i moja punica!

VINOGRADAR MEŠTAR (*nastavlja*):

Nemoj biti škrt,
budi darežljiv.

POMOĆNIK (*dobacuje*): Kak i moja baba!

VINOGRADAR MEŠTAR (*nastavlja*):

I da buš tak tuste i gliste imel grozdje kak sme te i mi daruvali.

VINOGRADAR MEŠTAR I POMOĆNICI (*govore naizmjence*):

Budi bogat, roden kaj kopriva, zdrav kak drenek.

I prosime Vincekovu zaštitu, da pepela ne bu,
da filoksere ne bu,
da te peronospora ne bu,
da te vuši, grinje, gmazi i svrabi
svrbeli ne buju.

Da te zdrava protuletna duha pomladi,
da te grom i voda ne zopere i pobere,
da te led i druga nevola ne potere,
da te mrzle noći mraz ne pofuri,
drač i slak ne osmudi i ne zadavi.

Gospodaru daj jakosti i zdravlja,
da te ne pozabi, nek te večkrat okapa,
poreže, pošprica, poveže, poredi, pogladi,
kak se ne bi tera šiba zdošla!

Molimo te da ti budu rodni lucni i reznički,
da ti grozdek zdravi napuni škafe, bednje i lagve,
kleti, pelnice ili podrumе.

Trsjiće moje budi mi nit preredek,
nit pregust,
budi mi zdrav, bogat, debel i tust!

Natoče svi sudionici iz peharca vino i nazdrave prisutnima. Pomoćnik reže kobasicu i šunku te dijeli prisutnima. Djevojke donose vijence od zimzelena i daju ih Vinogradaru meštru.

Pjesma „Pletem venček lozice“, glazba i tekst: S. Pepelnjak.

PLETEM VENČEK LOZICE

TEKST I GLAZBA STJEPAN PEPELJNJK

1. PLE - TEM VENČEKLO - ZI CE DA MI RO - DI GRO - ZDI ČJE
2. LOC - NA TE - BI JA OS TA - VLAM I REZ - NI - KA PU - PA TRI
3. VEN - ČEK TE - BI JA POS TA - VLAM NEK TI BO - DE SRE - ĆE ZDRA - VLJA

ŽNJIM JA TE - BE DA - RU VAM - BOŽ - JU SRE - ĆU DO - ZI VLAM -
TVO - JE ROZ - GE OB - RE ZA - VAM LIS TEKGROZ - DEK JOŠ MI SPI -
BO - GA MO - LIM PU - NE ZDRAV - LJA VE - SE - LJA BO GRO - ZDJA SLAV - LJA

ŽNJIM JA TE - BE DA - RU VAM - BOŽ - JU SRE - ĆU DO - ZI VLAM -
TVO - JE ROZ - GE OB - RE ZA - VAM LIS - TEKGROZ - DEK JOŠ MI SPI -
BO - GA MO - LIM PU - NE ZDRAV - LJA VE - SE - LJA BO GROZDJA SLAV - LJA

REFREN

NEK MI RO - DI LO - ZI - CA LO - ZI - CA MO - JEG TR - SJA
RO - ŽI - CA MO - JEG TR - SJA RO - ŽI - CA

Pjesma za obred Vincekova

VINOGRADAR MEŠTAR: E, sad, moji dragi vinogradari, pajdašice i pajdaši, kad ste mi tak lepe odpopevali i trsjiće z venčekom daruvali na diku Božju, sve je to Vinceku i svim našim vinogradarima na čast, molil bi da nam sad naš svećenik blagoslovni naše trsje i nakane pri delu!

SVEĆENIK BLAGOSLIVLJA VINOGRAD

Glazba nakon završetka blagoslova: „Živio nas Bog“.

Živio, oj, živio, živio nas Bog!
Kolko kaplic, tolko let, daj nam Bog na svet živet.
Lirum, lirum lagvica, naj se piye zdravica.
Kud hodili, sretni bili, bili, puno ljeta živeli.
Tak su naši stari delali, pak su sega dosti imeli.
Kruha, vina, mesa, slanine, kaj hoćeš više bratec od mene.

Mužikaši sviraju drmeš i polku, Kuburaši pucaju.

VINOGRADAR MEŠTAR: Dragi pajdaši i pajdašice, popijme si i založime svi skupa vu Vincekovu čast i našu korist. Nek se sve plodi i nek rodi! A vi, vinogradari, koji držite do svoje časti, prosim da se potpišete na zavjet našega štatuta, s obavezom obnašanja dela kak piše.

Na stol djevojke donose veliku knjigu „Štatuti vinogradara“, u koju se potpisuju vinogradari.

ŠSTATUT OBAVEZA VINOGRADAROF

Do JOŽEFOVA lozu obrezati,
do ĐURĐEVA lozu povezati,
do SOFIJE gorice okopati,
za IVANJE početi špricati,
za BARTOLOVO klopoca postaviti,
za MALU MEŠU grozdje pribrati
za MIHOLJE grozdje pobrati,
za LUKOVO poslušati moštuka jel se primiril,
za MARTINJE moštuka pokrstiti,
za VINCEKOVO se to ponoviti.

Glazba, folklorashi i svi sudionici najčešće pjevaju ove pjesme: „Tičeki mali pevaju“, „Stara klet“, „Brajde“.

Svi prisutni zabavljaju se uz vatru, pjevaju i plešu. Oni koji su više popili, uvjereni su kako su napravili najbolje što su mogli za vinograd i njegova zaštitnika.

KRAJ

„Vincekovo vu Velikem Vrhu“

dramatizacija običaja

Obiteljsko veselje u vinogradu 22. siječnja
u povodu blagdana zaštitnika vinograda sv. Vinceka¹²

LICA:

GOSPODAR (GAZDA)

KUM

SOSED

Prijatelji

Svirači

Kuće gospodar (Gazda) obilazi trsove u vinogradu. Pridružuju mu se prijatelji i kumovi. Donose kobasice, šunku, špek i peharec vina. Dolaze i Svirači (bas, beglajt, violina i harmonika).

BUĐENJE TRSJA

GOSPODAR: Dragi prijatelji i kumi, već nas dugo ne bilo na ovakvem poslu – pak zato zahvalimo sv. Vinceku kaj nam je dal priliku da se pak skupa najdeme. Ja sem gospodar ovoga trsja, ali prihajam kakti sluga svojem trsu. Lepe vas sve skupa pozdravlam, a trseka molim da vu zaštiti sv. Vinceka nas obdari plodem i rodem.

KUM: Fala ti lepe kaj svoje trsje nesi pozabil i na nas takaj, pak ti ja kupicu vinca natačem vu twoje zdravlje i na diku twojega trsja i sv. Vinceka.

GOSPODAR: Živel ti mene na stotinu let i da bi se i ondak svi skupa još vu zdravlju i veselju našli i zahvalili sv. Vinceku kaj štiti i brani naše trsje od svakojake nevole i bolesti.

KUM: Trsek moj, dej,

zbudi se,
dosti si spal,
od sv. Mihajla do Vinceka,
vu tebe nes delal,
ništ ti mene nesi dal.
Trsek moj dragi,
naj više spati,

¹² Skraćena varijanta obreda Vincekova, koja se održava u Velikom Vrhu.

mi bome tebe svoje delo dali,
a ti nam pak svoje dare moraš dati.

GOSPODAR: Trsek moj, ja tebe svračam,
vu ime sv. Vinceka,
da ti sunčeve korena ojača,
da ti Božja snaga,
snagu roda pokrene! (*Vješaju kobasice.*)
Nek ti pomore sv. Vincek,
da bi nazaj bil pun moj lajtek!

DARIVANJE TRSJA

KUM: Lepe ga nakindaj, dej mu kobase, špeka i podiči ga z našem zagovorem da on daruje nas kak bome mi njega! Nek mu bodu tosti i debeli i gosti grozdi i nek bodu tak zdravi kak dren. Nek nam bode kaplica tvojeg vinca uz blagovanje dobrega jela dale snagu i okrepnu.

GOSPODAR: Dobre veliš! Zato te mi svojem darem darujemo da bi bil pri svojem delu grozdjiča jak i zdrav, kej želimo svakom gospodaru koji se briga za svoje trsje!

SOSED IVEK: Evo ti peharca, pak ga zalej. Prekriži ga tri pot i nek mu sv. Vincek vu Božjem blagoslovu da snage za dober rod i plod!

GOSPODAR: Evo tebe jakosti, a ti nam dej kreposti. (*Poljeva vino po trsu u obliku križa.*)

REZIDBA

KUM: E, sad ga, dragi moj kumić, poreži da mu se šibe pomlađuju, ostavi reznika i lucen. Nemoj ga opterećivati jer je ležeše mladice dati roda nek stare šibe.

GOSPODAR: Praf veliš! Zato bom ja njega snizil, počistil i poredil da ga sunčeve more ogreti i da ga duva protuletna pokrene! Svaku popu vu listek, svaki listek i grančicu vu rodne lucne i reznike.

SOSED: Dragi pajdaši, na diku našega dela i veselja, a na čast našem zaštitniku sv. Vinceku bome si jednu spili i zapopevali. Živel!

Natoče iz peharca.

Pjesma:

Išel kumek svaki dan, iz kletice nakresan,
lepe naše gorice, gde nam rastu lozice,
dragi Bog je praf imal kad je s grozdja vince dal.

GOSPODAR: A da nam se koren zbudi, vužgite ognja, neg mu toplina pokrene snagu iz naše matere Zemlice!

Pale vatru.

KUM (*uzima tri odrezane šibe vinove loze*): Ove tri šibe bodeme odnesli domom i bome je deli vu vodu da nam pustiju listeke i da bodeme videli kakvog nam je roda ove lete za očekivati!

GOSPODAR: Praf veliš! Al za svaki slučaj sudića ne treba sprazniti jer za dober posel i okrepnu navek treba imeti dobrega vina!

BUĐENJE TLA

KUM: Dej ondak zaigraj jeden drmeš kak bi si zatancali tropanjku da zemlicu prebudi-me. Da ju male zdrmame!

SOSED: Treba je, dečki, dobre znogami po zemle tropati da se zbudi i da ona čuje da sme mi spremni za posel. Zate molimo sv. Vinceta da nas zaštiti od svakoga zla. Haj, haj!

Gospodar i Kum sviraju drmeš. Ostali plešu tropanjku lupajući nogama po tlu.

VJEROVANJA

GOSPODAR: Sada kad sme prebudili trsjiće, trebame paziti da nam se ne bi toča dogodi-la i da nam ne zatere našu moku. Grlica, tresni ti sa svojom duplenjkom!

Susjed lovac puca u zrak.

KUM: Ali, dečki moji, treba paziti da nam i žene ne bi sejale melju i rulile kukurizu – kak nam se ne bi grozdje strusile! Pak ak bode po graba dosti vode i ak se vrabec okopa na potu, bode dosti vina, a bome boju i vrganji rasli!

SOSED: Ak budu s krova strošine kapale, takaj bode vina.

ZAHVALA

GOSPODAR: Prijatelji, kak ste se svi vi priredili za veseli posel i svoje nakane svi skupa sme vu molbe sv. Vincetu preporučili, da nam da snage za delati, zdravlje nam i našem trsju, nek nas poživi ova korenika još na stotine let, a skup z vami dej nam Bog to doži-veti! Živio nas Bog!

Živio, oj, živio, živio nas Bog.

Kulke kaplic, tulke let,
dej nam Bog na svet živet.
Lirum, lirum lagvica,

naj se piye zdravica.
I kud hojdili, sretni bili, bili,
pune leta živeli.
Tak su naši stari delali,
pak su sega dosti imeli,
kruva, vina, mesa, slanine,
kej češ više, bratec, od mene!

Glazba: drmeš i druge vesele prigodne pjesme.

Svi se okupe oko vatre i uz glazbu nastave pripremu pečenja, jela, pića i gozbe.

KRAJ

Prigodne pjesme za Vincekovo

stihovi¹³

DOŠLI SU TEŽAKI PRED ZORJU

Došli su težaki pred zorju,
obrezali lozicu vinovu.

Došli su količi pred zorju,
nakolili lozicu vinovu.

Došli su kopači pred zorju,
okopali lozicu vinovu.

Došli su vezaci pred zorju,
povezali lozicu vinovu.

Lepa ti je lozica vinova,
ali još lepsi Marijin sin.

Došli su šprijači pred zorju,
pošpricali lozicu vinovu.

Došli su berači pred zorju,
pobrali su lozicu vinovu.

S tebe bude pepeo,
s tebe bude prah,
je li te je dragoga Boga strah.

S tebe bude pepeo,
s tebe bude prah.

Pijmo brati vince,
zutra ne bu nas.

Lepa ti je rožica rožmarin,
ali još je lepsi Marijin sin.

IŠEL KUMEK SVAKI DAN

Išel kumek svaki dan,

iz kletice nakresan.

Del si škrljak na čelo,

pa zapjeva veselo.

Lepe moje gorice,

gde nam rastu lozice.

Dragi Bog je praf imal,

kad je z trsa vine dal.

13 Ako autor nije naveden, riječ je o tradicijskoj pjesmi.

IŠEL BODEM V KLETICU

Išel budem v kleticu,
zel si budem holbicu,
i pečenu puricu,
pil bum dobru kapljicu.

De su nam prijatelji,
kaj su znami skup pili,
vinca već ne pijetu,
v črnoj zemlji gnijeju.

Vinček dragi, poj vu me,
dojde vrijeme ne bu me,
gdo bu tebe vinček pil,
gda bum v črnoj zemlji gnil.

Te je kumek dober bil,
kaj je trsje posadil,
mi sad vince pijemo,
na njega se sjećamo.

PLETEM VENČEK LOZICE

Tekst i glazba: S. Pepeljnjak

Pletem venček lozice,
da mi rodi grozdiče,
žnjim ja tebe daruvam,
Božju sreću dozavlam.

Nek mi rodi lozica,
mojeg trsja rožica, mojeg trsja rožica.

Loucna tebi ja ostavljam,
i reznika pupa tri,
tvoje rozge obrezavam,
listek grozdek još mi spi.

Nek mi rodi lozica,
mojeg trsja rožica, mojeg trsja rožica.

Venček tebi ja postavljam,
nek ti bude sreće, zdravlja,
Boga molim pune zdravlja,
veselja bo grozdja slavlja.

Nek mi rodi lozica,
mojeg trsja rožica, mojeg trsja rožica.

TIČEKI MALI PEVAJU

Mladen Januš

Tičeki mali pevaju,
peneze velke nemaju.

Gda bumo imeli krajcarov,
delali bume čučekov.

Kokoti mali pehaju,
čučice male lehaju.

Digni, prijatel, kupicu,
ispi si z nami zdravicu.

Mi bi se rada prašili,
čučeke male delali.

STARAKLET

Darko Kolar

Pri pajdašu v kleti,
nekaj šumi.

Popili smo mi
i zapopevali,
Bog nas naj poživi.

Peharčeka natače,
pak nam veli.
Peharčeka natače,
pak nam veli.

Popili smo mi
i zapopevali,
Bog nas naj poživi.

Dajte, dečki, popijte
i veselo popevajte.
Bog nas naj poživi,
dajte, dečki, popijte
i veselo popevajte,
Bog nas naj poživi.

Točilo se malo preveč,
doma idemo.

Puti su se zmešali,
joj, kaj je to.
Puti su se zmešali,
joj, kaj je to.

Nam ne treba dvaput reći,
kupice su tu.

Kam god krenemo,
natrag dojdemo
vu našu staru klet.

Svaki svoju v ruke stišće,
kaj bu, nek bu.
Svaki svoju v ruke stišće,
kaj bu, nek bu.

Kam god krenemo,
natrag dojdemo
vu našu staru klet.

BRAJDE

Rajko Suhodolčan

Otišel sam zdavna ja od doma mog,
prešel u svet za glasom srca svog.
Rekla mi mati, sinek jedini,
čuvaj se i piši mi.

Došel bum doma, sel si bum pod brajde,
k sebi bum pozval stare se pajdaše,
popevali bumo Sunce dok ne zajde,
za rodnu grudu i za brege naše.

Zišle su se već mnoge godine,
a još u sebi čuvam spomene.
Nema mi, nema kraja lepšega,
od Hrvatskog zagorja.

Došel bum doma, sel si bum pod brajde,
k sebi bum pozval stare se pajdaše,
popevali bumo Sunce dok ne zajde,
za rodnu grudu i za brege naše.

15. Svečani stol za izvođenje ceremonijala Vinceljova. Marija Bistrica (2015.). Foto: S. Pepelnjak.

2) Martinje

Obred krštenja mošta u Mariji Bistrici

Vinogradari Marije Bistrice štovatelji su svetog Martina, odnosno martinske zabave, koju tradicionalno organiziraju pod nazivom „Martinje“. Ostat će samo nagađanje kako se svetac Martin našao kao figurativni krstitelj mladoga vina jer ni taj svetac, kao ni sveti Vinko, nije imao posebne veze s vinogradarima i vinom.

Kako bismo pronašli izvjesno opravdanje za izbor svetog Martina, kojeg časte vinari gotovo u cijeloj zapadnoj Europi, kao zaštitnika vinogradara, vojnika konjanika, gostioničara, uzgajivača konja i gusaka, hotelijera, liječenih alkoholičara, švicarske Papinske garde i Francuske, trebamo se najprije upoznati s njegovim životom. Tko je bio svetac Martin?

Sveti Martin rođio se u poganskoj rimskoj obitelji 316. godine u Sabariji, današnjem Sambotelu u Mađarskoj. Otac mu je bio časnik rimske vojske i potkraj svoje karijere stekao je visoki čin tribuna. Kao vojnik i štovatelj rimskog boga rata Marsa, sinu je dao ime Martin. Otac tada nije ni slutio da će povijest pamtitи njegova sina Martina, ali ne kao ratnika i vojskovođu po njegovoj želji, nego kao oličenje ljudske dobrote i nesebične ljubavi prema siromasima.

Njegov otac kao vojni zapovjednik često je mijenjao mjesto boravka, a s njime i njegova obitelj. Zbog toga je dječak Martin dio djetinjstva proveo u talijanskom gradu Paviji, mjestu bogate kulturne tradicije, gdje je stekao osnove humanističkog obrazovanja. Ondje je Martin i došao u vezu s kršćanima, koji su ga oduševili svojim načinom života i nesebičnom ljubavlju. Njegovim roditeljima nije odgovarala takva religija. Smatrali su je zarazom koja se širila Rimskim Carstvom. Unatoč tomu, Martin je bio među pripravnim za krštenje, pa je kao desetogodišnjak postao katekumen.

Prema očevoj odluci sin je ipak morao započeti vojničku karijeru. Zbog toga je u francuskom gradu Amiensu uvježbavao vojničke vještine. U to vrijeme, kad je u punoj vojničkoj opremi na konju s velikim crvenim ogrtačem prolazio ispred gradskih vrata, dok je već u studenom počela stiskati zima, susreo je promrzlog starca siromaha u poderanim dronjcima. Starac mu je pružio ruku za milostinju. Martin nije imao novaca, ali je bez

razmišljanja skinuo svoj svečani ogrtač i prepolovio ga mačem te odjenuo iznemoglog starca i spasio mu život. Iste noći, Martin je u svojem snu doživio još neobičniji susret. Javio mu se Isus, o kojem još tada nije ništa znao, te mu je on sam zahvalio što ga je zao-grnuo svojim ogrtačem. Legenda kaže da je tada nastupilo zatopljenje, kao da se i samo nebo smilovalo siromasima, pa je uobičajeno u raznim krajevima tople dane pred zimu zvati „Martinje ljeto“.

U Amiensu je Martin 339. godine na dan Uskrsa primio krštenje. Postao je kršćaninom. Još je dvije godine morao biti u vojnim operacijama cara Konstantina na Rajni, a nakon toga oslobođio se vojske. U to vrijeme posjetio je svoje stare roditelje u Panoniji. Majku je uspio nagovoriti na kršćanstvo, no otac je do kraja života ostao u svojem poganskom uvjerenju, vjeran rimskim bogovima. Napokon, Martin se vraća u Italiju, gdje na ligurskom otočiću Galinariju (lat. Gallinarium) počinje samotnjački život. Uz još jednog svećenika smatra se da je osnovao prvi redovnički samostan na zapadu.

U francuskom gradu Poitiersu biskup Hilarije zaredio je Martina za svećenika. On sam želio je ostati u samoći, molitvi i pokori, međutim 371. godine biskup Hilarije umire u Toursu. Izbor za njegova nasljednika bio je upravo svećenik Martin, vojnik koji to nije htio biti, redovnik po izboru i, konačno, biskup po dužnosti. Martin je htio izbjegći tu dužnost i sakrio se u nastambu za guske (gusnjak). Potraga za njim okončana je kada su ga guske izdale svojim glasanjem. Svećenik Martin napokon je 370. godine zaređen za biskupa. Svoju duhovničku brigu posvećuje seljacima i siromasima. Na toj dužnosti ostao je punih 27 godina i njegovo stolovanje obilježava značajno širenje kršćanskog nauka.

U Martmontieru, nedaleko od Toursa, osniva prvo sjemenište u Europi za buduće svećenike. Činio je brojna dobra djela te poticao život u zajednici i obrazovanje. Umro je 8. studenog 397. godine. Tri dana kasnije njegov sprovod obavljen je uz nazočnost brojnih štovatelja, seljaka i siromaha, uz više od dvije tisuće redovnica i redovnika. Proglašen je svetcem.

Dakle, blagdan svetog Martina dan je njegova pokopa, 11. studenog 397. godine, koji se štuje u brojnim krajevima zapadne Europe, pa tako i u našim krajevima. Za vrijeme svetkovanja pilo se mlado vino, kako i danas svjedoči sljedeća talijanska narodna izreka: „Il nuovo vino si beve a San Martino!“ („Mlado vino piće se na svetog Martina!“).

I tako, uz vino želja za životom postaje sve izraženija, pa se i nakon karmina zapjeva. Stoga nije čudo da se slavlje dana ukopa svetca kroz šest stoljeća preobrazilo u pučku zabavu njegovih štovatelja. No, kako vrijeme i kreativni pojedinci nadograđuju smisao i sadržaje svoje zabave, tako je i „Martinje“ postalo društvena zabava uz mlado vino. Mašta ide tako daleko da naivni vjeruju kako u ponoć poteče vino u svim potocima i rijekama. (Samo u taj čas ne možeš biti na pravome mjestu!) Pa da se pomiri radost života, mašta i zabava uz mlado vino, a negdje u prikrajku i spomen na svetog Martina, nije bilo jednostavnije do li proglašiti ga i zaštitnikom i krstiteljem simbolične pretvorbe mošta u vino. Tako je kroz prohujalo vrijeme nastalo današnje izvođenje običaja „Martinja“, u svim krajevima kojima

se nekada kretao rimske vojnik i papa koji je postao svetcem. Postao je i zaštitnikom brojnih mjesto u Hrvatskoj, kao što su Beli Manastir, Virje, Čepinski Martinci i Dugo Selo.¹⁴

14 Napomena urednika: O kultu sv. Martina i njegovoj tradiciji u Hrvata mnogo je opširnije znanstveno istražila, dokumentirala i obradila Antonija Zaradija Kiš, zaslužna znanstvenica Instituta za etnologiju i folkloristiku (Zaradija Kiš 2004). Djelujući u Europskoj mreži kulturnih centara sv. Martina (Francuska, Italija, Mađarska, Nizozemska, Slovenija, Hrvatska, Njemačka, Belgija, Slovačka i Luksemburg), uz Ines Sabotić bavi se promocijom putova sv. Martina, simbola dijeljenja, kao europske nematerijalne baštine u 21. stoljeću, pa je na tu temu 2013. godine organizirala peti međunarodni znanstveno-stručni skup na Katoličkom sveučilištu u Zagrebu i objavila zbornik radova (Zaradija Kiš; Sabotić 2016).

„Martinska zabava“

*tekst za izvođenje obreda Martinja
prema Križevačkim štatutima*

Uređenje dvorane

U središnjem dijelu dvorane nalazi se veliki stol pokriven domaćim bijelim stolnjakom. Tu su drveni svijećnaci, na stolu je stalak za knjigu, lagvica, pečena guska, gibanice, orasi, lucnji grožđa, kobasicice, luk, tanjur sa solju. Ispred stola nalazi se dugačko klecalo za četiri osobe. Pokraj stola postavljene su baćvice okićene lucnim grožđa, pletenka i jastuk za nošenje mošta na krštenje. Na zidu visi crna tablica i kreda. Stol je postavljen tako da se oko njega mogu kretati izvođači. Obredni dio adaptiranog teksta S. Pepelnjaka i S. Novosela nadograđuje osnovni tekst ceremonijala prema „Križevačkim štatutima“. U izvođenju parodijske „koncelebrirane međe krštenja mošta“ s biškupom i njegovim pomoćnikom te dva kanonika, šekutorom i folklornim zborom i mužikašima.

Tijek događanja (popis radnji)

1. Obično svjetlo u dvorani
2. Najava – „Martinska pajdašija“
3. Gase se svjetla u dvorani
4. Ulazi šekutor, pali svijeće na oltaru
5. Dolazi gospodar
Pali svijeću na bačvi koja se nalazi nedaleko od „oltara“
Na bačvi je jastuk i pletena flaša
6. Šekutor zvoni
Pale se reflektori
7. Gospodar natače vino iz bačve i recitira
8. Gospon biškop prima peharec – vu tvoje ruke moja muka, a ti ga blagoslovi, a nas razveseli
9. Ulaze šekutor (odjeven u narodnu nošnju), kanonik 1 i kanonik 2 (odjeveni kao svećenici s kapicom), biškop 1 (odjeven kao svećenik s crvenim plaštrom s nacrtanim grožđem i križem, biškupskom kapom i štapom – prirodno zavinuti štap s obješenim grozdom), pomoćni biškop (odjeven kao biškop s biškupskom kapom) – dolaze za stol – vinski oltar
10. Kanonik blagoslivlja pajdaše

11. Glazba „Došel je, došel sv. Martin“
12. Biškup blagoslovuje sve prisutne
13. Glazba „Nikaj nije lepšega“
14. Biškup 1 obraća se gospodaru (rukaju se)
15. Glazba „Kolko kaplic, tolko ljet“
16. Biškup 1 – zaziv moštva i očišćenje od nečistoće
17. Gospodar stane za sredinu oltara ili uz bačvu
Drži pletenu flašu u dojenačkom jastuku
18. Biškup traži obećanje mošta za njegovu čistoću
19. Biškup obavezuje moštva na dobru i jaku krepot
20. Glazba „Pijmo brati vince“
21. Biškup 1 i biškup 2 kleknu, krštenje moštva
22. Gospodar klekne, drži moštka u jastučiću
Biškup krsti vinom polijevajući ga po šeširu u obliku križa, kanonik dodaje pliticu soli
23. Glazba „Moštek“
24. Obilazak oko stola, kadilnica, zvonce
25. Pričest uglednika
26. Litanije
27. Glazba „Zmožna vinska jakost“
28. Propovijed, biškup 1
29. Glazba „Živio nas Bog“
30. Kanonik „Pjesma guski“
31. Rasjecanje guske
32. Splet martinskih pjesama „Oj, ti, vince črreno“

Pribor za dekoraciju u izvođenju ceremonijala (rekviziti)

Pelnica (klet)

1. Lagvić na stalku
2. Ploča i kreda
3. Peharec (pletenka), čaše
4. Vanjkušek za nošenje moštva na krštenje
5. Lucni grožđa
6. Svijećnjak i svijeća
7. Brenta

Vinski oltar

1. Dugačak drveni stol
2. Domaći šarenici ili bijeli stolnjak
3. Drveni svijećnjaci
4. Svijeće
5. Lagvica
6. Čuturica
7. Kadilnica
8. Kobasicice
9. Luk (vijenac luka)
10. Tanjur sa solju
11. Tanjur s jagodicama grožđa i čačkalice
12. Gibanice, orehnjača, makovnjača
13. Guska (pečenka), sjekira, panj, tanjuri
14. Čaše
15. Stalak za knjigu
16. Klecalo
17. Brenta (puta)
18. Škaf
19. Moštalka
20. Klaruši
21. Bistričanska batina

16. Martinje, Dugo Selo (1998.).
Martin – S. Pepeljnjak i članovi
KUD-a Preporod.
Foto: S. Pepeljnjak.

OBRED KRŠTENJA MOŠTA (parodijska koncelebrirana mejša krštenja mošta)

LICA:

NAJAVLJIVAČ

BIŠKUP

POMOĆNI BIŠKUP

KANONICI I, II

ŠEKUTOR

GOSPODAR

KUM

Pjevači

Mužikaši

Mužikaši sviraju putnu. Ulazi Najavljavač govoreći uvodnu pjesmu „Martinska pajdašija“ (S. Pepeljnjak).

NAJAVLJIVAČ: Drage pajdašice i pajdaši, posluhnite me kaj vam bum najprije ja povedal.

Jeden je svetec
sveca mu njegova,
zmislil veselje,
prijatela šegu
da se mošt u
vino pretače,
vuz guskicu i
gibanice domaće!
Ha, ha, ha!
Mošt ne valja i vino je ništ
ak se grlo ne spere
i čovek se fajn ne naždere.

Zna se da svaki brine za se
pak svaki svetec takaj
dobre bi z nami pil
kad bi ovdek bil.
Martin, naš pajdaš,
na kvadrat svetec
je obstal,
gda peharec
nam kalež je postal.

Denes pak,
po nacade stare,
svi mi mu se imena
spomeneme
gda s peharcem
na Martinje
v kleticu kreneme.
I nek nam
ta pajdašija pozivi
još na stotine let,
živel nam sveti Martin,
pajdašija i naša klet!

Uz zvuk zvončića Šekutor uvodi pjevački zbor koji se postavlja uz glazbu. Kanonik nosi veliku knjigu „Krštenje mošta“, a iza njega ide Pomoćni Biškup, pa drugi Kanonik i Biškup.

KANONIK 1 (*škropi publiku*): Bože, blagoslovi vinopijce i moje pomoćnike vu veselju!

KANONIK 2 (*okreće se prema glazbi*): Prosim lepe muže dobraga glasa i jakoga meha da se zahvaliju Bogu kaj mu je dal volu da se oko Božje kaplje i oko trseka trsi!

Glazba i zbor pjevaju „Došel je, došel sveti Martin“:

Došel je, došel sveti Martin, gusku zakoljem, denem na klin.

Kumek moj dragi, daj se napij, dugo nas ne bu, dej se ga vžij.

Vince postane, točil ga bum, gusku porežem, gostil se bum.

Kumek moj dragi, daj se napij, dugo nas ne bu, dej se ga vžij.

Denes al zutra, mrtev nam glas, vince ostane, ne bude nas.

Kumek moj dragi, daj se napij, dugo nas ne bu, dej se ga vžij.

Za vrijeme izvođenja pjesme ceremonijal meštari obilaze stol. Šekutor pali svijeće. Biškup i pomoćnici postavljaju knjigu na stalak i nataču peharec s moštom te kleknu i naklone se publici.

GOSPODAR U PELNICI (*priprema mošt za krštenje, kuca po bačvi te iz bačve natače mošt u flašu*):

Moštek, moštek,
vinska duha,
grozdek črni,
črlena kaplica,
duha sveta,
črleno vince,
črno-belo,
okrepi nam
dušu i telo!

Moštek, moštek,
spravi se za blagoslov
i veseli posel,
pred krštenje
dušu svoju operi,
a našu razigraj i
razveseli!

BIŠKUP (*obraća se prisutnim pajdašima*): Bože vinske jakosti, blagoslovi ove pajdaše i osloboди ih od betega i vodotočine, žabokrećine i drugoga bluda i napasti. Nek vas veselje prati uz vinsku jakost i dobre pajdaše vu miru i ljubavi. Jer nikaj nema lepšega niti veseljšega neg s prijateli koji su veseli skup živeti.

Pjesma „Nikaj nije lepšega“:

Nikaj nije lepšega niti veseljšega
nek s prijateli koji su veseli skup živeti.
Zdigni, bratec, kupicu i nazdravi zdravicu,
Bog zna li k letu bute li na svetu skup živeli.

POMOĆNI BIŠKUP (*ulazi kod Gospodara vu pelnicu*):

Prosim Vas!

Ti nas dragi pajdaš na viek prosiš, da bi se gustokrat tebi navraćali i da ne bi bar onda mrmljali, kad ne mešaš vodicu u vinčeka jer zbilja imaš i prav, mi sme griešnici koji na viek gundramo i nigdar nam ni prav. Mi te vezda molimo, oprosti nam jer se i ti staraš i brineš za nas da nam prejaka kapljica ne bi vudrila ni v glavu ni v noge i da nam ne bi pamet našu čisto pošeremetila.

Prosimo te!

Da nam na viek daš čistoga i nepokvarenoga vinca (nenakajenoga), brez sumpora i brez sakoga drugoga gifta. Još te preponizno molime, vse na klečeći koleni okol tebe hodime, da ne namaćeš duhana i stiem nas rešiš skupljine, kaj ti je duhan i brez toga preskup. Mi se vu te vupamo da toga vsega delal ne buš, a mi ti pak zato bumo obećali i rieč poštenu dali i održali da se bumo do kraja k tebi obrnuli, vezda i vse vieke viekova. Amen.

Oči vinske, glejte nas!

Vuha vinska, čujte nas!

Jezik vinski, pozdravi nas!

Molimo te!

Draga jakost vinska, da nam ne vudriš ni v glavu niti v noge, nek da nam razdragaš srčeće naše tužno i da nas geneš na veselje i veselu popevku.

Obilazak ceremonijal meštra i Šekutora uz cinkanje oko stola.

Svi pjevaju.

Pjesma:

Kolko kaplic, tolko let,
daj nam Bog na svijet živet!
Tak su naši stari delali,
pak su vsega dosta imali.
Kruha, vina, mesa, slanine,
kaj hoćeš više bratec od mene.

Gospodar traži Kuma među publikom. Stavlja flašu u jastuk i s Kumom iz pelnice ide prema oltaru. Zajedno kleknu i Kum se obrati Biškupu.

KUM: Falen Isus i Marija! Ja dohajam kaj bi moštaka od mojega prijatela krstili.

GOSPODAR: Tak je, falen Isus i Marija!

U tom času kad Kum i Gospodar dolaze pred oltar, počinje krštenje.

BIŠKUP (*prilazi*): Mošte, ti dohajaš sim pred naša poštovana lica, pred ljude razumne teri znaju dobro razlikovati vino od vode. Dohajaš se krstiti! Je l' da?

KUM: Dohajam!

BIŠKUP: Kaži, ali ne laži! Ti si poganin! Je l' istina, da si ti opsjednut sakojačkami nečistami duhi? Čuj, vu tebi ima osa, pčela, muha i mušic, žabcov i mravcov, pavukov i skakavcov, črvov, črvekov, pužov, pa i v sakojačkog drugog ležečega, plazučega, gmizečega, letečega i puzečega i drugojačkoga jačkoga gada i smrada. Zato su te kaštiguvali da se moraš očistiti od sakojačkih puntarij i huncutarij. I da se moraš popraviti. Hitili su te v škafe i brente. Moštilom te gnjeli, pak v bednje metali, dreckali i gnječili. Ali vse to ti ni niš naškodilo. Morali su te još prešom stiskati da su ti vse kosti pucale i krvavi znoj je s tebe curel. I još se nisi popravil. Zato su te hitili v gliboki lagev da te bar ovak tamnica popravi. Ali ti si nutrek larmal i brundal kak stari medved. I da te železni panduri nisu čuvali, ti bi vre vušel da te ni nigdo na metli od copernica prijeći ne bi mogel.

Dragi Moštek, poveč zdej, al si jenkrat vre k pameti došel? Jel si se nakanil rešiti nečistoće i razvuzlanog življenja, da postaneš vreden i dostenjen prijeći naš svečani ceremonijaluš?

KUM: Vu ime mošta, jesem.

BIŠKUP: Pazi se, mošte, kaj delaš! Ti si velika svadljivica, jako si naprasite i zločeste parole i čudi. Ti si pravdaš, larmaš i razbijač, ti si hudoga srca. Tiraš ljude na svađu, kavgu i haranciju, po cestah vse kolobičeš i v grabe ih mečeš, glave im tereš, na nemir i neslogu je napelavaš. Ti v želucu rampaš i na luft bežiš, pa tak sobe i ganjke, ancuge, veš i pohištvo posmradiš i zasmrdiš.

Zato čuj, Moštek! Poveč po istini, al se buš toga okanil da svojega nosa sikam ftikal ne buš i mrska dela spelaval ne buš?

KUM: Bum.

BIŠKUP: Moštek! Moštek! Ti živiš v grehu i razvuzlane. Ajde priznaj pred ovem poštem vinskem pukem, kulike krat si v svoj kvanter prijel po skrivečki i družil se skup zdenčevami kćerjami i ž njimi se paril?

Buš se vender vre jenkrat toga pokvarenoga živlenja okanil i smrdljivu vodu na miru pustil? Razmisli! Takev razvuzlani život nije pristojen za onoga teri je zebran da nam predstavlja najvrednejšega i najjakšega v našem društvu. Očeš se dakle obligirati i okaniti te sramotne veze i škandala sa zdenčevim kćerima?

KUM: Očem!

BIŠKUP: Moštek, obvezuješ li se dakle, da buš od sada samo razigraval srca, zbijal šale, krijepli telo, veselil društvo, hrabril junake, tešil žalostne i nevoljne, a pustil na miru bedastoče i prefrigancije?

KUM: Hoću.

BIŠKUP: To je prava reč! (*Okrene se prema Mužikašima.*) Dečki, pak ondak „Pijmo brati vince“!

Pijmo brati vince, voda naj stoji,
naj ju pije žaba koja vu nje spi.
Vodica je zdena, nigdar zdrava ni,
glečte ljudi mene, kaj sem vodu pil.
Sad bum moral mreti, više nebum živ,
gdo bu mene žalil, gdo bu za me pil.
Pijmo brati vince, voda naj stoji,
naj ju pije žaba koja vu nje spi.

BIŠKUP: A sad, dragi Moštek, čuj preporuke naše. Mi ti želimo čistu duhu i da tak osta- neš soliden i da te rodbina ne pokvari, nek da budeš dober i miren, vesel, kak su bili tvoji starci dobre vinske duhe, da ne buš imel gnusne i gritavce dece, kakvih v tvojem rodu ima.

BIŠKUP (*pjeva s pomoćnicima*): Poškropimo se!

Hvalimo te, dakle, o, svemogući Bože, što si naplatio dugotrajni trud naše vrijedne domovine i blagoslovio trud i djelo marljivih težaka, vezača, kopača, špricaša, prešača i što si iz ovog nečistog i nemirnog nevjernika napravio čista i krepka, mirna i poslušna sina. Molimo te ujedno da ga nadahneš dobrim i čistim duhom, da mu više ne naškodi mamljenje onog smjelog zavodnika Zdenca, nego da ostane čist i nevin i da se ne pokvari, već da bude jak, dobar i miran, kao što su mu bili i njegovi preci. Usliši ovu pobožnu molitvu, o, milostivi Bože, kako sada, tako i vazda u vijeke. Amen.

POMOĆNI BIŠKUP (*istupi prema publici*):

Dragi Moštek!
Ime ti pravo bumo dali,
krstili te i vincem zvali.
Kume i prijatele s tobom ponudili,
pri vsih zgodah se veselili,
po delu i pridelavanju našem.

Amen!

Vu ime trsa oca i sina grojzdeka,
duhe vinske, po Materi Zemlji našoj.

Amen!

Vinski brati i sestrice,
nek se s tobom krepiju,
sveti Martin s nazdravniki,
nek te sada krstiju.
Nek te krsti – u ime kreposti naše!

Nek te krsti – u ime koraže naše!
Nek te krsti – u ime dela našega!
Nek te krsti – u ime vinskih bratov!
Nek te krsti – u ime veselja našega!

BIŠKUP (*Natoči iz peharca čašu mošta, Kum si klekne, primi se za biškupški štap dok ga Biškup križa polijevanjem mošta po glavi. Potom stavi među prste nekoliko zrnca soli, koju mu pruži Kanonik iz zdjelice. Za svaku radnju Šekutor zvoni zvoncem*): Dragi Moštek, hodi najpre k nam da te pokrstim.
Kum klekne držeći u naručju jastuk s flašom mošta.

BIŠKUP: Moštek, ja te krstim na vino vu ime Bakusa oca vina, vu ime Martina njegova sina i duha od terega moštek kuha. Na ti malo soli da od tebe glava nigdar ne boli i mir navek nek bu s tobom i da buš navek pun tečnoga duha i jakosti!

KANONICI: Amen.

BIŠKUP: Eto, draga braćo u vinu, mošta ovo leto ne bumo pili! Sad imame vine! *Asistent preuzeće od Biškupa štap i skine mu kapu, Šekutor cinka zvoncem, Kanonik pruža kadilnicu Biškupu, kojom on dimi oko peharca, bačve i Kuma. Istodobno pjevaju s Mužikašima i zborom.*

Pjesma „Vince črлено“

BIŠKUP I POMOĆNIK: Moštek, moštek (pjevaju)

ZBOR:

Nisi više kaj si bil,
vu vince si se pretvoril,
vince, vince, vince črleno.

Koji tebe bude pil,
on se bude veselil,
vince, vince, vince črleno.

On se bude veselil
dok na svetu bude žil,
vince, vince, vince črleno.

BIŠKUP (*pjeva s pomoćnicima naizmjence*):

Otec naš

Otec naš koji jesi vu peharcu, vlezni v grlo naše, dojdi k nam duha tvoja, budi dobre volje, kak pri domu tak i pri kleti. Kruha našega i peharec vinca svaki dan daj nam ga i danes i ne odpusti nas od punoga peharca, kak ni mi ne odpuščamo punoga srablivca, nek nas oslobodi od vinske žeje i od svakoga zla kaj bi našemu vinskomu želucu naškodeti moglo. Amen.

Zdrava Mati

Zdrava Mati, naša Zemlja Horvatska, po milosti Božjoj svakoga smoka si puna.

Gospodin je Bog i Narod Tvoj s Tobom. Blagoslovljena si Ti nam, kak su i druge sestrice Tvoje njihovim sinekom i blagoslovljeni su nam svi plodovi Tvoji, po delu, po muki i znoju čela sinekov Tvojih.

Sveta si nam Mati, Zemlja Božja naša,
od Boga Stvoritelja si nam dana
po trudu našem, od Tebe nam hrana,
za života i do smrti naše. Amen.

BIŠKUP (škropi publiku): Molim jeden veliki oprost vu ime vinske duhe za vse potepuhe. Prosim Vas lepe, pružite čašu jedni drugima u znak mira, ljubavi i prijateljstva.

PRIČEST

Na ovome mjestu Biškop uz improvizirani komični dijalog poziva sve viđenije dužnosnike da mu priđu i kleknu na klecalo. Najprije proziva načelnika općine, pa predsjednika Udruge vinogradara i druge ugledne goste. Svi oni prije pričesti s jagodicom grožđa opranom u čaši vina, koje prinosi Kanonik, pred vinskim pajdašima obećaju određenu obavezu koju će za njih izvršiti u narednoj godini. Najčešće su to obaveze koje se tiču njihove općine i rada udruge. U nekim varijantama Biškop sa svojim pomoćnicima vrši i obrednu krunidbu izvođenjem „Krunidbe vinskog kralja vinopijanskog plemstva“.

BIŠKUP: Dragi pajdaši, kak smo se ovde zišli u vremenu kad nam je prenapregnuta izborna euforija vudrila vu glavu, mesto dobre vinske kaplice, a kak nam je svejedno vlast, ma kakva bila, pozabila na naše probleme, dobra kaplica vu pune čaše iliti pravi gazda v dobrem podrumu, ja predlažem da baš zato vu ove posebne prigode i mi zberemo našu „okrunjenu glavu“ vu našem vinopijskem podrumu iliti pelnici. Zato, dragi brati vu vinu, predlažem da se za danes proglašime, u čast našega zaštitnika sv. Martina, vinopijcima dobre kaplice i da za regule našeg bistričanskega kraljevstva, kojeg bume nazvali Domovina Dobravina (D. D.), zberemo našega kralja. I ovak vu naše Horvatske kraljevine od leta 925. gda sme krunili našeg Tomislava, nisme imeli takvu priliku! Brati, jel istina? (*Obraća se ceremonijal meštrima.*) No, pak, kak vidite vu naše pelnice vu takozvanem rejonu vinskog podruma „Dobro mi došel prijatel“, događaju se svakačka čuda. Naravno, ak je kaplica v redu i gda nam vu prave času prosvetli glavu, kak je to naprimjer večeras.

Pa zakaj mi ondak ne bi danes imeli takvo prosvjetljenje vu ove vesele martinske prigode? Jel se vi slažete z menom? Taj koji se ne slaže, ne se dost dobre napis! On mora popiti tulke

štrofot da bi došel na razinu našega prosvjetljenja. Jel se slažete? Zate molim našega vino-udruženog predsjednika prof. dr. Zdravka Petrinca da dođe ovde i da okrunimo njegovu glavu. I da ga proglašime našim vinogradarskim kraljem nad našom „kraljevinom“.¹⁵

Denes ga imenujemo, daklem, za „vinopajskog kralja“. Šteta je da se on ne preziva Kralj, tak da mu se to, kak bi se reklo, ta kraljevska titula nasleđuje i na njegve muške nasljednike. Tu mu ov čas nemremo pomoći. (*Kanonik dovodi predsjednika udruge.*)

Molim te da se ovde najprije klekneš i da po volji nas vinoznancov primeš ovogodišnju pričest, kaj smo te ispovedali već prošlog leta. Ti buš najprije pojel jagodicu grozdja namočenu vu vinu da ne bi neteri prigovoril da ti zoblješ grozdje. Ujedne takvem činem dokazujuš da se vine dela i od grozdja, pak da onak i drugi vinoznanci slediju tvoj časni primer. Tak! (*Jagodicu grozda nabodenu na čačkalicu umoci u času vina i stavi u usta pričesniku.*)

Zemi to, da ti ja dam pričest vu ime martinske šege vu nakani našeg dobrog raspoloženja. A sada te prosim da obaviš prisegu. (*Kanonici prinose knjigu prisege.*) Tu ftekni tri prsta na našu vinsku štatutaciju i ponavlaj za menom ovu svečanu prisegu. Još ti bom dal krunu.

Kanonik donosi krunu koju Biškop stavљa na glavu predsjedniku udruge i donose moštiku kao žezlo i crveni plašt koji mu oblače kanonici.

17. Okrunjeni predsjednik Udruge vinogradara s krunom od tijesta Zdravko Petrinec i biškop Stjepan Pepelnjak. Marija Bistrica (2007.). Foto: S. Pepelnjak.

15 Aluzija na sortu vinove loze, poznatu i pod nazivom imbrina.

PRISEGA

Prisegu čita Biškup, a „kralj“ ponavlja: Prisežem.

1. Ja, kralj Domovine Dobravina, prisežem da bum prijel vinopijsku krunu, čislo i „moštik“ kakti žezlo (kaj ti je to tradicijski vinogradarski predmet).
2. Prisežem da bum pazil da moji vinospravljači budu spravljali vino od čistoga mošta z grozdja, a ne od šećerne repe ili cukura s trstine.
3. Prisežem da bum snagom ove „moštik“ kaznil svakoga gdo bu od kojekakvog šmuca vino spravlal.
4. Prisežem da bum pratil i protiral svakoga nečisnjaka koji ne bu posudu dobro očistil i opral.
5. Štibru bude platil svaki on koji ne bu čistil pelnicu iliti klet vu našem vinskom frtalju iliti naše vinske kraljevine Domovine Dobravina.
6. Da ne bu lufta v mošta puščal dok bu kipel i vode dodaval ili kakvu kemijsku čistionu u mošt nametal.
7. Prisežem da bum brigal za čistu vinsku duhu i da bum čuval čistu vinsku jakost na diku našem vinopijskom kraljevstvu i na radost i veselje nas vinoznanov.

IMENOVANJE PRINCA OD VINOPIJA

Prosim lepe i naše plemstvo kraljevstva da prisegne s kupicom i pričesnom jagodicom ove iste regule, kak bi nam i vino Kraljevina vu vinskom kraljevstvu dobilo svoju prestolnicu i da ona postane Princeza horvatskih vina. I njih obvezujem s ovim čisлом i bistričkom batinom da svoja znamenja dostojanstveno čuvaju vu našem vinopijskom kraljevstvu, a kralju pomažu vu pravičnom poštivanju naših regula.

I drugoga pomoćnika kralja, znanstvenjaka plemenitoga imenujem za plemića od Zemljoroda, koji bu brigoval za dobru plodnost utrobe Matere Zemle kak bi nam navek dala dobroga i plemenitoga roda i kak bi trud naših težakov vu tršju i vinskom području bil na diku našeg vinskog kraljevstva.

Plemići iza svakog imenovanja kažu: Prisežem!

UPUTA ZA CEREMONIJAL PRISEGE

Krunjenje kralja Biškup obavlja sa svojim pomoćnicima tako da mu iz brente koju donosi Kanonik izvadi krunu napravljenu od licitarskoga čisla. Zatim mu stavi na rame crvena plašt, a s jastuka koji drži drugi Kanonik uzima moštilku (kao žezlo) i daje mu u ruku. Znamenje kralj prima klečeći, a potom sjeda na stolac. Uz njega stoje imenovani plemići (gradonačelnik i predstavnik znanosti). Poslije ispijanja štrofa za sve, uime svečane prisegе ceremonijal se nastavlja pjevanjem litanija i prigodnim vinskim pjesmama. Do završetka ceremonijala kralj i plemstvo sjede na stolcima uz vinski oltar.

LITANIJE

Biškup, Pomoćni Biškup, kanonici i Šekutor idu tri puta oko stola uz cinkanje zvonca i kladenje tamjana. Potom se zaustave na istim mjestima kao i prije, okrenuti prema publici.

BIŠKUP (čita litanije dok puk odgovara: „Zbavi nas, o, Bakuse!“):

Od hmanjega zraka pri goricah,	od raspuknute čuture, od filoksere ljute,
od maloga priroda,	od tuče nesretne,
od prazne posude,	od mraza hudoga,
od fažolove kave,	od prevelikih cena,
od praznog polića,	od prekratkog hebreka,
od pesje govedine,	od prevelikih dugov,
od praznog peharca,	od male porcije,
od šuplog barilca,	od mrzle peći,
od nekuhanih buč,	od orehovog duhana.

*Biskupi nastavljaju litanije pjevanjem dok puk, odnosno zbor odgovara također pjevano:
„Pomozi ti nam“:*

Dragi trsek,	tusta guska z mlinci,
drugi grojzdek,	pečena purica z šalatu,
draga jagodica,	fini pohanci,
draga brentica,	hušni zajec z žgancima,
drugi trahterček,	kisela repa z žmahnom šunkicom,
draga kaplica,	fini štrukli od sira,
draga vožica,	orehova gibanica,
draga lakomnica,	šarena makovnjača.

Pričest. Kanonici nose grožđe na taci, Biškup umače jagodu u vino i čačkalicom daje jagodu u usta gostima, dok Mužikaši pjevaju pjesmu „Zmožna vinska jakost“ (Glazba: S. Pepelnjak).

Zmožna vinska jakost,
dobra vinska krepost,
jaka vinska duha,
dragi puni peharček.

Draga puna litrica,
prelubleni Štefan,
dišeća črna kavica,
ohrabrite vi nas.

Zmožna vinska jakost,
dobra vinska krepost,
jaka vinska duha,
dragi puni peharček.

Draga moja kapljica,
jakost Duha Svetoga,
dišeća tvoja duhica,
okrepite vi nas!

U nekim slučajevima, prema „Križevačkim štatutima“ izvode se i litanije kapituluš 5, pri čemu biskup čita ili pjeva litanije, a puk odgovara: okrepi nas, ohrabri nas, pomozi nas i osloboди nas. U bistričanskom izvođenju ceremonijal meštra, S. Pepelnjaka, ove su litani je u skraćenom obliku, a neki su tekstovi uglazbljeni i pjevaju se kako je prethodno opisano.

Iz „Križevačkih štatuta“ kapituluš 5:

o	Dobra kapljica	o	
o	Dobro zelje sa slaninom	h	
k	Dobar gulaš s paprikom	r	Zmožna jakost vinska
r	Dobra tusta guska s mlinci	a	Zmožna krepost vinska
e	Dobra pečenica	b	Zmožna duha vinska
p	Dragi peharček	r	Zmožna dobrota vinska
i	Dragi poliček	i	Zmožni pun peharček
	Draga holbica		Zmožni puni srabljivec
n	Dragi sajtliček	n	Zmožni puna litrica
a	Dragi literček	a	Zmožni puna čašica
s	Draga čuturica	s	
	Dragi srabljivec		

p		o	Od hmanjega zraka
o		s	Od malog prihoda
m		l	Od prazne posude
o	Dragi trsek	o	Od praznog polića
z	Dragi grozdek	b	Od praznog peharca
i	Draga jagodica	o	Od praznog barilca
	Draga vožica	d	Od praznog srabljivca
n	Drage gorice	i	Od prazne čuture
a			Od filoksere ljute
s		n	Od peronospore hude
		a	Od oodiuma gadnog
		s	Od tuče nesretne
			Od mraza hladnog

POMOĆNI BIŠKUP (*popne se na klupicu – predikalnicu*):

Dragi i preštimani vinček! Tebe pak vezda, još od mladih nog molimo, da nigdar ne zemeš pamet našu – ti znaš dobro kad bi se to dogodilo, mogel bi gde koji grešnik veliku škodu i kvar spelati. Još te molimo da čuvaš verne brate i prijatele svoje od gadne bune, svađe, kletve i tucila. Daj sakomu kad na koga ruke zdigne, odzemi koražu i jakost svoju. Još te pak najlepše molimo i prosimo, kad te se hoće gde koji apstinent ili trezvenjak napiti, onak skriven da ga nitko ne vidi i koji nas fkanjiva da te neće piti i s tem nas hoće prevariti, mi te molimo, njega ti fkani i voda mu postani. Lako je s tobom v goricah i pri kletah naših i po kmici iti, ali nas čuvaj gradske svetlosti gde po danu i trezni zgaženi moremo biti.

Molimo te, pri mladosti i starosti tvojoj, usliši ove molbe naše jer mi veseljaki, dok smo mladi, onda smo i jaki, a ti si vinček dragi, čim stareji, s tem si i se jakši, nek tvoja jakost navek samo na veselje i vesele nas popievke gene. (*Svi pjevaju:*)

Nikaj na svetu lepšega ni,
nek je gorica kad nam rodi,
oj, kume moj dragi, daj se napij,
dugo nas ne bu, daj se ga vžij!

Mužikaši s obrednicima pjevaju pjesmu „Oj, krčmaru koji oduzimaš flašice“.

Vinoskloni puk odgovara:

Okrepi ti nas!

Ceremonijal meštri obilaze bačvu ili publiku. Cinkaju, dime, a ponekad i kleknu i nastave litanije.

Dragi peharček,	dobra juha s kašicom,
dragi poliček,	dobra govedina z hrenom,
dragi sajtiček,	dobar gulaš z paprikom,
dragi barilec,	dobro zelje z rebricami,
dragi srabljivec,	dobra prasetina z lukom.

Glazba, zbor i ceremonijal meštri pjevaju „Živio nas Bog!“:

Živio, oj, živio, živio nas Bog!
Kolko kaplic, tolko let, daj nam Bog na svet živet.
Lirum, lirum lagvica, naj se pije zdravica.
Kud hodili, sretni bili, bili, puno ljeta živelji.
Tak su naši stari delali, pak su sega dosti imeli.
Kruha, vina, mesa, slanine, kaj hoćeš više bratec od mene.

Mežnar s kredom napiše iznad vrata dvorane (sobe) G. M. B. (Gašpar, Melkior i Baltazar) i godinu. Npr. 20 G. M. B. 00. Svi prilaze stolu za blagovanje, Kanonik blagoslivlja gusku dok je drugi reže na komadiće za goste.

Pjesma Martinovoj guski (S. Pepeljnjak)

SVI:

Vu ime oca Martina
i sina njegovoga vina
i duha vinskoga. Amen!

KANONIK:

Gusku gazdarica peci, gazda pečenku seci, gusku tustu na hrge četveri, se bome s tekom pojeli.	Goščica, toščica, gegolica, šegolica, martinska gazdarica. Bog poživi pečenkicu, tvoju riticu i tostu zajnicu.
Guska, guska martinska, ti si pajdašica vinska. Guskina pečenka, dišeća, maščenka, žmahna si, ispuni nam želje, tebi godi i lukec i zelje.	Nahrani nas, ojačaj nas, ugodi nam življenje, v slogi pajdaše okrepi.

I z vincem nam podići veselje!
Rastiraj glad i jad,
gazdaricu razveseli,
gazdu pomladi,
a deklicu z perjem
po riti pogladi!
Goščica, toščica,
budi nam blagoslovljena,
sakog Martina,
na stolu,
fina, slatka, pečenka, pečena!

Pjesma „Oj, ti, vince črreno“.

Glazba i zbor pjevaju završni splet vinskih napitnica.

Splet napitnica

Za vrijeme izvođenja spleta napitnica zbor silazi do publike i naklanja se.

PIJMO, BRAĆO, VINCE!

Martinska zabava vinogradara traje cijelu noć u dobrom raspoloženju. Na kraju izvođenja ceremonijala, nakon što su Kanonik i Gospodar rasjekli i podijelili pečenu martinsku gusku, počinje obilna večera i napitnice koje gosti obavljaju u svakom društvu za sebe te ples i pjesma do zore.

KRAJ

**Prigodne pjesme za Martinje,
za izvođenje ceremonijala krštenja mošta**
stihovi i notni zapisi¹⁶

DOŠEL JE DOŠEL

The musical notation consists of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both staves are in 3/8 time with a key signature of two sharps. The lyrics are written below the notes. The first section of lyrics is: "Do - šel je do - šel sve - ti Mar - tin, gu - sku za - ko - ljem de - nem na". The second section starts at measure 8: "klin, ku-mek moj dra - gi daj se na - pij du - go nas ne - bu dej se ga vži.". The music features eighth-note patterns and some sixteenth-note figures.

1. Došel je, došel sveti Martin,
gusku zakoljem, denem na klin.
Kumek moj dragi, daj se napij,
dugo nas ne bu, dej se ga vži.

2. Vince postane, točil ga bum,
gusku porežem, gostil se bum.
Kumek moj dragi, daj se napij,
dugo nas ne bu, dej se ga vži.

3. Denes al zutra, mrtev nam glas,
vince ostane, ne bude nas.
Kumek moj dragi, daj se napij,
dugo nas ne bu, dej se ga vži.

Prepisala i uredila: Andrea Đeldić

16 Ako autor nije naveden, riječ je o tradicijskoj pjesmi.

NIKAJ NIJE LEPŠEGA

The musical score consists of two staves of music in 4/4 time, A major (indicated by four sharps). The top staff has a treble clef and the bottom staff has a bass clef. The lyrics are written below the notes. The first section of lyrics is: "Ni - kaj ni - je lep - še - ga ni - ti ve - se - lej - še - ga". The second section starts at measure 5: "nek s pri - ja - te - li ko - ji su ve - se - li skup ži - ve - ti". The music features eighth-note patterns and some sixteenth-note figures.

1. Nikaj nije lepšega,
niti veseljšega,
nek s prijateli koji su veseli
skup živeti.

2. Zdigni, bratec, kupicu
i nazdravi zdravicu,
Bog zna li k letu bute li na svetu
skup živeli.

Prepisala i uredila: Andrea Đeldić

PIJMO, BRATI, VINCE

Pij-mo bra - ti vin - ce vo - da naj sto - ji
naj ju pi - je ža - ba ko - ja vu nje spi.

1. Pijmo brati vince, voda naj stoji,
naj ju pije žaba, koja vu nje spi.

3. Sad bum moral mreti, više ne bum živ,
gdo bu mene žalil, gdo bu zame pil.

2. Vodica je zdena, nigdar zdrava ni,
glečte ljudi mene, kaj sem vodu pil.

4. Pijmo, brati, vince, voda naj stoji,
naj ju pije žaba, koja vu nje spi.

VINCE ČRELO

Mo - - štek, mo - - štek.
Ni - si vi - še kaj si bil vu

6
vin - ce si se pre - two - ril vin - ce, vin - ce, vin - ce čr - le - no.

1. Nisi više kaj si bil,
vu vince si se pretvoril.

Vince, vince,
vince črreno.

2. Koji tebe bude pil,
on se bude veselil.

Vince, vince,
vince črreno.

3. On se bude veselil
dok na svetu bude žil.

Vince, vince,
vince črreno.

Prepisala i uredila: Andrea Đeldić

DRAGA MOJA KAPLJICA

Glazba: S. Pepeljnjak
Tekst iz Križevačkih statuta

Sheet music for piano and voice, featuring three staves. The top staff shows measures 1-7, the middle staff measures 8-13, and the bottom staff measure 14. The music is in common time, with various key signatures. The vocal line includes lyrics in Czech and German. Measure 14 features a melodic line with sustained notes and grace notes.

1 ja-ka vin-ska du - ha dra-gi pu-ni pe-har -

Zmo-žna vin-ska ja - kost do-bra vin-ska kre - post

8 ček, dra - gi pu-ni pe-har - ček. Dra - ga pu - na lit - ri - ca pre - lu - ble - ni Ste - fan.

14 di - še - á cr - na ka - vi - ca o - hra - bri - te vi nas.

1. Zmožna vinska jakost, dobra vinska krepost,
jaka vinska duha, dragi puni peharček,
dragi puni peharček.

Draga puna litrica, prelubleni Stefan,
dišeća crna kavica, ohrabrite vi nas.
 2. Zmožna vinska jakost, dobra vinska krepost,
jaka vinska duha, dragi puni peharček,
dragi puni pejarček.

Draga moja kapljica, jakost Duha Svetoga,
dišeća tvoja duhica, okrepite vi nas.

Prepisala i uredila: Andrea Đeldić

KOLKO KAPLIC

Zi - vi - o, oj, ži - vi - o, _____ ži - vi - o, _____ ži - vi - o, _____ ži - vi -
Kol - ko ka - plic tol - ko let,_____ daj nam Bog na svet ži vet,_____ kol - ko

7
o, oj ži - vi - o, _____ ži - - - vi - - o nas Bog.
ka - plic tol - ko let,_____ daj nam Bog na svet ži - - - vet.

1. Živio, oj, živio,

živio, živio,

živio, oj, živio,

živio nas Bog.

3. Lirum, lirum lagvica,

naj se pije zdravica.

Lirum, lirum lagvica,

naj se pije zdravica.

2. Koliko kaplic, tolko let,
daj nam Bog na svet živet.

Koliko kaplic, tolko let,

daj nam Bog na svet živet.

KUD HODILI

Kud ho - di - li sret - ni bi - li bi - li pu - no lje - ta ži - ve - li. _____ Kud ho -
di - li sret - ni bi - li bi - li pu - no lje - ta _____ ži - - - ve - - li.

1. Kud hodili, sretni bili, bili,

puno ljeta živeli.

Kud hodili, sretni bili, bili,

puno ljeta živeli.

Prepisala i uredila: Andrea Đeldić

TAK SU NAŠI STARI

Musical notation for the song 'Tak su naši stari'. The key signature is common time (C), and the melody consists of eighth and sixteenth notes. The lyrics are: Tak su na - ši sta - ri de - la - li _____ pak su vse-ga do - sta__ i - ma - li.

1. Tak su naši stari delali,
pak su vsega dosta imali.

2. Kruha, vina, mesa, slanine
kaj hočeš više bratec od mene.

OJ, TI, VINCE ČRLENO

Glazba i tekst: S. Pepeljnjak

Musical notation for the song 'Oj, ti, vince črleno'. The key signature is common time (C). The melody consists of eighth and sixteenth notes. The lyrics are: Oj ti vin - ce čr - le - no, ti si na - ma mi - le - no. Hej, haj, pi - me ga, pi - me - ga, hej, haj sve do da - na be - - le - - ga.

1. Oj, ti, vince črleno, ti si nama mileno.

Hej, haj, pime ga, pime ga,
hej, haj, sve do dana belega.

4. Naj sad ide se na kraj, vince nam je pravi raj.

Hej, haj, pime ga, pime ga,
hej, haj, sve do dana belega.

2. Dokle budem zeval, vu se budem vleval.

Hej, haj, pime ga, pime ga,
hej, haj, sve do dana belega.

5. Bog poživi vas i nas, ki ste došli gledet nas,

Hej, haj pime ga, pime ga,
hej, haj sve do dana belega.

3. Vince budem užival, druge ja napijal.

Hej, haj, pime ga, pime ga,
hej, haj, sve do dana belega.

Prepisala i uredila: Andrea Đeldić

Sjepan Pepeljnjak

Vinska sladarija iliti spravljanje vinske kapljice

PRIJE BRANJA

Operi, splahni,
prevrni, zribaj, očisti,
priloži, sodiček,
hampere, moštilku, drozgalicu,
greštalku prifrkni,
podmaži.
Zapuhni lagviček,
obruče potuci,
lakomicu pritegni, podbij dužice,
vrata prištimaj, zapuhni z vodom, prilevaj,
dolevaj,
z tombaj sodič, dobre zmučkaj,
skuhaj zaparu,
pak zmučkaj s kipočom vodom.
Očisti smrada do čistoga duha
i čiste splahnine.
Ak pak boleština v lagvu
na trulež vonjhu hiće,
laguštajna, pak kuhane buče,
pretači, pak pretači, pak splahni,
sve do vonjhe prave,
kej jakosti smrdljive duhe,
vincu naškodeti ne bi moglo.
Gda pak sve to tjednima
vu veselju spraviš,
k branju treba višekrat
trseka ophoditi.

K tomu, v njegovu čast
na diku trsje počistiti,
grozdeka od listja oslobođiti,
pokositi.
Kleticu preprati,
luft jesenski vu nje premeniti,
nakinđano trsje vu bregu,
vu veselje i srce veselo prizvati.
Vu sretne zbrani dan,
sve pak za branje vu trsje
treba privesti
i čiste hampere
i škafe i moštila
i brentice i škarje i košare
i jele sa kojačke
i štruklje i gibanicu,
rakiju za v jutre,
pak vinček,
čez celi dan i v noči,
uz obed i večerju,
il čist tak da se
grle pri popevke
spere,
il spominek razigra.

BRANJE

Čez celi dan
veselje za berače složiti, prizvati.
I pak vesela srca
svakoga dičiti i podičiti,
berača od starine do detešca
i onoga kojem srce
vu rascvetenem žaru, veselju
slatkoga grozđa strepi.
Pak i veselju dedeka,
kej od navade starine
negdašnjeg življenja senje po stezah vodi,
svemu tomu čestiti gospodar,
vu sretnem času berbe,
na štovani stol
vesela srca meće.
Pak znazaj oko trseka
grobzdiče vu hampere
rede pobrati, pridiči vu brentu,
stresi.

Z moštakom grozdje zdruzgaj,
na pleča brentu podigni.
Na breg vupri,
do glavicah odtegli,
brentu odnesi na dol,
pak nazaj prinesi na gor.
Vu drugaljku brentu zosipaj, prevrni,
drugaljku obrni do zadnjega grozda
druzgaj,
grozdje vu bednju premešaj,
gda sve pak rede trsa obereš,
berače zabavi, natoči, nahrani,
pak ondak moštek z bednja
podcedi.
Jagodice s cedilke više krat odtresi,
očisti,
pak nazaj pipu otpusti
i s popevkom
veselje na grle pusti.

POSLE BRANJA

K drugem il pak v trejtem danu,
pri bednju se k preše prigni,
prešu oprati,
očistiti i priravnati,
pak ondak z rukami
grozđa petlečice zbrati,
prešu z druzganem grozdjem nametati,
prešovinu dobre stiskati
i mošteka kapi slatke
s škafičem čez lakomicu
vu lajtič prelejati.

V sudič pretresi,
zapri lagev,
vratašca naloji, rogoz podloži,
dobre zatrdi.
Ondak pak sve to nekam priloži,
il vu kleticu, il vu pelnicu.

VU BRANJA DAN PO STARINE

Na dan branja,
kak igru sve treba
z veseljem začeti.
Deklice pak dekle, dekline,
kak vam drage...
Moreju si maloga škafa zeti,
po bregu se zritati,
nekej pripomoći,
po navade starcov,
fletno posel delati.
Gospodar, pak, oko grojzdičja
svojem se delom štima.
Tepa mu, nekaj mrmlja,
kak sreten čovek,
v Božjem daru,
svake male,
drugem za volu smeha,
spominek zadeva,
male pak oko trseka,
grozdje spod listja išče,
lucne takaj,
deklicam kind ostavlja.
I tak po redu,
čez vure celi dan, škarjami škljoca,
kak bi šega branja,
bila leta, v trsje proščenje.
I tak opetovane oko trseka,
grozdje v hampere i škafe,
grozdeka svakoga poberi,
v brentu pretresi,
z greštalkom nagreštaj brentu iliti potu punu,
il moštilkom, kak se još delo zove, zdruckaj.
Na pleča brentu oprti, naprti,
vu breg noge vupri
i na glavice brentu otparti.

V sodič na koli brentu pretresi,
odnesi, prinesi, praznu nazaj donesi.
Grozdiče v sodiča pak pretresi,
il vu bejden vu kleti, il vu podrum,
istem redem tak priloži.
Ak se z brega grozdje
k domu pela na kilometre daleka sela,
onput, sudič z grozjem dobre zapaši.

S legami mladoga graba
na lepče prižljajdraj.
Konje ili kobilicu zahami, zapreži,
mačka za žlajdru
iliti bremzu na svoru pritegni
da se pod breg
konjek ne zasope, ne bodi nam potužene
i da ih lajt vu grabe ne prehititi.
Denes pak slične (ak pri kleti berba se ne pospravla)
traktor na bregu zabludil.
I z lanci sudič spoveži za trugu.
Nameći košare i berače, na truge ih rasporedi,
da teroga ne potepeš, ne zgubiš
i da se s truge v grabu ne prekobicne.
Poleti i sakomu veselu reč svakak dohiti,
škarje na kup v broju priberi.
Tak družina vu veselju i smehem i s popevkom.
Male se bere, male piye, pak su svi kej jen.
Tak, sad je dobre, ide se k obedu, pak z večer večera.
Gibanica, orehnjača, kej je babica spravila, moraju biti.
Štruklji več se vuz rakiju pred branje posluženi.
Rakija takaj, a vince čez dan, dok traje dan.
K domu gda se grozdje
vu sudiču priveze,
ajd, ajd, lajta okrenuti,
z štrikicom mu pasa oko obruča deti,
da se moštek ne podcedi, potepe.

Sad pak treba vratca sudiča otpreti,
škafa poddeti i v drobilicu grozdje pretresti.
Druzgaljku zavrтeti,
z lajta vu škaf, z škafa vu druzgaljku zapraf.
Grozdek i jagodicu saku vu valjke pretresi.
Stresi, vrti, muljaj tu muljaču
kak ruljaču, na sitne i na fletne.
Z jagodice moštek iscedi,
za dobru pijaču, dobre ga odcedi, precedi.
Vu posel sakojaki se treba
čez dan deti.
Zabremzaj kotač, zažlajdraj kola,
zasuči rukav,
moštek je viš zamusani,
peteljke poberi zapraf.
Ajd pak, ajd, naprve se za noket pokreni,
kotlić za zaparu s krpom vruke, na ogenj primekni.
Ognja dobre nagari,
zaparu mošta v sudič spravi.
Pak se obrni nazaj,
z naodzaj,
noftek po noftek, s poslem na kraj.
Sad već i veselje beračov se dobre čuje.
V želucu težakem vince klobase kuha,
zapetljava jezike i vuva goriju.
Pak nazaj mošteka zagrabi,
posudu operi, premeći,
pritegni pak zdigni,
pritegni prešu, ocedi prešovinu,
pretoči, natoči mošteka,
vincem grle poperi.
Čisti moštek, bez prešovine,
vu čisti sodič odtoči,
prešovinu v drugu posudu deni,
al lakomicu ne pozabi prije zapuhnuti.
Do čista sve čiste v čiste treba deti.
Svaku posudu i alat poprati,
pak odcedi, odtoči, podcedi, pretoči, natoči,

odloži škafa,
tropa dobre zbij, mošta odlej,
pjenicu njegvu, kak rožicu dišeću,
kak mladenkin šlajer otpuhni.
Tropa za rakiju, potlem prešovine,
vu bednje dobre zbij...
I tu se treba poslu deti, pripraviti.
Mošta pjenicu kipoču, kej kvasci već kuhaju,
s kanticom odlej v kraj.
Čistu lit v dobre zadihtani lagev nalej.
Al z lojem zatrđena vratašca,
najprije rogoza ili perušinu
pririktati
i na ivicu vratašca poddeti.
Pak ondak z lojem namazati
da moštek na vratašca ne suzi il curi.

SPRAVLJANJE MOŠTA PO NOVE ŠEGE

Očisti mošteka kak to znalci podrumari
denes znaju po znanja receptu,
če hočeš čistam čistu kapljicu imeti,
sve je treba novem poslu deti.
Slatke kapljice jagodica,
kej v grozdju svoje ognjene
meštare skrivaju,
koji na mah moštek slatki
v kipoču juhu zakuhaju,
žnjimi treba znati,
takvem se poslu dati
i žnjimi rukovati.
Pak sad,
prve i prve, mošteka očisti od gnusa,
od divjakov kej mošta kuhaju,
kej su naši dedi od davnina
pustili na volu Božju
da se po duhu vinske jakosti

skuha i do bistre kapljice
sam od smuca opere.

No, danes,
za volu plemenite vinske duhe i jakosti,
kej hoče ukras i dika vincu biti,
podrumar mora maren biti,
znati mošteka pokoriti.
Mora kak znanstvenjak
kemiju znati i mošteka
najprije z vinobranem oribati, oprati.
Sve v čistem posudju odložiti
i složiti.

Divlje gljivice, smrad gnusnoga šprica,
rešiti do bistroga mošteka.

Trulež zmazanoga dela kej ga
moštek ima na dence bednja
obrušiti.

Pak ondak
nazaj sladora premeri,
dobre pregruntaj i odvaži.

Ak se po slasti grozdeka
i jakosti vince vu nadi
podrumara dobre kaže,
odcediti mošteka treba
čez sice, kak sir s cedilkom,
z bednja vu bačvu pretoči.

Drvena bačva mu godi,
al v nove vreme v inoks špleh
mošt kak i vine se pospravla.

Sad pak se gljivice,
kakti kvasec kej kruh nadiže,
dela moraju prijeti.

Kvascu na volu, mošt prekuhati.

Za taj posel plemenite kvasce treba zbrati.
Čiste kvasce vu vrste kej moderni podrumari kupiti znaju
v hamperčeku mošta bogate ih narajtati moraju.

Ondak se kipoča pjenica zagra i šumom zašumi.
Možiku vinske gljivice ne zastavi, već se novom poslu postavi.
Pak pretoči, pak natoči,
čez lakomicu gljivični orkestar i mužiku
vu tihi čisti moštek vu lajteku dotoči.
Sad pak speri, pak operi,
novomu poslu se veseli.
Dišeću pjenicu v sudiču dobre zatrdi
i na kapu lagva vreljnaču natekni.
Dobre zatrdi.
Sad boš čul mošteka popevke glas!
Z vodicom, vrelnjače oduška zatrdi takaj
da se brundalica brbočkanja
i mužika mošteka dobre čuje.
Vinska mudrolija sad pak ove veli...
Moštek v sudiču na hladnem držati treba
da vonjhu svoju,
kak rožica dišeća v hladu protuletnom, zadrži.
Tak po tihе
vu kapljicu vinca dišeće arome slaže.
Sad vince sebe na volu pusti.
Z vremena na vreme,
do Martinja, če je tople,
vu pevnice treba z mrzlinom,
brbučkanje mošta na osamnejt Celzijevih držati
i niže, duge i spore, da si moštek kuhanje zgotovi,
sve tihе i tiše.
Brbučkalice mužika na sporem brundanju drži bajs.
Nogu pred nogu,
kak ded, gda pela kravice na jesenjsku pašu.
Baš se naigra i natanca
taj duh vinskog ovinjavanja
vinogradarske moke.
Sad si probaj i presudi
kakvoga su teka tvoji trudi.

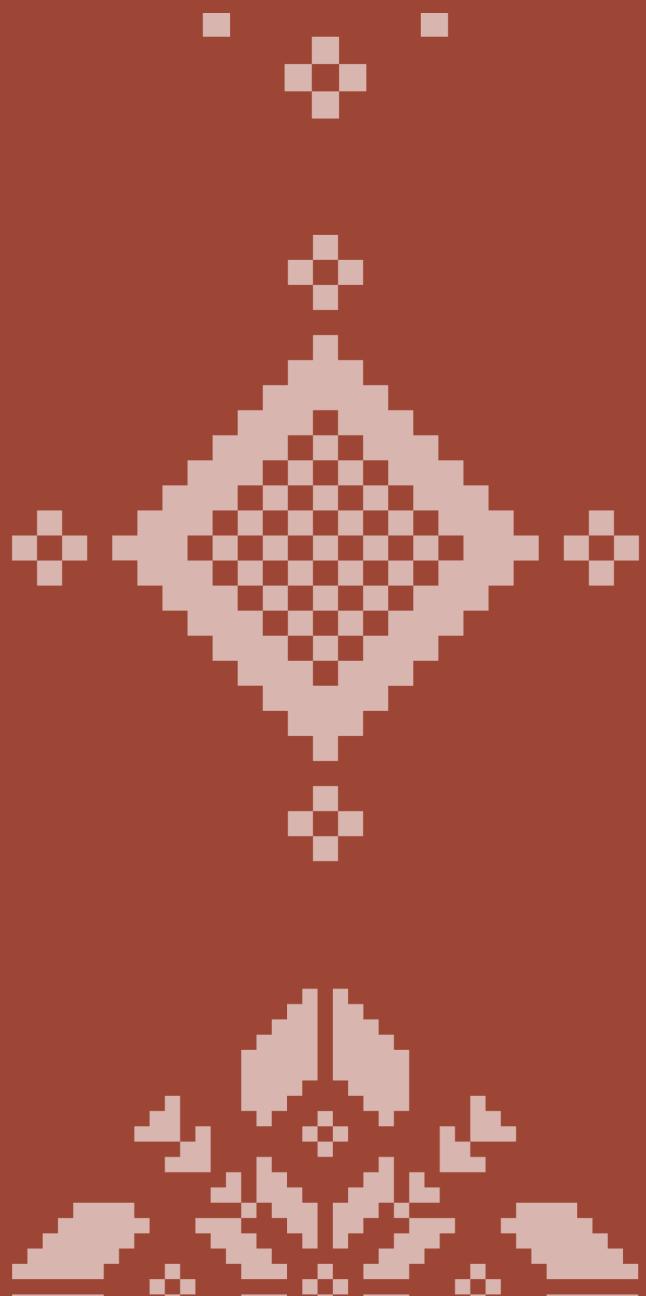

18. Starinska preša za prešanje mošta. Marija Bistrica (1969.). Foto: S. Pepelnjak.

MUŽIKA GLJIVIČNA, VINSKA MARTINSKA

Kad si se dosti posla i vinogradarskog dela
mužike gljivične naposlušal,
sad svoju muku vu veselju počini.
Taj glas pelnice, moštaka,
stotuletne vinogradaru se glasi
na istu felu kak i negda,
sad su same mužikaši,
gljivice zbrane, vu fele čiste,
da volju nebesku sladariju grozdja
spravlja vu kapljice vinske,
da bistre glavu i krepe dušu
na slavu vinogradara muku
i vinskom puku.

Božjega sklada, to je tanec mošta,
najempot se vu popevku prevrne
sve najlepše kej reči bi znal,
kipel je moštek, kipet je stal.
Martin svetec nam ga obznani,
vuz guskicu martinsku,
kak dobru kapljicu vinsku
na radost, za krepot, za vesele pajdaše
i popevke naše.

KRŠĆANSKI BLAGDANI

1) Božić

Božićni običaji u okolini Zagreba

Božićno vrijeme u okolini Zagreba, uostalom kao i u drugim krajevima Hrvatske, vrijeme je života obitelji posvećeno običajima koji katolicima, i ne samo njima, pružaju posebno ozračje svečanosti koja obilježava kulturu života sela i grada. Ona prožima život pojedinca od djetinjstva, vezanog uz nit dobrote baka i djedova, roditelja i života u obitelji.

Ova sjećanja prenose se kroz povijest iz generacije u generaciju, pri čemu se tradicija prilagođena vremenu nastavlja. Za njezino održavanje važnu ulogu ima usmena predaja tradicijskih načela koju preuzimaju članovi zajednice. Prilagodbe običaja uvjetovane su i različitim povijesnim okolnostima koje mijenjaju način života, npr. selo (oranje, sjetva, berba usjeva i dr.) – grad (prosvjeta, svjetska kulturna i trgovačka razmjena i dr.), povezanima s prigodnim liturgijskim obredima u crkvi.

No, selo, bez obzira na poštivanje kršćanskog nauka i crkve, svoje običaje često naslanja na tradicijsku svijest iz pretkršćanskog razdoblja i nesvjesno ih predajom unosi u kršćanske običaje. Njih susrećemo u našoj svakodnevici, posebice one vezane uz način života sela (berba usjeva, odnosno darova zemlje, sjetve, posvete polja, molitve za zdravlje, dobar urod i dr.). Pritom su česta pučka vjerovanja (praznovjerja) vezana na razne blagdane ili događaje uoči njih, a migracijama stanovništva unose se i u svijest građanskog života.

Božićno je vrijeme vrijeme smiraja poslova na selu. Svi su usjevi s polja i vinograda ubrani, voće i povrće pospremljeno je u podrumе ili trapove, zelje i repa su ukiseljeni, svinjokolja je obavljena, rakija ispečena, vino pretočeno i žito (ječam, pšenica, raž) posijano. Zimski su poslovi vezani uglavnom uz kuću i timarenje stoke. Sve do druge polovice dvadesetog stoljeća seoske obitelji živjele su u zadružnim ili rodbinskim zajednicama (Resnik je imao 18 zadruga). Napori oko ljetine su završeni, pa se težaci mogu prepustiti svojoj duhovnosti. Ispovijed i post na Badnjak bili su važni u pripremi slavlja Božića. Svakodnevica je bila posvećena poslovima oko blaga u staji i kućnim poslovima. Pritom je bilo važno uljepšavanje i kićenje domova prožeto vjerovanjima da će Bog u narednoj godini obitelji podariti više uroda, sreće i zdravlja.

Božićne običaje u okolini Zagreba opisat ćemo prema svjedočanstvima stanovnika i njihova života u osamstoljetnom selu Resnik, koje se nalazi svega osam kilometara od centra, u istočnom dijelu grada Zagreba.

Tradicionalni način svetkovana Božića u obiteljima Resnika održavao se sve do polovice prošlog stoljeća, kad se u tradiciju počeo uplatiti gradski način života, a time i mijena običaja (kupovni nakit za bor, kupovanje bora, jaslica, svjetleće žaruljice, darovi ispod bora i dr.). Blagdan spomendana Isusova rođenja stoljećima se štovao kao glavni obiteljski blagdan u svim krajevima Hrvatske s posebnim naglaskom na zajedništvo u obitelji za vrijeme Božića.

Uzajamnost i pripomoć u obavljanju poljodjelskih poslova bila je nužna za život zajednice, što je uvjetovalo i zajedničku brigu u održavanju tradicije pojedinih običaja. Međutim, promjenom načina života pod utjecajem potrošačkog društva, posebice globalizacije, počeo se mijenjati način života i u seoskim domaćinstvima, što se odrazilo na izvorne vrijednosti održavanja običaja u tradicijskom obliku. Svjestan ove činjenice, KUD Resnik (osnovan 1928. godine) svjedočanstva o njihovim izvornim običajima postavio je na scenu kako bi kazališnim izvođenjem običaja posvjedočio o ljepoti i značenju tradicijskog obiteljskog Božića mlađim generacijama. Glavni ceremonijalni dio događaja vezan je za Badnjak, odnosno noć iščekivanja Božića.

Običaj nalaže da se na dan Badnjaka i Božića ne ide u posjet rodbini, a pogotovo ne susjedima ili drugim znancima. Na sv. Luciju, sv. Barbaru ili Nikolinje sije se pšenica kako bi simbol kruha, prokljala pšenica, bio jedan od prvih dekorativnih detalja koji se stavlja pod bor. U selima zagrebačke okolice stanovnici su se za „Mlado leto“, kako su još nazivali Božić, pripremali tijekom cijelogadskog razdoblja. Kako bi i sama usmena božićna čestitka podsjećala svakoga na važnost Božjeg blagoslova usjeva (*ljetine*), osmisili su tekst: *Na tem Mladem lete dej nam Bog zdravlja, roda ploda i svakoga obilja*.

Zazivanje obilja u čestitci podrazumijevalo je mir i blagostanje u obitelji, čime se ujedno izražavala želja za srećom u seoskoj zajednici. Naime, upravo vitalnost zajednice vrednovala se čestitošću obitelji i njezinom odanosti radu, što podrazumijeva Božju zaštitu, odnosno blagoslov obitelji. Zbog toga se centralni dio obiteljskog okupljanja za slavlje Božića odvijao po tradicijskom načelu u kojem sudjeluju svi članovi obitelji. Pritom su najstariji u obitelji (djed, baka) svojim autoritetom prenosili na mlađe članove obiteljske korijene, mudrost i vrijednost poštivanja rada, ljudi i identiteta kako bi se sačuvao svjetonazor zajednice.

Za tu prigodu na Badnjak se u kući posebno uređivao stol i borova grana (u novije vrijeme samostojeći bor). Na blagdanski stol stavljao se vijenac ispletten od slame, a u njega sjemenje svih vrsta žita, graha, luka, bundeve i drugih plodina (*ljetina*). Nakon toga su se vijenac i stol prekrivali bijelim ili šarenim stolnjakom domaćeg tkanja. Na vijenac se postavio okrugli kruh pečen u krušnoj peći, u sredinu kojeg se utaknula svijeća. U ranije

doba božićni nakit ili *kind* izrađivali su sami članovi pojedine obitelji. To su bile ptičice od tijesta ili slame, „lančići“ od *pucica* (kokica), lampaši od papira, bućine koštice u zlatnom papiru, orasi posuti „mrazem“, jabuke božićnice (*rumenike* ili škrabulike) i dr.

Sve do druge polovice dvadesetog stoljeća božićnu jelku nazivali su „Božić“. U starije doba nije se kitio bor, nego samo grana jelke. Ovu su granu stavljali u kut kuće (*hiže*) i kitili je jabukama. No, često su tu granu vješali i na *sleme* (drvena poduža greda na stropu drvene kuće). Kako bi zabavili ostale ukućane, granu su zavezali užetom koje su prebacili preko *slemena*, a dugi kraj užeta zavezali bi za kvaku ulaznih vrata. Kada bi se vrata otvorila, grana bi se spustila prema podu u visini čovjeka, a kada bi se vrata zatvorila, grana bi se dignula na fiksno mjesto na *slemenu*.

Nakon kićenja bora u nazočnosti svih članova obitelji na stol su se stavljali zavjetni predmeti kao simboli obiteljske časti (*škrlak* – šešir), rada i blagostanja (bič, brus) i skromnosti (šilo). Stavljanje predmeta na stol teklo je slijedom predaje predmeta iz ruke u ruku muških ukućana po starosti u obiteljskoj hijerarhiji, onako kako su inače bili zaduženi za određene poslove u kući: od najstarijeg (mudrost života) do najmlađih (poštivanje i požrtvovnost u izvršenju zadaća i zaduženja). Postavljanje na stol zavjetnih simbola slijedilo je tako da su se predmeti donosili po naredbi koju je djed dao svojemu sinu, a on opet svojemu. Najmlađi nosač predmeta prosljedio bi tada traženi predmet obrnutim redom. Djed sada prima predmet koji je unuk predao na zahtjev svojemu ocu, a on opet svojemu ocu, tako da konačno djed stavlja predmet na stol uz tumačenje značenja simbola toga predmeta na božićnome stolu. Za svaki predmet koji djed postavlja na stol zaziva Božji blagoslov govoreći: *Vu ime Božje naj bo na stolu*.

Nakon kićenja bora i uređenja stola djed unosi u kuću slamu u košu. Prije ulaska u kuću okrene se prema istoku izgovarajući zaziv za zaštitu od zla i za zaštitu i blagostanje u obitelji. Ispruži desnu ruku prema izlasku Sunca, a potom se udari u prsa govoreći: *Sve zlo od mene, sve dobro k mene*. Baka dočekuje djeda na kućnim vratima s upaljenom svijećom. Tada se obitelji navješta blagoslov i molba za obilje plodova i blagostanja koju izgovara djed.

Falen Isus i Marija na tem Mladem letu.
Dej vam Bog picekov, racekov,
ždrebekov, telekov,
pune vože vina,
pune škrinje žitka,
žira i Božjega mira.

Potom djed rastrese slamu ispod stola i po podu. Vjerovanje je da na toj slami mora mirno sjediti kao kvočka na jajima kako bi kvočke dogodine izlegle zdrave piliće. Uz njega obično sjedaju i djeca dok babica djedu natače tri čaše vina. Djed ispija svaku čašu uz nakanu: *Za sreću i zdravlje roda i poroda, za podmaladak, za blago, gospodarstvo i blagostanje.* Treću čašu (*kupicu*) ispija *za sreću u obitelji, poroda, roda i čitavog naroda.* Iza toga snaha blagoslivlja ukućane bacanjem pšenice na njih u znaku križa.

Djeca uživaju u ovoj jedinstvenoj prilici valjanja po slami ili čak spavanja na slami nakon što im baka ili teta ispriča priču o događaju u betlehemskoj štalici i objasni njegovo značenje. Za potpuniji doživljaj toga događaja brojne obitelji izrađivale su drvene štalice nalik na drvene staje u selima u okolini Zagreba. U Zagorju i Prigorju u kutove kuće stavljali su tzv. Betlehem, koji su sami izrađivali od drveta i papira.

Svečarska atmosfera za vrijeme kićenja bora i obrednih događanja bila je popraćena pjevanjem pučkih božićnih pjesama, npr. *Kuka njemu kukavica, Slava Bogu na visini, Gdo pak se je narodil, Hajdmo svi k Betlehemu, Dvanaesta je sad vura i Narodil se kralj nebeski.* Prije ponoći svi mlađi članovi s upaljenim lampičima išli su na polnočku u crkvu.

Na Badnju noć sve do jutra na Božić u kući je morala gorjeti vatra u peći da svjetlo u obitelji ne utrne. Nakon povratka s polnočke djed je obišao *blago* (stoku), blagoslovio je i obilno darivao hranom.

Na Štefanje selo su obilazili čestitari imendana *godovnjacima* i čestitari Božića (*položajci*). Sljedeći dan na *Januševu* iznosila se slama iz kuće i darivala voćkama da bi bile zdrave i dale obilje plodova. Jedan dio slame baka je uzimala za gnijezda kvočkama kako bi izlegle zdrave piliće.

Ciklus božićnih običaja završava na Sveta tri kralja blagoslovom vode i vatre.

„Božićni kind“ *dramatizacija običaja*

LICA:

BABICA

DEDA

JANA, kći

ZLATICA, snaha

MARICA, kći

IVEK, sin

JUREK, unuk

ŠTEFEK, unuk

Pjevači

BADNJAK

Seoska kuća

Obitelj u kući priprema se za svetkovanje Božića. Djed i njegov sin Ivec unose stol u kutkuće na kojem će postaviti bor. Za stolom na sredini „hiže“ žene (baka, kćerka i snaha) izrađuju kind (nakit) za bor; od slame, papira, perušine, bučinih (bundevinih) koštica, tijesta i sl. Djeca sjede na stolčekima i rezbare u drvetu figurice za jaslice.

DEDA (*postavljajući stol*): Družina, fala Bogu i Božić nam je pokucal na vrata! Jeste priredile kind?

BABICA: Je, kej je bile dalke – došle je blizu. Kej ide to i dojde! Žene, lepe nacifrajte kind i budete mi vesele i dobre vole. Nek nam Božić bode blagoslovjen i nek nas Bog čuva od svakoga zla. Požurete se s poslem, treba bo iti na polnočku.

JANA: Babica, vi same pazete da se v peći ogenj ne zgasi, a mi bome sve priredile po naše stare šege, da nam se korenika ne zatrgne i nek bo mir ljudem dobre vole!

ZLATICA (*pokazuje nakit*): Pogleč Babica kej sem napravila kraluš od pucancov i kraluš od slame i kukurize!

MARICA: A pogleč moje bele oreje!

BABICA: Baš su lepi!

JANA: A kak si napravila da su tak, kej da je inje opale na oreje?

MARICA: Lepe! Viš. Namočiš oreje vu vodu i male ih ofrlužiš vu melje i evo, kind je gotov. Tu na depši kraj oreja zapikneš šibicu da moreš zavezati konec i moreš kindati.

BABICA: A jesi pripravila i jabuke – škrabulike za kinđanje?

JANA: Jesam, ja sam ih već tu pripravila.

ZLATICA (*uzima figurice iz košarice*): A mora se priznati da su ti i tički od testa jake lepi.

JANA: To ti je baš lehke napraviti. Najprije zmesiš teste i male ga zasoliš. Tičeku ondak napraviš glavu, male mu zakružiš tele, pak ondak popikaš još par kokošinog perja i tiček je gotov. Za čas napraviš tičekov kulike hočeš.

MARICA: Sve me to veseli, same mi se ne dopada kej taj post tak duge traje.

BABICA: A ti si pak same navek gladna! Strpi se do polnočke. Posle polnočke kad dojdete domom, bote se najele do mile vole.

DEDA: Babe, dej im nekaj za popiti pak boju leže zbavile do pol noći. Mogla si im napraviti posni paluh ili mlince. (*Odlazi.*)

BABICA: Pa kej nes napravila dosti gibanic z orejof i z makem, pak nemrem ja na se dojti. Pak su već jele pečenicu od tikvanj i zamučeni bažul. Kad boju došle z polnočke, nek jeju na se zobe.

IVEK: A bome jeli i lanetinu kad dojdeme z polnočke. (*Odlazi.*)

JANA: Ne boj se, Ivec, bome, ja sam već zaznamlala onu zdeličku gde ima više mesa. To je pravica. On gdo najviše dela, taj mora i najviše jesti.

MARICA: A ja bom s dedekem, kad on nahrani blage posle polnočke, pogostila se z pečenkom.

Dedek i Ivec unose granu bora u kuću koju vješaju za slemeček. Granu vežu užetom, koje prebace preko slemečka, a kraj užeta zavežu za kvaku ulaznih vrata. To je zapravo božićno iznenadenje za one koji ulaze u kuću. Prilikom otvaranja vrata grana se spusti prema podu, a kad se vrata zatvore, ona se ponovno podigne do slemečka. Svi pjevaju.

Pjesma „Kuka njemu kukavica“:

Kuka njemu kukavica,
ljepo pjeva i grlica,
kru-kru-kru-kru veliku,
dajuć ljudma priliku,
pjevajuć Bogu diku.
Poletite sve ptičice,
potecite svi narodi,
danasa Marija Djevica
nam prečisto djetešće,
Isu Krista porodi.

KINĐANJE

BABICA: Ivez, jesi složil anđeleke i jaslice? Već je doba, treba sad iti bora kindat.

IVEK: Babica, sve je gotove. Sad ja idem po bor i pak morete kindati. Deda, kam si del on križ za bor nasaditi?

DEDA: A dole ti je v parme ili v sukašnice. (*Stavlja pleteni vijenac od slame na stol.*) Evo, i stol vam je priređen. I venec sem vam splel.

BABICA: Donesete čisti stolnak i pripremete svake vrste žitka kej ga imame v hiži. Žene prekrivaju stol šareno izvezenom stolnicom.

IVEK (donosi bor): Falen Bog i sveti Božić! Nek nam v hižu doneše blagoslova, mira i zdravlja!

DEDEK: Dej Bok i tebe zdravlje i veselje. Bor bome nasadili na križ i žene naj kindaju. *Sjekirov nabijaju bor u drveni stalak u obliku križa.*

BABICA (prva počinje stavljati nakit na bor): Žene, oču da bode bor lepe nakindan i da nam bode sve lepe i blagoslovljene. Na saku grančicu denete jeden kind. Nek bode lepi i bogati, da bi nam cele lete bile zdrave i bogate letine i da bode nam svega pri hiže kak i na denešnji dan.

IVEK (pokazuje na bor): Marica, dej onoga anđelka i tičeka deni na onu najvišešu grančicu.

JANA: Pogledi kak bodu ove tičice lepe sedele na ove grančice, naj nam popevaju.

Svi pjevaju.

Pjesma „Slava Bogu na visini“:

Slava Bogu na visini
gore nebeskoj, gore nebeskoj,
a doli na nizini
svim ljudima mir, spokoj,
nad štalom svi anđeli
sad složno pjevaše,
kad Isusa veseli
pastiri štovaše.

ZLATICA: Ivez, donesi ti svoje jaslice da vidime kej si ti to napravil!

IVEK: Družina, sve sam ja to sam pripravil i napravil da nam to se bode na spomen porođenju Isusa. (*Donosi drvenu štalicu i jaslice.*) Evo, pogleče ovu štalicu!

JANA: Bože! Pak to je prava štalica. Z ritkem je pokrita. Baš je lepa!

BABICA: A, Ivez, baš je lepe! Dej ti Bog zdravlje kej si nam složil tak lepoka Božića!

IVEK (pokazuje drvene figurice i stavila ih u štalicu): Evo, tu su Sveta obitelj, Marija, Josip i Isusek, a bome deli i sveta tri kralja.

MARICA (*donosi figurice i postavlja ih na prikladno mjesto ispred štalice*): A ja sem napravila janjčke od vate. Bome ih deli tu naj bodu gledeli Isuseka. Napravila sam ih od vate, a imaju i roge.

IVEK (*odlazi po drvene figurice kravice i magarca; nekad su ih radili i od perušine*): Evo, v štalicu bome deli i voleka i magarca, naj grejeju Svetu družinu.

SVI (*komentiraju*): Baš nam je sve lepe! Jaslice su nam lepe i prelepe.

BABICA: Družina, tak sme sve lepe napravili Bogu na spomen i diku, kak i negda naši dedeki dok sam ja bila dete, tak i mi danes za veselje naše dece i naše družine.

JANA: Ja sem donesla mahovine. To bo kak Božje pole kej hrani naše blage pak i sve nas.

ZLATICA: Nek to sve bode na spomen porodjenja našeg Spasitelja, onoga čijeg rođenja se na denešnji dan spominjeme već dve jezer let.

Svi pjevaju.

Pjesma „Gdo pak se je narodil“:

Gdo pak se je narodil, reči nam,
hajdmo, bežmo tam,
gde se skazal nam,
sveta Mesijaš,
Otkupitelj naš.
Marija i Josip, ziblju ga,
sveta Mesijaš,
Otkupitelj naš!

19. Kindanje božićne grane. Iz predstave „Božićni kind Resnika“. Zagreb (2004.). Foto: S. Pepečnjak.

BLAGOSLOV LJETINE I HIŽE

BABICA: Družina, sad deda nek ide po slamu, a mi bume priredile Božje dare na stol.

JANICA: Ti tu nasred stola deni on venec od slame kej ga je deda splel. Ti, Marica, donesi žitka i bažula. Ti, Zlatica, kukurize i luka. Ja bom dela i šenice kej sme na svetu Barbaru posadile. Nek nam letina bode od Boga dana i blagoslovljena!

ZLATICA: Venec z letinom bome deli nasred stola i bome ga pokrili z stolnjakem.

MARICA (*stavlja na stol kukuruz, pšenicu, ječam, raž, zob i grah njima oslikavajući križ*): Babica, ja bom od žitka napravila križ na stolu. Tak da nam Bog da i kruha i sega blaga. Da nam nigdar ne zmenjka Božjih darov!

ZLATICA (*stavlja plodove na stol*): Ja mećem na stol kukurizu i križam ga vu ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Dej da bome imali cele lete žitka za blage i kruha beloga i kukuri-znoga i sakojačke gibanice!

MARICA (*na isti način stavlja na stol plodine*): Ja na stol mećem bažula, da nam bode i kreposti i jakosti i dobrega zdravlja. I dela bom i tikvanske koščic, za buče, da bome pekli bučnicu i kuhalji dobru juhu od buč s kramperem.

Marica i Zlatica prekrivaju vijenac s plodinama i stol. Zatim na vijenac postavljaju kruh, na sredinu kojega stave svijeću. Pale svijeću i pjevaju.

Pjesma „Radujte se narodi“:

Radujte se narodi
kad čujete glas,
da se Isus porodi
u blaženi čas.
Andeo pjeva gloria,
po zraku leteći.
I ti, svijete čitavi,
Spasitelja pozdravi
i k Betlemu pristupljuj.

Dedek stoji ispred stola i govori sinu što treba činiti. Sin Ivez stoji uz njega, a do Ivezka njegov sin Jurek. Naredbu za donošenje predmeta daje Dedek svojemu sinu, a on tu istu naredbu prosljeđuje svojemu sinu i tako redom ako su npr. prisutne tri generacije sinova. Od najstarijeg do najmlađeg, sinovi primaju isti zadatak. Oni zatim obrnutim redoslijedom predaju pojedine predmete svojim očevima, od najmlađeg do starještine kuće.

DEDEK: Ivez, dej donesi škrljak i deni ga na stol, da nam se muški rod ne zatre vu rodu!

IVEK (*prenosi zapovijed svojem sinu Jureku*): Jurek, dej donesi škrljak!

JUREK (*donosi šešir i daje ga ocu*): Evo, tajta, tu je škrljak.

IVEK (*predaje šešir svojemu ocu*): Evo, deda, tu je škrljak. Deni ga na stol i nek bode na stolu. *Djed naređuje, njegov sin Ivez predaje svaki predmet na stol kao simbol zavjetnih poruka koje preuzima obitelj kao putokaz u novoj godini.*

DEDEK: Ivez, dej donesi bič, naj bo na stole!

IVEK: Jurek, dej donesi bič!

JUREK: Evo, tajta, tu je bič.

IVEK: Deda, evo tu je bič.

DEDA (*preuzima bič i stavљa ga stol*): Nek nam i on bode na stole, za biruše, kad tiraju blage na pašu, za kočijaše. Bič ne za tući živinu, neg da podseti svakoga od nas da svaki posel treba početi i delati z Božjom pomoćjom. Ivez, dej donesi brus, nek bode pri roke i koscem i žnalam, da im bode pospešen posel! A ak bi se tera porezala, ondak si ona pritisne brus na ranu da je se rana ne ozle.

JUREK (*donosi brus i daje ga ocu*): Evo, brus!

IVEK: Deda, tu je brus i denete ga na stol.

DEDEK: Družina, gda težaki kreneju na posel, treba reći nek im bode pospešne! Če je rane, nek im bode zdrave i uspešne, a če je kesne, nek im bode pospešne.

JANA: Tak je, dedek. Bok poživi dele i težake, kak i pri dele, tak i pri stole. Pri dele dej Bog sreću, a težakem zdravlje!

IVEK (*vadi šilo iz džepa i stavљa ga na stol*): Dedek, ja bom del na stol i šile jer krpež hižu čuva.

DEDEK: Ivez, dobre je to. Naj bode i šile na stole, Bog ga blagoslovi. Žene, vi sad lepe prekrižete stol, a ja idem po slamu. (*Odlazi.*)

Žene prekriže stol i pale svijeću na kruhu.

Svi pjevaju.

Pjesma „Oj, pastiri“:

Oj, pastiri, čudo novo,
jeste li ikad vidjeli ovo,
u štalici prostoj
leži djetešće,
na slamici oštros
kano janješće.

DEDEK (*Na leđima nosi koš slame i pokuca na vrata. Baka otvara vrata i dočekuje ga upaljenom svijećom. Djed se zatim ispred vrata okreće na istočnu stranu i, udarajući rukama o prsa, govori*): Sve dobre k mene, a sve zlo od mene!

DEDEK (*ulazi u kuću*): Dej Vam Bog zdravlja na te Mlade Lete i svega obilja! Falen Isus i Marija!

BABICA: Dej Bog i tebe zdravlja na tem Mlade Lete! Dej nam Bog svega obilja!

DEDEK:

Dej vam Bog
picekov, racekov,
piščencov, purekov,
guščičov,
žrebekov, telekov,
praščičov,
da bi vam sekud kvocale,
roktale, bećale, hrzale i popevale.

Nek vam boju
pune vuže vina,
pune škrinje žitka,
žira i Božjega mira!

IVEK: Dej Bog zdravlje i Vam, deda! Raširete ondak slamu pod stol.

BABICA: Lepe rasprestrij slamu i čvrste na nju sedi da nam kvočke na jajci bodu dobre i čvrste sedale i da se boju dobre piceki zlegli i da ne boju po grmlje kokoši jajca gubile.
Dedek rasprostire slamu ispod stola i sjedne na nju.

ZLATICA (*uzima zdjelicu sa žitom i u obliku križa baca ga po djedu*): Sad vas ja križam s žitkem i da nam bo se rodne i plodne. Nek vas blagoslov Božji čuva vu zdravlju, nek vas družina pazi vu miru, nek vas Bog čuva od sakuga zla.

MARICA: Babica, sad natoči dedeku vina, nek po stare šege popije tri kupice.

BABICA (*toči vino iz peharca*): Evo, ove ti je prva kupica. Naj bo za sreću celoga sveta roda i naroda.

DEDEK: Babe, ovu prvu kupicu pijem, da nam kokoši neseju i da nam se piceki ležeju.
(*Ispija kupicu vina.*)

BABICA (*toči vino*): Ove ti je druga kupica.

DEDEK (*pije*): Ovu kupicu pijem za zdravlje pri blagu i gospodarstvu.

BABICA (*toči treću kupicu vina*): Ove ti je trejta kupica vina.

DEDEK (*uzima čašu*): Pijem ovu trejtu kupicu vina za vaše zdravlje i sreću cele familije i našega roda i poroda i celoga naroda. Bog nas poživi!

Dedek i djeca sjede na slami ispred stola. Djeca se igraju s jabukama. Babica loži peć.

Svi pjevaju.

Pjesma „Hajdmo, hajdmo svi k Betlemu“:

Hajdmo, hajdmo svi k Betlemu,
u radosti ovaj čas,
Isus dragi je u njemu,
rođio se za sve nas.
Od Marije Djevice,
nasred proste štalice.

Marija ga ljubeć grli,
prvi sinak ljubezni,
pa ga njiše u povoju,
o, preprosti ležaj tvoj,
spavkaj, spavkaj,
sinek moj,
slama, jasle,
krevet tvoj.

20. Resnički Božić. Resnik (1998.). Foto: S. Pepelnjak.

JANA (sjedi uz jaslice): Deca, ojte sim, da vam spripovedam kej se je to dogodile na denešni dan pred dve jezer let. (*Djeca dolaze i sjedaju uz jaslice.*) Gđa je tužna mati z Josipem stigla vu grad Betlehem zbog nočića, nesu je šteli prijeti niti njim nočića dati. Kad ju tužnu gledaše, svi joj rekoše nemilice, dosti nam je i naše dece, nemame mesta za vas. Kad su izišli tam dale iza Betlehema, gle čuda velikoga, njoj se v preproste štaliće najde kobilica i kravica gde boju oni prenočili. Tu je ona Jezuša porodila. To se zgodi v pol noći gđa je Marija od stvoritelja Boga porodila Božjeg sina, našeg Spasitelja!

BABICA: Janica, lepe si to se dece spripovedala tak da boju znali kej mi to na Božić slavime. Tak družina. Bor je nakinđan, naši zaveti i letina su na stole, slama spod stola, jaslice su lepe priložene, sveća na kruhu i ogenj v peći gori, a vi sad vužgete lampaše i ojte vu ime Božje na polnočku. Kad se vrnete s polnočke deda mora v štale naraniti blage, tak da i živina zna da je denes Božić, a mi si morame pojesti lanetinu, da nam Bog blagoslovi naš post, tele i dele. Ojte sad vu ime Božje.

Ukućani pale lampaše i odlaze na polnočku.

Svi pjevaju „Dvanaesta je sad vura“.

Pjesma „Dvanaesta je sad vura“:

Dvanaesta je vura
sad točno vudrila.
Velika se svetlost
sad vidi na sve strane.
I veselje čuj, i veselje čuj.
Sad je prav pol noći
kad zvijezda svjedoči
kej to more biti,
ne znamo mi to svi. / 2 ×
Da Bog s neba stupil je
i na zemli rodil se
od Djeve Marije, Djeve Marije. / 2 ×

KRAJ

21. Jaslice ispod bora (izradio Ivan Sandelić). Ivanja Reka (2003.). Foto: S. Pepeljnjak.

2) Poklade

Podrijetlo pokladnih običaja

Fašnik (*fašenjek*), karneval (*kornjeval, krnoval*), poklade (*poklad*), *fašenge, mesopust*, samo su neki od brojnih pučkih naziva za kalendarske običaje kojih korijeni sežu u praiskonske magijske rituale.

Ustvari je maska, koja je neizbjegni zaštitni znak takvih rituala u primitivnim kulturama, služila u raznim obredima; magiji plodnosti i apotropejskoj magiji, odnosno tjeranju zlih sila. U antici to je rezultiralo religijskim kultovima. Upravo se na njima temelje nama toliko poznate poklade, pokladne maškare, pokladne lutke, pokladni utorak i sl. Značenje, pak, maske (obrazina, krinka, krabulja, larva, lafra, čuvida itd.) nije samo skrivanje lica, izazivanje smijeha i zastrašivanje. Ona prema latinskom participu *larvatus* glagola *larvo* istodobno znači opsjednutost duše demonom pokojnika. Naime, u zoolatrijskim se kultovima lovačkih kultura vjerovalo da čovjek nakon smrti postaje totem, a životinjska maska na licu predstavlja njegove pretke.

Doista, i danas karneval kao da slavi povratak predaka koji nam sude, a živi prihvaćaju presude tog fantomskog suda kao svoje očišćenje. Naime, karnevalska kritika i satira mogu se tumačiti kao pravo predaka na sud o propustima svojih potomaka. Otud i temeljni ritual suđenja i kažnjavanja zla u tradicionalnim, ali i satiričko-scenskim izvođenjima fašnika (suđenje, spaljivanje, utapanje i sl.).

Uloga pokladne maske

Likovna izvedba maske uvijek je primjerena temeljnoj poruci i njezinoj prepoznatljivosti. Maske su dobre i zle, traže darove i uzimaju po kućama ono što je njihovo (obredna krađa) te kažnjavaju i blagoslivljaju. U prilog teoriji o kultu predaka ide i način kretanja maskirane osobe (let, tj. trčanje i skakanje) i šutnja tradicijski maskiranih likova. Poskakivanje i tapkanje nogama tumači se i kao buđenje zemlje (prirode) za bolji urod i plodnost (*Morate dobre i visoke tancati, da nam boju visoke konople rasle!, Vudri same na drobne tanec da nam bu repa debela rasla* i sl.). Simbolika buđenja prirode i naglašavanje plodnosti vezano

je često i uz apotropejski (zaštitni) magijski ritual. U ruralnim sredinama ovaj se običaj zadržao sve do danas. Uz njega se vežu vjerovanja u *fašenjska* jela, kao i dopuštene ili obredne radnje prije i na sam dan poklada. Npr. hladetina se mora kuhati u subotu, a na *fašenjek* su se bacale kosti po vrtu radi zaštite vrta od krtica. Na dan fašenjka treba se oprati u vodi od kiselog zelja radi zaštite od bolesti. Žena koje peče kruh mora brašnjavim rukama obuhvatiti voćke da bi one dobro rodile itd.

Tradicijski korijeni karnevala

Različiti kultovi naših predaka, a pogotovo plodnosti, gotovo su istim značenjem utkani u suvremene karnevale. Smatra se da su grčki *kalogeros* i bugarski *kuker* izravni nasljednici Dionizijeva kulta (žena s djetetom, lik babe, falus kao rekvizit, orač, svadbe, smrti i uskrsnuća). Zanimljivo je da se oni i danas kao tema povremeno javljaju u sjevernoj Hrvatskoj (okolica Zagreba). Ti motivi česti su pri obilasku sela u izvođenju manjih ili većih skupina (Resnik, Čulinec, Ivana Reka i dr.). Bik je simbol plodne muževnosti posvećen bogu Dionizu, ali i kultu Kibele (taurobolija), Mitre i boga Atisa. Očito je da se karneval može vezati uz rimske praznike *saturnalije* (17. prosinca) i da se nastavlja na brojne kultove mediteranskoga kruga jer su inspirirani sličnim simboličnim povratkom Saturnove vlasti (bezvlađa), gdje nema gospodara i robova, odnosno svi su jednaki. Biranje kralja saturnalija identično je pak biranju današnjeg „princa karnevala“ (Lozica 1982b). Njegovo žrtvovanje povezano je s obnovom vlasti, ali i obnovom ciklusa prirode. Slični kultovi prepoznatljivi su i u starom Babilonu (*sacaea*), antičkoj Grčkoj (*targelije*), srednjovjekovnoj Europi (*festum fatuorum* i dr.). Uz taj ciklus proljetnih svečanosti često se vežu *luperkalije*, rimske svečanosti posvećene čišćenju stada (15. veljače), njegovoj plodnosti te zaštiti od divljih životinja (*Lupercus* – odbijač vukova). Zanimljivo je da slične elemente u ponašanju maškara susrećemo i danas u sjevernoj Hrvatskoj, Baranji i mađarskom Mohaču, gdje *bušari* prljaju (*namrčuju*) žene udaranjem čarapama napunjениm brašnom i pepelom, dok su ih u ono doba udarali remenjem od jarčeve kože.

Karnevalsko ludovanje povezuje se i s rimskim *bakanalijama*, koje su uz obilje pića slavile seksualne slobode i raspojasano veselje boga Bakha (grč. Dioniz), koji je postao „službenim“ rimskim bogom vina (Martinje, krštenje mošta, sj. Hrvatska). Rim je također slavio i uskrsnuće frigijskog pastira Atisa (Kibelin sin ili ljubavnik), odnosno frigijskog boga vegetacije (25. ožujka), a to je u Grčkoj i Rimu povezano s kultom Velike majke (Lozica 1997).

Oblici karnevalskog izvođenja

U Hrvatskoj, kao i u susjednim zemljama, prepoznaće se ispreplitanje saturnalijskih (kritičkih) i luperkalijskih (magijskih) tipova izvođenja fašnika. Svakom takvom izvođenju prethodi organizacija (tajna priprema samostalnog ili skupnog kreativnog čina), ples (maskenbal), često uz izbor najuspješnije maske, dječje karnevalske priredbe i obilasci (jedno ili više mjesta). U novije vrijeme motorizirana povorka alegorijskih kola pojavljuje se kao natjecanje pojedinih skupina izvođača. Gotovo svako karnevalsko slavlje sadrži i čitanje karnevalske kronike, ponekad i izdavanje prigodnih novina (samoborska „Svraka“, dugoselski „Fašnik“ i dr.), „plač“ za karnevalskom lutkom (oplakivanje karnevalske lutke), zatim optužbu i osudu, testament te spaljivanje fašnika (karnevalske lutke).

Danas su oblici izvođenja karnevalskih priredbi prerasli u turističke atrakcije i megapolisne svečanosti (Rio de Janeiro, Venecija, Rijeka i brojni gradovi Europe) s tendencijom umjetničkog autorskog pristupa i odabira tema, fabulacija i satiričkih uprizorenja ili naprosto revijalnog prikaza alegorijskih povorki koje su vezane uz karnevalske turističke spektakle.

Tradicijski karnevalski likovi

Luperkalijski izvorni kostimi načinjeni su od životinske kože (stočarski krajevi); *zvončari* (okolica Kastva), *baukači* – drvene maske s rogovima (Međimurje), *bušari* i njima srodne *buše* (Slavonija, Baranja, Mađarska – Mohač), *didi* s mačem i sabljom (Dalmatinska zagora, Sinjska krajina, Kamešnica), *baba* – maskirani muškarac koji predvodi *dide* ili *didiće* (Lika), *bučari*, *čarolice* (pravoslavci Bosna), *bučani* (Krk), *babani* (Makedonija), *kurenti* i škoromati (Slovenija). Slične su srpske *olalije*, *divlje svadbe* i *dedice*, *kukari* i *sirvaskari* u Bugarskoj. U Grčkoj *kalogeros* ili *geros*, *mamuthones* (Sardinija), *cigarrones* (Španjolska) te u Turskoj *dede*, koji u ruci drži drveni bat falusnog oblika (Lozica 1990b).

Povijest maškara očito je starija od naše svijesti o današnjoj vezi s „danom ludovanja i maškaranja“. Osim kreativnog odnosa prema humoru, tragičnim i komičnim aktualnim „rugalicama“, iz povijesti karnevala možemo dokučiti tu čarobnu poveznu nit s našim precima, njihovim načinom života, njihovim vjerovanjima, ali i bolje razumjeti sebe i ljudsku prirodu.

22. Tradicijske drvene maske Resnika (1962. – 2005.). Resnik (2014.). Foto: Željka Alar.

23. Baba nosi dedu i bik. Resnik (1966.).
Foto: S. Pepelnjak.

Fašenjek – mačkare

Fašenjek (karneval) pučki je običaj ukorijenjen u tisućljetu tradiciju koja prati civilizacije od poganskih vremena do danas. Iskonski kreativno izražava immanentni ljudski odnos prema humoru – tragičnom i komičnom. On ujedno predstavlja ritual „oslobađanja“ zajednice ili pojedinca koji tematskom igrom, prerašavajući se u različite likove pomoću maske, ističe svoj stav prema negativnostima društva i javno ih osuđuje. Dobre i zle maske kažnjavaju se, blagoslivljuju, traže – uzimaju, a zlo u protekloj godini koje predstavlja fašnička lutka spaljuje se, ubija ili utapa kako se ne bi ponovilo. Fašnička tradicija običaja živi i u kalendaru godišnjih običaja i svjedočanstva koja se pronalaze u brojnim mjestima obalne i kontinentalne Hrvatske.

Obnavljanje tog običaja kao da nikad nije prestalo, nego traje uvijek iznova započinjući na dan uoči Pepelnice kao opomena svima kako bi uredili život za boljitet društva. To načelo pučkog stvaralaštva i dramaturgije izvedbe običaja autor ove knjige istaknuo je postavljanjem scenske izvedbe opisanoga običaja, koji se svake godine obnavlja kao satirički čin pučke zabave i zajedništva. Njega KUD „Resnik“ izvodi u različitim modifikacijama zgodimice izvrgavajući kritici aktualne društvene probleme i brige koje su mučile društvo u protekloj godini.

24. Pop tuče sudca. KUD „Resnik“. Resnik (1981.). Foto: S. Pepeljnjak.

25. Drvena krava. KUD „Resnik“. Resnik (1981.). Foto: S. Pepeljnjak.

26. Fašenjak. Resnik (1996.). Foto: S. Pepeljnjak.

27. Izrada fašenjske lutke. Ivan Sandelić. Ivana Reka (1998.). Foto: S. Pepelnjak.

28. Mačkari. Resnik (1996.). Foto: S. Pepelnjak.

29. Paljenje fašenjske lutke. KUD „Resnik“ Maksimir (1991.). Foto: S. Pepelnjak.

„Faško“
fašenjska scenska spelancija u tri slike

LICA:

Prolog – djeca, maškare, plesači

BARA, selska žena

JANA, selska žena

JAGA, selska žena

JOŽEK, nestošni dječak

MIKA, graditelj galgi

MARKE, graditelj galgi

ŠTEFIĆ, selski mudrijaš

IMBRIĆ, selski organizator fašenjka

SUDAC, karikirana maska

SVEĆENIK, karikirana maska

NARIKAČA, muškarac odjeven u žensku

30. Predstava „Faško“ u izvedbi KUD-a „Resnik“ na I. Danima pučkog teatra u Hercegovcu (1992.).
Foto: S. Pepeljnjak.

PROLOG: FAŠENJEK JE LUDI DAN

Koreografirani prolog. Izvode ga djeca pod maskama.

Iza svake kitice smiješni ples uz glazbu „zum, zum, zumba, zumba“.

Fašenjske se čude
po selu mota,
bude dobre lete,
bude pune skota
i pri štale i pri koce.

Fašenjki se šari motaju,
lepe sneje iščeju,
krafline po selu prosiju,
punu torbu smeha nosiju.

Živeli nam fletni larfonosci,
majmuni i veseli osli.
Fašnječki je denes dan,
sakom muškom imendan.

SCENA 1: SPOMINEK

Žene se vraćaju s placa u Zagrebu noseći košare na glavi. Okupljaju se na uobičajenom mjestu uz stari panj na rubu šume.

BARA: Joj mene, kakve je to došle vreme, em nemreš niš prodati na placu! Se kej sam donesla nojsim nazaj domom. Jajca nosim nazaj, sir nosim nazaj, Bože moj, a kaj stoga bu?

BARA (obraća se Jani, koja dolazi): Falen Bog, kumica, a kaj si već se prodala?

JANA (odlaže košaru i sjeda na panj): A jesem, to male kej sam imela sira i putra na jedvite jade sem dala za par kuni.

BARA: Daj pogleč, ide i Jaga, em se nametala kej voz sena.

JANA: Jesi videla kakove je to čude na placu, nemreš niš prodati, šverceri tržiju mese i sušene klobasice od Karitasa i od umproforske pomoći? Vlečeju to sve iz Italije, Austrije i Mađarske. Na placu svi su gospodari, dućan do dućana. Se imaš od grincejga do ritnosmik papera.

JAGA (dolazi): Joj, kakve je to čude, pa buju celu Mađarsku operušili, se dućane spraznili i kam stem nek k nam na plac. A onda ti prodaj ovu svoju siročiju.

BARA: A i penez ne, si čekaju z markami il kak se on vrak nu, nu, nu Švicarske i Nemačke, a kune nemaš ni v žepu ni šume.

JANA: Je, kune čekaju male kuniće da se narajtaju u dioničke društve.

BARA: Vrag zna jel su ih lovci napuščali v šume da se kune tam nakotiju, pak bude leže naše žepe grizle, kak četnici naše granice ili kak se taj vrag sad zove, for ovak ili pak for onak.¹⁷

JANA: Nekak da buju, pogotove ak i grizeju kak besne lisice kej se već po Jelačić placu španceraju, a u Zagrebu već imas i besne stranke.

JAGA: Je, je, kumica, to je vrag došel na svet. Same bi si šteli sedeti, nacejati se po bertija, tirati fiškaliju, a ništa nečeju delati.

JANA: Em praf veliš, ne bu na betonu ni kukuriza, ni kruv, ni mleke rasle. Treba po dreku smrdeti če očeš toga imeti.

BARA: Znate, žene, da bu to zlo vraga stirale. Ne znam jeste li čule kakve se zlo pri nami čera zdogodile. Malu Doricu su znapastuvali kad je išla zu škole!

JANA i JAGA: Čiju Doricu?

BARA: Pizdušovu Doricu, pokojnog Vužgirita – Dugorepčevu noku. Kak ju ne bi znale, em je deklina već petnaest let.

JAGA: Kaj onu malu deklicu?

BARA: Vraga malu, em je već opernatela!

JAGA: Za ime Jezušovo, em nes niš čula!

JANA: Joj, moj Bože!

BARA: Neki je vrag od tih doselenih dečkuv zaskočil na deklicu. Vrag si mu mater, kakvi je bil, jel črni, jel beli, jel žuti. Ona se branila i vikala, druga su se deca razbežala dok ju je taj vrag zgnel.

JANA: No, za ime Marijine, jel su ga onda vlovili?

BARA: Vrag si im mater prekriži sem skup. Lovci su išli nekam za njim, ali tek gda je Imbrić v Rekordu odvezel malu v bolnicu.

JAGA: Joj, joj, da Bog da mu cucek jajca zgrizel, kad je treba, onda nemaš pomoći nigde. Tak su pak prošli tjeden pokrali kokoši i purane pri Strugaričke.

JANA: Isuse dragi! Pak toga ne nigdar bile. Pak nas buju se okrali i sfondali.

BARA: Praf velite, prave poscane lete. Ja mislim da buju jenput i tom zlu deli soli na rep.

JANA: Slabe su kazne, treba bi mu glavu odseći na penju kaj pevcu, pak bi videli jel bi se i drugi zla osudili delati. Da Bog da da mu špica posenula.

17 Aluzija na akronim UNPROFOR.

BARA: Znate, mene je babica pripovedala da su negda v selu imeli soce i klade, i da su sakoga takvoga vlovili i deli v škripec, pa kad su mu serežani... zašerafili kosti, taj je videl svega boga.

JAGA: A kaj su to serežani?

BARA: Kaj ne znate kaj su to serežani? To su vam selski žandari, no, denešnja policija. I kad su mu ti serežani v škripcu kosti zrašpali, ne se više ništi usudil nikakva zla delati.

JAGA: Dobre, Bare, a jesu ondak lovci našli toga barabu?

BARA: Je, pripovedala mi je Tereza, če ga buju vlovili da mu bu Imbrić jajca odrezal, a ondak ga buju obesili na galge.

JAGA: Nek, nek, ja bi ga najprije zasmudila kaj svinče, ja bi njemu sama sodila.

Dječaci dolaze uz viku, naizmjence:

Imbrić je vlovil tata!

Prijeli su ga kad je Picolekovu gusku kral!

Našli su ga v stale, išel je čez parmu v kotec.

JANA: Pepić, kaj je to istina? To kaj pripovedaš. Ojdi sim.

JAGA: Donesla sam vam žemle. (*Dijeli djeci žemlje.*) Bare, a od kud je taj napasnik?

BARA: Valda od sekud, vrag je od sekud i se zlo vrag k nam dotepe.

Dječaci naizmjence:

Rekli su da mu je ime Vraške.

Ne Vraške, nek Faške, mulec jen, niš ne znaš.

Dječaci se smiju hi hi hi, ha, ha, ha...

JANA: Žene, ideme se mi požuriti da vidime to čude jer ak bo to tak, onda bu to prilika Bare da mu i ti jajca prismudiš.

JOŽEK (dotrči): Ojte brže žene, pelaju ga na štrike, kej Lugarekovoga bika v sejmišče!

GLAZBA: Zum, zum. Zumba, zumba.

SCENA 2: POSTAVLJANJE GALGI

Mika, Marke i Štefić obilaze mjesto za postavljanje galgi.

MIKA: Marke i Štefić, vi donesete lojtru, otpilite hrastove komade i napravite galge.

Ajde na lotru i na montažu.

MARKE: A ti, Mika, ojdi po soca i po popa da mu pred celem selem sodime po pravice, dok je sveta i veka.

MARKE: Štefić, ja mislim da je najbolje da tu napravime galge. (*Pokazuje mjesto.*)

ŠTEFIĆ: A skem bi ti mislil?

MARKE: Ja velim tu. I bo tu.

ŠTEFIĆ: Ja velim... A imam ja svoje mišljenje, al se žnjem ne slažem.

MARKE (*naređuje*): To bo tu i kad ja velim.

MARKE (*diže kladu s izbušenom rupom za nogare iznad glave*): Štefić, pogodi i ftekni ovoga komada vu ovu luknju.

ŠTEFIĆ (*diže komad zašiljenog drveta i cilja u prazno*): Nemrem pogoditi... I nemrem.

MARKE: A kak bi ti ondak svoje babe pogodil, mulec jeden.

ŠTEFIĆ: Ojdi u vražju mater! (*Baci kladu na pod i sjedne.*)

MARKE: A jesi me zmočil, bedak jeden! (*Uzima demičon i pije.*)

ŠTEFIĆ: Marke, a jel bi i ja mogel male dobiti?

MARKE: A jel bi ja mogel dobiti (*groteskno*)? Cuca i duda ti ide, a kad treba delati nejde.

ŠTEFIĆ: Marke, em to je, al pijaca je pijaca. Daj naj me pehati pred nosem.

MARKE (*nakon kraće stanke daje mu demičonku*): Ha, ha, ha – a delame kej da sme vu socijalizmu!

ŠTEFIĆ (*popije iz demičonke*): Kakva gača, takva plača. No pak kak su nas platili, tak sme i delali, a sad nit je jedne nit je druge. Kak bi se rekle, nit vrit nit mime.

IMBRIĆ (*dolazi uzrujano*): Dečki, a kaj delate? Fašenjek je pobegel iz Francekovog koca van a vi tu sedite i pijete.

MARKE: Imbrić, kaj bum ja raženj delal bez zajca – kaj spelavaš?

IMBRIĆ: Kaj bi ja spelaval, Baru je vrag nesel v kotec scat, pišat, pak je zasunek otprla, a Faške je skočil van i pobegel je.

ŠTEFIĆ: Jel ondak delam galge ili ne? Če ga ne vlovite, cele lete nas bu to zlo po selu mučile. A ni vu gradu nam nebu bole.

MARKE: Te kaštige se treba rešiti. Nemreme mi pučati dangube i hahare da nas kradeju. (*Izađe sa sjekirom po drva.*)

ŠTEFIĆ: Kaj ne bi bile dosti, ti kojekakvi gospodski tati, pak trgovci, pak naftaši, pak šverceri s dionicami, s devizami, pretvorbom i tak dale i tak dale.

IMBRIĆ: Štefić, kaj sereš – cigani, se su to cigani, a ciganije mora biti jedamput kraj, kad ti velim. Mika je otisel po fiškala, a mi bume njega vlovili, tj. ja ga bum vlovil i na galge ž njim.

BARA (*dolazi euforično*): Jezuš, Jezuš, za pet ran Kristušoveh, pa kej sam napravila? Došla sam s placa, i išla sam v kotec na stran, otprla sem zasunek, a to čude fašenjske je pobegle. Bože, kaj sem napravila.

IMBRIĆ: Pa kaj ga ne Bartol čuval?

BARA: Vraga, vrag ti njega stvoril. Em on stalne v bertije pije i pripoveda kak ga je on vlovil.

IMBRIĆ: To ti je tak, kad z decom imaš posla ili ideš spat, posran se staneš. Idem ja sad, a vi ojte vrit... (*Izađe.*)

ŠTEFIĆ (*obilazi oko Bare*): Barek, bum ja tebi nekaj povedal. Čuj, če ga oni ne vloviju, bum ja tebe ščepal ovde spod galgi.

BARA: Štefić, kaj su ti sad vragolije na pameti kad je takve zlo po selu!

ŠTEFIĆ (nasrće na Baru): Moći, ja bum tebe priščepil za kaznu, tebe ne bu za tu malenkost treba voziti vu bolnicu.

BARA: Čuj, Štefić, če ne buš pravi, ja bum s tebe napravila zimsku salamu i klobase, a tek kad te denem u svoju flajš mašinu, pa kad s tebe napravim šnicline, videl buš ti svega Boga. Tebe za čas podojim kej kravu.

ŠTEFIĆ: A, kad ja tebe denem na svoju štancericu, buš videla kak se drma...

BARA (panično odvraćajući pažnju od sebe): Štefić, mulec jeden, rinčec mi je tu negde opal. Ja domom nesmem dojti bez njega, išči tu, mulec jeden! (*Pokazuje po tlu.*)

ŠTEFIĆ (sagne se i traži po podu): Mam ja najdem rinčec, to ne problem, a onda, zna se! *Dok Štefić traži rinčec, Bara se izmakne i iza scene donese veliku vreću. Stane iza Štefića i brzo mu stavi vreću na glavu, a potom preko njega cijelog i zaveže vreću. Zajaši vreću, namjerno gnječeći Štefića, valjajući se s njim lijevo i desno po tlu.*

ŠTEFIĆ (viče zavezan u vreći): Barek, daj naj bedastoče spelavati, mogla bi vraka stirati!

BARA (digne se otresajući trunje sa sebe): Štefić, a kaj bi druge mogla s tebe stirati nek vraka? Sad ti mene reci kak dela ona tvoja štancerica kaj se drma.

MARKE (dolazi i zagleda se u vreću): Barek, a kaj je to vreče? Sad ga nas dva obesime bez suca i popa.

BARA (dolazi): Bogme, če ga ti osudiš, ja mu bum jajca sama osmudila.

MARKE (primi vreću i povuče je po tlu): Ovaj je žmekši nek moj pajcek kaj sme ga zaklali.

ŠTEFIĆ: Marke, ne, ne, za ime Boga, to sem ja!

MARKE: A gdo ja, ove kak da Štefić javče?

BARA: Joj mene, pak zbilam, a gdo ga je vreću del.

MARKE: Jebem ti bigulicu, em je to tvoja bedastoća.

BARA: Idem ja pogledati jel su mi se kraflini zdigli, a tebe Štefić bom pozvala če se tvoji zdigneju. Grintavci mi nesu baš po vole.

ŠTEFIĆ: To ti bum ja pokazal kad te prilovim pri kupice sena tam iza štale.

MARKE: Dobre, a kej se sad dereš, donesel sam ti drva i pijaču, a ti bedastoče tiraš.

Natoči si kupicu vina i popije.

ŠTEFIĆ: Daj naj zajebavati, nek me odvuzlaj da zajdem van s te vreče.

MARKE (gleda oko vreće): Ti Boga, pak si ti zavuzlan kak turčin, tebe ni onaj Puter Puter Gali¹⁸ ne osloboди. Čuj, Štefić, a možda ti bi pomogel on Japanec kaj je otišel Jaši pa puši.

ŠTEFIĆ (viče): Ak se misliš zaprdavati, ja ti glavu zasečem, odveži ili bom tebe i Baru zrešetal s kuburom.

MARKE: Lake se tebe groziti, ali mene to ne lake odvuzlati. To ti je napravljene pedeset vuzlov. Ti si tak zavuzlan kaj Unproforova politika. Jedino če zemem sekiru i to sve sposečem. Posečem, je, a kak drugač.

18 Butros Butros-Gali, glavni tajnik UN-a 1992. – 1996.

ŠTEFIĆ (koprca se u vreći): Joj, joj, ljudi, pomorete! Marke, da se nesi osodil seči sekirom!

MARKE: A kak te bum ondak oslobođil! (*Natoči si kupicu i popije.*) Evo, Štefić, sad bumo to sredili. (*Povuče vreću i zamahne sjekicom.*)

ŠTEFIĆ (viče): Ljudi, kaj ovde nema nikoga spomenuta, a kaj ste svi ponoreli s tim fašenjkem? Ljudi, pomozete!!!

Upravo u taj čas Mika i Imbrić voze Sudca koji stoji na ornicama i vide kako Marke hoće posjeći ovoga koji se koprca u vreći. Sudac je karikiran lik. Ima napravljenu veliku glavu izrezbarenu u stiroporu veličine do pola tijela. U ruci drži veliki bat i veliku knjigu na naslovničkoj kojoj se ističe znak paragrafa, također izrađenih od stiropora.

IMBRIĆ: Stani, Marke, kaj to delaš? Kaj vam nesem rekel da delate galge?

MIKA (viče): Pa gdo je tebe rekel da ti sodiš? Kaj nesem ja išel po soca?

SUDAC: Tko je tebe ovlastio da bez riječi pravde izričeš prijeki sud?

MARKE (pomalo pijan): Gospon sodec, em ja nikaj ne izričem če me se ne pita. Ja same odvuzlavam kaj je zapetlane.

IMBRIĆ: Opameti se Marke ili ti sad pete potomplam z olovem! (*Skida drvenu pušku s ramena.*) Ja sam naredil da delate galge, a gospon sodec bu presudil. Mika zemi mu sekiru.

MIKA: Em nesi noroga delanca, tuduma pil, kaj delaš veće sranje nek ga imame.

MARKE: Gospon sodec. Ja prosim, delam uslugu čoveku kaj se je zapetalal i sad nemre sam iz dreka zjiti van. Probala sam ga odvezlati, nesam mogel, pak sam probala sekirom. A ondak ste vi došli i fučkaj ga sad. Jel me razmete gospo, drug sudec?!

SUDAC: Zar ti ne znaš da si želio počiniti ubojstvo i to s predumišljajem? Vežite ga!

MARKE: To sranje najte delati, gospo sodec. Marke je bil poštenjačina i on je za pravcu. A da se vi mečete vu moju čast i poštenje, kaj sem štel čoveku pomoći da se z dreka izvleče van, to ne pravica, ne, ne i ne.

IMBRIĆ: Gospon sodec, ne, to se nemre reči. Marke je čovek kak spada. Em je nam sakomu poznato da pravica ne prasica, al pravica je senak prasica.

MIKA: No, pak, on još ne ništa napravil, on je samo zamahnul sekirom.

ŠTEFIĆ (koprca se u vreći): Ljudi, pustete me, pustete me, kaj se to događa?

MIKA (udari nogom ovoga u vreći): Ti šuti, ti si dolijal. Tvoju bedastoču bumo cepili na galgami celomu svetu na videle.

JANA (dotrče Jana i djeca): Dečki, stanete! (*Popikne se na vreću.*) Pa koji mi se to vrag mota mej nogami? Pa tu je nekakva živa vreča, vič pak tu je fašenjek, a mi ga iščeme tam dole po cele sele.

JANA: Imbrić, si te iščeu, vlovili su tata.

DJECA: Dole su pri potoku ž njim, hočeju ga v topiti.

SUDAC: A tko je ovdje? Pa ovdje je utjelovljeno zlo, zapetljano u jednoj ljudskoj spodobi u vreći!

ŠTEFIĆ: Janek, Janek, pa kaj bu to z mene? Nemoj me dati vmoriti, Janek, ja sem ti bil dober. (*Koprca se u vreći.*)

JANA: Štefić, za ime Jezušovo, joj mene, ljudi, pa kaj je to moj Štefić napravil? Joj, ljudi, pomozete! Gospon sodec, pa moj Štefić je dobar i pošten čovek. Bože pomagaj! (*Klekne pred Sudca i plače.*) O, ljudi, pa kaj je to moj Štefić napravil, Imbrić, pa kaj je to moj Štefić napravil?

IMBRIĆ: Daj naj gluposti pripovedati, kaj bi napravil, kakva je to sad komendija?

MARKE: Kaj bi napravil? Delali sme galge za Fašenjka. Evo, gospon sodec, da Bog da da mi ni kaplica vina ne rodila ak ne govorim istinu!

Dolazi karikirani lik Svećenika s velikom glavom izrezbarenom slično kao sudčeva. U ruci drži veliki drveni križ proporcionalan njegovoj glavi.

SVEĆENIK: Faljen Isus i Marija, dobri ljudi! Što ste ovdje nakanili tako službeno obaviti? (*Pogleda Sudca.*)

JANA I OSTALI: Fas Marija, fas Marija.

JANA: Joj mene (*plače*), gospon velečasni, za ime Boga i presvete krunice i premiloga Isusa, pomagajte! Smilujte se mojem Štefiću, u vreče, na smrt osuđenomu! Bože, pa kaj ti ne vidiš kakovo se to zlo po svetu dela i spelava? A joj!

SVEĆENIK: Kako Štefić, kćeri Božja? Pa on je vjeran kršćanin!

SUDAC: Odvezite vreću. Molim, da vidimo tko se krije u vreći sramote.

MARKE: Pak to sem i ja štel napraviti gospon sodec, al je tak zapetlane da sem štel to sekirom razvozlati, a ondak ste vi došli i... Jebi ga...

IMBRIĆ: Pa kaj nemaš kebec ili kusturu? Daj da ga ja odvuzlam. (*Štefić viče u vreći.*) Štefić, jel si to zbilam ti? Štefić? Je, je, on je...

ŠTEFIĆ: Jesem, jesem kume, oslobođete me, kaj Boga Vas molim...

MARKE: Gospod sodec, kak vam velim, ja sam baš tak štel napraviti, al nesem imal kusture, jel me razmeš? Janek, jel razmeš?

VELEČASNI (Sudcu): A zašto ste ga htjeli suditi, gospodine sudče? Mislim da je vaš čekić udario u pravednu dušu.

SUDAC: Gospod velečasni, ja vršim svoju dužnost i pozvan sam u ime Justicije na licu mjesta gdje su se događala zla i nedraže da osudim nekog lopova, kradicu, napasnika, švercera, korumpaša po imenu FAŠKO.

ŠTEFIĆ (izlazi iz vreće i u tom času ispadnu mu hlače; saginje se tako da na duge gaće nastoji navući hlače): Za ime Kristušuve, tak mi se vrti v glave od svetla... Janek, Janek, gde si, Janek? (*Zakopčava šlic.*)

JANA: Štefić moj, tu sem, tri Zdrave Marije sem zmolila za tvoju dušu i velečasni te je spasil. (*Zagrlji ga.*)

MARKE: Daj se okrepi, ti Boga, moj greh, gosp. Velečasni, s tobom sem imal više posla nek kad sme Skupnikovu prasicu pažmali. I mene su već šteli osudititi, kaj sem tebe išel ofnat.

IMBRIĆ: Pa gdo je takvu kašu skuval, gde je taj Fašenjek?

ŠTEFIĆ: Kume, oprostete, gospon velečasni i sodec, bom vam sve ispriovedal. Jedva sem živu glavu zvylekel v ratu, a sad su mi ovi odma šteli jajca odrezati. Marke, dej mi natoči. Viš, dok sem bil v vreče, sem razmišljal, kej ti je zaprav čovek. Veter puhne, kaput se obrne i pak si vriti. (*Imbrić mu daje čašu vina koju ispije naiskap.*)

SUDAC: A, vi, dakle, niste taj Faško, depopulacije, devavljacije, pretvorancije i krizne situacije?

ŠTEFIĆ: Ne, gospon sodec, ja sem Štefić Prismudač, a ove je moja žena Jana. Bara me nekak narevala vu tu vreču.

JANA (galami): A Bara, a Bara, a kej si ti s tom coprinicom delal? Ja bum tebe pokazala tvog Boga! (*Muža udara vrećom po glavi.*) Kej te ne sram pred svetom, kaj te ne sram ljudi? Ti se po selu norijama baviš, a doma ti se oče hiža zrušiti! Ja bum Vam pokazala. A Baru, Baru bum oskubla kaj gusku majku vam vašu! (*Dok ga udara, Štefić bježi pred njom.*)

Odlaze.

SCENA 3: SMRT FAŠNIKU

Dolaze seljani i dovode Faška. Užetom su mu povezane ruke. Na glavi ima drvenu obrazinu. Otima se. Svi pjevaju pjesmu: „Zum, zum, zumba, zumba, juha, juha, juhaha, zum, zum, zumbala!“

Imbrić i Marke piju iz demizonke.

IMBRIĆ: Evo ga, to sem ga ja vlovil!

MARKE: Ti, ti si ga vlovil? A gde si ti bil pri vragu, tu si bil mej nami. Ondak si nestal i sad te ne sram nami semi lagati da si ga ti vlovil. A gde si ti bil dok je grmele? Špekulant jeden. Prevarant.

SVEĆENIK: Za ime presvetih anđela, što se to ovdje događa? Oslobodi nas Bože.

SVI: Oslobodi nas!

SUDAC: Kakav je ovo nered?

SVI (maškare jednoglasno odgovaraju): Oslobodi nas!

SVEĆENIK: Sve nedaće i zla nek nas mimođu narode!

SVI: Oslobodi nas!

SUDAC: Stanite, druže pope...

MARKE: Gospon, gospón velečasni, pop je tam prek Drine.

SUDAC: Ma dobro, gospón velečasni. Jel Vi ovdje držite misu ili sam ja pozvan ovdje izreći pravdu u ime naroda, nekom prevarantu, špekolantu, korumpašu i ratnom prevarantu zvanom Faško?

SVEĆENIK: Moj dolazak ovdje je slučajan, a vaš cinizam neumjesan. Križem bih vas pred narodom mogao prokleti.

SUDAC: Uime naroda (*udari čekićem Svećenika po glavi*), molim mir!

SVEĆENIK: Vaš bezobrazluk ne dopušta dostojanstveno ponašanje. (*Udari Suca križem po glavi.*) Bože, smiluj se!

IMBRIĆ: Pa jesmo li mi, ljudi, došli osuditi zlo, napast Faška, ili gledati kak se gospoda pred nami loptaju, a za nami si riti ližeju?

SVEĆENIK: Puče kršćanski!! Uvreda je nanijeta Svetom Križu, a zla slutnja otkriva kobnu istinu u dolini patnika u muci za naš kruh svagdašnji.

SVI: Ha, ha, ha, ha...

MIKA: Gospon velečasni, zemete tamjana i zaprašete vraga. Bešte jer mi imame ovde drugoga posla, ne čas za gospodske stvari.

IMBRIĆ: Morame osuditi Fašenjka i po tom poslu sme ovde, gospon sodec. Bo nam fašenjske zlo pobegle, pak boju neprilike z nova na novo.

Faško se otima, skače, viče, divlja... Pobjegne i svr trče za njim. Neki se bacaju po tlu za izbjeglicom. Velečasni i Sudac ostaju sami na pozornici.

Velečasni udari Sudca križem po glavi, prekriži se i pobjegne.

Sudac padne u nesvijest i ostane ležati na pozornici.

IMBRIĆ: Za njim, svi za njim, vi prvi, a ja s puškom za vami!

Dolaze žene u maskama.

JANA: Pa rekli su da tu buju sudili Fašenjka, a tu nema nikoga!

BARA: Pogleće žene, pak ovde je ovaj zaspal! (*Pokazuje na Sudca.*)

JAGA: Pak bogme, to je sodec! Pravica je zaspala.

Velika galama i vika. Dolaze seljani u maskama na čelu s Imbrićem i dovode Faška.

IMBRIĆ: Mika i ti, Marke, zavežete Faška i denete ga na stol. Zdignite galge!!!

MASKE (*uzvikuju svaka po jedan redak*):

Gospon sodec su zaspali,
sodec se napil pak se dela da spi,
em hrče, čini se da nekaj senja,
k vragu, če bumo čekali da nam oni pomoreju, se kokoši po selu budu pokrađene,
a deklice zgnetene.

Sve nam boju pokrali, tvornice oraubali, ljude vništili i stirali nas z Domovine.

JAGA: Praf veliš, ak se bo dale čekale, se deklice po selu buju zgnetene i zemle nam pokradene. Se nas boju te strani prevaranti stirali z našeg grunta. Zakaj su se naši dedi mučili, strancima služili, a sada bome kakti njihove sluge se njim dali.

BARA: Dok oni spiju, naši trgovci švercaju od špeceraja, automobila do deviza, a direktori u vreće mećeju peneze, a pravicu navlačaju na svoje paragrade. Nas ništi ništ ne pita, kej da sme mi sami sebe svoje vkrali i da sme došli ščera sim, a oni nas moraju navčiti prav za prav kej sme i gdo sme.

JANA: Nek im mi sami sodime, a gospod sodec nek same spiju. Dok oni spiju, naši direktori kupuju tvornice i dionice. I ove i one, ne pravice! Nemaš od nikud pravice. Pravica ne pravica, pravica je prasica kej si zmazanu rit vu sudačiju češe. Pravica ne pravica, pravica je prasica!

MARKE: Dobro, ljudi, Boga mu ljubim, ak su naši stari znali pravicu stirati s grma, valda moreme i mi. Matek, ti zdigni galge, a ti, kumica Jaga, donesi slame da mu jajca osmudime.

IMBRIĆ: Ja ga bom presodil – kak sem rekel, a ti kume Mika naštopaj duplenku. (*Daje mu drvenu pušku velike cijevi.*)

SVI: Tak je, nek Imbrić presudi. Treba soditi tak da nam se zlo više nigdar ne povrne.

Pije se, plješče, galami, pleše, komične maske izvode vragolije.

IMBRIĆ (*stane na panj da ga na povišenom svi dobro vide*): Selani, sosedi i vi, gospod kej spiju i vi kej Boga moliju i oni koji se gluhi delaju i bedasto mučiju i drugi kaj v istu tikvu prdiju. Ja bum rekel osudu svemu kaj nas je mučile i napastuvale. Presudu mudrijašem, koji su mukte na tuđe žule svoje užitke uživali, koji su bez srama varali i v svoje žepe metali. Mi koji delame, mi i grešime, ali svega Boga navek splatime. Za sake male, za saku reč će si krive pogledal ovoga ili onoga, v općine ili drugde. Stalne moraš držati jezik za zobi, a veliju da se na žlabranje porez ne plaća.

SVI: Tak je... Tak je... Tak je...

IMBRIĆ: Pravica je da se zlo na jedanki način kazni, kak boli onoga koji ju podnese. Nek naša presuda bode takova da se više nigdar zlo ne povrne, nek bode takova da se nikakve zlo već nebu nigdar dogodile, nit ponovile.

SVI: Tak je... Tak je...

IMBRIĆ: U ime naše i vaše ja ga sodim na smrt, vešanjem, streljanjem i kurenjem.

SVI: Tak je... Tak je.

Vika i galama.

MIKA (*uperi pušku prema Fašku*): Marke, veži ga za vrat! (*I objese ga na galge. Druge maškare pomažu.*) Pjesma!

Sad sme opet veseli, fašenjka sme vlovili,
vudri brigu na veselje, denes baba kuha zelje!

MIKA: Ja bum sad geometar. (*Mjeri daljinu od galgi na korake – 4 koraka.*)

MARKE: Jel je lopov ovakav ili onakav ili druge zlo, opali ga nasred čelenke.

IMBRIĆ: Mika, vužgi!

Mika opali pušku iz koje se razvije oblak dima.

MARKE: Štefić, daj donesi stol za kirurgiju, masku i inštrumente da vidime jel u njemu ima dreka jer je taj već celi Zagreb zasmrdel.

Štefić na dostojanstven način donosi stol sa sjekirom i masku i stavlja je na lice. Marke uzima sjekiru i razreže trbuš Faška. Rukama, na koje navuče velike gumene rukavice, iz trbuha Faška vadi predmete i komentira.

MARKE: Štefić, jes ti moj asistent?

ŠTEFIĆ (pokorno): Jesem. Javlam pokoren i dobrovolen.

MARKE: Onda mi donesi piti.

ŠTEFIĆ (donosi demijožonku): A more biti, evo, tu ti je demijožonka.

MARKE (pije iz demijožonke, a zatim iz trbuha Faška vadi predmete): Štedna knjižica Ljubljanske banke, to ti je bilo ono bratstvo i jedinstvo, a s tem si sad moreš rit obrisati. Viš, viš kaj je to, DIONICE, em se je taj vrag najel dionica za svu sirotinju kaj po Zagrebu gole riti kažeju. Gleč, pak ovaj se je družil i s ovim mercedijaši i BMW-jaši, se su to guske debeloga vrata. Gleč, bogme su tu i dolari i marke! (*Smije se i kontrolira ispravnost novčanica.*)

ŠTEFIĆ: Dolari i marke, joj... To bume pol, po pol – Marke, jedna tebe, druga mene!

MARKE: Ne, Štefić, to mora iti v moj žep na ispitivanje i tak dale... Da sad tu ne muči me ljude s tem formalnostima.

ŠTEFIĆ: Pak ja sem ti dobar penezoanalitičar, bom ja to ispital vu svojem žepu i tak dale...

MARKE: Mulec, pak ti ni pri svoje Jane nemreš isipipati, pa kaj bi se ti razmel vu stranj-ske peneze!

ŠTEFIĆ: Ne poštene, ja te bom tresnul s demijožonkom po glave, pak se boš spometil.

Onda te bom dal na sod. Idem po soca! (*Galami.*)

MARKE: Kej boju mene kojekakvi gritavci snubili... Ideme zbuditi soca da vidime kaj bu on rekel. Gospon fiškal, špital, fiškal! (*Zovu Sudca, koji spava na podu.*)

Obojica dižu Sudca. Sudac čvrsto drži demijožon i pogleda obešenog Fašenjka. Uhvati se za glavu.

SUDAC: A joj, što se to na barikadama pravde događa?

Pokupi svoju debelu knjigu, ostavi demijožon i pobjegne.

Maškare plješću. Počinje glazba.

Svi plešu oko galgi i pjevaju.

FAŠENSKA

TEKST I GLAZBA: STJEPAN PEPELJNJAK

VLO-VI-LI SME TA-TA TA-TA TA-TA VLO-VI-LI SME TA-TA TA-TA FA-ŠEN-KA.

OSU-DI-LI SME TA-TA TA-TA TA-TA OSU-DI-LI SME TA-TA TA-TA FA-ŠEN-KA.

OBE-SI - LI SME TA - TA TA - TA TA - TA OBE-SI - LI SME TA - TA

TA - TA FA-ŠEN-KA. NEKNAM ZU-TRA BOL-ŠE LE - TE BU - U - DE

NEK SE PLO - DI BLA - GO SVE - GA BU - - DE.

NEK NAM PU - NE GRA - BE BU - DU JA - A - JEC

NEK NAM PU - NI KO - CI BU - DU PRA - - SEC.

JA-ŠEN-KA, JA-ŠEN-KA, VLO-VI-LI SME FA-ŠEN-KA KRAF-LI-NA KRAF-LI-NA, O - SU DI LI SME

FA-ŠEN-KA. VI - NA, VI - NA, VI - NA RA - KI - JE O - SU - DI - LI SME FA-ŠEN-KE.

VI - NA. VI - NA, VI - NA RA - KI - JE O - SU - DI - LI SME FA-ŠEN-KE.

Vlovili sme tata, tata, tata,
vlovili sme tata, tata fašenjka.

Osudili sme tata, tata, tata,
osudili sme tata, tata fašenjka.

Obesili sme tata, tata, tata,
obesili sme tata, tata fašenjka.

Nek nam zutra bolše lete bode,
nek se plodi blago, sega bode,
nek nam pune grabe budu jajec,
nek nam puni koci budu prasec.

Jašenka, jašenka, vlovili sme fašenjka,
kraflina, kraflina, osudili sme fašenjka,
vina, vina, vina, rakije: obesili sme fašenjke.

SCENA 4: FAŠENSKA NARICALJKA

Oplakivanje na smrt osuđenog Fašenjka. Obično ga oplakuje muškarac odjeven u žensku koja je često gravidna i pjeva, „javče“, naricaljku.

A joj mene, mene, joj,
tebe su mene na smrt osudili,
a joj mene, mene, joj,
tebe su mene vmorili,
joj mene, mene,
tebe su mi vništili,
ti si bil moj, a joj,
stari, dobre stojeći,
kej si mene sirote fačuka napravil,
gde si se v moje kubače kej svinče
zavalil.

A joj mene, mene, joj,
kej si vral, se si mene dal,
se si znal prevariti
i mene sirote priuščiti.

A joj mene, mene, joj,
mene tebe su mi vzeli,
v nikaj tebe su deli,
a mene sirotu ostavili
da si morem sama delati,
a ne kak si ti znal
zeti, vkrasti i do neba rasti.

A joj mene, mene, joj,
tebe su mene v pravicu deli
i mene zeli, k vragu tebe deli,
sad te budu strelali, vužgali
il' te bodu vtplali,
v mrzle Save tvoja jajca prali,
a gdo bu mene sirotu čohal,
a gdo bo mojega fačuka šopal...
A joj mene, mene, joj...

KRAJ

3) Uskrs

Tradicionalizam resničke kulture

Duhovno i materijalno stvaralaštvo Resnika, u jednoj od posljednjih ruralnih cjelina istočnoga dijela Zagreba, samo 9 km udaljenog od „Jelačić placa“, odraz je smještaja Resnika na tromeđi između Posavine, Prigorja i Turopolja. Unatoč blizini grada i preplitanju godišnjih katoličkih običaja s običajima u selima prigradskoga vijenca, tradicijska baština Resnika povezivala je kulturni život *fare* (župe) i prostirala se od Petruševca, Žitnjaka, Borongaja, Vukomerca, Trnave, Resničkoga Gaja i Čulinca do Ivanje Reke. U tom se području Resnik razvijao u svojoj osamstoljetnoj povijesti sve do današnjega gradskog naselja u općinama Peščenica i Dubrava, gdje je uspio očuvati svoj kulturni identitet. Resnička polja danas su gradilišta industrijskih pogona i skladišta, odnosno prigradsko naselje.

Resnik se spominje 1214. godine kao mjesto u kaptolskom posjedu koje već 1334. godine dobiva župu, a sadašnju crkvu 1676. godine. Od 1669. godine za opismenjavanje djece brine se župnik, a 1885. godine izgrađena je još i danas postojana zgrada škole u stilu kasnog klasicizma. Rekonstruirana je 2019. godine. I crkva i škola su objekti pod zaštitom kao jedini spomenici kulture na istočnom dijelu Zagreba.

Uz vrlo bogato i pitoreskno drveno graditeljstvo hrastovih obiteljskih i zadružnih kuća s verandama, trijemovima i prozorskim okvirima, izrezbarenim biljnim i animalističkim motivima, prepoznatljiva je i zanimljiva resnička narodna nošnja. Unatoč mogućim utjecajima susjednih područja (Posavine, Turopolja i Prigorja), ta se nošnja isticala bogatstvom crvenih aplikacija i duljinom tzv. „trifrtaljne ženske nošnje“ (*rubača* je niža od koljena, a znatno viša od gležnja), za razliku od posavske nošnje koja je dulja. Muški haljetak, *lajbek*, na crvenoj osnovi ima bogato izvezenu crnu aplikaciju sa svijetlim *gumbima* (metalna dugmad), za razliku od Posavine, gdje je *lajbek* crvene boje bez vezenih ukrasa ili Prigorja, kada su na njemu vrlo bogate aplikacije plavoga, zelenog i crvenog veza. I crni je šešir specifičan, s crnom vrpcom i svijetlim metalnim ukrasom, šnalom (alka). Posebno je dojmljiva poljanska bjelina, *tuženina* ili *proščina*, vrlo jednostavna nošnja koja se nosila u žalosti. Ona je jednakо odražavala žalost zbog smrtnog slučaja u

obitelji, starosnu dob ili simboličko oplakivanje Isusove muke i smrti u Velikom tjednu (Pepelnjak 2014, 279-281).

Korizmeni tjedan

Običaji koji su se odnosili na dane pripreme za Uskrs bili su u svakoj obitelji (zadruzi – bilo ih je 18) podređeni pripremi duhovne obnove. Usto, svaka se obitelj morala simbolično obnoviti (Gavazzi 1988, 23-86). Zbog toga su se bijelile kuće, staje, stabla, voćke, uređivala su se dvorišta, a žene, muškarci i djeca (naročito žene) uljepšavali su se izradom novoga odjevnog rublja (*halinja*) i nošnji. Za Uskrs (*Vuzem*) u pravilu su sve žene morale doći u crkvu u tzv. *novine* (Pepelnjak 1995).

Izrada novih *rubača, fertuna* i *oplećja* bila je gotovo natjecateljskog karaktera, a to je u kreativnom smislu bilo vrlo poticajno. No, unatoč nošenju tzv. šarenine, žene nisu odlazile na *Vuzmenu među u poculicama* (izazovno), nego su preko nje prebacile *peču* (rubac), pa se ispod peče mogao nazirati tek čipkasti dio *poculice*. Sve do Drugoga svjetskog rata *rubenina* se tkala na tkalačkom stanu, da bi se uoči rata i sve do 1960. izrađivala *našvanina* (nošnja vezena svilom) s bogatim cvjetnim motivima.

Kako bi se uskrsno slavlje doživjelo nepatvoreno, Veliki tjedan obilovao je brojnim duhovnim pripremama, koje su bile podjednake u svim obiteljima. Odvijale su se u skladu s običajima crkvenoga kalendara (Čapo Žmegač 1997, 207-209). U kućama se na Veliki četvrtak, petak i subotu oblačila i nosila *proščina*.

Veliki četrtek

Na Veliki četvrtak bilo je važno počistiti podove i obijeliti zidove kuće, ali i promijeniti *strožek* (blazine napunjene slamom ili kukuruznom *perušinom*) u krevetu. Ta obnova na simboličan način povezuje uskrsno jaje s mjestom rađanja i umiranja čovjeka. U deset sati, nakon povezivanja crkvenih zvona, stolovi su se prekrivali bijelim stolnjacima, na *ručilnice* (drveni držač za ručnik) su se stavljali bijeli ručnici, a na prozore bijele zavjese (*firange*). Od toga vremena pa sve do istog doba u Veliku subotu (ranije do *Vuzmenog* utorka) nije se smjelo kopati zemlju – da se ne dira *vu Isusove tele*. Zbog toga su se najčešće obavljali poslovi u vinogradu, npr. vezanje vinove loze (Bakrač 1987).

Na Veliki četvrtak poštivao se post. Kao posna hrana moglo se blagovati bezmasno jelo i jelo bez začina, npr. *kromper na mandur* (pečeni krumpir na žaru), *zamučeni bažul* (grah s kukuruznim brašnom), *zamučena sirutka* (sirutka s kukuruznim brašnom), ribe ili kuhane suhe šljive. Na Veliki četvrtak moglo se piti vino, što je bilo izričito zabranjeno na Veliki petak (kad se mogla piti samo rakija).

Veliki petek

U popodnevnim satima Velikog petka muškarci su odlazili na čuvanje Isusova groba (*grobeka*). Bili su odjeveni u *bele gače*, *rubače* i *opanjke* s remenjem. Žene su obično kod kuće dotjerivale svoje nošnje. U obiteljima su se pjevale pjesme s tužnim napjevima, npr. *Gorko plače Gospa sveta*, koja se pjeva samo na Veliki petak.

Posebno je zanimljiv vrlo arhaičan napjev pjesme *Vojzila se Marija po morje*, koji se pjevao melodijom nalik na tužaljku. Pjesmu su pjevale stare žene prilikom obavljanja kućnih poslova (*valanje haljina*, *našavavanje* i dr.).

Svaka zadnja rečenica pjeva se dvaput, i kao upitna i kao odgovorna glazbena fraza. Uz navedenu pjevala se i pjesma *Sedam Marijinih žalosti*, koje je melodija također arhaičnoga, tugaljivog izričaja.

U skladu s tradicijskim vjerovanjima, na Veliki je petak osoba trebala posebno paziti da je ne *vkani* (prevari) *tič* (ptica). To znači da se osoba morala posno najesti rano ujutro prije izlaska u dvorište kada je mogla sresti pticu lastavicu, kosa i druge. Ako bi se dogodilo da sretne pticu natašte, tada je mogla zadobiti rane ili postati „*skulava*“ (ranjava) i ne bi imala sreće u trgovini. Ako bi joj, pak, pao komadić kruha na tlo, trebala ga je poljubiti, a ako je bio blagoslovljen, njegove spaljene mrvice mogle su izlijevati bolestan Zub. Također, pastir je na Veliki petak, uz ostalo, trebao poštivati preporuke starijih, kao npr. to da ne smije iz pašnjaka *donesi* novu šibu za tjeranje krava u dvorište ili staju, nego da uvijek mora tjerati *blago* (stoku) starom pastirskom šibom kako se u kuću ne bi *dovlekla kača* (zmija) ili kakva druga *nesnaga* (nevolja, npr. *tvorec*).

Velika subota

Velika subota obilovala je posljednjim pripremama za slavlje Uskrsa. Kukuruzni kruh *nacifran* s *cvetek* i grančicama napravljen od brašna s rupom u sredini (za svijeću) bio je sastavni dio priprema jela za blagoslov, odnosno za *vuzmenu korpu* (pletenu okruglu košaru bez poprečne ručke). Pripremale su se *tenke gibanice*, orehnjače, makovnjače, kolači, šunka i kobasicе uz obavezne pisanice (obojena uskrsna jaja). One su se izrađivale od svih vrsta jaja (kokošjih, guščjih, od pure ili patke). Pisanice su se bojile prirodnim bojama, i to najčešće ljuskom od crvenog luka, *črešnovog bažula* (graha) ili žutikom (*Berberis vulgaris* – biljka koje kora kuhanjem daje žutu boju). Ukrasi s crtežima cvijeća (*na cvetke*), ptica, pilića (*na tičeve*), grančice (*na grančice*) i sl. lijepili su se na ljusku kako bi na njoj ostao otisak. Pisanice su se izrađivale pisanjem (*risanjem*) topljenim voskom, koji bi nakon kuhanja u nekoj prirodnoj boji dao bijelu sliku iscrtanu na crvenkastoružičastoj, tamnosmeđoj, žutoj ili zelenoj podlozi.

Ako se koristila kora ili vanjska suha lјuska oraha, tada bi pisanice bile tamnosmeđe. Pisanice su se također šarale vunom u boji (tzv. *pisanice na vunicu*). Starije osobe (djed, baka) ponekad bi, diveći se pisanicama, govorile: *Nek se na saku šaru stvori Božji blagoslov* ili: *Šćem je više šari na pisanice, to nam bode blagoslovljene i bogateše lete.*

Nakon *večernice* (večernje mise) „Uskrsnuća“ na križanju se obično palio *Vuzmeni* krijes. Izrađivali su ga mladići od nasječena šiblja koje su slagali oko kolaca u sredini (*stožer*) te ga na kraju ukrasili i ovjenčali zelenim vijencem. Uz njega bi se skupili stari i mladi i ondje bi seljani pjevali i plesali ponekad i cijele noći. Nekad se krijes palio i poslije *poldanje* mise.

Na Uskrs rano ujutro, već oko tri sata, oglasio bi se pucanj iz *mužara* i tada bi čestitari (*raspetnici*) kretali u obilazak sela s više strana (*iz cele fare*). Predvodio ih je križonoša, noseći ručnikom ukrašen križ i bubnjar koji je najavljavao dolazak, dok su druga dvojica ili trojica nosila blagoslovljenu vodu i torbu za darove. Pjevali su pjesmu arhaičnoga napjeva *Naš se Jezuš gore stal*. Taj napjev zapisan je još 1644. godine u Pavlinskoj pjesmarici (Bezić 1997, 222), ali izvorni zapis resničkoga napjeva nije bio poznat u ovim krajevima, nego se melodija prenosila s koljena na koljeno sve do naših dana (2016.). Upravo zbog toga postoje određena odstupanja u odnosu na istu pjesmu koja je melografirana u 17. stoljeću.

Raspetnici bi u obilasku svraćali k obiteljima, naročito u kuće u koje je te godine došla mlada snaha. Ona je obavezno morala darivati *raspetnike* ručnikom koji im je vezala preko ramena. U svakoj kući ili na križanju postavio se stolac prekriven bijelom *pečom*. Na njega su *raspetnici* stavljali križ koji su ukućani *kušuvali* (ljubili). Sve bi tako prikupljene darove (ručnike, kudjelje, jaja, pisanice, novac) odnijeli za milodar crkvi kao *darovninu*. Darovani predmeti obično su se prodavali na *Vuzmeni* ponедjeljak na licitaciji ispred crkve.

Nakon obilaska *fare*, između deset i jedanaest sati *raspetnici* bi se sastali na glavnom križanju s djevojkama koje su nosile okićen kip Majke Božje. Tada bi im se pridružili i drugi mještani i, oblikujući procesiju, pjevali bi pjesmu *Kraljice neba, raduj se te krenuli na poldanju* misu (Pepelnjak 2014, 281).

Taj se običaj u resničkoj *fari* zadržao sve do 1931. godine. Stariji ljudi ovih krajeva još uvijek poštuju te običaje i tradicijska vjerovanja.

31. *Raspetniki* (čestitari). Slijeva nadesno: Dalibor Kurjak, Zlatko Robić, Mario Antolović, Darko Robić. Resnik (1991.). Foto: S. Pepeljnjak.

„Vuzmeni pisanec Resnika“ *dramatizacija običaja*

LICA:

Članovi obitelji:

BABICA

DEDA

JANA

MARICA

IVEK

JANICA

Djeca i odrasli, plesači i mužikaši

VELIKI ČETRTEK

Hiža. Deda reže šiblje za vezanje vinograda. Babica tka na tkalačkom stanu. Snaha i Babica rastresaju perušinu s postelje.

BABICA: Danas je Veliki četrtek, žene, morate sve po hiže spraviti da bude sve čiste za Vuzem. (*Uzima vudričku i pere.*)

JANA: Ja bom zvlekla strožek z postelete, a ti, Marica, ojdi u štagel i napući frišku slamu da nam bo lepše spati. Poglej jel ima još kaj perušinja.

DEDA: Saki tič dela sebe gnezde vu Vuzmene dane, pak je red da se i naše pomladи.

BABICA: Imaš praf. Ob Velikom tjednu navek lastavice dojdeju. I lastavica sake lete v iste gnezde svija friške perje. Bum vam još nekaj povedala. Morate paziti da vas lastavica ne bu prevarila.

MARICA: A kak to misliš, babica, kak bi nas lastavica prevarila?

BABICA: Lepe. Vidiš, kad se v jutre boš prebudila i zašla van, a ne buš ništ prije pojela, boš natešče, a lastavica već bo popevala i onda te bo vkanila. Ali morate paziti da vas ne bu i kukuvacha prevarila!

MARICA: A kaj onda će me prevari?

BABICA: Kaj onda? Onda bož cele lete skulava okoj nosa i još vas boju babe cele lete špotale i ogovarale. Al bom vam još nekaj rekla. Če vas bode mladi kokot prevaril, onda ne bote imali sreće pri trgovine, ne bodete na placu mogle ništ prodati.

MARICA: A kak nas bo prevaril?

BABICA: Iste će boš v jutre natešče zašla na dvorišče, pevec bo zakukurikal i on te bo prevaril.

MARICA: A viš, viš, na sve treba misliti, kak i Jana na postelu.

JANA: No, pak si saki maček luknju počisti i vredi, pak je red da i mi našu priredime ob Velikem tjednu.

DEDA: Tak, tak, al kak hižu bute obredile, treba je i dušu prirediti. Denes il prekzutra pete na spoved, a onda na pričest.

IVEK: Tajta, ja sem već bil na spovedi.

BABICA: Praf veliš. Žene, požurete s poslem. Treba bo i *novinu* zašti i onu robaču i opleče za Maricu. Morate sve dojti na Vuzem vu novem i preštimanem vu cirkvu. Vu pisanine i šarenine.

MARICA: Babica je celu zimu tkala opleče i haljine, a ja sam za deklinu napravila našavane i naštikane.

IVEK (pokazuje škrebetaljku): Evo, još male i moja škrebetalka bo gotova.

DEDA: Je, pak i mora biti, već je skorem deset vur, a to je žalosni čas!

BABICA: Dekle, sad se bo oglasile zadnje zvone – bome se pomolile, a onda se do Velike subote v deset vur zavezaju zvona i onda mora biti mir jer je Isus naš vu grobe i ne bu zvonile će baš gdo i vmerje.

IVEK: Če mu se baš vmirja, nek vmerje. Bome mu zvonili z škrebetalkom.

DEDA: E, čuj, Ivec, em je tak već i bile.

Djeca i snaha dolaze s rane mise.

DJECA: Falen Bog, dobri ljudi!

SVI: Na s'ye veke bodi falen!

DJECA: Daj vam Bog del mejše!

BABICA: I vam daj Bog zdravlje!

Čuju se zvona.

DEDA: Evo, to je naš znak. Deset je vur, zvona se vežeu!

Babica se digne iza tkalačkog stana. Snaha postavi na stol svijeću i pali je, Ivec zaškrebeta škrebetaljkom, svi mole.

Molitva:

Već sunce se porodile,
pomolime se ponizne.
Semu denes, Bože naš,
poživeti daj nam v miru.
Ti jezik naš obuzdaj
da grde svađe ne bude.
Ti naše oči zaklanjaj
da teške stvari ne vidiju.
Čistoću srca štiti nam

i se zlo tiraj od njega.
Pa kad mine beli dan
i kad se pak noć povrne,
bedastoće sveta prezri.
Mi tebe bomo popevali:
slava Ocu večnomu
i jedinom Sinu njegovomu.
Amen.

DEDA (*diže se i daje naredbu*): Žene, vi morete sve u miru Božjem napraviti po hiže, ali da neste dirale vu zemlu!

BABICA: Denes, zutra i pozutra je post! I ne sme se na zemle ništa delati. Ne sme se vu zemlu dirati jer bi dirnuli vu Isusovo tele. Ono do uskrsnuća mora vu miru počivati.

JANA: Dobre, imame posla i bez toga preveč! Ali prije nek ideme dale s poslem, morame pokriti križ i slike.

DEDA: Ivec, moraš i voćke pobeliti da i one budu gizdave.

BABICA: Nekak, sad to moraš napraviti kad si na fašenjek same za mačkari letal.

BABICA: Dekle, donesete za našavanje, a ti, Jana, dej spravi stol za valanje!

Doneše valek i robeninu.

JANICA: A nekak, same mi lepe narancaj robače!

Svaka radi svoj posao. Našivavaju, rancaju, valjaju, ribaju pod. Unose strožek, naprave postelju.

JANICA: Babica, jel nam bute pripovedali onu priču kak nam Isus opričata grehe?

BABICA: Em bom ja to tebe otpopevala. (*Babica pjeva pjesmu „Vojzila se Marija“*):

Vojzila se Marija
doles-gore po morje.
Vu pisane bareke,
doles-gore po morje.
K ne dolazi grešnik sam,
oj, Marijo, oj, Marijo.
Čuda jesem zagrešil,
oca, mater umoril,
sestru, brata utopil
i dva druga razdružil,
s krsnom kumom pregrešil.
Veli njemu Marija,
oj, grešniče, oj, grešniče.
Ojdi gore na on breg,

gore ti je cirkvica,
vujne kleči devet let.
I desete vuni dan
dojde k nemu Isus sam.
Ustani se, grešniče,
ne morem se stajat ja,
kolena su mi zarašla.
Duleteli anđeli,
grešnika su odnesli
vu nebeski blažen dvor.

Ugase svjetla. Mrak.

Svjetlo.

IVEK: Ja bom vočke pobelil, kak i sake lete, tak i sad.

JANICA: Dobre, prije neg ideme dale za poslem, morame pokriti križ i slike.

Za vrijeme pokrivanja križa i slika bijelim platnom traje pjesma.

Pjesma „Stala majka pod raspelom“:

Stala majka pod raspelom,
pod raspetim sinka tijelom,
zaplakala gorki plač.
Kanda dušu tugujuću,
rascviljenju stradajuću,
probode joj britki mač.
Da mi s tobom uz križ stati,
s tobom jade jadovati,
želja mi je jedina.

DEDA: Žene, ja sam šiblje pripravil i idem v gorica z Ivezom vezat trsje, a vi spravljajte se po Božje milosti. (*Doziva sina Iveka.*) Ivez, Ivez, ojdi sim, ideme v gorica!

IVEK (dolazi): Deda, kaj ideme v gorica?

DEDA: Ideme, Ivez, kad denes i ovak ne smeme ništ druga na zemle delati.

MARICA (pruža djedu cule s hranom): Same vi ojte. Za strošek i ovak si nesmete ništa zeti osim Božje kapljice, a za okrepnu morete pojesti kromper na mandur.

JANICA: Denes još morete popiti vine, a zutra na Veliki petek ni kaplice jer je to krv Isusova. Morate si zeti male sira i kruha.

BABICA: Dobre si rekla, to morete deti krompera vu žar i bote zbavili.

JANICA: Zutra morete piti rakiju, a denes vine, pak donesete čuturicu vina za Vuzem domam da se i mi male okrepime.

BABICA: A ti, Janica, boš za zutra spravila posni bažul, a za večer kuhanе suhe slive.

JANICA: Bodи bez brige! Ne bom spravila niš od mleka, sira i jajca. Jedine če bo Ivez vlovil teru ribu vu Save.

IVEK: Kad bome došli z goric, bum hitil križak vu Savu pak valda za Veliki petek bo tera belica. Ideme deda. Zbogem!

Odlaze.

SVI: Bog vam pota ne skrati!

VELIKI PETEK

Snahe se umivaju nalijevajući vodu iz pehara jedna drugoj. Babica drži strugajnu. Brišu se o ručnik koji visi na ručilnici.

BABICA (valja haljine): Žene, denes morame sve prirediti v hiže i po štale, treba zmesti dvorišće i pred hižom i pred štalom.

MARICA: Dobre je, babica, sve bo priređene, same ti mene moraš pririktati šareninu-našvaninu.

JANICA: No, za probu moreš same pririktati opleče, al denes treba obleči tuženinu, sve mora biti vu belem.

BABICA: Marica, naj zmesi kukuruzni kruh, Ivez bo nakuril v sokašnice z pročjem i šibjem krušnu peć da spečeme deset lebov kruva.

Žene mijese kruh. Radnja traje. Jana donosi loparku, okreće tijesto iz grohače na loparku. Polumrak je.

Pjesma „Sedam Marijinih žalosti“:

Prva vura to je bila,

Isusa vlovili.

Druga vura to je bila,

Isusa su na smrt osudili.

Trejta vura to je bila,

Isusa su šibom šivovali.

Pusti smeje,

plači, plači greje,

vidiš muke Isusove.

Četvrta vura to je bila,

Isusa su na križ raspeli.

Peta vura to je bila,

Isusa su s octem i žući napajali.

Pusti smeje,
plači, plači greje,
vidiš muke Isusove.
Šesta vura to je bila,
Isusa su s križa zvadili
i Mariji v krilo položili.
Sedma vura to je bila,
Isusa su v grob položili.
Pusti smeje,
plači, plači greje,
vidiš muke Isusove.

Ulazi Deda.

DEDA: Družina, dober dan! Mi sme došli z goric! Babe, dej mi kupicu rakije kad denes nesmem piti vina!

JANICA: A, deda, denes je zapovedani strogi post, pak morete zaviti. Bote se okrepili posle gda bote došli z čuvanja Isusova groba, a to bo po pol noći, onda bote pili vine.

DEDA: To mi bu predugo, dej bolje natoči jen štamprlin rakije.

BABICA: Je, i ti se spravi vu bele gače i tuženinu i bote išli čuvat Isusov grobek. Em je već šest vur. Ste mogli i male raneše dojti.

DEDA: Sve bome napravili po Božje vole, kak i negda, tak i denes. Same ti mene daj štamprlek! Nek vam Bog oprosti grehe! Živel!

JANICA: Na denešnji dan treba popevati pesmu „Gorko plače Gospa Sveta“.

MARICA: Znam, to navek popevamo po nekolike pot za vreme čuvanja grobeka, no kak i doma sve one tožne pesme.

Zamračenje.

Pjesma „Gorko plače Gospa sveta“:

Gorko plače Gospa sveta,
Gospa sveta, rastužena.
I tko ne bi proplakao
vidjeć Božju majku tako.
Oj, Ivane, reci što je,
što se zgodi sinu mome,
sinu mome presvetome.

Ulaze djeca.

DJECA: Dober večer babica, došli sme s paše. (*Sjedaju za stol.*)

BABICA: A jeste pospravili kravu?

DJECA: Jesme. (*Babica provjerava koliko je djevojčica napravila i izvezla našvavinu.*)

BABICA: Viš, to nesi dobre složila boje, to treba popraviti i više napraviti. Moraš biti vredna.

BABICA: Deca, sad da vam velim kaj se na denešnji den dogodile, a onda ojte spat, a zutra bote išli s kravom na pašu.

MARICA: Znam, ja sem već Jureku pripovedala. Al bodem im još jenpot povedala. Na denešnji dan se dogodile velike čude. Isusa su sneli s križi, deli su ga u grob i navalili veliki kamen i postavili su stražare. Kad najemptut tulike se nevreme stvorile, grmele je, curele, lesikale se, postala je nejempot kmica kaj črna noć. Tak su se stražari splašili da su mam na zemlu pocureli. I veli jeden stražar, to je bil sin Božji, zbilam je to bil sin Božji! I gda tam, došle su za tri dana Majka Marija, sv. Ana i Magdalena posetiti Isusov grob. Imele su kej za videti. A kad tam, Isusa nema vu grobe, same prazni grob i plahta vu koju je bil zamotan. Pa kaj se to zgodile, pa gdje je Isus? Kad najempot javi se anđel i veli: „Ne iščete živoga med mrtvemi. Isus je uskrsnul od mrtvih i otišel je tam u Jeruzalem.“ Kad zbilam, otišle su u Jeruzalem i tam su ga našle med živemi.

JANICA: Onda poveč još jedamput da svi čujemo jel te Babica dobre navčila.

MARICA: Dobre, onda posluhnete. (*Ponavlja prethodnu priču.*)

BABICA: Dobre si sve isprivedala. Tak treba sake lete dece to sve isprivedati da znaju kaj se to na Veliki petek dogodile i kaj se to obnaša na denešnji dan. Dobre je: nigdar ni preveč govoriti.

DEDA: Družina, ja z Ivezkom idem vu cirkvu čuvat Isusovega grobeka, a vi spravljajte kaj morete i znate.

Pjesma „Oj, Isuse, daj da pjevam“:

Oj, Isuse, daj da pjevam
muku tvoju, suze lijevam.

Gledajuć te nevina,
za nas grešne mučena.
Isukrste, svoju muku
tisni u srca svome puku.

Po toj muci ti nam daj
poslije smrti vječni raj.

Na maslinskoj moliš gori,
tu te smrtna muka mori
i oblijeva krvav znoj,
Isuse, o, Božje moj.

VELIKA SUBOTA

Mrak je u sobi. Zapale svijeću. Ukućani su zabavljeni svojim poslom uz razgovor.

JANICA (*pokazuje robaču*): Dej pogleč, Marica, kak bo fletna ova robača!

BABICA: Glavne da sme mi stigle to završti. Ovakovu mustru ne bode imala ni jedna sneja v cele fare.

Žene se oblače u svečano ruho i dotjeruju.

MARICA: Pak je tak bile i lani kad sem došla v cirkvu, v onem črešnjevem pisme. Aj sad ovu, ovakvu pisaninu još nesu videle. U, to se bo priovedale i zvonile na sva zvona! Babica, babica, to je novina da čoveku mam srce zaigra!

BABICA: Ej, žene, tak vam je bile i negda gda sem ja bila mlada. Dečki su se za nami same zgledali. Bome i pisanice su nam nojsili.

JANICA: Babica, sad kad nema dede doma slobodne nam spripovedaš kak je to negda bile.

MARICA: No viš, pak se za Vuzem slobodne spovedaš. Janica, dej mi donesi semensku

kukurizu da narulim semena za sejanje kukurize. (*Runji sjemenski kukuruz za sijanje.*)

BABICA: No, pak bom vam povedala gda sem ja bila mlada. Na Vuzem sme se dekile išle k mejše vu novine. To je morale biti sve nove, i robača i fertun i podoblačka i opleče i opanjki, a bome i košara za pisanice. No, onda kak već jesu mladi, oni se postavljaju kak bi jeden drugoga gledali, pak sem i ja tak na prošecije, to se išle po sele, spazila dedu. Gde je videl moje halinje, mam je rekel, viš, viš, to su vredne roke kej bi mi hižu pomladile, pak bi ja štel tebe dati svoju pisanicu da ju deneš na svoj obloček.

JANICA: Ha, ha, ha, viš kak je deda bil frčen dečke...

BABICA: Je, bome sam i ja pocrvenela kaj svibanjska roža. Ali sam jedva čekala da mi da svoju pisanicu. Tak sme se lepe pogledali, ondak gda je došel k nam v snuboke, popevali su pesmu „Lepa moja gora zelena“.

MARICA: Kak ide ta pesma?

Pjesma „Lepa moja gora zelena“:

Lepa moja gora zelena,
v tebi zvira voda ledena.
Rad bi se ja junak napiti,
al ne morem leda razbiti.
Lepa moja gora zelena,
vu tebi cvete roža rumena.
Rad bi ju ja junak otrči,
al ne morem do nje doseći.
Roža mi črlena povela,
draga mi za navek zaspala.

Deda, Ikek i mlađarija dolaze s čuvanja Isusova groba pjevajući pjesmu.

DEDA: Falen Bog, družina!

SVI: Na sve veke...

JANICA: Pak kej je već Velika subota? Već je jutre, a jesme se zapripovedale... Ej, žene, sad bome moreme raskriti raspele i slike.

DEDA:

 Ide vreme, zvon zvoni,
 naš nam Jezuš trdo spi.
 Da bi se za nas na nebesa stal,
 da bi nam grehe vmil,
 da bi nas pomladil!

Mrak je. Djeca se igraju škrebetaljkom. Janica i Babica pospremaju valjak.

MARICA: Deda je otišel vu štalu pobirat jajca. Če bo našel i one gnezde gde kokoš nese vu parme, bome imali fanj pisanic.

JANICA (gleda kroz prozor): I Ikek nam je bil vreden, viš kak je lepe pobelil sve slive i jabuke, baš nam bo lepi Vuzem.

BABICA: Tak i mora biti, mora se podićiti svaka tica i mravica, saka hiža i sva družina. Sad kad deda prikupi jajca, bome nacifrale pisanice i korpu za blagoslov. Treba bo vjutre rane iti, da bo korpa vu prve redu na blagoslovu.

JANICA: Marica, ojdi Ikek u reci nek spravi gušće pere za pisati z voskem pisanice.

BABICA: I nek par grančic nareže od leske i rascvetene trnine kej bome lepe nakindale z pisanicami.

MARICA: Dobre, bom ja donesla i črlenoga luka, črešnovoga bažula i žutike da skuva-me farbu za pisanice.

JANICA: Moraš donesti si fijolice, tak da bome napravile i plave pisanice.

JOŽEK (dječak): Idem ja nabrati ljubičice.

MARICA: Ondak ojdi z menum.

DEDA (ulazi s punom košaricom jaja): Evo, družina, naše kokoši su znesle punu košaru vuzmene darov. Same ih lepe nacifrajte z gošćjem perem i čem bo više šari, to nam bo više blagoslovljene i bogatejše lete.

BABICA: Ne boj se, deda, pisanice bodu narisane i nacifrane, baš kak pravi protuletni kind.

DEDA: Na saku šaru nek se stvori blagoslov Božji!

SVI: Dej nam Bog!

DEDA: Da bi nam puna polja nikla lepoga žitka!

SVI: Dej nam Bog!

DEDA: Da bi nam kukuruzica rasla i bila bogata!

SVI: Dej nam Bog!

DEDA: Da bi nam pune trsje bile grozdja!

SVI: Dej nam Bog!

DEDA: Da bi nam pune štale bile blaga i da bi nam pri hiži bile mira Božjega!

SVI: Dej nam Bog!

Žene rade pisanice. Pripremaju košaru za blagoslov. Kruh se vadi iz peći. Pjevaju.

JANICA: Onda ideme vu ime Božje na Božji Blagoslov jela!

Pjesma „Tri Marije idu“:

Tri Marije idu,

one grobu pridu.

Aleluja, aleluja.

Andeo im zbori,

nema njega ovdje.

Aleluja, aleluja.

Uskrsnuo je,

nema njega ovdje.

Aleluja, aleluja.

Žene s korpama na glavi odlaze na blagoslov jela u crkvu. Zamračenje. Čuju se zvona.

VUZEM

U kući su samo Babica i Deda. Pale svijecu na vuzmenom kruhu. Iza pozornice čuje se pjesma.

Pjesma „Naš je spasitelj ustao iz groba“:

Naš je usto Spasitelj iz groba,
veselte se, o, kršćani,
svaka skršena je vragu zloba.
Krasni svanuše nam dani,
sad paklu je strta oblast
i oduzeta njemu vlast.
Aleluja!

Vječne sreće luč zasinu sjajna,
slobode pravi, eto, čas,
himna stroga, himna veličajna
nek se diže k nebu u sav glas
da Spasitelja slavi vijek
i njemu hvalu daje tek.

Aleluja!

Svi dolaze s blagoslova jela. Ulaze: Marica, Janica, djeca. Za stolom su Babica i Deda. U ukrašenom uskrsnom kruhu s rupom u sredini стоји upaljena svijeća. Janica ulazi s košarom na glavi.

JANICA: Sreten vam Vuzem! I daj vam Bog del uskrsnuća!

BABICA i DEDA: Dej Bog vam sreten Vuzem i dej vam Bog zdravlja i Božjeg blagoslova!

MARICA: Deda, da znate same kak se je Janica žurila domom z cirkve. Ona je bežala celem potem da je ne bi što zastavil.

BABICA: Tak, tak, to je dobre. On gdo prvi dojde domom z cirkve z blagoslovljennem jelem, taj je najbolši pri dele i tomu cele lete sake dele uspeva od roke.

DEDA: Tera dojde zadnja, ta je cele lete šlaprtek. Praf veliš. Tak i treba da nam se družina ne zapusti. A šćem bome više delali, Bog nam bo više sreće dal.

BABICA: A sad svi za stol, morame se pomoliti i svaki mora jesti blagoslovljenu šunku, jajca, klobase, gibanicu i popiti kupicu vina da nam Bog da zdravlja, kreposti i jakosti. Prekrižete se.

Moli se Oče naš. Kućegospodar blagoslivlja jela.

DEDA: Dragi Bog blagoslovi ovo blagoslovljeno jelo i pilo. Bog ga blagoslovi i Sveti Križ prekriži.

JANICA: Sad morame i pripraviti ručnike, ropčeke i dare za raspetnike. Oni budu brže došli, već sam se žnjimi stala pri Mihine. Sad boju došli.

Janica stavlja stolac na sredinu kuće i prekriva ga šarenim ručnikom. Uzima i ručnik koji će darovati raspetnikima.

Čuje se bubenj. Dolaze raspetnici – križari. Predvodi ih bubenjar. Od dvojice, jedan nosi veliki okićeni križ, a jedan ima platnenu torbu u koju skuplja darove (ručnici, pisanice, novac).

Pjesma „Naš se Jezuš gore stal“:

Naš se Jezuš gore stal,
naše grehe odabral.

Da bi se i mi žnjim zastali,
naše grehe oplakali.

Aleluja!

Naš se Jezuš gore stal,
nam spasenje obećal.

Aleluja!

Naše grehe otkupil
i tminu raspudil.

Aleluja!

32. Dolazak raspetnika u obiteljsko dvorište. Ljubljenje križa. Resnik (1992.). Foto: S. Pepelnjak.

KRIŽONOŠA (*ispred ulaza u kuću*): Dečki, ove lete je došla sneja vu ovu hižu, pak bo jeden ručnik više za milodar cirkve. (*Ispred kuće*) Otprete vrata hiže, nek vam bude blagoslovljen puni stol! Sreten vam Vuzem! I Bog vam dej punu hižu dece!

JANICA: Da bi vam se reči pozlatile. Sreten Vam Vuzem!

Križonoša nasloni križ na stolac. Dolazi Babica, klekne i poljubi križ, a zatim svi ostali.

JANICA (*stavlja ručnik križnoši oko vrata*): Evo, darujem vam ov ručnik kaj sam ga sama zotkala. To bo za milodar cirkve!

KRIŽONOŠA: Nek vam v hiži bode radosti, dece i mladosti, po dvorišču piceki, po štale teleki i žrebiči, po polju žitka, trsju vina, posekud roda i ploda, mira i Božjeg blagoslova. Sreten Vuzem!

BUBNjar: A sada ideme svi skupa vužgati vuzmeni kres!

Raspetnici predvode povorku koja ide na dvorište gdje će se veseliti uz paljenje vuzmenog krijesa. Djevojke nose okićen kip Majke Božje i svi pjevaju pjesmu.

Pjesma „Kraljice neba, raduj se“:

Kraljice neba, raduj se,
aleluja!
Jer kog si dostoјna bila nosit',
aleluja!

VUZMENI KRES

Procesija se kreće sa svim sudionicima prema vanjskim prostorima. Svi pjevaju. Mužar se oglašava na kraju svake kitice pjesme. Kad se približe odredištu, vuzmeni se kres zapali. Svaki sudionik procesije nosi rascvjetalu granu trna ili kojeg drugog cvijeta. U košaricama svi nose pisanice. Plešu i pjevaju oko krijesa. Mužikaši igraju, muži si nazdravljaju.

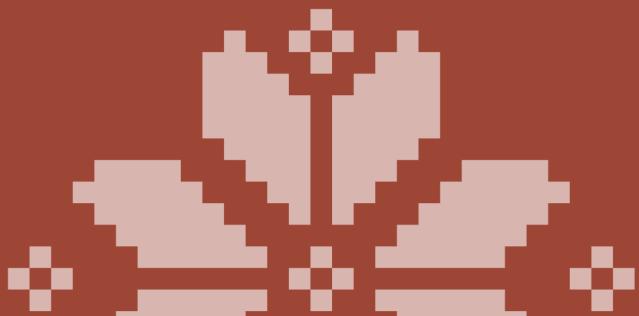
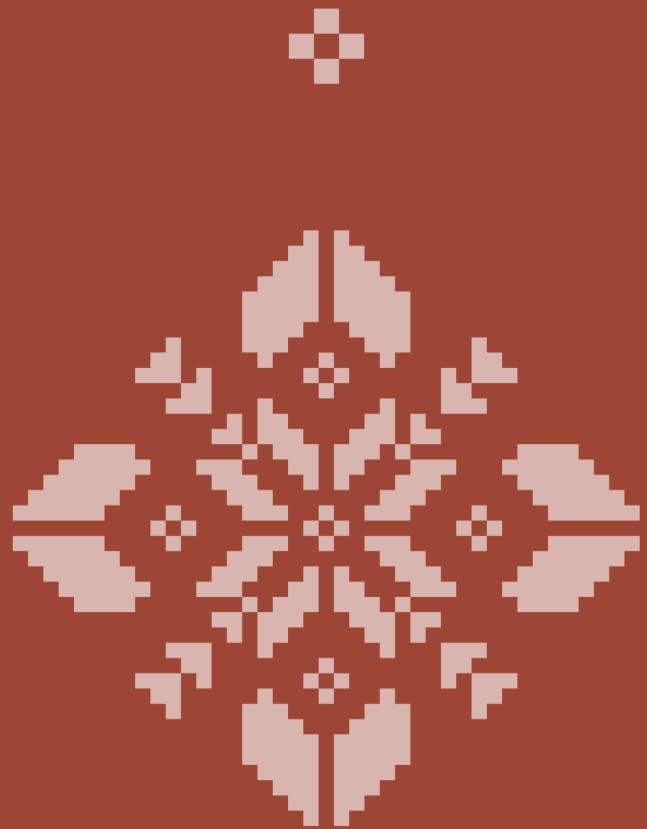
KRAJ

33. Vuzmeni kres. Resnik (1995.).
Foto: S. Pepeljnjak.

34. Valjanje pastira po livadi nakon zvonjave Uskrsnuća. Resnik (1995.). Foto: S. Pepeljnjak.

KAJKAVSKE DRAME

„Svoga tela gospodar“
dramatizacija istoimene novele Slavka Kolara¹⁹

LICA:

JAKOB, otac (japa)

BARA, mama

IVA, sin

ROŽA, snaha

MARICA, kći

DEDA MARKAN, djed

POŠTAR MATA

IMBRIĆ, trgovac, mesar

MUKIĆ, birtaš, kobasičar

SELJANKA I, prodavačica guske

SELJANKA II, prodavačica sira

SELJANKA III

ŽENA KUPAC

KUPAC SIRA

KUPAC GUSKE

KUPAC VOLOVA

PANDUR, čuvar reda

Susjedi, seljani i seljanke

Promatrači, ljudi na sajmištu

Mužikaši: violina, beglajt, bas

19 KUD Resnik premijerno je izveo predstavu 1972. u režiji Stjepana Pepeljnjaka. Na festivalu dramskih amatera Hrvatske 1972. godine u Splitu predstava je proglašena najboljom predstavom festivala, a za dramatizaciju novele i najbolju režiju nagrađen je S. Pepeljinjak. Za najbolju mušku ulogu festivala nagrađen je Nikola Komušar za ulogu Jakoba.

SCENA 1.

Seosko dvorište. Roža, šepava snaha udana za Ivu Pavunčeca, šibnatom metlom mete dvorište. K njoj dolazi poštar Mata odjeven u poštarsko odijelo austrougarske uniforme s povećom poštarskom torbom prebačenom preko ramena.

MATA: O, dobro jutro, Roža, kaj si već rano marljiva! Evo ti pismo, piše ti muž iz soldačije. Roža, šuteći, u nevjerici pogleda Poštara.

MATA: Da, da, piše ti muž, kaj se čudiš? Na, eto ti pisme!

ROŽA (*ne prihvativši pismo, zove svekra*): Japa, o, japa... Jeste li čuli, došlo je pismo od Ive... Eto, pandur ga je donesel!

JAKOB: Za ime Boga, kaj zbilja Iva piše? Je... Zovem se Bagušar, a pišu me Jakob Pavunčec. Dober dan!

MATA: Nek kaj da piše, poglečte sami će ne veruvate.

JAKOB: Dej ga ti pročitaj, mene boli želudac... I onda... Znaš, ne vidim ti već dobre.

MATA: Bome velik put je prešlo, od Kosovske Mitrovice čez Poglavarškog Stola v Bikovskem vrhu do mega stola, gde sam ga v koše od smetja slučajne zagledal – pak praf v Pavunčec breg.

SELJANI (*dolaze znatiželjno*): Kaj to Iva piše? Joj, Iva – bu već skorem završil soldačiju? Priovedaju sosedi da je već osamnajsti mesec v soldačije, bogme fajn.

BARA (*dolazi*): Mati Božja, je li to moj Iva piše? Ej, milo dete moje, same ak si mi živ i zdrav! Ajda, Mata dragi, daj nam sve točno pročitaj!

MATA (*čita*): Faljen Isus i Marija!

SELJANI: Na sve veke budi falen.

MATA: Dragi moji roditelji! To vam piše vaš sin Iva, koji vas s tim sve pozdravlja, želi sve dobro od dragoga Boga i od srca svoga...

BARA: I tebi Bog daj zdravljiča, sinek moj! Samo mi budi zdrav da se srečno doma povrneš.

JAKOB: Muči baba, kej zanovetaš!

MATA (*čita pismo*): Dragi roditelji... Dajem vam znati da mojoj vojničkoj službi bode skoro kraj i da nas bodu doma raspustili. Dajem vam znati da mi treba civilnega ančuga da imam vu čemu doma dojti jer su mi ovoga moljci pojeli. I onda vas molim da mi toga ancuga pošaljete i još par dinarov za strošek jer je put dalek i onda vam nemam više šta za pisati niti obznaniti – nego primite pozdrav svi, i otec i mati i brat Joža i sestra Ljuba i sestra Bara i nevesta Kata i stric Peter i svi njegovi i tetica Mara Labudanka i stari Japa. Još pozdravite Štefu Cvikerova i Miku Suhoperca. Drugo ništa nego zborom i pošaljite mi civilnega ancuga. Zelen javor, zelen bor, molim brzi odgovor. Još mi pišete jeste li vole prodali i jel se Pisava otelila.

JAKOB: Treba zmoči dinare, moj sinko, dinare, peneze, peneze, lahko je pisati.

BARA: Je, je, vrag je stvoril i prestvoril dinare, prokleti penezi, kej boš kad i bogci za njimi mrmlaju. Sam ve tu bila na Bistrice... Pak jih je tam kej vuši kej mrmlaju, brundaju, narečaju... Bog vam plati, deca vam do nebesa, da vam Bog da zdravlja i vaše dece i familije.

JAKOB: Dej čkomi, vražja baba, ima jezik kej krava rep. Dej rajši donesi panduru žganice!

MATA: Baš ni ne bi treba, ali kad več nudite, naj bo za pravičnu pamet. Sam baš gore pri Picoleke več kušal šljivovaču. Al morem vam reči, to je roba kej grom... Neg, vaš Iva je po značenju soldačije pravi čovek.

JAKOB: Fala nebeskem svecem... Je, je... Bara, dej donesi i za me čašu!

BARA (zove *Susjeda*): Hodi Imbrić, boš i ti jenu, dej, dej, kaj ne bi, neg bo v negvu sreču i v našu korist.

ROŽA: Čujte, Mata, jeste li vi to se točno pročitali?

MATA: A zakaj to pitaš?

ROŽA (*prilazi Poštaru*): Dejte poglečte. Kaj moj Iva mene baš niš ne pozdravlja i ne pita za me?

MATA (*provjerava pismo*): Ne, ne, ne! Bogme, istina je, za tebe baš ni slova nema.

ROŽA (*plačući*): Mili Bože, ti sve vidiš! Ti sve čuješ, ti sve znaš, sve Iva spominje i oca i mater i sestru i celu familiju, ni vole ni krave ni zaboravil, samo svoje žene nigde ni reči ne pošilja, ni dobre ni zločeste! Mili Bože, ti znaš kak se ja močim i kak delam i ob semu brigu vodim, poštene se vladam i reda držim, a mož zakonski nigde ni reči za mene. Je li to pravica? Je li to poštenje? A joj... Mati moja kaj si me rodila... Rodila, mati moja.

BARA: Kaj mi tu nariječeš, em ti ne nigdo vmrl!

ROŽA: A joj, sreča mi je vmrijela!

JAKOB: Naj, več se i selani skuplaju – muči, Roža, vrag ti pamet drampavu Bog daj zel – moči, kaj sad boš narijekala.

BARA: Poglečte, kaj da sam ja kriva... (*Odlazi za Rožom.*)

ROŽA: Joj, joj, Mati nebeska, prežalosni dani moji koji ste me ostavili! Kej sam pak Bogu skrivila, kej me drži, zakaj sam živa?

JAKOB (*pogleda za njima i poluglasno zapjeva*):

Lepi moj gizdavi kraj, ti si mi navek kak raj,
zeleni bregi i hiža dom su najslajši srcu mom.

BARA: Na, pak ta zamusanka, pak nam je sramotu nanjela... Vrag ti Oca Presvetega prekriži!

IMBRIĆ (*ispija čašu i nastavi pjevati*): I nikom nije lepše neg je nam...

MATA: Je. Je, vraga, glej sramotu, kaj priovedate! Vam donesel sramotu. A zakej ste dali vašem po krštenju obznanjenemu sinu Ivanu ženiti tu klempavu deklu kej je malo šepava?

BARA: Pa kaj to pitate, pa kaj to vas briga?

JAKOB (*digne ruku na Baru*): Moći, Bara, pak samo zanovetaš! Mater nebeska grehe ti prosi!

BARA: Same se osudi, sad ti oči skopam!

JAKOB: Znaš, Mata, ne se jene, ali sad ti bum sve po redu spripovedal da bu jemput obznanjene... Ja sam mu rekel, ti si kravicu zatrajal pri udovice, ali ju baš bogme i priskrbel, dušica draga.

SCENA 2.

Ugase se svjetla. Projekcija inserta filma koji u eksterijeru prikazuje Ivu na paši s kravom. Na istoj livadi zavodljiva udovica također napasa kravu. Iva prilazi udovici i počinje je zavoditi osmijehom i draškanjem slamčicom, a potom je, hvatajući je za prsa i stražnjicu, prevali na obližnju kupicu sijena. Za trajanja radnje filma čuje se pjesma.

Pjesma „Kupiti ljubav za kravu“:

Japa, japa, japa,
japa, tak su rekli,
mama, tak su šteli,
Iva nek se ženi.
A zakaj bi se ja ženil,
zakaj vi to mene zapovedate?

A ti znaš kej si upropastil
i rekel si da boš kravicu priskrbel,
a sad je prilika, sad, sad...

Al ja sem svega tela gospodar, ja,
ja sem svega tela gospodar, ja, ja,
dobro, dobro, bome već videli
gdo je svega tela gospodar.
Iva, blesavec jeden,
rekel si da boš kravicu priskrbel,
a sad je prava prilika,
sad, sad...
Sončeće ti presvetlo.

Kupiti ljubav za kravu
na Rožinu glavu,
kupiti ljubav za kravu
na Ivinu glavu...

U pjesmi se ponavlja refren: „Kupiti ljubav za kravu na Rožinu glavu...“

SCENA 3.

Pale se svjetla pozornice. Jutro.

Retrospektiva, događaji prije odlaska Ive u vojsku.

Iva spava na sjeniku. Dolazi njegova sestra Marica i doziva brata pokušavajući probuditi ga dozivanjem.

MARICA (viče): Aj, Iva, a joj, dej, zdigni se... Iva, Iva! Zbudi se!

BARA: Iva, zdigni se! Kej ne čuješ? Zdigni se?

JAKOB (dolazi otac Japa): Mučete, nevolju mu njegvu, sad bu išel! (Uzme drvene rogle i udari Ivu po stražnjici.)

IVA (nenadano poskoči i protegne se zijevajući): Kaj je već doba – mislil sem da još nije jutro.

JAKOB: Ajde, brzo, tolvaj jeden, Rumenka već beči, treba iti na pašu s kravom!

Iva se otresa od trunja sijena i odlazi u staju te zatim s kravom na pašu.

BARA: Nemoj da se boš negde zabašuril ili zakrlil, djeteline su već porasle, pak pripazi da se ne daj Bog ne bi Rumenka prenajela. Da se ne bi napuhnula.

IVA (iza scene, tjerajući kravu): Rumenka... Kam ideš, mrcina grda? Strela Božja vu te pukla! Boš se dosti napasla kad dojdeme na sinokošu. Ti si proždrljiva kaj vuš!

RAZGOVOR U KUĆI

BARA: A gde je Jakob?

MARICA: Ne znam, deda je rekел да bo vupore tesal, veli ja kakti kuće gospodar pred grobom i Božjem sudom još morem, a ti, Jakob, ojdi susedu kosit da vreme ne gubimo.

BARA: Znaš, moja draga, kad sem ja došla v zamuz bila sam feš puca, kej je ne na daleko bile. Kej je, je. A taj deda Markan bil je ljudina, veliju bika je sam v sejem vodil... I barber je bil.

Iza scene čuje se mukanje krave. Glumci užurbano ulaze na scenu i izlaze. Panično odlaze iza scene gdje se odvija drama oko spašavanja napušnute krave koja ugiba.

MARKAN (diže se sa stolca i gleda u pozadinu scene na dvorište): Ha, kaj si ti to nakaza Božja, a gde ti je pastir?

MARKAN: A, aj, Jakobe, oj, Bara, Rumenka se napunula, žurete se, bude nam poginula! Metež, panika.

MARICA (utrčava u kuću): A gde je ocet? Joj mene, a kam je dela onu patroliju? A gde je sad ta petrolija? (Nalazi bocu i otrčava iza scene.)

JAKOB: Daj brzo slame i ribaj žive po trbuhi... Brže, brže! Brže da ne pukne... Same čvrste riflaj!

Marica nosi flaše octa i petroleja.

MARKAN (*viče s praga kuće*): Vu nju vlejte, pak nek beži po dvorišču!

BARA (*dolazi u kuću*): I zbilja nam bu krepala. A joj mene!

MARICA (*utrčava u kuću, uzima zdjelu i izlazi na dvorište*): Mama, mama, dej brzo zdelu za krv, sosed Imbrić ju bu priklal! Nemreju podrignuti želuca. Već je obrnula oči.
U dubini scene susjed Imbrić priprema se za klanje krave iza scene.

IMBRIĆ (*zavrće rukave, brusi nož na štajer, stavlja pregaču*): Jakob, primi nož da prisučem rukave. Ti nevelju Božju, sad bom i mesar!

BARA: Mili Bože, smiluj se nam siromakom, kej bomo sad bez krave!

MARICA: A joj! Sad nemamo više krave.

JAKOB: Je, sad je gotovo. A gde je Iva? Kaj ju ne on čuval?

BARA: On. On, ali je zaspal sigurno, tat Kristušev, strela Božja vu njeg pukla!

JAKOB: Kažete mu slobodne na oči nek mi ne dojde jer ga zakoljem kak i ovu kravu!

SCENA 4.

Večer idućega dana.

Kucanje na vrata kuće.

JAKOB (*sjedi za stolom i hvata se za batinu, koja mu je inače često u ruci kao glavni rekvizit*): Ajde, sinko... Samo ti dođi. Ajd nutre.

MUKIĆ (*ulazi u kuću*): Dobro veče, ljudi dobri!

JAKOB (*iznenadeno*): Bog daj, dušica draga! Dober večer!

MUKIĆ: Zovem se Mukić, nastanjen sam tu na Bikovskom vrhu – viču me birtaš, a za nuždu sam i mesar.

JAKOB: Je, znam te, već sam čul da si dober trgovac. Pak ti si sigurno došel za Rumenku pogledati.

MUKIĆ: Baš tak, javili su mi denas da je po nesreći priklana.

BARA: Dajte si sedite, a je vraga, se je napunula, ali to vam je bila zdrava kravica.

MUKIĆ: Neg, vi sigurno neznate gde vam je sin.

BARA: Kej bi vraga znali – em još ne došel spaše, del je rep mej noge i beži kej pes.

MUKIĆ: Čujem da je danes došel k vujcu, veli da je ipak treba čuvati glavu i pleča kad je već pozabil na kravu.

JAKOB: Dobre, a kej bi ti dal za Rumenku?

MUKIĆ: Pak ti znaš, to ti ne več krava za veliku uporabu.

JAKOB: Znam, Oca mu nebeskoga, ali je meso, kaj je, je.

MUKIĆ (znalački): Čuj, Jakob, da se ne bume puno cenzali, mani od prve... Kaj iščeš za nju? Za priklanu kravu.

JAKOB: Kravica, kak je Rumenka bila – ne bu preveč dvadeset forintov!

MUKIĆ: Dragi Jakob, to je preveč, popravi se, zanaš ti da ako je ja ne zemem, ostala je.

JAKOB: Pa tu je koža, meso i rogi, sve je to potrebno, dušica draga. Dal buš devetnaest.

MUKIĆ: Mučete, stani male, za četiri još dole. Kej se bume cenzali. Penezi su mam tu na ruku.

MARKAN: Ne bu tak. Ajd, manete dva gore, dva dole i gotovi sme. Pogojene je.

Bara se krsti.

MUKIĆ: Japa, čkomete, dal bum sedamnaest i dal boš likave.

JAKOB: Ne kej da bom dal. Bara, daj donesi za osamnaest, osamnaest, dušica draga!

BARA (donosi flašu): Kaj se bote vraka cifrali... Ajde, dejte roke za osamnaest.

MUKIĆ (kašljuca): Daj roku, nek vas voda nosi, znam da ste siromaki.

BARA: Kej to pak vas briga kej sme mi siromaki, ali vi ste kupili Rumenku, a to je krava kej je ne na Pavunčec bregu.

JAKOB (natače čaše): Bara, čkomi, vrag te dal! Bože mi oprosti, pak bi navajala na svađu. Ajde Mukić, živili... Za našu sreću i dobru trgovinu. Bog osloboди takvoga zla.

Odlaze pogledati kravu. Scena ostaje prazna. Glazbena fonokulisa prati njihov odlazak.

SCENA 5.

Jakob se vraća sa sajma pijan gundajući i razgovarajući sam sa sobom.

JAKOB: I tak ti meni veliš kriks kolega kak je to bile u Jamerike. Ja, kaj je – je! Vidiš, tam se da nadelati, nevolju ti Božju. A ovde... I ovde delame, bome i ovde delamo kaj črvi koji drevo glođu, ali tam ne nojsiju rubače od pređe. A ti, Jura, na priliku, ti si pravi Amerikanec... Nova štala s črepom pokrita i koci bome i lepa hiža, a kravica kej frajlica i Pisava... Pisava to je kravica.

Zastane narednički ispred ulazu u kuću.

JAKOB: Bara... Bara... (*Sjedne na panj.*) Ovde je stvar ozbilna, hmm, onak po američanski... Olrajt!

BARA: Kej te pak prijele, oroslan jeden? Si pak zrel kej batina, tolvaj stari?

JAKOB: Zrel, zrel sem kej jesen, samo treba mudro se spraviti za posel i obirati... Pisava je tu, Pisava... Jel ti to razmeš?

JAKOB (zove Ivu): Iva, Iva, dojdi sim!

IVA (dolazi iz kuće): Kej ste me zvali, japa?

JAKOB: Ti boš se spravil s materjom i išel boš k Batinjanem. Tam k Amerikancu, onomu kej se vrnul z Jamerike.

BARA: Kakve Batinjane pak spominje?

JAKOB: To je moj kolega z Jamerike... Je li razmeš i čkomi?

BARA: Tak te vrag dal i zel, taj komandira kej financ! Kej si ti norega tuduma pil?

JAKOB: Ti zvrndaj kej muva oko konjskega repa, ali čuješ ti mene, Iva. Ti se boš ženil.

IVA: Pa zakaj bi se ženil, zakaj vi to meni zapovedate?

JAKOB: Dušica draga, ti znaš kej si upropastil. Rekel si da boš kravicu priskrbel, a sad je prilika.

BARA: Nek kej da je prilika kad ti v turu grmi!

IVA (*pokunjena pogleda*): A kakvu ste mi curu našli?

JAKOB: To je stvar koja se prima na znanje, videl boš kad tam dojdeš. A sad amen i amen.
Iva se okrene i ode.

BARA: Kej si se baš nanesel k Juru, kej morti mlađu udaje?

JAKOB: To te nije briga koju, glavno tu je Pisava – junica, daje Jurica curu z veseljem, to se zna, ne tulike sam, ali njegova žena je čistam zate. Dal bo, veli, tri hiljade forinti (*okreće glavom*), četiri bu dal, četiri, da mu boga amerikanjskega! Dal bo i krevet z ogledalcem po najnoveše mode i kravu, naravna stvar frajlicu Pisavu.

A sad ti spravi Ivu i na posel – razmeš ti mene!

SCENA 6.

Scena u kući.

BARA (*dotjeruje se, stavila novi rubac i pregaču*): Iva, ajd sim!

BARA (*odlazi po Ivu i dovodi ga za ruku*): Na, obleči ove lače. I počeši se.

IVA: Joj, mama, ja nejdem, hote vi sami, mene je strah!

BARA (*češlja Ivu i slinom mu navlažuje kosu*): Jesi ti bedast, Iva, ideš ti, ideš, več si i sedamnaestu preskočil, pak to nesu mačkove suze. Ženiti se tak i tak mora. Cura je vredna i od fine je familije, ima sve na kej otec špekulira i tu nema više cifranja.

JAKOB: Onda ideme i bez zmotavanja.

Bara, Jakob i Iva odlaze u snuboke. Jakob ide prvi, za njim ide Iva, a Bara ga pozuruje hodajući iza njih i gurkajući ga kišobranom.

Svjetla se ugase.

SCENA 7.

JAKOB: Doktor bo dal za dobre novce i debelu gosku svedožbu da je Iva zrel za ženiti se, a velečasni na Bikovskem vrhu je već zapisal i tri pot oglasil da Iva Pavunčec ženi Rožu Bagušar.

Ulazeći iz gledališta u kuću, žene kite sobu za svadbu. Spremanje kuće za svatove – nakit od krep-papira stavljuju na strop. Stol i prozore kite ručnicima izvezenima narodnim vezom.

BARA (grozi se šakom): Kad si ju spazil, jesi pobegel i vugnul rep kej pes mej noge.
(Tužno:) Mili Ivec, mili sinek moj, kej si ti to dragom Bogu skrivel? Vrag ti Oca presvetoga prekrižil!

*Svatovi dolaze, Mužikaši, šepava mladenka Roža i mladenac Iva sedaju za stol.
Toči se i nazdravlja.*

*Svi plešu osim Rože. Iva pleše s njezinom sestrom koju zaljubljeno gleda.
Plesovi. Nakon nekoliko plesova mlada dolazi u kuću.*

MUŽIKAŠ: Je, ljudi, svi galamite za kravicu, pak bi mogli male za nju zaigrati i vudriti teri drmeš okoli nje da i ona zna za svadbu.

JAKOB: Kej pripovedate, ajda hote svi v štalu, svi hote v štalu, to je frajlica, a ne kravica!
Na sceni za stolom ostane sama Roža, čuje se glazba i ples drmeša u staji.
Nakon povratka Mužikaša Jakob primijeti da uz mladenku ne sjedi Iva.

JAKOB: Pa kej nema ovde Ive?

BARA: Bome je kak zvrk zmeglala – vrag ga dal!

MUŽIKAŠ: Poštovani posluh. Pak je doba, poštovani zvaniki, da mladenci ideju spati!

SUSJED: A gde je mladenec? Ako ga je strah iti z mladenkom, ja bom išel, s oproštenjem, z mladom spati.

BARA: Boš, boš, mačke pod rep!

MUŽIKAŠ: Dobro, to je sve lepe i dobre, samo mi se čini da je Iva ostal v štale spati!

SUSJED: Kej, kej veliš, je li istina? Pak dečko se zbiljam preplašil ženske!

BARA: Z njim sim, ljudi, odma ga dovlečite sim! Sim! Mulec jeden!

Mužikaš i Susjedi uz dosjetke i zabavu dovode Ivu u kuću.

IVA (ljutito): Nek ž njom spi gdo hoče, ja neću, ja sam svoga tela gospodar!

MUŽIKAŠ: Kej se mlade bojiš?

IVA: Dobro, dobro, bumo već videli gdo je mega tela gospodar!

Muški svatovi donose krevet.

SCENA 8.

Stilizirana igra u odvojenim slikama.

Nevoljkost, spavanje, svađa s Rožom. Roža spava na krevetu, a Iva na podu. Roža se moli sv. Antunu. Odlazak coprnici. Ona joj u mračnoj prostoriji mrvi šišmiša čiji prah mora nositi u njedrima. Različite slike iz njihova života. Igraju se pantonime. Slike se izmjenjuju dočaravajući vremensku distancu radnji praćenih fonokulisom svatovske glazbe.

SCENA 9.

Povratak Ive iz soldačije. Iva dolazi s koferom kroz gledalište na scenu gdje ga dočekuju njegovi seljani i roditelji sa ženom Rožom.

SUSJED: Ej, ljudi, ljudi, jeste videli? Bogme, naš Iva ide!

BARA: Je, je, on je, moj Iva, moj premili sin!

JAKOB: A, jesi li došel?

IVA: Jesam, čača, eto, došel sam.

SELJANI: Dober dan, soldat, jesi došel, kak si? O, Iva, budeš doma. Došel si ti nazaj v naše brege, neg kaj.

ROŽA (radosno): Zdravo, Iva!

IVA (neobazrivo): Zdravo.

BARA: Kak je bilo i je li ti dragو kej si se doma povrnul?

IVA: Je, mama, dragо mi je... Bogme dosti sem se topov nareval i pušku sem nojsil.

SELJANI: A jesi li se tukel dole s kačecima?

IVA: A, pusti to k vragu, jemput sam mej temi cigani i borbu zgubil. Ali i naribal sem se zato svakojakog smrdučila poštено. A vi, kej vi?

JAKOB: To boš lehko videl, dušica dragа... Kukuruzu obrati i za šenicu prašiti treba!

SCENA 10.

Svakodnevica života i slike sela filmski se prikazuju.

Seoski radovi.

Projekcija filma godišnjih doba ili scenska igra oponašanja seoskih radova stiliziranim usporenim kretnjama glumaca. Roža sama spava u krevetu. Radnje prati glazba (tamburica).

SCENA 11.

Sajam. Na prednjem dijelu scene postavljene su klupe gdje prodavači izlažu i prodaju svoje proizvode, a s druge strane klupe nalazi se birtija i pečenjara s kotlovinom.

SELJANKA I (iz košare vadi gusku i nudi prolazećim kupcima): Poglečte, poglečte, to je guska, kej angel je lepa! Debela je, lepa je, takve v kraju nema! Čujte, bolše pod zvezdom ne bute našli!

KUPAC: Kej pripovedate? Takvu oškrablenu gusku dobim v svake grabe! Kak vam je zmučena kej da ste cunjke ž nje žmikali. Dam dva krajcera. Ni krajcera više ne dam.

SELJANKA I: Nek kak, vrag ti mater pohrdanu kranjsku, kej boš ti moju goščicu ogovaral, pak si ju othranete sami!

ROŽA (sa zahvalnošću ženi predaje kokoš): Ah, gospa, nek vam je na sreču – duge sem je hranila. Lepa je.

ŽENA KUPAC (prilazeći ženi koja prodaje sir): Je li friški sirec?

Dej ga malo zvadi da pogledam.

SELJANKA II: Pa kej ne vidite? Friški je, friški, lepi tusti!

ŽENA KUPAC: Pogledajte si vi vaš sirec, to niš ne valja! Nisam ga ni primila, več se strgal. Ja vam to neču.

SELJANKA II: A kaj ste vraga prčkali po njemu? Platete vi mene moj sirec!

ŽENA KUPAC: Nisem valjda nore gljive jela da vam ja platim strgani sir.

SELJANKA II: Kej vas ni sram, klipača šugava, mene je sram za moj sirec kej sam ga ja strgala ili vi? Platite vi mene moj sirec!

ŽENA KUPAC: Mrcina jedna, sramota, mater je njenu, pogledajte ljudi!

SELJANKA II: Mučete, vi ste strgali sirec, platete sirec, moj sirec platete!

ŽENA KUPAC: Ko da sam došla pobirkovat, ja platim, ali tražim robu. (*Odlazi.*)

SELJANKA II (viče na Ženu kupca): Gospa, platete vi mene moj sirec. Kam bejžiš? Majku ti pokvarjenu, ne buš mi vušla! Evo vam vaš sirec, gdo vam je dozvolet da ga trgate?

ŽENA KUPAC: Ajde ti svoju kravu pelaj doma, a ne mene kusa, boš ti mene nareavalala sirem! (*Udari Seljanku torbom po ruci.*)

SELJANKA II: Joj, prostača, ti boš mene, Mater te nebeska, Bog dal! (*Udara ženu po glavi.*)

ŽENA KUPAC: Prasica, marš, fuj, smrdiš, fuj, fuj...

SELJANKA II: Ja smrdim, a ti, durile Božje? (*Sakuplja sir koji joj je pao na tlo i baca ga ženi u glavu.*)

PROMATRAČI: Namaži joj nos, bo znala drugi pot kej je sir!

SELJANKA II (deranje, tučnjava žena): Joj, joj, pas ti majku... Faj, ptuj! Gde je moj sirec? Plati mi moj sirec, moj sirec, sirec plati!

ŽENA KUPAC: Joj, joj... Pomoć, ljudi, pomoć!

PROMATRAČI: Vudri, bejži, baba, Boga ti, bejži, baba!

SELJANKA II (*dohvati ženu za kosu*): Ne buš vušla, plati mi moj sirec!

ŽENA KUPAC (*pobjegne. Slijedi radnja na sljedećoj klupi ispred birtije.*)

BIRTAŠ (*kuha kobasicu na pečenjarskom tanjuru*): Vrući, vrući, još malo pa nestalo...

JAKOB (*dolazi s Ivom i Kupcem na likovo*): Ajda, prijatelji, kak ono Amerikanac veli, olrajt, da popijemo likove!

MUKIĆ: Tri čaše i litrenku... Tri, tri...

KUPAC: Velite, mirni su voleki?

JAKOB: Kej pitaš, velim ti, mirni su kej janjci, ma bute videli, nigdar biča ne bu trebalo. To su voleki, je baš vleču kej cug mašina! Ne, tu se nema kej faliti, oni sami pripovedaju, bote videli.

MUKIĆ (*natače čaše*): Jedna litrica je već tu, Iva, ajda, primekni se...

JAKOB (*dizje čašu*): Prijatel, onda za njihovu i našu sreču. Živili!

ROŽA (*dolazi plašljivo*): Japa, ja sam prodala.

JAKOB: Samo si sedni, i mi smo prodali. Iva, dej tam natoči!

Iva odlutalim pogledom natače Roži u čašu.

ROŽA: Joj, ja ne bum pila, ne morem ja... (*Roža skrivečki iz njedara uzima čarobni prah i sipa ga u čašu u trenutku kada su ostali zabavljeni svojom pričom.*)

Iva natače čaše ostalima.

JAKOB: Sad bom svima platil rentu, a voleki bodu vozili, ne, ne bute se potužili.

KUPAC: Živili, živili, neču naprve faliti, ali znam gde ste doma.

JAKOB: Ako ne znaš, pitaj v Pavunčec bregu, svaki ugursuz zna gde je moja Rumenka priklana, ali već je tomu davno.

ROŽA (*nudi Ivi svoju čašu vina*): Na, popij to do kraja, ja već nemrem.

IVA (*uzme čašu i prinese je ustima, ali opazi prah*): A kakvi je to prah u vinu?

ROŽA (*bojažljivo*): Kakvi prah? Bome, ja ne znam.

IVA: Ej, sto ti zvezda nebeski, ti boš mene coprala! (*Ošamari Rožu.*)

ROŽA: Joj, joj mene, nemoj!

IVA: Boga ti tvoga, gde je moj ponos? Ti boš mene coprala, mrcina klempava! Ja sam bil v svetu, rat sam skačecima vodil, znaš li ti gdo sam ja, mater ti tvoju? Mene, kej mene da babe truju s coprijama! (*Udara Rožu.*)

PANDUR (*dolazi*): Uime zakona! Kej je to? Mir, dečki – dečki, mir i dečki, mir.

IVA: Kakav mir, ja se vu nikoga ne diram, a kej ja imam sa ženom razgovor, to se pandura ne tiče... Je li moja žena može biti državna ili opčinska stvar?

PANDUR MATA (*zbunjeno*): Pak si ju slobodno tuci... Same, tu su žandari, da znaš. Znaj da zakon ne trpi tvoje mudrolije, mej ljudima mir! Mir! I to je sve, razmeš ti mene?

Doma si ti gospodar, a sejmištu panduri kad litrica raspali čoveka i vudri bedastoča v glavu. Kej se mene tiče, tvoja žena.

IVA: Dobro, bumo već videli.

JAKOB: Prasec zvrkasti, kej bu to sad... (*Pokaže batinom na put.*) Doma se bu s tobom mati spominjala.

IVA: Još me čeka, kej hoče od mene, sto joj jarke gromova... (*Ocu:*) Baš ste me fino oženili... Na, te poglečte si ju! Je li ta rugoba ženska za mene? Znaš li ti tko sam ja? Je li sam ja još kad sem bil šmrkavec rekel tebi i svima: ja sem svoga tela gospodar. Ja, Bogu ti tvoga! Kak se ti onda usuđuješ da mene začaraš? Zar da ja sad, čovek na mestu, ponorem za tobom, takvom nesrećom i nakazom? Kak te ne bi ubil, ubil te bom, majku ti twoju drempavu! (*Udari je šakom u potiljak.*)

JAKOB: Ženska je bedasta, to je istina, i kriva je, i to je istina, ali je dobra i vredna, a za svoj greh je dosta dobila. Ja sam kuće gospodar i ne dozvoljavam da se dalje bije i tuče!

ROŽA: Ne, ne, japa, nek me samo tuče! Vudri me, Ivet, vudri, nek bar po twoje šake znam da sem ti žena!

Zamrznuta slika u radnji izvođača, svaki u svojem izrazu karaktera lika.

KRAJ

35. „Svoga tela gospodar“. KUD „Resnik“. Slijeva nadesno: Stjepan Hrženjak, Stjepan Boc, Ivan Palašić, Stjepan Omrčan, Stjepan Pepeljnjak. Resnik (1964.). Foto: S. Pepeljnjak.

„Predstava Hamleta vu selu Šašnica Dolna“
obrada i prijevod dramskoga teksta
Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja
s dopuštenjem autora Ive Brešana²⁰

Zaznamenuvana, nezapamćena predstava „Hamleta“ vu selu Mrduša Dolna, Općine Mlaka, spelavana vu organizaciji Mesnoga aktiva Narodnog fronta, Poljoprivredne za-druge i Mesnog aktiva partije, vuz požrtvovane hrmbanje oveh drugov i drugarica:

MATEKA ŽBUKARICE, zvanog Žbuka, ravnatela zadruge i sekretra Mesnog aktiva Partije, vu uloge *Klaudija*

MIŠKA PLJUJZA iliti Mišaka, predsednika Mesnog aktiva narodnog fronta, vu uloge *Polonija*

JANEK, njegove kćeri, vu uloge *Ofelije*

MARE PIZDIŠ, Pizdiške, selske krčmarice, vu uloge kralice *Gertrude*

GLUNTEKA, predsednika upravnog odbora, vu uloge *Laerta*

JOŽE ŠKOKIĆA, zvanog Kokić, selskoga bečara, vu uloge kraljevića *Hamleta*

JANDRAŠA GLUNTEKOVA, selskoga vučitela, kak ti režiser predstave i ostali seljaci iz Mrduše/Šašnice v Resniku Dolnem

ŠIMUNA, komentatora i tumača predstave.

20 Napomena: KUD „Resnik“ postavio je taj tekst u režiji Stjepana Pepelnjaka 1974. godine, a te je godine predstava nagrađena za originalnu izvedbu i režiju na Festivalu smijeha u Zagrebu. Uspješno je počela igrati i sljedeće godine, ali ju je Prosvjetni sabor Hrvatske zabranio zbog satiričnog prikaza djelovanja komunističke partije na selu.

SLIKA 1.

Društveni dom Narodnog fronta Mrduša v Resniku Dolnem. Na zidu su skelene zastave od papera, parole zašrajbane pučkim rukopisom: „Živio narodni front“, „Napred v nove pobjede“, „Svi vu seljačke radne zadruge“ i tak. Prostorija je zapuštena. Opala je žbuka, stekla su razbita i skrpana s kartonem od škatul. Zmed oblokov su zidne novine! V pozadine je stol pokrit z šarom stolnicom, a pred njim drvene klopi gde su narevani moži i babe. Kad se zastor zdigne, na pozornici je graja – svi žive i glasne šepučeju.

SELJAK I: Ajda, Miška, jel boš već jenpot počel, Boga mu? Nemam ja vremena, zutra rane treba kukurizu obirati.

SELJAK II: Bogme mi se već rit zakeljila za klop od čekanja!

SELJAK III: Ja, mulec, sam već mogel z babom biti v postele dok tu vreme tepem! Mater mu nebesku!

SELJAK IV: A kej čekaš pečene vrapce ili dok ti pevci počneju kukurikati? Ti Boga, svi sme mi trudni i zgrbavleni od dela v polju!

PLJUJZA: Evo, evo, drugovi, odmah! Vrag ti odnesel žurbu! Tak se same bohe luviju i mački jarčiju. Drugovi i drugarice! Otpiram sastanek Mesnog aktiva Narodnog fronta i predlažem ovakvi dnevni red. Kak ti prve bila bi: kak bi one rekeli, kulturno-prosvetna aktivnost v našem selu. A druge – razne. Što ima protiv?

SELJAK V: Kej si nas zato zval? Ajt ti vu Božu mater, ti i tvoja kultura i prosveta!

SELJAK IV: Kej će nam ta prdačija? Deni ti na dnevni red da se nabavi, bumo rekli, mašinizacija i motoracija, a ne da se tu vubijame od posla. Pogleč ti ove roke kakve su!

SELJAK I: Da se i imaš zakej mrcvariti, nek za one pišljive sto kil kukurize!

SELJAK II: A more li se s tom kulturom šenica pognojiti na primer? A, Miška?

PLJUJZA: Molim vas, drugovi, male tišine! Došle bo na red i to vaše – strpete se male! Nemojte misliti da su kultura i prosveta, razmete, bomo rekli, „muzla baba jarca“. To su napredne stvari, drugovi i drugarice, još i te kak...

Eto, zememo drugovi, prije rata se ona buržoazija ni brigala za nas seljake da bi nas, bomo rekli, prosvetila, neg nas je – razmete me, držala totuk vu neznanju i kmice, pak sme bili kej telci! Jel tak? A danes, drugovi i drugarice, naša narodna vlast stara se da bodemo kulturni i da znamo, rečemo na priliku, čitati i pisati, upelavaju nam tu vu seli igijenu, industrializaciju, letrifikaciju, nacionalizaciju, emencipaciju i druge prosvećene stvari. I mi, drugovi, moramo pripomoći nastojanju naše narodne vlasti...

I sami se prosvećivati.

SELJAK III: A očeš ti mesto mene kopati – dok se bum ja prosvećival? Pitam ja tebe.

SELJAK V: Dosta je nam toga prdekanja i preseravanja! Dejte vi napravite nekaj jenpot, a ne navek: Drugovi, trebale bi ove, trebale bi one.

PLJUJZA: Molim vas, drugovi, molim vas, molim... Evo, drug Gluntek ima reč...

GLUNTEK: Ovaj, kak da velim... Mislim da su ponekoji, ovaj, drugovi, skrenoli s linije. Ima tu takve kaj, na priliku, krive postavljaju da nam ne treba, na priliku, kulturno-prosvetne aktivnosti/motoracije. Ja bi kritiziral dotične drugove i drugarice. To je žalosno, drugovi, da je kultura pri nas vu zadne vreme, na priliku, opala dole. Pitam vas kak bomo unapređivali našu socijalističku poloprivrednu ako vu nami nema prosvećenosti!

SELJAK III: Ajde, Gluntek, ne seri! Od kad su te prijeli v Partiju, počel si peglati, a prije si socializmu sve bogove rušil!

SELJAK V: Najprije se ti presvetli, a onda dojdi nam pamet solit.

SELJAK II: Bole bi ti bile da nam veliš gde su zadružne pare nestale meste kej tu praznu slamu mlatiš!

GLUNTEK: A kej ja imam s tem? Nesem ih potrošil!

SELJAK II: Ne znam ja gdo je – ali penez nema.

GLUNTEK: Ti se nekaj preveč zaletavaš, Cegoč.

Mogel bi dobiti koju preko gubice – razmeš?!

SELJAK II: Od koga? Jel od tebe? Dojdi, same dojdi i vudri!

PLJUJZA: Drugovi, mir! Jesme, Boga mu, na sastanku ili s svinjami na paši – majku mu! Ne bumo se sad tu, kaj ti ja znam, obračunavali, sad govorimo o prosvete i kulture, a ne o nekakvem, bumo rekli, financijskem defektu. Drug Gluntek ima reč, nastavi ti, Gluntek, i nikoga ne poslušaj.

GLUNTEK: Kej sem ja ono štel reči... Aha! Eto, drugovi i drugarice, kad sme se mi one zadnji pot ovde kulturno i prosvetno uzdizali? Pitam ja vas. Ima več više od leto dan gda su oni iz Šašnice v Resniku Gornem igrali v armuniku i tancali! Od posla ništa. Trebali bi da i mi jenpot napravime nekakvu predstavu. I to takvu da jenpot, drugovi, zajde na videlo naša socijalistička stvarnost, one kej je plus – plus, a minus je minus. Pa unda kad naš čovek vidi takvu predstavu, more, bumo rekli predstavljenomu reči: Tak i tak, druže, ova ti vala, a ovo ne!

SELJAK V: Nam ne treba nikakove predstave! Zname mi dobre i bež nje kaj komu vala, a kaj ne – ti Boga!

SELJAK III: Dok si hodil krave iza repa, ne ti predstava ni na pomet opala, a?

SELJAK V: Prije slegci gače, Gluntek, pak onda govor! Bu ti bržeše.

ŽBUKA: Dobre, em ti mleko tice jarebice, kaj je ove? Jesme li mi došli ovde poslušat nečija reakcionarna zafrkavanja ili da doznačime zaključke? Ja mislim, druže Miška, da ne treba puno mudrolijati. Oče narod predstavu? – Oče! Unda na posel, ti rožu nebesku, i kvit! A, ak se to kojem narodnomu neprijatelju ne sviđa, tam su mu vrata! Ne bumo se mi nikomu molili.

PLJUJZA: Eto, drugovi i drugarice, čuli ste kej je rekел drug sekretar. Ja mislim da on ima praf. Narod oče predstavu i onda, moj brajko, nema tu mile-lale, nek suči rukave i bez diskusije!

SELJAK IV: Ajde dobre, nek vrag nosi i predstavu, nek bude! A, reci ti mene gdo ju bo zvežbal? Zato su potrebni pismeni ljudi, na priliku rečemo, koji bi se znali namačkerati, zajti na pozornicu i predstavlati. Gde bote našli te ljude?

GLUNTEK: Gde bomo našli ljude – ti Boga! A kej nam treba što!? Sami bome drugovi i drugarice. Evo, ja se bom prvi preoblekel i zašel na pozornicu ak je treba! A predstavu nek spravi drug vučitel – je tu najpismeneši.

JANDRAŠ: Ne, ne, drugovi – oprostete! Molim vas da mene izostavite. Ja to nikada nisam radil i... Ne osećam se sposoban. A osim toga, kak znadete, ja sam bolestan čovek. Mene bole jetra.

ŽBUKA: Ti se, drug vučo, nekaj preveč zvlačiš z društvene aktivnosti. Nemre to tak! Ti si, druže, član socijalističke zajednice i moraš zvršavati obaveze kej narod pred trebe meče. Nemreš se ti na račun svoje đigerice zmotavati. Što je mene pital kaj mene boli kad je trebale na bunkere iti?

JANDRAŠ: Dobre, dobre – u redu, drugovi, bil sem male previše ličan. Pa, imate pravo, „đigerice“ su moja privatna stvar i treba je zanemariti kad se radi o društvenim interesima. U redu, spremiće predstavu.

PLJUJZA: Neg kej češ, ti Boga, nek spraviti. Ti si tu, razumeš ti mene, učen i školovan čovek. Što drugi... Neg, reci ti meni, onak, kej bi mi mogli takvoga davati, a?

JANDRAŠ: E, drugovi, nemojte opet tako, Boga mu! Nisam ja sveznajući. Dajte mi malo vremena... Da razmislim. Ne može se to ovako... Iz vedra neba pa u rebra.

ŠIMUN: Molil bi ja za reč.

PLJUJZA: Evo, drug Šimun se javlja za reč.

ŠIMUN: Drugovi i drugarice! Vi si znate da ja nisam ni učen ni školovan čovek. Ja se ne razmem u te, kak bi rekli, skulturne i prosvećene predmete, al bi ipak štel nekak dati, na priliku, jeden predlog. Prije dvaleta bil sam ja v Zagrebu, kad me one drug predsednik poslal vu „Vinariju“. Svršim ja ti tak posel i kad sem zbavil formulacije, kej bile treba i potpisati, jeden mi drug iz „Vinarije“ veli: Ajd ti, drug, z nami večeras vu „tejater“. A „tejater“, drugovi i drugarice, to vam je nakakva velika kućetina, gde se svaku večer predstavlja kak pri nas vu narodni svetek.

SELJAK I: A jesli ondak išel?

ŠIMUN: If, jesli ti norci! Kak nebi išel kad me čovek zove... I ondak, kad je on to rekao, ja ne budi len – idem ž njim. I onda, ti svet Bogov, da vidiš čuda! Dojdem vam ja, a one... Svetlo kaj v sred beloga dana od silne letrifikacije kaj je nutra. A sveta kaj v tri naša sela. I nekakvi stolci namah skačeju gore čim se zdigneš. Ne, nema tu kaj... Stani – pani!

SELJAK II: A kak se zvala ta predstava?

ŠIMUN: Čekaj... Majku ti Božju... Aha... Mislim, čini mi se, „Omlet“.

JANDRAŠ: Nije „Omlet“, nego „Hamlet“!

ŠIMUN: Muči ti, vučo, ne prekidaj me! Omlet ili Hamlet, kaj ni isti vrag? I, eto, drugovi, to mi je ostalo nekak v pameti, pak sam štel predložiti da mi to napravime.

JANDRAŠ: Što, „Hamleta“ da dajemo? Pa ti si lud! Ti neznaš što govorиш!

PLJUJZA: Nemoj ti tak, druže vučitelu! Nek si ti završil škole, razmeš ti mene, nepravilne postavlaš. Drug Šimurina same predlaže, a mi smo ovde da taj predlog, razmeš ti mene, mečemo na diskusiju.

GLUNTEK: Ja mislim, drugovi, da bi drug Šimun mogel ispriovedati, onak vu dve reči, kaj je videl vu te predstave. Da zname je li taj, kak se zove, „Amlet“ ide, bume rekli, vu naš sektor ili nejde. Jel tak?

ŠIMUN: Oču, drugovi, bez dalnega, kak ne! Evo, da vam velim praf, ni sam ne znam kaj sem videl. Zašle ti, ti Boga, čudesija ludi na pozornicu i sve vu nekakvem odelu kaj ne nosiju ni selaki ni gospoda. Nemreš znati jel su vu gačami ili bež njih. Ondak su se dali na skakanje i deračinu i na kraju sega ti se oni potokli mej sobom, svi, i muški i ženski. I kad sem se zdigel da idem domom, na pozornice su ostali ležati sami mrtvaci. Velim vam, takve čude još v životu nisem videl.

ŽBUKA: Nemoj ti, druže, da nam pripovedaš, ovak – idi mi – dojdi mi. Nego lepo po redu. Najprije je bilo to pak unda to... .

ŠIMUN: Dobre, druže Matek, kak ti veliš. Dobre! E, pa, drugovi, predstava je išla ovak: Najprije je bil jeden kralj. Dober kralj, napredan, socijalistički orenteran. Dušu bi dal za radni narod i sirotinju – eto. I taj je kralj imal brata koji je bil niko i ništa, neprijatel naroda – gadna reakcija. Pa ondak je on jenpot spal na polju, dojde ov njegov brat i, ne bodi len, vleje mu nekaj vu vuvo, razdere mu moždine i ov na mestu ostane mrtev, ko letva. I ondak kak je ov to napravil, počel se brusiti na njegovu ženu, devicu. A ona, vraka obgladala, v prve se vreme nekak cifrala i pravila kak da joj se ne jarči. Pa se tak, oču – neću, pak unda drž sim, drž tam, pričepi ti on nju i ž njom v postelu i zutra ti se ona ž njim venča.

SELJAK III: Viš, viš, kurve, vrag je majku s proscem! Žene, se ste iste, Majku vam Božju!

PIZDIŠKA: Neg kaj bi ti štel? Misliš da se bu žena vubila za tobom kad te vrag odnese?

GLUNTEK: Tak ti je to, brajko! Nema vu žene vere kaj ni vu bukve masti. Prevarila te bo i z reakcijom kad joj dojde goste.

ŠIMUN: A ov, napredan kralj, koji je na pravde Boga piginul, drugovi i drugarice, imal je sina koje se zval Amlet. Amlet je bil jaki bečar, dečko, i imal je deklu kej se je zvala Omelija, a koja ti je bila kćer jednog kralevskoga nameštenika, koji je bil tam nekaj, neki vrag – kak bi ti rekeli – kak drug, drug knjigovođa Jura vu zadruge. A da ste videli tu Omeliju! Sesci, drugovi i drugarice, to nesu bili ciceki, neg dva bokala krvi Isukrstove. A zajnica joj je stala kaj kole na zadružnem traktoru. Joj, drugovi i drugarice, da mi se bile ž njom povaliti negde vu slami, to bi rajše neg da me postavite za predsednika kotara.

JANA: O, vrag ti pamet okrenul, rekla ti bom ja žene kaj govorиш!

PIZDIŠKA: Eh, nebi vraga! Ona bi se v slame s takvim gritavcem pored kraljevoga sina!

ŠIMUN: I onda, drugovi i drugarice, kad je Amlet videl da mu je čača peginul i da mu se mati počela pojati i gonjiti, hitil se siromah vu velike tuge. I tak je on jedne noći od žalosti i jada i čemera lantal po hiži gore pak dole, kad mu ti se najempot spred nosa skrasi nekakva lamprdina, nekakve strašile, kej ti ga ja znam. A, Amlet, siromak, mrl je od straha, drugovi i drugarice, i već da bu pobegel, kad mu ovo čude veli: „Ne boj se, Amlete, sine moj! To sam ja, tvoj čača, kej ga je na prevaru ubila ona ništarija od strica.“ I tak mu on sve lepo spripoveda kak je sve to bile, pak mu veli: „Eto, Amlete, sad kad sve znaš, ne daj mu kusinom sinu da uživa narodne trude! Zašpiči ga, svinju, s nožem, nek mu mam zajde žigerica na pod! A one kurvetine, matere, daj dve po gubice da ju mam vrag odnese.“

SELJAK III: Kej same dve? Dal bi joj ja Boga njezinoga da je to mene napravila!

PIZDIŠKA: Ajd k vragu – šašavac! Kej je ona znala s kim ima posla!

SELJAK IV: O pa da, da je znala, sigurne ne bi! Pune je ona zbirala s kim bude kad je se vužgala kiklja.

ŠIMUN: I tak ti onda jempot bane Amletu nekakva kulturno-umetnička sekција kej izvodi priredbe. A u nje su bili predstavnici radnika i seljaka. Amlet pak, ne budi len, napravi žnjimi jeden, kak bi rekel, leteći sastanek, pak im vudri vu govoranciju: Te drugovi i drugarice ovak, pa onda, drugovi i drugarice, onak! Vi morate pred kraljem podići demonstraciju i lepo mu drito u lice, kak bi rekel, hititi sve njegve nepravilnosti. I, moj brajko, oni ti, ni pet ni šest, direkt pred njega. Pa kad ti oni digli dreku: Te dole kralj i njegova klika, nećemo monarhiju, te ovak, te onak, drž pa nedaj, i kad se počeli bečati i blejati na njega, on više nezna kam! I šta ti bi, prepal se kralj, razmeš ti mene, i skril se nakam gde ga ni sam Lucifer ne bi našel.

GLUNTEK: Nek moli Boga kej mu ja nisem tu bil. Ne bi on mene tak lake, svetlu ti zvezdu, pobegel!

ŠIMUN: I ondak je Amlet opal matere v hižu. A ona ti se baš spravljala spat, pak je bila v nečem tenkem, tak da se sve čez nju videle... A one zaprav, drugovi i drugarice, bila je stara koka, ali bogme bilo je tu i friškoga mesa, tu nema kej, i mrtvac bi se nasladil! A v hiže je bil i otec od Omelije, pa kad je Amlet došel, on se zavlekel iza neke krpetine.

SELJAK I: A kej je on tu delal?

ŠIMUN: Gle budale! A kej boš ž njom delal kad je gola v postele! Ne bo valda Boga molil? I onda, drugovi i drugarice, kad je Amlet došel, drugovi i drugarice, ona se krpa zamrdala, a on ti zasuče nekakvu sabletinu pak ti Omelijinog čaču raspara kej repu i sva mu čревa zasipa s trbuha. A onda se okrenul k matere i veli: „Ti si, majko, imala moža, čoveka na mestu. A sada kad je vmrl, počela si se drocati sa svakom šugom kej se prilepi zate. Em ti majku Isusovu, kakva kurvača, kej još ne ni Bog ni svet zapamtil!“

SELJAK III: E, da mu se pamet pozlatila! Kej je ne flisnul još dve, tri čušketine da je namah glava zleti – ti Boga!

PIZDIŠKA: A, oj, Bože, Bože, kej sve ne bu čovjek doživel od svoje vlastite dece! Ih, pa unda kad mi još veliju zakaj ih nemam!

ŠIMUN: I onda, drugovi i drugarice, kad je Omelija videla da joj je Amlet vmoril oca, ne ga više puščala blizu sebe da se že njom male pošali. I kad je tak prešle neko vreme, nje ti zagori spod rubače i ona se predomislila, ah, vraga, sad pak on ni štel, neg je veli: „Čuj ti mene, Omelijo – ajd ti k fratu pak se že njim prudencaj, a ne z menom.“ A ona, kak je bila napredna cura, ne štela otiti k popu i, drugovi i drugarice, skočila je v nekakvu mlaku i zadavila se, zabrbočkala se!

PIZDIŠKA: A što joj je kriv kad je blesava! Ne bi ja za njim ni zaplakala kad je takav, pa makar je kraljev sin!

JANA: O, vrag mu dušu v pekel zareval! Najprije je jadnu deklu upropastil, pak je unda ostavil! A?

JANDRAŠ: Dobro, drugovi, čemu služi ova čitava komedija? Ne mislite valjda „Hamleta“ spremati? Da li vi uopće znate o čemu mi to raspravljamo? Taj je komad napisal Šekspir, najveći engleski pisac...

ŽBUKA: Nemoj, druže vučitel, nam soliti pamet. Nisme mi opali s ruške! Kej ti misliš, ak je on tam nekej z nekakve kapitalističke Engleske, da je zato bog? Stali sme mi na rep Švabe, pa bomo ondak i tomu Englezu.

JANDRAŠ: Ali, druže sekretaru, budite pametni! Znate li vi kakove su to komplikirane uloge? Tu se počesto i profesionalni glumci slome. Ajde, obazrite se malo oko sebe, molim vas, pa mi recite tko je uopće u stanju da se pojavi na pozornici?

ŽBUKA: Ma, čekaj! Za koga ti nas držiš, vučitelu? Što je vu stanju, veliš. Evo, em ti sivo nebo, ja se bom pojavit ak ništi drugi neće. I drug Pljuža se bu pojavit. Kad sme mi mogli celu borbu znesti na plećima, moremo i Amleta.

PIZDIŠKA: Ajde, ajde, ne bume sad valda vas poslušali! Pustete čoveka nek pripoveda kaj je bile dale!

SELJACI (žamor): Da čujeme, tak je! Očeme Šimuna!

ŠIMUN: I onda, drugovi i drugarice, kad je to sve videl kral, počeše ti se on odstraga. I tak najempot i zajde ti on Amlet pred njega – oči vu oči...

Otvaram se vrata i na pozornicu ulazi Kokić.

KOKIĆ: Jel tu on Žbuka?

ŽBUKA: Jesam, tu sam, kej očeš?

KOKIĆ: Iskal sem te već po celom selu. Rekli su mi da si tu... I dobre kej si tu – da svi čujeju... V jutre je došla milicija u našu hižu. Otpelali su mojega oca... Povezanoga. Čuješ li to? Povezali su ga kej nekakvuga lopova.

ŽBUKA: Pa kej to meni govorиш? Kej se to mene tiče?

KOKIĆ: Još i te kak te se tiče. Ti si ga dal vu čuzu. I sad buš ti mene ovde pred semi rekel – zakaj? Kej je to napravil moj čača da ga milicija povezanoga pela vu zatvor?

ŽBUKA: Kej je napravil? To ti pitaj svega čaču, nek ti on veli.

KOKIĆ: Ne, ne, nega ja nemam kej pitati, tebe oču čujti – tebe.

ŽBUKA: Ja nesem dužen tebe polagati račune.

KOKIĆ: A ja tebe velim da buš rekel, rekel buš, matere mi, ili nebuš više otud meknul!

ŽBUKA: Ma nemoj – Boga ti, on mi se grozi. I to on mene, on, čvarek, zajcov isprdek! A znaš li ti da si ti dišal još po pišku kad se ja sa strašnešima od tebe dohajal na kraj?

KOKIĆ: Zadnji pot te pitam. Zakaj si vu zatvor poslal čoveka komu nesi vreden ni petu polizati?

ŽBUKA: Čujete li vi ovo, drugovi i drugarice – kej on to govori? Ja – poslal vu zatvor?

Jesi li ti pijan Joža? Kej sem ja sud ili milicija da morem ljude zapirati? Jel more tebe tam u gradu on tvoj direktor v fabrike zapreti?

KOKIĆ: A, onda dobre kad si ti tak čiste ruke, kej ne veliš? Kej šutiš?

ŽBUKA: Za tvega bi staroga bilebole da šutim. Ali kad si već tak bezobrazan... Onda nek se čuje... Vu zadružne se blagajne našle 10 milijonov manjka. A ništi osim tvega čače ni imal kluč od blagajne. Eto... Sad znaš kej je napravil. Poplašil je zadružne peneze.

KOKIĆ: Lažeš, svinjo!

ŽBUKA: Ako lažem ja, ne laže komisija koja je pregledala zadružne knjige i blagajnu. Evo, ak baš očeš, ja ti bom pokazal sve prihode zadruge u zadnje par let, pak onda poglej kuliko se para našle v blagajne. 10 milijonov tu manjka – brajko moj! 10 milijonov. Gde su nestale, pitam te ja, a?! Gde su?

PLJUJZA: Drugovi, ja mislim ove ne meste za ovakve stvari. Ove je sastanek Narodnog fronta, a ti, druže Joža, tam ti je zadruha, pak tam to, razmeš ti mene, to raspravi.

ŽBUKA: Eto, sad vidiš gdo komu more pete polizati. Dok sem ja pušku nosil i dok su metki oko mene kej muve fučkali, tvoj je čača guzicu kraj peči grel. I sad bi štel na milijonima spati, a ja da grmje brstim.

KOKIĆ: Ma kej se tu prsiš! Tko si ti i kej si? Govnu brat – dreku svat! Misliš da ja ne znam kak si ti pušku nosil? Ak si ju tri pot kresnul čez celi rat, i to v zrak, bile bi Bože pomozi...

PLJUJZA: Drugovi, ja predlažem da drug Šimun nastavi svoju diskusiju o Amletu.

SELJACI: Tako je, nek nastavi – slažemo se...

ŠIMUN: I onda, drugovi i drugarice...

KOKIĆ: Čekaj! Stani! Nek se još i ove čuje... Ja ne znam gde su ti penezi. Al moj ih otac ni fkral, to sem siguren. Nešti ih je tu mej vami zdipil – mej vami! I ja vam tvrdim da bum iskal dotičnoga lopova. Iskal ga bom i našel... A kad ga najdem, em ti milost Božju, ni mali prst ne bu ostal od njega. Tuliko! (*Ode.*)

ŽBUKA (nakon pauze): Eto, drugovi i drugarice, sad rečite i sami po duše kej sem ja tu kriv. Komisija je našla manjak, Upravni odbor je odlučil da ga predaju sodu, a ja sam same izvršil odluku Upravnog odbora... K vragu i zadruha i uprava i blagajna i sve

skupa – sivo mu nebo! Čovek bi štel sve najlepše, zmuči se kej marva, i onda mora još govna jesti!!

PLJUJZA: Ajde, Matek, zmiri se, Boga ti! Ki vrag posluša ludoga čoveka kaj blede? On je zašvindlan kak mu i čača.

GLUNTEK: Pusti to, druže Matek, zname mi svi dobro gdo su oni, a gdo si ti!

PIZDIŠKA: Ajde, dosti je bile toga! Nisme mi došli ovde poslušat vaše svađe. Kej se to nas tiče? Hote vu birtiju, pak se tam raspravljajte. A ja oču čujti kej je bile z Amletom!

SELJACI: Očeme Amleta! Očeme Amleta, ajde Šimun!

ŠIMUN: I onda, druškane si moj, kralj ti se spravil da Amletu grkljane podstriže. Je, al ni Amlet ni bil tak blesav...

PLJUJZA: Dobre, dosta je, Šimun – ne treba dale pripovedati, kej je bile dale videli bomo gda bu predstava gotova. Drugovi i drugarice! Komedija koju je predložil drug Šimun – osvaja se! A ti, druže vučitelu, ja ti ispred Narodnoga fronta stavlam vu zadatak da najdeš knigu gde je taj „Amlet“, kak bi rekeli, štampan i da ga, razmeš ti mene, lepe spremiš. Moreš si zeti koga god očeš mej nami da ti, razmeš ti mene, tam predstavlja. Eto, tak ja bi zaključil ov sastanek.

Graja. Seljaci se razilaze.

JANDRAŠ (Šimunu): E moj Šimune, da znaš koliko bi bio zaslužan za kulturu da nisi išao u Zagreb vino prodavati!

ŠIMUN: A kaj morem, vučitelu! Nis ja kriv kej se kultura vu mene očesala!

GLAS RADIOEMISIJE: Po svemu sudeći, socijalistički preobražaj našega sela, predviđen Petogodišnjim planom, već je pokazao značajne rezultate. Na gotovo čitavom teritoriju Hrvatskog zagorja i šire formirane su seljačke radne zadruge, koje, zahvaljujući pravilnom ideološkom usmjerenju seljaka od strane partijskih organizacija toga kraja, stječu svakodnevno sve veći i veći broj članova.

S obzirom na to da mnoge od zadruga u okviru mjera unapređenja naše socijalističke poljoprivrede ulažu velike napore u poboljšanju produktivnosti uvođenjem mehanizacije, poljoprivednih strojeva, traktora i slično, očekuje se da će prihod ove godine biti dvostruko veći.

U njihovim redovima već sada djeluju brojni novatori i racionalizatori, koji pronalaze nove, efikasnije načine uzgoja pojedinih kultura, osobito vinove loze i kukuruza. U okviru mjera industrijalizacije i elektrifikacije, predviđenih Petogodišnjim planom, ove je godine u osam sela uvedena električna struja, a pet sela dobilo je vodovodne instalacije zahvaljujući dobrovoljnim radnim akcijama mještana, što svjedoči o pravilnom ideološkom djelovanju partijskog rukovodstva, kao i o izgrađenoj socijalističkoj svijesti kod stanovništva. Općenito bi se moglo reći da je već danas životni standard ovdje u odnosu na staru Jugoslaviju porastao za 70 %.

Usprkos velikoj angažiranosti oko izgradnje i obnove, stanovništvo nije zanemarilo ni

kultурно-prosvjetni život. Zalaganjem Mjesnih odbora i rukovodstva Narodnog fronta u svim selima otvaraju se analfabetski tečajevi tako da je nepismenost stanovništva smanjena od 65 %, kolika je bila u staroj Jugoslaviji, na svega 23 %. Osim toga, već sada u mnogim selima djeluju kulturno-umjetničke družine, koje nedjeljom i narodnim praznikom izvode priredbe i tako pridonose podizanju kulturnog nivoa i jačanju socijalističke svijesti u redovima seljačkih masa. Tako je npr. Seljačko kulturno-umjetničko društvo „Napredak“ iz Šašnice v Resniku Dolnem u čast 1. maja izvelo šaroliki program borbenih pjesama uz pratnju harmonike i nekoliko narodnih kola, dok je dramska sekcija istog društva izvela jednočinku „Trijumf naroda“, koju je s velikim interesom pratilo nekoliko stotina seljaka, od kojih je većina došla pješke iz susjednih sela isključivo kako bi učestvovala u općenarodnom veselju. Slična kulturno-umjetnička društva formirana su već i u mnogim drugim selima.

SLIKA 2.

Scena je ista, dolazi Jana, a nešto iza nje Kokić.

KOKIĆ: Gde si, Janek – anđel moj! Nigde te nema vu zadnje vreme. Ti si kaj kukovača, negde v hiži, i skrivaš se od mene kak da sem ti već žmekek za oči.

JANA: Ajd k vragu – znaš! Kaj misliš da bum ja za tobom bežala? Oču? Nis ponorela. Ne bi taman da cekine tepeš za sobom. Tam si se zaplel vu svađu z onimi z zadruge, a na me si pozabil.

KOKIĆ: Ne, ni govora, tako mi Device Marije! Evo, kad god idem uz vašu hižu, zapovedem vu sav glas da se pokažeš na obloku, a tebe ni da bi – nigde.

JANA: Uf, da ti zdravlja i sreće, ajd k vragu ti i on ko ti veruje!

KOKIĆ: Janek, sveca ti tvega – Janek, da ti je same znati kak se vužgem čim ti blizu dojdem! (*Uštine je za bedro.*)

JANA (*vrisne*): Aaaaa...! Vrag ti pamet v šumu obrni, blesavu! Kaj te je prijelo? Mekni se od mene! Nesem ja nikakva flundra da boš ti mene ščipal.

KOKIĆ: Janek, lepa moja... Kad bi me same male pustila na se, bile bi ti lepše neg da primiš sveti sakrament.

JANA: Oču valda tak finu osobu kak si ti! Baš sam poludela!²¹

Eno ti Pizdiška, pa nek te ona na se pušća!

KOKIĆ: Kaj će mi Pizdiška? Ja bi se kraj tebe lepše zogrel. Čuj, reci mi, a zakaj me nečeš? Poglej male bole. A kaj mi fali? Imam sve one lepe stvari kej cure treba.

21 Druga varijanta: „ponorela“.

JANA (*zasrami se*): E, baš lepe! Drš si jih dobre da ti ih što ne fkradne. Da je mene do toga – snašla bi se ja odavna.

KOKIĆ: Pa kej si me unda sim zvala?

JANA: Ja tebe zvala? Zval te je vučitel, iste kak i mene!

KOKIĆ: Vučitel? Zakaj?

JANA: Valda zbog predstave... „Amlet“, ja i ti bome predstavlali. Ti boš Amlet, a ja Omelija.

KOKIĆ: A dobre, a kaj su taj Amlet i ta Jomelija – jeden drugome?

JANA: Pa... Kak da ti velim... Lepe se glediju. Tak!

KOKIĆ: Aha, to se oče! Ondak ja više nesem koji jesem, nek sem ti frajla – Amlet... A, reči mi, je li se tu v predstave taj Amlet i ta Jomelija kad-kad v slame valaju? Ak se ne valaju, ondak neću igrati!

JANA: Da ti vrag kosti zglodal, stalne ti je ta slama v glave!

KOKIĆ: Janek, srček, kad te vidim tak jedru, kaj bi mi druge došle na pamet... A jel bome mi sami predstavlali ili bode još toga?

JANA: Ma kakvi sami! Tu su još i moj čača i Žbuka i Pizdiška i Gluntek i Šimun.

KOKIĆ (*uozbilji se*): Kej, kej, kej? Pa kej veliš? Oprosti ti mene, svaka čast tvemu ocu, al ja tu ne mrem predstavlati. Reci vučitelu fala lepa na izborima... I nek najde nekoga drugoga. Zbogom! (*Hoće otići.*)

JANA (*za njim*): Čekaj, Joža, stani! Pa kej ti je, ze ime Kristuša?

KOKIĆ: Janek, ti znaš da su oni strpali mojega čaču v čuzu. I onda ja još nek ž njimi tu spelavam nekakve, kaj ti ga ja znam, kerefeke?

JANA: Joža, nejdi nikam, Bog ti pomojzi! Zbog radi mene – nejdi! Znaš da mi stari v zadnje vreme ne da nikom z doma. Pa nam je jedina prilika da se vidime. Ak ti otideš, onda...

KOKIĆ: A zakaj ti otec ne da da se vane viđame? A kaj sam mu se zašrajbal... Pak, on mi je to obečal...

JANA: Ma nesi mu se ti niš zameril. Pa on je rekел vučitelu da te zeme za Amleta. Ne bi on to delal da ima nekaj protiv tebe. Pa znaš ti kakvi je on, on neće da se mi sastajemo prije venčanja... Ostani, Joža, bo nam lepe – ti Amlet, a ja Omelija!

KOKIĆ: A kak to bo... Niš ne razmeš... A kaj bo rekел onda moj čača kad čuje da ja ž njimi cirkuseram? Imal bo praf da mi v gubicu plune.

JANA: A kaj bo onda ak se moj stari rasrdi na te kad otideš, pak mi ne bu dal da se s tobom venčam, a? Kad njemu vudri v glavu, sega tu more biti, Joža, ostani, mene za ljubav.

Pauza.

KOKIĆ: Dobre – ostal bom, ali da znaš – same tebe za ljubav.

JANA: A... Joža, jel me buš zbiljam venčal il ti to same tak?

KOKIĆ: Reci ti meme prije jel me imaš rada?

JANA: Uf... Em te ne mrzim!

KOKIĆ: Joj, Janek, to mi je rajši čuti nek da milost Božja kane na me... Dej da te male primem za debele mese. (*Hvata je.*)

JANA (otima se): Ajd k vragu, kaj si ponorel, kaj te je kresnule v glavu?

KOKIĆ: Joj... Janek, daj da zericu pridišim. (*Diže joj suknju.*)

JANA: Pak dobre, Bog te v šumu obrnul z bukvum po glave, pusti me na miru! Kaj si navalil kaj mutav!

KOKIĆ (stigne je i udari po stražnjici): Janek, sveca ti nebeskoga, joj kaj si guzata!

JANA (vrišti): Aaaa! Svinjo! Ti si kaj životinja... Opipavaj ti one svoje kurvetine za tere-mi trčeš celi dan, a ne mene. Pazi! Nešti ide...

Ulaze Pljujza, Jandraš vučitel, Žbuka i Šimun.

PLJUJZA: Same naprve drugovi! Hoće li ove odgovarati vučitelu?

JANDRAŠ: Pa za nevolju dobre je i ovde.

Žbuka glasno podrigne.

ŠIMUN: Kaj si ti, druže Matek, pokvaril želudec?

ŽBUKA: Ma, kaj bi, ja sam se prenažrl. Čera je Gruntek priklal pajceka, pak je pozval mene i Miška. I, pak drž sim, sad drž tam, nas tri ti potamanili prase i nadolejali ga s 10 litri vina. Pak mi denes celi dan neki vrag se krčka i pretače, kej ti ga ja znam. I sapa mi fučka z mene i gore i dole. Glej mešine kaj se napuhala! (*Razgrne košulju i pokaže trbuh.*)

PLJUJZA: Nek, nek... Kad ne si jel kaj čovek, nek si se prezderaval kaj svinjče. Tri frtalja si, ti Boga, sam ti zmazal!

ŽBUKA: Nek kaj bi štel, da ga milujem onak po gospodski kak ti: komadić po komadić, pak vilica i ove i one. Tak ti, brajko, jee same bružoazija. Ja hoću, kad ga zgrabim, ti suze Gospodinove, pa ga spuknem od riti i v zobe. I onda to zalejem z vinem. Tak se jee, a ne one cvokotanje z vilicom, kaj čorava kokoš po zrnju.

Ulazi Pizdiška.

PIZDIŠKA: Du vraga sam zakasnela, da oprosti drug vučo. Znaš kak je – birtija puna pijancov, pak dok ih stiraš, dok zapreš, nigdar kraja.

ŽBUKA: Gde si, dovica, rano moja? Saki put kad dojdem v birtiju hitim oke, a ti mene ni A ni B!

PIZDIŠKA: Vrag te posasil, al lažeš!

ŽBUKA: Odi sim, tu sedi kraj mene, ne bo ti žal! (*Ona sjedne, a on je objumi oko pasa.*) Bogami, v pasu si dobre ekonomski osigurana.

PIZDIŠKA: Pusti me! Imaš ti doma jakšu ekonomiju. Žena ti je širša od mene.

PLJUJZA: Da počnemo, drugovi, ja nemam puno vremena – zutra me posel v polju čeka!

SVI: Da počnemo, kaj bomo čekali, ajde, idemo!

JANDRAŠ: Dobro, drugovi, neću više duljiti, vi svi znadete moj stav. Međutim, bez obzira na nj, ja sam svoj zadatak izvršio. Nabavio sam dramu i otkucao nekoliko primjera. Skrećem vam pažnju na to da komad nije za nas. Suviše je težak, još ima vremena da ga mijenjamo.

GLUNTEK: Kaj sad imamo menjati? Ove ili nekaj druge? Isti je vrag!

PLUJZA: Na sastanaku Narodnog fronta odlučili smo Amleta. I kaj bomo sad tu prasicu sedkali?

ŽBUKA: Tak je... Ili kuj ili ne zapisuj!

JANDRAŠ (*nervozno*): U redu, drugovi, kad je tako, vi ste druže Matek Kralj... Vi ste, drugarica Marice, kraljica Gertruda... Pljujza.

PLJUJZA: Gle, gle, bogati, dovica, pa trudna!

JANDRAŠ: Vi ste, druže Miška, Polonije...

PIZDIŠKA: Ako sam ja trudna, a ti si polek nje. (*Pokazuje na onu stvar.*)

JANDRAŠ: Vas dvoje ste Hamlet i Ofelija... Ti si Gluntek, Laert...

GLUNTEK: Ja, znači, lajem... Vau... Vau... Vau...

JANDRAŠ: A ti si, Šimun, Horacije...

ŠIMUN: Kej sem ja?

JANDRAŠ: Horacije!

GLUNTEK: Oj sim da ti velim kej si ti! (*Šapče na uho.*)

PLJUJZA (*prilazi*): Kej, kej... (*Sluša.*) Ha, ha, ha, da kej je nek Kuracije!

JANDRAŠ: A sad, da vidimo! (*Dijeli im tekst.*) Probat ćemo nasumce. Eto, recimo, scena između kralja i Hamleta iz I. čina. Počnite, str. 20. Molim, počnite, druže sekretaru – vi ste kralj. Odavde...

ŽBUKA: Kej da čitam, mekni se Marek da imam mesta... (*Monoton i nespretno:*) „Za tvoju čud je dično, Hamlete, i nježno što tim tugovanjem častiš oca svojega...“ Da ga vrag odnesel, ali je zapetljан! Kej ne mre to reči v dve reči kej čovek čoveku? Baš lepe je to od tebe kej se trgaš za oca, (*čita:*) „al treba znati da je i tvoj otac izgubio svoga oca, a i njegov izgubio je svog...“ Ma kej ne veliš, vu velike si se mudrolije dal! Nek kej, neg da ga zgubiš! Bile bi to fajn da mi čača onak star i gurav sedi v zapečku doma i da je još ž njim njegov čača i njegovog čače čača. Mogel bi k vragu kak sam dug i širok... (*Čita:*) „To je grijeh spram neba, grijeh spram mrtvih i grijeh je protiv prirode i ludost spram razuma, što zbori sve o smrti oca i do prvog mrtvaca, pa sve do onog što danas umro, da – dovikuje nam: Tako mora biti...“ E, tu ti ga ne razmem ni črne ni bele. Poglej ti ovde kej je to on nabrojil... Te nebe, te mrtvi, te priroda, te ludost, te razum, te smrt i još ti na kraju veli: „To vam ga tako mora biti!“ Jesi li ti rekeli one, druže vučitelu, da je to veliki čovek, a nam se čini da njemu nesu sve daske vu glave.

JANDRAŠ: Samo vi nastavite, to su za sada, ovako, sitne poteškoće.

ŽBUKA (*čita*): „Al istrajti tvrdo – gla-gla-gla...“, nek ide v Božju mater i on ko mu je dal pere v roke! Ne to, moj brate, za sakoga. Ove ti je, moj vučitelu, ka kakva bud budala. Nemreš ga vloviti ni za glavu ni za rep!

JANDRAŠ (*smije se*): A što ja mogu, drugovi? Ja sam vam odmah rekao da je to tekst pretežak!

ŽBUKA: Ne, ne, ti se varaš – vučitelu! Ništa ti ni žmehko. Nek je ovak: kad si pismen, lehko te čitam, brajko, a kad nepismen, ondak nemrem nikak. Evo, glavu dam da je moja pokojna baba Pigarička bila tri puta jakša vu Peru nek ov... Nema druge neg ti moraš ove popraviti. To ne more ovak ostati!

JANDRAŠ: Da popravim? Što je vama? Ja da popravljam Šekspira, najvećeg engleskog pisca svih vremena? Oprostite, ali ja se to ne usuđujem.

ŽBUKA: Ne beri brigu, druškane! Kej onda ak je on tam vu nekakve buržoaske Engleske pisec? Ja sam zato ovde vu socijalističke zemlje sekretar partijskoga aktiva – same ti popravi, a on more da ti puše odostraga.

JANDRAŠ: Ali šta da popravljam? Kak da popravljam?

ŽBUKA: Lepe, neblak mu, popravi ga kak Bog zapoveda, da te celi svet razme. Pa kej ne lepše, kak bi rekel, te legeneše, kak se ono vu pesme veli: Oj, ti mala vu široke kikle...

ŽBUKA I PLIJUJZA (*pjevaju „Ajd, Miška da vužgeme“*):

Oj, ti mala vu široke kikle,
gde su twoje vitke noge nikle?

ŽBUKA: Evo, tak bi trebalo da zgruntaš.

JANDRAŠ: Pa vi ste poludjeli! Pa što vi tražite od mene, to je čisti kriminal. To je kažnivo i po zakonu!

ŽBUKA: Što kriminal, po kakvom zakoni, po čijem zakonu? Em ti neblak! Jesu li tu na vlasti Englezi ili naš narod? To buš ti pripremil kak sam ja rekel i kvit!

JANDRAŠ: Kakvi Englezi, kakav narod? Što trabunjate? To je zločin prema kulturi, ja to ne mogu i neću!

ŽBUKA: Ako ti, druže vučo, nečeš, ne moraš. Našli bomo mi drugoga. Ali, Boga ti tvoga, ne buš više dugo grejal tu guzicu pri nas. Javili bumo mi onem tvojem drugovima kak se ti staraš za prosvećivanje naroda u selu. Ne buš ti, drug, u jedne socijalističke zajednice povjerenik za kulturu, ne! Ne!

JANDRAŠ: Oprosti, ja nisam rekao da neću prosvećivati narod. Nemojte stvar prebacivati na politiku, molim vas! Ja samo smatram da ovo što vi hoćete nije nikakvo prosvеćivanje, nego zatupljivanje naroda... Ali što se ja tu, uostalom... Imat ćete što želite. Samo da se zna, ja ne snosim nikakvu odgovornost.

Pauza.

GLUNTEK: Drugovi, ja bi se nekaj nadovezal na diskusiju druga sekretara. Ja mislim da bi taj Amlet trebal biti jeden pozitiven drug i rukovodilac koji se bori za prava radnog naroda. Nemre on biti tu princ ili prestolonaslednik, kej ga ja znam kej je več bil, bume rekli... Drug... Ovaj, kral Peter. To ne na naše linije. Trebale bi to zmeniti!

JANDRAŠ: Lijepo, Boga mi! Sad kad sam pristao da pojednostavim tekst, sad tražite od mene da i sadržaj mijenjam. To je ipak malo previše.

ŽBUKA: Ne, ne, ne, to ne niš preveč! Dobre je rekel drug Gluntek. Ne bil kral Peter za radni narod, nek je delal protiv njega. Taj drug iz Amleta nepravilne predstavlja stvari!

JANDRAŠ: Ali, molim vas! Kralj Petar je jedno, a Hamlet je drugo! Otkud nama pravo da zbog kralja Petra mijenjamo sadržaj Hamleta?

ŽBUKA: Ja mislim, drugovi, da je taj kej je napisal Hamleta za vreme rata surađival z četnicima!

JANDRAŠ: Ja sam svoje rekao: dramu skratiti, tekst pojednostaviti – to nije teško. Ali dirati u sadržaj, to ne mogu, pa da me sad objesite naglavce.

ŽBUKA: Aha! Ti se, daklem, slažeš z ovem kej je ovde Engleska buržoazija napisala! Po tvojem je kralj Peter bil za narod i trebalo ga je nazaj dopelati na vlast. Je li? Ako je tak, ne treba nam tvoja pomoć! Izvoli ti otiti! Reakcije ne mesta vu našim redovima.

JANDRAŠ: Molim vas, nemojte iskriviljavati moje reči. Ja se tako nisam izrazio. Ja želim samo reći da ne mogu pisati drugog Hamleta jer se za to ne osjećam sposobnim. Ja nisam Šekspir!

ŽBUKA: Čekaj, čekaj, en ti milost Isusovu! Raskrinkali bomo mi tebe pred narodnim masama! Bomo mi pokazli narodu tvoje pravo lice. Naj misliti da boš ti nas prevaril. Dobre sme mi tebe nanjušili. Ti si, druže, satelit jedne kapitalističke sile...

KOKIĆ (upada): Kej ste tu nasrnuli na čoveka? Pustite ga nek dela kak on zna! Pa, za koga vraka je on išel vu školu kad mu vi solite pamet!

ŽBUKA: Tebe, Joža, ne ništi ništa pital. Bolje ti je da čkomiš i da se ne petljaš vu stvari vu koje se ne razmeš!

KOKIĆ: Ja se ne razmem, je li? A ti se razmeš ko Marica vu krive rude. Pa kak si tak spomenet i muder, kej ti ne popraviš tu predstavu, kaj gnjaviš čoveka?

ŽBUKA: Dobre, a što si i kej si da mene pozivaš na red, a?

KOKIĆ: A gdo si i kej si ti da se tu delaš kej da si celoga sveta pamet pozobal?

ŽBUKA: Ako ništa, ja sem mej vami najstareši, a osim toga, prešel sem školu koju nesi prešel ni ti, ni vučitel, a to je ona od četrdesetprve.

KOKIĆ: Nesi ti tu školu ni prismrdel. Misliš ti da ja ne znam kak si ti išel vu borbu? Išel si, moj brajko, četrdesetčetrte kad su te tu regruterali i bil si ekonom vu jedinice! A prije toga si strinu grel gore vu Prevenda.

ŽBUKA: Pazi, Joža, kaj govorиш. Ti tu vredaš ne mene, neg i narodnu vlast.

KOKIĆ: Ma nemoj mi reči! A koji ti je to narod kej stoji iza tebe? Je li to možda Gluntek?

JANDRAŠ: Stani mladiću, to nije potrebno. Ne treba meni nikakova pravda i zaštita. Znam ja bolje od tebe kako izaći s glupošću na kraj. Već deset godina ja se njome hrvam i gonim po ovom selu. Iz pet sela ona me je do sada istjerala, a u ovom šestom postalo mi je jasno da s njom treba živjeti u dobrom sustanarstvu. Dobro... Drugovi, ja ću popustiti. Učiniti će sve po vašoj želji. Napisat će vam novu dramu. Samo vas jedno molim, neću da se igdje spominje ni moje, ni Šekspirovo ime!

ŽBUKA: Bravo, drug vučitel! Takvoga te oču! Evo ti roka, sad znam da si naš čovek.

JANDRAŠ: Dobre, dobre, drugovi! Nemate mi na čemu čestitati... Sad vas molim da me ostavite malo samoga... Da razmislim malo o svemu... Kada završim posao, ponovo ću vas zvati...

Prisutni se dižu.

ŠIMUN: Da te nekaj pitam, vučitel! Jel bi ti mogel kad bo predstava da mene namestiš nekak na pozornicu, pa da lepe ovak diskuteram z narodem, onak kak neki dan na sastanku? Znaš kak je, ljudi ne boju razmeli predstavu ako im se ne rastomači onak po domaći. Da, mi sme ti kej kvočke, pa ni ja ne bi niš razmel da mi oni vu Zagrebu nesu direkterali celo vreme: ove ti je, druže, ovak, a one ti je, druže, opet ovak! Bogme, baš tak!

PLJUJZA: Dobre, a što bo ondak predstavljal onoga... (*Smijulji se.*) Amletovog prijatelja?

JANDRAŠ: U redu, može Šimun... Kako ne bi mogao! Sve može, što god hoćete. A za Horacija ćemo lako. Sad kad je Horacije postao čovjek iz naroda, narod je Hamletu prijatelj.

ŠIMUN: Znači, sad je narod... (*Šapne mu.*)

JANDRAŠ: Jest... Narod je Horacije.

ŠIMUN (odlazeći): Eto, narode, sad si ti Amletu prijatel.

Prisutni se razilaze.

ŽBUKA (na stranu Pizdiški): Dovice, žganica, bogara ti tvega, al si jaka. Ima vu tebe više mesa nek vu cele zadružne bikarije! (*Hvata je oko pasa.*)

PIZDIŠKA (otima se): Ki ti je vrag da si tak ponorel? Nemoj tu, boju nas videli, kej boju rekli ljudi? Nema još ni leto dan kak mi je mož mrl!

ŽBUKA: Ajt, ajt, nemoj mi se sad tu delati nekakva svetica! Kad ti je mož bil živ, ne ti bile stale kej bo mož rekeli, a sad, sad si najempot počela tu krunicu moliti!

PIZDIŠKA: Onda sam to delala za truc mužu jer se ne znal v postelete ponašati kak čovek, a sad to delam za svoj gušt, pa mi je stale.

ŽBUKA: Em ti sestre Gospodinove, večeras te bom zgožval kej armoniku, evo ovak! (*Zgrabi je.*)

PIZDIŠKA: Ma, pusti me, slon jeden... Ti si kej bik!

ŽBUKA: Čuj – čekal te bom za pol vure ispod ruške na kraju sela.

PIZDIŠKA: Dobre, štima. Same da znaš, neću na trave. Ne više mene dvajseti let, a i reuma me moći. (*Odlazi.*)

Vučitel ostaje sam i zamišljen. Otvara knjigu „Hamleta“ i nezainteresirano je prelistava, a onda se zaustavi na jednoj stranici. Čita. Vučitel čita izvod iz „Hamleta“.

JANDRAŠ:

Sad sam sam.

O, rđa sam i nitkov kukavan!

[...] Budalast, gadan mlitavac,
ja kunjam tu ko neki drijemalo
i ne hajem za svoju stvar i ne znam
da kažem ništa...

Ta, zar sam ja kukavelj? Tko me zove
nitkovom? Tko mi glavu razbija?

I tko mi čupa bradu pa mi je
u lice baca? Tko me za nos štipa?

I tko me u laž ugoni i tjera?

Ej, tko mi čini to? Ha, bora mi,
i to bih podnijet morao jer valjda
golubinje sam jetre, nemam žuči
da njome svoju patnju zagrčim
jer inače bih bio nebeske
sve jastrebove lešem toga gada
nahranio...

GLAS RADIOEMISIJE:

Prodor novih socijalističkih odnosa u naše selo iz dana u dan je intenzivniji. No, uza sve to, još uvijek nisu u potpunosti eliminirani ostaci starih, klasnih, kapitalističkih odnosa. Oni su se zadržali u vidu privatnovlasničkog mentaliteta kod nekih klasno nesvesnjih i reakcionarno raspoloženih pojedinaca ovakve, socijalizmu tuđe i neprijateljske pojave, često su rezultati i nedovoljne budnosti partijskog rukovodstva, kao i nedovoljno razvijenog smisla za kritiku i samokritiku kod jednog dijela seljačkih masa s inače izgrađenom socijalističkom sviješću. U mnogim seljačkim radnim zadugama jedan dio članstva nije se u potpunosti složio s duhom kolektivizma i ispoljava izvjesne privatnovlasničke tendencije, a ponegdje ima i slučajeva utaje i proneyvjere društvene imovine.

Sve ove i ovima slične deformacije mogle bi se u neku ruku uzeti i kao normalne s obzirom na to da je naše društvo još mlado i da je proces socijalističkog preobraćenja našeg sela u posljednje vrijeme prilično ubrzan i dinamičan. A, osim toga, u našem selu još uvijek žive reakcionarne i protunarodne snage u vidu raznih razvlaštenih kulaka, lihvara i njihovih slugu i pomagača, koji ne mogu nestati preko noći. No, bez obzira na

to, ne možemo, a da se ne prisjetimo onih slavnih i velikih dana naše narodnooslobodilačke borbe, kada je na svim borcima ležao teret ogromne moralno-političke odgovornosti za svaki postupak i kada se, ne samo za ovakve drastične slučajeve namjernog prisvajanja društvene imovine nego i za svaku i najmanju nehotičnu aljkavost i nebrigu prema njoj, plaćalo javnim sramoćenjem pred čitavom jedinicom, ako li ne pak i životom. Stoga je jasno da su ove nemile pojave dobrim dijelom i rezultat popuštanja upravo te moralno-političke odgovornosti kod jednog dijela komunista, koji su se, zadovoljni onim što su postigli, uspavali u svojoj sigurnosti i izgubili svaku samokritičnost prema vlastitom radu. Razni neprijateljski elementi, ostaci prošlosti, koji bi htjeli zaustaviti tijek društvenog razvitka i vratiti ga natrag, to naravno koriste i zadaju nam udarce ondje gdje najmanje očekujemo. Zato je potpuno jasno da naše mlado društvo mora angažirati sve svoje snage u borbi protiv tendencija egoizma, privatizacije, neodgovornog rukovanja i nebrige u odnosu prema društvenoj imovini, bez obzira na to u kakvom se obliku one javljale i da u tome moraju naročito prednjačiti i služiti primjerom drugovi komunisti, koji su i u ratu bili uzori svijesti i odgovornosti. Inače, ako dopustimo da ove pojave već sada, svega nekoliko godina poslije oslobođenja, uzmu toliko maha, onda se s pravom možemo pitati kamo bi nas to moglo odvesti i kakve bi teške i sudbonosne posljedice to moglo imati po izgradnju socijalizma u našoj zemlji i po budućnost naših naroda. Trebali bismo, stoga, ubuduće pojačati budnost, uočiti slabosti i kod samih sebe i kod drugih i učiniti sve za podizanje socijalističke svijesti našeg seljaka.

SLIKA 3.

Ista prostorija, samo nekoliko dana kasnije. Na sceni su Žbuka, Pljužza i Jana. Žbuka uči ulogu napamet.

PLJUŽZA: Bogami, Matek... Svidele, ti se ne svidele, to je istina!

ŽBUKA: Kej je istina?

PLJUŽZA: Pa, one kej je rekел drug Kokić, da si išel tek četrdesetčetrte v borbu.

ŽBUKA: Pa, ovaj... Kak se zeme. I istina je i ne. To štima da sem išel četrdesetčetrte, ali ne istina da sem ja sedel gore v Prevende skršetnih rok i rit grel, kak on veli.

PLJUŽZA: A, tak...

ŽBUKA: Ma, kej tak? Reci ti mene kad si ti išel? Dva meseca prije mene i ti sad mene, a? Tak!

PLJUŽZA: Ali ja nigde ne govorim da sam prvoborec.

ŽBUKA: Pak i nemreš se ti pariti s menom! Ja sem se odma boril – s početka! Na svoj način, se razme. Pomagal sam partizane, daval im hranu, skrival ih po hiže, ti Boga, nosil sem glavu v torbe!

PLJUJZA: A, naj, Matek! Lehko ti je na takvi način biti prvoborec.

ŽBUKA: Nemoj tak, Pljujza, Miško, ne svaki od nas stvoren da pušku nosi... Ja sam, na primer, bil telom i dušom za partiju i boril sam se kak sam znal i mogel... I bo nekakvi vušlivec metal mene pod nos kej sam ja četrdesetčetrte... Em ti Mater Božu, da mu nisi ti obečal kcer, kak jesi, znal bi on svega Boga.

PLJUJZA: Ne, to je druga stvar, tu on nema prav.

ŽBUKA: Čuj, Miška! Ja i ti smo stari prijateli i moramo se spominjati, onak kak čovek s čovekom. Taj dečko ti bode zet. U redu, tu se ne mešam, al ti bi trebal male više paziti komu daješ čer. Pa, kej ne on tebe sumniv vu zadnje vreme?

Pogleč ga male bole tu na probama. Navek sedi tam v kotu sam, niti s kem ni reči...

Niti koga vidi, niti koga čuje. A počel je po noći hojiti po selu kej duh. Saki pot ga najdeš tam gde se najmanje nadaš. Navek bulji pred sebe i nekoga vraka gundja. Misli, ti Boga, pak misli!

PLJUJZA: Pa tu ne vidim niš sumljivoga. Dečko ima brige – otec mu je v zatvoru radi krađe... A ne to mala stvar.

ŽBUKA: A ja tebe velim da zmišlja nekoga vraka. Mi sme njegovoga čaču vlovili v krađe i strpali v čuzu. I bodi siguran da on nas sad vreba da nam se osveti. Ak ne nekaj i gore. Videl sam ga par pot i s onem Đurkem, s kem mu je čača bil ustaša. A i s popem sam ga videl kak se nekaj došepjava.

PLJUJZA: A misliš ti da bi on mogel onak... Nekej politički, a?

JANA: To ne istina – ne veruj mu ništa – tata! Ne Joža takov, ne bi on ništa na žal napravil.

ŽBUKA: Čkomi, ti deklina! Kej ti znaš? Ti njega ne glediš čez oči, neg čez kiklu. A, kej ti misliš Miške, zakej se on mota oko tvoje Jane? Tu vu selu ima i lepše dekel, a on je baš nju zobrał. Veruj ti mene, on se hoče zavleči v naše redove. A možda da i tebe usput skoristi za svoje petlancije.

PLJUJZA: Viš, viš – Boga mu – mogle bi se biti!

JANA: Tata, naj mu verovati, za ime Boga i svete Device Marije! (*Plače*) Joj mene, joj – žalosti, ne bom se ženila! A što me bu posle zel ako mi Jožeka spontate?

PLJUJZA: Ajd šuti, blesača obična, kej se vraka tu cmizdriš! Još bummo mi ispitali, razmeš ti to, jel je to sve... Istina. Aku li drug Matek imaju prav – ondak kej će ti on.

ŽBUKA: Je, to je one, njega treba ispitati! Treba zozvedeti kej se to kuva i meša vu njegove tikve – bummo rekli!

PLJUJZA: Da, trebali bi... Al same kak?

ŽBUKA: Zaprav ima i tomu leka. Za te bi bila najbolša tvoja Jana. Ona je ž njim i onak – ti me razmeš... I on bi nje spripovedal sve kaj ga patri. Same kad bi ga ona znala onak – stručne spipati.

JANA: A, ne... Tata, ja to nemrem! Ja to neznam.

PLJUJZA: A lepe si ti to zamislil, same ne ni on vesla sisal!

ŽBUKA: Pusti ti to kej on ne bedast. Kad bi ona došla k njemu, bumo rekli i počela onak... Lepi moj, dragi moj, cukreni moj Jožica, reči ti mene srčeko moje, kaj je to s tobom v zadnje vreme? Pa kad bi on nekej male rekel, a ona opet: lepi moj, dragi moj, reči ti mene, kaj ti onak misliš o narodne vlasti? A ja ti velim da ne bi prečkomel! Tu ne bi! Ma, čekaj male, ženske su lisice, znaju one to.

PLJUJZA: E, bogamu, tak bumo i napravili.

JANA: Ne... Za petran Boga, neznam ja lagati, prenavlati se.

On bu mam to videl – neću ja to!

PLJUJZA: Jana, kepca ti nebeskoga, kad ja nekaj naredim, nema tu više oču – neću, ti to znaš. Ti ga boš lepe spretepla kak je rekel drug Matek, pa bog! Si razmela?

ŽBUKA: No, čekaj, čekaj, čekaj... Znaš ti da bi mi to mogli odma denes posle probe... Evo, ovak! Kad to završi, ti bi ga Jana mogla namamiti da dojde sim... To ti nebu žmehke. Ostavili ti bumo otprta vrata i lektriku zgasime tak da ne bu sumnjive. A, mi bi se... Miške, tu negde skrili.

JANA: Joj, Isuse Bože – ma kak bom ja to?

ŽBUKA: Ma ne ti to ništa... Ti vraga, imaš ti tu dober mamač znaozaj. Mrdni mu ti dva, tri put, šmogni sim, pa da vidiš jel' bo došel!

JANA: To ne lepe... Ja i Joža se imamo radi... Mi se bume ženili...

ŽBUKA: Ajd, kej prtljaš – gdo koga denes ima rad? To su se žurke baba Julke. Dojde i prejde kak da i nigdar ne bile. Posluhni ti svega kuma Mateka!

PLJUJZA: A, osim toga, kej ti znaš kak on tebe voli i zakaj? Mi sme tu, razmeš ti mene, mi sme tu merodavni da donešemo zaključke. To je i za tvoje dobre i nema zmotavanja. Kad završi proba – sim že njim.

ŽBUKA: Tišina... Nešti ide!

JANA: Ako Boga znaš, molim te kak se Bog moli! Sve bom napravila, ali to ne!

PLJUJZA: Očeš ti, da ti raspelo Andelovo, ili ne buš kruha jela! I još mi se pazi da mu ne izlaneš nekaj od svega kej si čula jer ti skošem jezik kej repu! Jesi razmela?

JANA: Aoj, Bože, Bože, kej bo z'mene, kej bo z'mene?

Ulazi Jandraš vučitel i Kokić.

JANDRAŠ: Dobar dan! Oprostite, drugovi rukovodioci, malo sam zakasnil. Što ćete, poslovi, školske zadaće...

PLJUJZA: A, niješ zato... I mi sme i ovak male pripovedali...

ŽBUKA: A, reči ti mene, druže vučo, kaj misliš, kak napreduje ova naša predstava?

JANDRAŠ: Mogle bi, doduše, i brže, ali što mogu, ja sam prezauzet...

ŽBUKA: A gda bi to mogle biti... Onak, otprilike, gotove?

JANDRAŠ: Pa, obzirom da je to za nas sitna riba, moglo bi već za mjesec dana.

ŽBUKA: Tak, tak! Nekej, nekej. (Kokiću:) A ti, Joža, kej je s tobom? Sav si se nekak zavlekel vu se, kej da si se na dimu sušil!

KOKIĆ: Ostavi ti mene na miru!

ŽBUKA: Opa, na miru, veliš! Pa kej sam ti rekel – ja sam te same pital.

KOKIĆ: Ti mene nemaš kej pitati. Ni ti mene, ni ja tebe. Jesi li razmel?

PLJUJZA: Ajde, ajde, ne bume se sad tu opet svadili! Pa to nesmo sim došli, neg' da probame. Mislim, drug vučitel, da bi trebale početi odma.

JANDRAŠ: Pa da, naravno! Treba početi što prije – literatura pati... Dakle, drugovi, za danas sam pozvao samo četvero jer ćemo probati scenu iz trećeg čina Hamleta, Ofelije, kralja i Polonija. Pazite, da vam još jedom objasnim situaciju! Hamlet, najčišća inkarnacija narodnih idea, zna da je kralj ubojica i pretvara se da je lud kako bi ga ulovio u klopu... Mračne snage reakcije u liku kralja i Polonija slute da on nešto zna i podmeću mu Ofeliju... To jest, Omeliju, do vraka, uvijek to zaboravim... Da ga ona onako malo ispita, ali šta ja to vama objašnjavam? Pa vi znate bolje od mene! Dakle, na scenu. Jeste li naučili tekst napamet?

ŽBUKA: Je, doma!

JANDRAŠ: Dobro, onda možemo početi. Najprije ćete se predstaviti publici. Najprije vi, druže sekretare! Idemo! „Ja sam, ljudi...“

ŽBUKA: Ja sam, ljudi, strašni kralj,

moja šaka udara ko' malj.

Sve podamnom kuka, pišti, stenje,
ljudi, stoka, drvlje i... I... Kamenje.
Samo Amlet, en mu Majku Božju,
na me zdiže hajku.

Ali ja ću njemu na rep stati
i dve ću mu... Čekaj, čekaj... Kak mu one dojde? Aha!
I dvije ću mu po tumbaču dati!

JANDRAŠ: Dobro je, samo znate, morali biste djelovati mnogo strašnije. Vi ste ipak kralj. Dajte još jednom.

Žbuka ponavlja cijeli tekst vičući i groteskno gestikulirajući.

JANDRAŠ: Izvrsno, a sada vi, druže Miška... „Pogledajte, ljudi...“

PLJUJZA: Pogledajte, ljudi, Polonija,

šta bi celog vola sam pojel.

Kralj ga uvijek... Kralj ga uvek... Kak one? [...] Aha!

Kralj ga uvek do sebe zdiže

jerbo on mu golo dupe liže...

Boga mi, vučitelju, ove mi nikak z jezika nejde – pa da me vmoriš.

JANDRAŠ: Ali zašto? Pa to niste vi. To je Polonije, zar ne? A sada se okrenite ovamo... „Evo, kralju...“

PLJUJZA: Evo, kralju, Omelija moja,

neka bude uzdanica tvoja.

Neka dvori kosti tvoje stare,

čisti kuću, štale i ‘ambare.

JANDRAŠ: Bravo! Izvrsno! Samo znate, kad govorite tako velike stvari, ne biste smjeli zapinjati. Idemo dalje. (*Uzima dva stolca.*) A sada, kako bi Hamlet trebao ovuda naići, kralj i Polonije pribjegavaju reakcionarnoj reformi prisluškivanja i sakrivaju se iza zida. Evo, recimo, ovo je zid. Stanite tu iza njega i čučnite. Niže, niže, još niže, taako! A Omeliju ostavljaju tu da sjedi na klupi. Evo, ovo je klupa! (*Postavlja treći stolac.*) I daju joj tobobižne da čita nekakvu knjigu.

ŽBUKA: Ne, to ne dobre, kej će je dovraga ta knjiga? Omelija je prava naša narodna korenika, a ne nekakve posušene gospodske strašile vu očalama. Dej ti nje nek dela nekakvi težački posel.

JANDRAŠ: Gle, Boga ti, kako se toga nisam sjetio? Pa naravno! Knjiga se čita u onoj narodnoj verziji... Imate pravo! Mogla bi, recimo – da krpi ocu hlače!

PLJUJZA: Ajee, ne dobre ni to! To je, razmeš ti mene, privatni sektor. Nek ona dela nekej, bomo rekli, za kolektivni značaj. Dajte je, na priliku, da prede kudelju... To delaju naše dekle.

JANDRAŠ: Odlično! Neka prede kudelju! Idemo dalje... Sad nailazi Hamlet i govori svoj čuveni monolog. „Biti ili ne biti...“ E, tu mi, vidite, morate odati, ipak, priznanje. Ja sam tu izbacio onu staru Šekspirovu subjektivističku dilemu: to „biti ili ne biti“, to je ovdje, znate, više, jedna naša, balkanska, hajdučka alternativa u duhu svjetske tradicije. Ili ću ga ja njemu ili će ga on meni... Razumijete li? Ne? Svejedno? (*Kokiću:*) Idemo, mladiću!

KOKIĆ: Pustite me, ja to ne mrem!

JANDRAŠ (*vuče ga na silu*): Hajde, hajde, nije to ništa... Jesi li naučio napamet?

KOKIĆ: Nesem. (*Vadi papir iz džepa.*)

JANDRAŠ I KOKIĆ (*Govore zajedno. Vučitel sa zanosom, a Kokić čita bez volje*):

Ili jesam ili ti ga nisam,

niti znadem ko sam i gde sam,

ili' ću biti ili ti ga neću,

ili' ću pasti u nevolju veću.

Aoj, kralju, pljujem ti u lice,

zašto gaziš narodne pravice?

Pa ti vidiš, brajko, ko' će koga.

Kad te moja kujica prepozna,

nećeš našeg uživati truda,

nek ćeš jesti od labuda muda.

JANDRAŠ: Evo, kako to nekako trebalo... Malo prijeteće gestikulacije, malo škripanje zubima, malo kolutanje očima da sve kraljeve ovog svijeta od straha oblije smrtni znoj. Inače, moglo bi se protumačiti da ti je žao monarhije.

KOKIĆ: Jel' se ti to pospradavaš, vučitelu?

JANDRAŠ: Oprosti, oprosti mladiću! Ako se rugam, ne rugam se tebi, nego sebi... Sebi! (*Glasnije.*) Dobro! Da nastavimo! Imamo ljubavnu scenu između Amleta i Omelije. Dakle, ugledao si Omeliju kako sjedi i čita, to jest ne čita, nego prede kudelju, prilaziš joj i govorиш: „Omelijo, moga srca diko, tebe voli malo i veliko.“

ŽBUKA: Stani male! A kak bi bile da on nje to zapopevle, a?

JANDRAŠ: Odlično! Može i da zapjeva. Hajde, mladiću!

KOKIĆ: Ma kej vi tu mene zajebavate... Neću!

ŽBUKA: Pusti ti njega drug, vučitel. Ak on neće, mi hoćemo! Hajd, Miške...

ŽBUKA I PLJUJZA (pjevaju):

Omelijo, z mega srca dika,
ti si moja mala i velika.
Ih, ih - iju-ju!

JANDRAŠ: Tako, tako, tako! A sad, Jana, ti njemu odgovaraš... „Oj, Amlete...“

JANA (pjeva Kokiću):

Joj, Amlete, moja rana ljuta,
ja te volim na hiljade puta.

KOKIĆ (nevolejko pjeva):

Omelijo, cvetje moje jarko,
ja te ljubim srčano i žarko.

JANA: Oj, Amlete, moja muška nada,
ti se mene ljubav, i budeš, i sada.

KOKIĆ: Omelijo, ti si kaj Cajka,
bez tebe jadna li mi majka.

JANA: Oj, Amlete, cvete moj rumeni,
bez tebe joj si ga meni!

KOKIĆ: Omelijo, bježi od totuk,
tebe hoće posvaditi s menom.

JANA: Oj, Amlete, moje rosno cveće,
sad nas ništi rastaviti neće.

ŽBUKA I PLJUJZA: Iju-ju-ju – ih, ih! Ju-ju-ju-ju!

JANDRAŠ: Bravo! Toliko je daleko od Šekspira da on može sasvim mirno u grobu spavati. Idemo dalje. Sljedeća scena. Amlet glumi ludilo, a Omelija pokušava izvući od njega što zna o kralju.

JANA: Čekaj da te nekaj pitam, drug vučitel... Kakva je ta dekla, ta Omelija? Ak ona ima rada Amleta, je li to pošteno od nje da ona pomaže kralju?

JANDRAŠ: Nije pošteno, ali je pametno. Voli, voli, voli – što ti je to voli? To se ionako jednom raspline ko dim. A ovamo mogla bi se zamjeriti kralju, mogla bi oca dovesti u nezgodan položaj, a to nije mačji kašalj. Uostalom, nije ni ona najgora. Ima ih koji su se i svoje vlastite pameti odrekli da bi se mogli skloniti u sigurnu luku... Da nastavimo! Scena ludila... Amlet prodorno vrисne i valja se po tlu, a Omelija ga pita... Što je tebi... Hajde, Jana!

JANA: Kej je tebe, moj Amlete mili,
kej su tebe na žal včinili?

JANDRAŠ: A Amlet joj odgovara: „Golubice bela...“ Ideme, Joža!
Kokić se nervozno okreće od njega, a vučitel nastavlja:

Omelijo, golubice mila,
pamet mi se jadnom pomutila,
jerbo nema dobrog čače moga,
čače moga, a svekara tvoga.
Ti si, čačo, pravi junak bio,
za slobodu narod predvodio,
otkad tebe ovde nema više,
narodu se crna knjiga piše.

A sad mu se ti ponovno obračaš. Kako ono, a?

JANA: Oj, Amlete, Svetoga ti Duha,
što je njega pod zemlju otpuhal!

JANDRAŠ (*govori u sve većem zanosu, kajkavskim akcentima, koji na kraju prelaze u bijes*):

Kralj je njega ljuto prevario,
u slepo ga oko udario,
jerbo kralj je kurvinskoga roda,
neprijatelj radnog naroda,
aoj, kralju, masna ti je brada,
čupat će je udarna brigada.
Nećeš duge narodnoga jesti,
guzicom boš moral v draču sesti. (*Klone na stolac. Tiho:*)

Omelijo, beži kod fratara
i ostani navek cura stara.

Kokić naglo izjuri. Pauza.

ŽBUKA (*učitelju*): A čuj ti! A zakaj on nju pošilja k fratrem? Kej bu ona tam? Što je to videl, ti Boga, da fratri pomažeju narodni svet?

JANDRAŠ: A, da, oprostite! To je opet utjecaj onog starog konzervativca. „Ofelijo, idi u samostan!“ Imate pravo! Mogao bi da je pošalje na radne akcije! To ćemo promijeniti... Vi ćete mi oprostiti, drugovi, ali moram hitno otići. Dolazi mi neka inspekcija u školu. Sljedeća proba je sutra u 6 sati. I morate brže učiti tekst napamet, naročito vi, drugovi rukovodioci. Doviđenja! (*Ode.*)

ŽBUKA: A, idemo i mi, a?

PLJUJZA: Moreme... Jana, ti znaš kaj smo se dogovorili.

Pljujza ugasi svjetlo i svi potom izadu. Nešto kasnije kroz prozor se pokaže glava Žbuke.

ŽBUKA: Miške, brže sim, čez oblok... Za menom.

PLJUJZA: Čekaj, a kaj ako su nas videli?

ŽBUKA: Ma kej bi. On ju je čekal tam z onuga kraja, a mi sme zaokrenuli sim iza hiže.

Ajd brže! Kaj prtljaš? Moreju se saki čas vrnuti.

Pljujza i Žbuka idu u kut gdje ima mnogo nabacanih zastava na gomili, čučnu i pokriju se njima. Nešto iza toga otvore se vrata, a na njima se pojavi Jana vodeći za sobom Kokića.

JANA: Jel vidiš kej sam ti rekla? Tajta je zabil zapreti vrata. Tu nam bo najbolje... Ojdi, ojdi sim, kej se bojiš... (*Vuče ga, a on joj se prepušta.*) Fala Bogu da jempot moremo biti sami.

KOKIĆ (rastreseno): M – je! Moreme!

JANA: Joj mene, kak si to rekel „moreme“? Kej da ti ne drage kej sme sami.

KOKIĆ (bezvoljno): Drage mi je.

JANA: Uf, gle ti sad njega, „drage mi je, drage mi je“. Kej si tak čuden, Joža? Reci mi lepe, jel ti drage ili ne?

KOKIĆ: Rekel sam ti da mi je drage kej sme sami. Kej očeš više... Kamoli sreće da mi se zanavek pometeju z oči! Svi kej ih je god Bog stvoril!

JANA (zagleda se u kut sa zastavama): Joža – ak ti ne tu lepe, idemo dale... Ja znam jedne druge meste.

KOKIĆ: Ma ne, ne dela se o tem... I tu mi je dobre!

JANA: Pa kej si onda takvi?

KOKIĆ: Pusti me, Janek, na miru. Molim te kej Boga! Kej ne vidiš da nisam pri sebi? Sve mi se mota. Ne znam gde mi je glava.

JANA: Čuj, ki je to vrag v zadnje vreme? Nekak si se otuđil od mene. Landraš naokole, navek si mrkek... A kej se dogodile, za ime Boga?

KOKIĆ: Pusti me na miru, ti to ionak ne bi razmela.

JANA: Ja te ne bi razmela? A što te bu razmel ak' ne ja?

KOKIĆ: A kej si ti čorava, Janek? Imaš zdrave oči? Kej ti ne vidiš ov kurvarluk okoli sebe? Jel vidiš kej se tu dešava, a?

JANA (vuče ga): Joža... Odi, idemo proč otud... Boš mi to vane pripovedal.

KOKIĆ (*otima joj se*): A kej je najlepše, ja sem tu največka kurva. Da, ja! Ja sem gnjida, ništarija, cucek podvinutoga repa. Čera su mi oca osudili na pet let robije. Ni reči ni lanul da se obrani. A ja... Ja još navek ne mrdam niti s malem prstom. I meste da grizem oko sebe, ja od sebe delam budalu, smejem se, kreveljim se i to popevam zbog radi oneh kej su ga strpali vu zatvor. Pa dobre, jesam ja onda čovek – Majku mu Božju?

JANA: Ali, Joža, ti nemaš praf kej se srdiš na njih. Pa ti nemreš znati je li tvoj tajta kej skrivil ili ne.

KOKIĆ: Janek, to si sad rekla i nigdar više! Ti ne znaš ni kej bi pod noket dela. Moj stari ne tu ništa kriv... Ništa... Poglej kej tu piše. Evo, ščera sam dobil pisme od njega. Posluhni, pak onda mi reci što je tat Kristušov, a što trpi na pravde Boga.

JANA: Joža... Ne, nemoj sad... Boš mi to drugi pot prečital...

KOKIĆ: Ne, ne, to moraš čujti sad, odma – ti to moraš znati.

JANA: Joža... Ne, ne sad, za Boga... Ja ti verujem... Evo, sve ti verujem...

KOKIĆ: Zate i moraš čujti, da znaš zakaj mi veruješ.

JANA: Ne, ne, ništa ne čuji, ništa...

KOKIĆ: Janek, posluhni kak ti velim, ove je važne. (*Čita uz svjetlo šibice, koju stalno pali.*) „Dragi moj sinek!“

JANA: Joža, Joža, molim te ako Boga znaš...

KOKIĆ (usporeno): „Evo, javljam ti se s par reči da sam živ i zdrav. Imam tu sve kej mi treba i vodi okoli toga brigu...“ I tako dalje... Poslušaj ove: „Dragi moj sinek, kak i drugi kej su me osudili da je tvoj otec lopov i prevarant i kej sve su mi primislili. Ali, tvoj čača ni zel zu zadruge 10 milijonov kej faliju. To je bile traženje za nabavljanje traktora zadruge. To je bile sve točne i zakaj je dane, ali ta je knjiga kad je trebala dojti komisija je najempot nestala...“

JANA: Joža... Dosti... Naj više...

KOKIĆ: Čekaj, ove, ove je najvažnejše – „I tak, dragi sinek, komisija je našla knjigu prihoda, a knjigu rashoda ne, pa kak su novci zmanjkali, mene su optužili za proneveru. Ali, knjiga rashoda je postojala i nutre ti je bile sve zapisane, a to zna i Gluntek, koji je z menom delal vu kancelarije, ali on sad muči kej kurva, a to zna i Žbuka i Pljuža koji su fkrali te peneze...“

I neće svedočiti jerbo mu je nešti začepil gubicu ili ga je podmitil.

JANA: Aoj mene! Joj mene, kej sem napravila! Nesem tak štela, Bog mi je svedok, nesem!

KOKIĆ: Sad valda znaš, Janek, što je se to zamešal... Ali čekaj, čekaj, majku ti žbukarsku, kad ga lovim, rane mu nebeske, sploštil mu bum glavu s kamenem kej kače! (*Imitira rukama.*) Ove ti je za jedne lete robije, ove za druge, ove za trekte, četrte, a ove za pete... A onda bum s tebe pukal komadić po komadić i hranil cucke i mačke da te poždereju... Ovak, ovak, ovak...

JANA: Zmiri se, Joža, molim te kej Isusa Boga... Nemoj vikati... Boju te čuli.

KOKIĆ: Oprosti mi, Janek – nesem štel!

JANA: Ne smeš, Joža, biti tak nagel. Ti ne znaš ki se sve vrag more pripetiti ak boš tak delal. Oni bi nas mogli zanavek spontati – razdvujiti i nigdar se više ne bi videli nas dva.

KOKIĆ: Razdvojiti! Oni nas? Pa ke to ima z nami?

JANA: Niš ne pitaj, nek mi veruj! Joža, vu nikaj ne pehaj. Nemreš se z rogatemi bosti.

KOKIĆ: Z rogatemi... Bome mi još videli što je rogat!

JANA: Joža, Joža, tebe ne stale do mene, ti me nemaš rad!

KOKIĆ: Ma ne stvar vu tem. Moj otec je praveden i strada... I ja... Ja se tu zajebavam i blatim s predstavom. Ja se hoću oprati! Dušu oprati!

JANA (*vješa se o njega*): Joža, za rane Isusove... Dej naj... Svemu ocu ne buš pomogel, a mene boš upropastil... (*Plače.*)

KOKIĆ (*istrgne se*): Jana, a kej delaš tu mej razbojnici? Beži nekam vu grad, zaposli se, da te više nigda ne vidi ta bagra.

Naglo izade, a Jana ostaje plačući. Iz zaklona izlaze Žbuka i Pljužza.

ŽBUKA: Ha, ha... Rogat... A?

PLJUŽZA: Reci mi kak čovek čoveku, što je zel te peneze?

ŽBUKA: Same naprve – vušljivec. Nisu ni mene glunte rasle v pameti! Bo se videle što bo koga prepišal... Janek, lepa moja! One pisme ima da mu zemeš!

JANA (*histerično*): To neću... Neću... Ništa vam više neću napraviti. Sreću ste mi upropastili... Od mene ste napravili špijuna.

Na vratima se pojavi vučitel, koji upali svjetlo – svi ga zaprepašteno gledaju.

JANDRAŠ: Oprostite... Nisam htio smetati... Vidim pogašena svjetla... Mislio sam...

PLJUŽZA (*zbunjeno*): Nikej, nikej... Same ti budi sloboden, kej ti treba?

JANDRAŠ: Ništa naročito... Mislim da mi je tu negdje ostao... (*Traži po prostoriji, zaviruje pod klupu.*) Eh, što čete, godine su to, postajem zaboravljeniji... (*Ispod jedne klupe vadi knjigu.*) No, kao što sam mislio, tu je „Hamlet“ Šekspirov... (*Popravlja i briše knjigu.*) Šteta! Netko ga je svega izgazio... Još jednom, drugovi, oprostite na smetnji... I sutra u šest. (*Ode.*)

PLJUŽZA: Matek, pital sam te što je zel pare.

ŽBUKA (*gleda za Jandrašom – vučitelom*): A kej ak je on sve to čul i razmel?

PLJUŽZA (*povišenim tonom*): Matek... Što je zel peneze?

Žbuka šuti.

SLIKA 4.

Prošlo je nekoliko tjedana. Dekor ostaje isti. Ulaze Kokić i vučitel Jandraš unoseći jedan veliki sanduk koji vučitel stane odmah otvarati.

KOKIĆ: A, kej je to – drug vučitel?

JANDRAŠ: Eto vidiš, sanduk... A u sanduku... (*Vadi kraljevsko ruho.*) I to ono što nose pravi kraljevi, a ne ovi navrgnuti... Ne razumijem samo što je one iz gradskog kazališta potaklo da nam pošalju ove kostime. Nije valjda ljubav prema književnosti?

KOKIĆ (razgledava opremu): A, kej bumo mi to deli na se kad bode predstava?

JANDRAŠ: A, metnut će... Premda od toga nikakve koristi. Ništa tu ne pomažu kostimi, moj mladiću. Žbuka ostaje Žbukara, a Pljuža – Pljuža!

KOKIĆ: Vužgati... Sve bi to trebalo vužgati! Polejati z benzinom i vužgati. I ove kostime i ovu pozornicu i ovu predstavu... I sve skupa.

JANDRAŠ: Oho, malo neobična ideja za glavnog glumca!

KOKIĆ: Pusti me vučitelu, nemoj me još i ti. Dosta mi je svoje moke. Oca su mi zaprli, a mene su tu dopeljali kej medveda na lancu da svet zabavlja.

JANDRAŠ: Moram priznati, mladiću, da ti se čudim. Ti si, koliko vidim, bistar i pošten momak i – oprosti, nije mi jasno zbog čega ti ovde od sebe praviš majmuna. Možda je smiješno da ti to baš ja govorim, koji sam tisuću puta veći majmun od tebe. Ali, eto, ja sam čovjek u godinama i imam porodicu i teško mi je pišati protiv bujice. A ti si mlad, neovisan. Ne razumijem što tebe veže uz ovu predstavu!

KOKIĆ: Ej, kad bi ja to znal, vučitelu! Kuliko sam pot do sada rekел: Neću više. Idem da im velim nek se gone vu vražju mater... Al se najempot setim da bi mogel Janu – zgubit... Pak se vrнем i nazaj mislim... Oni su mega čaću upropastili... I nazaj oču otiti, ali mi onda dojde vu glavu da je bole da ostanem pak da najdem barabu, pak da ga sem pokažem da ga celi svet vidi. I opet idem i glođem se kej sem išel. Pak mi se ondak se pomeša i više ne znam kej oču – a kej neću... A vreme prehaja, a ja sem još navek vu te blesave predstave... I izgleda mi da mi se bo glava raskolila...

JANDRAŠ (postavlja dva stolca na stol): E, Joža, ti si još naivan. Ti misliš, ako nađeš ime lopova i upreš prstom u nj, da će se time sve riješiti. Pa ti ne znaš s kim imaš posla. Svi, koliko ih god ima, stat će u njegovu obranu, pak boju i tebe još optužiti za krađu. Ti možda i ne slutiš tko je ovdje sve u stanju da ti podmetne nogu. Ja ne želim nikoga optuživati. Ali ono neki dan, kad sam se sudario s tobom tu na vratima, Jana te, izgleda, špijunirala...

KOKIĆ: To ne istina! To nemre biti!

JANDRAŠ: Nažalost, istina je! Uostalom, tu sam u mraku zatekao nju, Žbuku i Pljužu kako upravo o tome govore. Pretpostavljam da te ona trebala navesti da pričaš, a oni su čuli sve što si joj rekao...

KOKIĆ: Ne, to ne moguće, ti me varaš, drug vučitel!

JANDRAŠ: Ja tebe ne lažem! Ako ikome želim dobro u ovoj selendri, onda si to ti – budi uvjeren.

KOKIĆ: Pa kej, da Jana dela protiv mene... To ne verujem – to nemre biti...

JANDRAŠ: Na tvom bih mjestu, dragi mladiću, bio mnogo oprezniji ili bih otisao sa-svim odavde. Što možeš, takvi su ljudi!

KOKIĆ: Vučitelu... Vučitelu, da ti Boga tvoga!

JANDRAŠ: Pst – mir! Dolaze!

Ulaze s grajom: Pljuža, Žbuka, Gluntek, Jana i Pizdiška, seljaci i nekoliko seljanki.

ŽBUKA: E, još ove male let kej ti preostane... Gde si bil – nigde, kej si delal – ništa! I onda kej buš druge, brate, neg jesti i piti. Da bar imaš nekej od života prije neg te vrag odnese.

GLUNTEK (*pije iz demijoza tako da mu se cijedi niz bradu*): A dobra ti je ova kaplica, Matek, dobra, mada ju vu zlatu platiš – splatile bi se – gde si ju nabavil?

ŽBUKA: Gde bi ju nabavil? To sem sam napravil, taman sam ga zo sudiča zvadil, pijte, drugovi – probajte moju kapljicu!

SELJAK I (*pije*): Bogami, kej da ga je Isus za se delal!

GLUNTEK: A jesi kej već prodal toga vina?

ŽBUKA: Jes, neki dan po dvjesto nekakvem žabarem, dve dupljenke. Nesu šteli dati više, kurvini balonje.

SELJAK I: Po dvjesto! Pa za to ti se ne splatilo mazati.

SELJAK II (*pije*): A tu se nema kaj prigovoriti, i mrtvi bi ga pili.

PIZDIŠKA: No, dej i mene koju zeru, da si male grle nakvasim... Neki mi je vrag same suf vu purižaku.

JANDRAŠ: Idemo, drugovi, idemo! Nemamo mnogo vremena.

PLJUŽA: Jel bo to denes dugo trajale? Mene se žuri.

JANDRAŠ: Drugovi, danas ćemo biti uviđavni prema književnosti. Molim vas, pažnja! Počinjemo probu! Na redu je čuvena scena „Mišolovka“ ili iskušenje kraljeve savjeti. Tamo u „Hamletu“ na pozornicu izlaze nekakvi glumci koji kralju prikazuju nekakvu predstavu da bi mu savjest ulovili u klopku. Međutim, ta savjest koja se može uloviti u klopku, to je isuviše preživjelo za ovakvu naprednu sredinu kao što je naša. Ja sam, naravno, trulu Hamletovu „Mišolovku“ pretvorio u demonstraciju radnog naroda protiv diktatorskog monarhističkog režima... Idemo, dakle, evo tu gore sjedi, recimo, kralj. Izvolite, druže sekretaru – popnite se! Drugarica Pizdiška sjedi pokraj njega... Drug Pljuža ovdje, drug Gluntek tu... A drugarica Jana do oca... Počnimo!

Zauzimaju svoja mjesta.

ŽBUKA: Čekaj, čekaj! Ne dobre, druže vučitel! Predstavljamo mi tu nekakve izrablivače naroda ili ne? To se mora videti! Dej da skapime dve – tri čaše vu se... To mu ga dojde kej uživanje v narodnim trudovima, a leže je glumiti kad si male grle spereš.

GLUNTEK: Ej, Matek, ova ti vredi kej da si ju z Božje zubi snel!

SELJAK III: Dej sim tu pletenjaču da se male blagoslovim žnjom!

SELJAK IV: Pa nemreš, bogati, suvoga grla ni krave pasti, a kamoli predstavlati...

Metem toga.

PIZDIŠKA: Ajd, ajd! Nejde to ovak na prazen želudec. No, Janica, na kluč i skoči dole v birtiju i donesi onu šunku s pod pulta... Naj zabit i jednu štrucu kruva!

ŽBUKA: Bravo, Marek! Tak se šajba, kej da si mene pitala!

PLJUJZA: Jana, Jana... I dva luka zemi.

GLUNTEK: Imam i ja jeden predlog. Kad več jemo i pijemo, mogli bi male i zakartati. Nejde to jedne bez drugoga – jel tak?

ŽBUKA: Ispravne, i ta ti paše. Nek publika vidi kak gospoda uživaju dok radni narod znoj proleva. A kak boju drugač ljudi znali što sme i kaj sme. Jel tak, drug vučitel?

JANDRAŠ: Pa, to ljudi znaju i bez tih ceremonija.

ŽBUKA: Ne beri ti brige, pusti ti to mene. Kad ja vodim predstavu, nemreme fulati.

JANDRAŠ: Molim, molim, ja ništa ne kažem. Vi ste vlast i vi odlučujete.

Žbuka, Pizdiška, Pljujza i Gluntek – kartaju i piju, a vučitel piše transparente.

ŽBUKA (*s punom čašom pjeva, a ostali prihvataju*):

I zato, braćo, pijmo ga, dok ne puk... (*Ispiju čaše.*) ... ne zora jer to je naša navika Klaudijevskog dvora...

GLUNTEK: Igraj, Polonije, tatek moj, ti si mi od roke!

PLJUJZA: Kej da ti hitim, Learte, sine moj, očel li cenku ili haduta?

PIZDIŠKA: Vaše veličanstve, Klaudije, možek moj, ubij to z malom kartom.

ŽBUKA: Ne morem, o, Gertrudo, velika je... Kralj.

PIZDIŠKA: Hiti ga, da mu mater vražju, kej ga čuvaš?

ŽBUKA: Uf, dečko ne baš vreden da ga s kraljem tučem, Gertrudo.

PLJUJZA: Learte, sinek moj, pričepi ti njega do kraja z jakšom kartom.

ŽBUKA: Glej sranja, en ti Boga meterina, gde se ona morala pri njem najti!

Ulazi Jana. Nosi šunku i kruh.

GLUNTEK: Tatek moj, Polonije, evo Omelije, tvoja kćerkica, a moja sestra – šunku nam nojsi.

ŽBUKA: Nareži kralju, svemu gospodaru, dve hrge tam gde je črlene.

PLJUJZA: Naj pozabiti ni čaču svega, o, Omelijo!

PIZDIŠKA: No, dej, Polonije, sluga moj, natoči ti svoje Gertrude male z demičonke.

Jana reže šunku i kruh, oni jedu i piju i kartaju.

SELJAK I: Baš lepe, bogami, vi se gore častite kej prava gospoda, a mi se nek ovde gladi-me po želucu i po grlu!

SELJAK II: I to još drugovi rukovodioci, a socijalizam, a ravnopravnost?

ŽBUKA: A čuj ti, Grga! Je li tebe jasne da mi ovde predstavljame monarhiju, a ti zajnu rupu na svirale. I red je, bogati, da se mi častime, a ti da brstiš... Ajd, gde sme one stali...

PLJUJZA: Igraj suljan, Learte, na moju, vrag te odnesel blesavoga.

PIZDIŠKA: Šmeraj to z moškom karikom, Klaudije!

ŽBUKA: Ne, nemrem šmerati, Gertruda, evo ti ovoga.

GLUNTEK: Pomenje, Polonije, pomale, en ti mleko Isusove, Gertrudu buš ubil!

PLJUJZA: Pazi, sine moj Learte, njezino veličanstvo daleke je još od glavnoga!

ŽBUKA: Gertruda, Gertrudo... Šmeraj, pazi!

GLUNTEK: Evo dečka, da male zasmrdi!

PIZDIŠKA: Ajd k'vragu i karta!

ŽBUKA: Ništa, žrtvuj asa, o, Gertrudo! Ima još njih vu igre... Ajde, drugovi, sad je pesma na redu...

SVI (*pjevaju*): Žderi, loči, tovi se kej prase,

meči vu se, na se i pod se.

Vužgi grlo – kresni živo,
al bi cure v gače podvirivo,
ih – ih – iju-ju-ju!!!

ŽBUKA: Ajd, vi dole, kej čekate, sad je na vami red. Dižete bunu i obarajte monarhiju!

JANDRAŠ: Evo transparenata, drugovi! Gotovi su. Možemo započeti s pobunom. (*Dijeli seljacima transparente.*) (*Prvom Seljaku:*) Ti vikni: „Dolje kralj Klaudije i njegova klika!“

SELJAK I (*okrenut prema publici*): Dole kralj Klaudije i njegova klika!

JANDRAŠ: Ajde, drugovi, vi mu odmah odgovorite!

SELJACI: Dole!

ŽBUKA: Čekaj, čekaj, vučitelu, jel tu publika kralj ili sam ja? Komu oni to vičeu? Zakaj se mene ne okreneju?

JANDRAŠ: Pravilno, okrenite se tamo drugu... (*Drugom Seljaku:*) Sad ti: „Nećemo monarhiju u Danskoj!“

SELJAK II: Nećemo monarhiju vu Danske!

SELJACI: Nećeme!

JANDRAŠ (*trećem Seljaku*): Sad ti ono svoju... Brže!

SELJAK III: Dole tiranija, kraljice Gertrude!

SELJACI: Dole!

SELJAK IV: Dej i mene jednu da viknem. Ja nemam ništa.

JANDRAŠ: Hajde, vikni. Hajde dole, sluge reakcionarno-monarhističkog režima na čelu s izdajnikom Polonijem!

SELJAK IV: Dole sluge reakcionarno... Čuj, Boga ti, dej mi nekej krajšega!

SVI: Dole!!!

JANDRAŠ: Živila republika radnog naroda Danske pod modrem rukovodstvem predsednika Amleta!

SELJACI: Živila!!!

ŽBUKA: Ajd... Drmešica... Ideme, sad je kolona v redu!

Prvi Seljak uzima harmoniku, drugi, treći mužikaške instrumente i počinju ples oko Žbuke. Vučitel, Pljujza, Pizdiška i Jana im se pridružuju! Žbuka ostaje sam za stolom, pije, jede i nudi komade šunke oko sebe dok se pjesma razvila oko njega.

PJESMA: Klaudija izjelica stara,

ti ne vrijediš pedeset para.

Pljuneme ti v četiri oka,

nek se vidi – ti si živina i stoka,

da Bog da zognile ti kosti, mi čemo,

mi čemo tebe z'vilami nabosti.

Neka znade kraljica Gertruda

da će mužu odrezati muda.

Oj, Amlete, dika našeg roda,

postavi se na čelo joj naroda.

Narod nam bo procvetal dosta

spot tvojeg mudrog rukovodstva...

Žbuka ustane vitlajući šunkom i flašom. Glazba dostiže vrhunac – kulminaciju.

DRMEŠ: Ožeži... Op, op, opali... Op, op, op...

Poskoči... Op, op, op... Ožeži, opali,

poskoči... Iju, ju ju-hu-hu, de mi curu garavu!

ŽBUKA: Bravo, meter vam Božu! Tak se drma, em ti opanke Isusove! Sim hajde, hajde svi sim da se kocnete z menom! Svi kuliko vas got ima! Sve vas volim kej braću rođenu, kad tak lepe predstavljate! (*Puni čaše.*)

GLUNTEK: Napred... Navalni, narode! Evo ti meducine! Ne treba ti iti kod doktora. Živel nam drug Žbuka!

SVI (uzimaju čaše): Živio!

ŽBUKA: Hajd i ti, druže vučitel! Kej stojiš po strane? Zaslužil si i ti...

GLUNTEK: Živel nam drug vučitel! Živila predstava!!

SVI: Živel! (*Pjevaju:*)

Pimo ga – pimo ga,

sve do dana belega! (*Piju.*)

PIZDIŠKA (razgledava kovčeg): A oj, kej svašta totuk ima! (*Vadi krunu.*) A kej je ove, je li, drug vučitel?

JANDRAŠ (*pijući*): Eto, vidite, drugarice! Kruna... Kruna što je kraljevi nose.

PIZDIŠKA: Ajd k vragu! Pa to je onda za me. A kam se to meče, je li na glavu, a?

JANDRAŠ: Da, svakako, ako ona postoji.

PIZDIŠKA (*stavlja krunu na glavu*): Uha! Da me vidi kral Peter, povlekel bi me sobom vu emegraciju.

JANDRAŠ: Čekajte, čekajte, kraljica mora imati i ogrtač! (*Vadi ogrtač, stavljga njoj oko ramena, a ona se popne na stol do Žbuke.*)

ŽBUKA: Jel, drug vučitel, a ima tu i za me koja kruna? Jesam li kralj ili nesam?

PLJUJZA: Ne bo ti Matek paseral! Z tvoju bi glavu trebale obruč od hektenoga sodiča.

ŽBUKA (*stavlja si krunu koju mu daje Gluntek*): A glej ti mene, em ti Božji element! Ih, da se vrne monarhija, gde bi bil kralj, a?

Seljaci prilaze kovčegu, vade dijelove renesansne odjeće, s čudenjem ih gledaju i razvlače.

GLUNTEK: A kej ove, em ti ranu? Ne znaš jesu li gače ili hlače!

PLJUJZA: A poglej, Matek, ovu halju! Ima nekakve rukave, žneralce i dva mehura od prasca.

JANA (*vadi svilenu haljinu*): Joj mene, jadna ja! Kak bom ja vu tem išla? To mi se bo zaplele mej noge – bom opala kaj Krištuš!

SELJAK I: A gle ove kratke pumparice! Ovakve su od moje babe prejnate gače.

PIZDIŠKA: A jesu ti ove kraljice nekakvi šašavi svet. Kad po hiži nojsiju tulike toga na sebe, koga vraga tek deneju kad ideju van na zimu?

SELJAK II (*uzima pancir – košulju*): Gle, Boga ti, ovoga čuda! Robača od žice! Pa ove je kej bog za delo v polju. Niti se maže, niti se dere.

ŽBUKA: Ojdi, kraljice, sedi mi na kolena da te male drbam.

PIZDIŠKA (*sjedne mu u krilo i vrisne*): Aaa! A joj! Neke me zašpičile za rit!

ŽBUKA (*drpa je*): Joj, al imaš dobru amortizaciju kraljice! Dej da scedim male kvasine ž'njih!

PIZDIŠKA: Pusti me, vrag ti pamet heznul z bukvum! Pa kej delaš tu pred svetem?

Sruše se i valjaju po stolu.

SELJAK III (*stavlja na glavu šešir s perjanicom*): Kuriku! Pevec na krovu, pevec na krovu...

SELJAK IV (*vitla mačem*): Poglej ti ovu sablju... Matere ti Božje! Paše kej šibica v konjsku rit.

SELJAK V (*umotan u crni omotač*): Bau, bau... U, baba, bješte ljudi, ide baba Jaga!

SELJAK I (*u ženskoj haljinu*): Dobar dan, dobar dan! Ja sem gospodična – riti slična!

SELJAK II (*diže mu haljinu*): Ha, ha! Poglečte mu noge, kej da je na prasice jašil! Ovakve nema ni Greta Garbo!

GLUNTEK (*navukao je triko i groteskno se klanja Seljaku I*): Molil bi lepe gospodičnu jednu pusu u obraščić!

SELJAK I (*digne haljinu*): Evo vu dolni obraz, ak očeš i dve!

GLUNTEK (*udari ga nogom*): Bejž k vragu, smrđi ti ze zobi!

SELJAK IV (*bode ga mačem straga*): Gospodična, šuplja vam je kanta, trebale bi ju male zašvajati.

SELJAK V (*sa šljemom*): No, Gluntek, popišaj se male tu da počastim našu kraljicu!

GLUNTEK (*pjeva i pleše sa Seljakom I*): Grebala Mara soldata, soldata, dobila krunu od zlata, od zlata.

PIZDIŠKA: Sim! Si sim! Okoli mene! Skačete! Tancajte! Popevajte! Ja sam kraljica, ja tu zapovedam, oču veselje – do neba nek se čuje!

Seljaci plešu oko Pizdiške onako odjeveni, valjaju se, prebacuju, razvlače dijelove odjeće Elizabetine epohe i pjevaju:

Kad se Mara zaželi medenih kolača, ona pošalje Žbukara da po selu gača.

Ona stoji uspravno podbočivši se o kukove i ponosno promatra. Cijelo to vrijeme Kokić sjedi u kutu duboko zamišljen ne obraćajući pažnju na to, a kad veselje dosegne kulminaciju i kad počnu i njega na silu uvlačiti u kolo, on ne može više izdržati.

KOKIĆ (iz svega glasa): Pustite me... Pustite me, bando lopovska! Kej mislite da sem ja tu nekakva budala i da z menom morete delati kej vas je volja? Mojeg oca ste upropastili ni krivoga ni dužnoga, a z menom bi šteli još sprdačiju delati, ali vam bo to prisele, ja vam to garanteram – lopovi!

Duga pauza.

Svi su zanijemjeli i zaprepašteno pogledali Kokića. Prilazi mu Jana.

JANA: Joža... Lepi moj, a kej se pripetile?

KOKIĆ: A ti, Jana, s tobom ja imam poravnati teške račune... Kad te čovek pogleda v izlog, bi te del... A kad tam, ti si gorša od svih.

JANA (začuđeno): Joža... A kej to govoriš, za ime Boga?

KOKIĆ: Još pitaš! Još pitaš kej govorim... A ja sem ti, budala, veruval... Mislil sam – ima me rada. Tebe morem sve reči... A ti si me špijunirala i sve si ovem banditem spripovedala. Ne dojdi mi više na oči... Si razmela, mej nami je sve gotove!

JANA (histerično): Ajoj mene, joj mene, kej sam doživila! Ljudi, držite me, fondala – ubila se bom... (*Bježi u kut i baca se na tlo.*)

PLJUJZA: Ti si neke preveč zdigel rep – dečker! Sustegni male jezik jel bi nam mogel nekakvi črv vlesti v glavu.

KOKIĆ: Šuti ti, predsjedniče – tihopezdec. Tebe ne ništi niš pital! Bolje ti je da pušeš Žbuke pod rep. Ionak neznaš niš pametneše.

PLJUJZA (u bjesnilu): Kej si rekел?

ŽBUKA: Stani male, Miške, pa ti si bar razumen čovek! Kej ne vidiš da dečko ni pri sebe? Pusti ti to mene. Čuj ti, Joža! Otec je otec, mi znamo da ti je to žmehke. I, evo, mi te ne zimleme za zlo to kej govoriš. Ali, opet veruj, nemamo mi protiv tvega čače nikaj... Ne sme mi nikaj krivi... I žal nam je kej je to tak ispale... Ajde, sad se lepe zmiri, popi čašu vina i opet bo sve v redu. (*Pruža mu čašu.*)

KOKIĆ (*instinkтивно uzme*): Hm! Čašu vina! I, misliš da boš me s čašom vina kupil?
(*Polije ga.*) Evo ti, em ti Božje pete!

ŽBUKA (*briše se suzdržavajući bijes*): Eh, da ti Božu rožu, ovakve stvari se ne opršćeju, Joža! Ali, nek ti bo jer vidim da nesi pri zdrave pameti. Tvoje kotače bomo već obračali... Al ne razmem kej ti to pomaže! Tvoj čača je zgrešil i dobil je kej ga ide! Svaka ludost plača svoju draž – to bi moral znati i razmeti!

KOKIĆ: Čekaj male, čekaj. A gdo je zaslužil tu kaznu, a? Govori! Ti ili on?

ŽBUKA: Ja – kaznu... Kej misliš zotim reči?

KOKIĆ: A, tak! Sad se delaš Englez – ptičica! Mislil si da ne bode zišlo na videle?

ŽBUKA: A kej bledeš – kej ti se š vindla?

KOKIĆ: To je baraba! Ljudi, drugovi! Evo poštenjačine koji je pobral peneze z'blagajne... Tobož za nabavu traktora, za popravek škole, za nabavu gnojiva... A on moj mutavi otec je mislil, ma gde bi on, on je poštenjačina, ugleden čovek, „prvoborac“... Poslušajte ljudi, drugovi, evo kej mi otec z zatvora piše. Sudete sami... (*Pretražuje džepove, ali ne nalazi ništa.*)

Gde mi je pismo... Maloprije je bilo ovde v žepu... Gde mi ga je zel... To je tvoje maslo, Žbuka. Očeš i pisme uništiti kak si i knjigu rashoda...

Vrni mi ga ili bo svega – svega, velim.

Vučitel je polupijan, polako se povlači i sjedne u kut, a glava mu klone.

ŽBUKA: Pisme? Jel što od vas videl pisme, drugovi? Eh, Joža, tebe su se šerafi zmotali v tikve. Ti ne znaš više kej govorиш!

KOKIĆ: Ti si uništيل knjigu rashoda gde se točne vidi da si ti zimal peneze... Gluntek... Gluntek... Ti znaš da je ta knjiga postojala. Ti si delal vu iste kancelarije z mojem ocem... Gluntek, govoril! (*Zgrabi Glunteka za prsa.*)

GLUNTEK (*otima se*): Ja nesem videl nikakvu knjigu. Ne znam ja ništa!

KOKIĆ (*trese ga*): Priznaj, mrcino, il te bom...

GLUNTEK: Pusti me, ti nesi pri sebi! (*Otme mu se i pobjegne dok seljaci grabe Kokića.*)

ŽBUKA: Stanete, stanete, drugovi! Najte tak, dečke je zbetežal i žnjim treba drugač. Je, Joža, ti imaš prav, sve je tak kak ti veliš. Ajde, Bog ti pomoži, odi domom, male si lezi, otpočini i sve bo dobre. Dejte, drugovi, pomezete mu – otpratete ga!

KOKIĆ (*istrgne se seljacima*): Stani! Da mi ništi ne blizu došel! Ne, nesam ja ništa betežen i dobre znam kej govorim... A, tak! Vi ste svi, znači, ista banda? Ali, čekaj, čekaj! Još se bomo mi obračunali! Bome već videli pravicu pod Božom kapom – em ti kruvac. (*Krene prema izlazu.*)

JANA (*prepriječi mu put*): Joža... Stani... Poslušaj me, za ime Boga! Ja nesem ništa kriva... Nesem.

KOKIĆ: Mekni mi se s pota – izdajica! (*Gurne je i ode.*)

JANA (*plache*): Tata... Sramota, sramota, tata! Što me bo više pogledal? Kej bom sad, jadna majka kej si me rodila!

Duga pauza, čuju se Janini jecaji.

ŽBUKA: Eh, tak vam je to, drugovi! Teške je delati z ljudima. Evo, tu mi je nasred srca bile ove naše sele, zadruga i videli ste – sad me optužuju da sem lopov. Kad delaš poštene – ne vala, kad kradeš i opet – ne dobre... I praf mi bodi, ne veli se zabadave: Što s decom ide spat – posran se stane! Ideme, ideme spat, dosti je bile za danes!

Seljaci se razilaze.

PLIJUJZA (*nakon što su seljaci otišli*): Matek, reci mi... A gde je završila ta kniga rasohodov? To bi ti moral znati!

ŽBUKA: Ne zabadaj si nos, Miške, vu one kej te se ne tiče!

PLIJUJZA: Oprosti zate, Matek, to me se tiče, ja imam praf to znati.

ŽBUKA: Ako te to baš tak gebera, mogle bi se dogoditi da to i mene zanima na kakvi si način ti napravil najmodernešu hižu vu selu. Tvoja je plača za to premala – golube!

PLIJUJZA: Svinjo! Mrcina... Pfuj – sramota! (*Ode vodeći Janu, a Žbuka za njima. Vučitel ostaje sam.*)

JANDRAŠ (*prijanim glasom*):

Biti ili ne bit – to je pitanje!
Jel dičnije sve strelice i metke,
silovite sudbine u srcu,
podnositi il zgrabit oružje,
oduprijet se i moru jada kraj
učinit? Umrijet – usnut, ništa više!
I, usnuvši, dokončat srca bol
i prirodnih još tisuć potresa,
što baština su tijelu. To je kraj
da živo ga poželiš: umrijeti
i usnut! Usnut, pa i snivat možda...

GLAS RADIOEMISIJE:

Nema ni dvije godine otkako se u Hrvatskom narodnom kazalištu prvi put poslije oslobođenja održala premijera Shakespeareove tragedije „Hamlet“ u režiji Karla Benkovića, a, evo, već sada imamo priliku vidjeti ovaj poznati kazališni komad u novoj scenskoj postavi Tomislava Auera. Bez obzira na to što se radi o jednom proslavljenom kazališnom djelu koje spada u vrhunska ostvarenja svjetske literature i o, bez sumnje, njegovoj uspjeloj scenskoj realizaciji, ne možemo a da ne dovedemo u pitanje repertoарnu politiku ove naše renomirane kazališne kuće. U vrijeme velikih i po naš narod sudbonosnih društvenih zbivanja, okupacije, narodnooslobodilačke borbe, izgradnje

i obnove pa temeljite izmjene društvenog sistema, baviti se klasičnim djelima svjetske književosti, bez obzira na to koliko su ona poznata i velika – ne znači li to u stanovitom smislu i nemoć jednog kazališta da se uključi u tijekove društvenog razvjeta i nije li to na jedan određeni način njegovo zatvaranje u sebe, ogradijanje i distanciranje od naše društvene stvarnosti, kao i njegovo služenje samome sebi?

Teatar nije i ne može biti nekakva kula u oblacima, sagrađena zbog sebe same, ni nekakav hram čiste umjetnosti u koji pristup imaju samo posvećeni, već jedan od oblika žive narodne svijesti, dio naroda samog, upravo njegov probuđeni dio, tribina na kojoj će se na određeni način tretirati njegovi najvitalniji socijalni i politički problemi. Zato je upravo neshvatljivo da se od oslobođenja do danas na daskama Hrvatskog narodnog kazališta nije pojavio ni jedan komad suvremenog domaćeg pisca, a u posljednje dvije godine, između prve i druge scenske postave „Hamleta“, ni jedan domaći komad uopće. No, bez obzira na ove kritičke primjedbe koje se tiču repertoara, dužni smo da odamo i poštovanje naporima onih koji su radili na novoj scenskoj realizaciji „Hamleta“. Iako je ovaj veliki Shakespeareov komad već nekoliko puta u različitim režijskim postavama došao na daske Hrvatskog narodnog kazališta, Auer nije svojom zamisli slijedio ni jednu od poznatih scenskih realizacija ove tragedije, već je, iskoristivši njezine bezbrojne interpretativne mogućnosti, uspio pronaći vlastitu i originalnu scensku koncepciju.

Reducirajući sve atraktivne, vanjske i fabularne komponente na minimum i svodeći scenu samo na neophodan dekor, Auer je uspio da gledaočevu pažnju skrene s onoga što je u odnosu na hamletovski problem efemerno i akcidentalno i da nam Shakespeareov komad, tako pročišćen, prezentira u njegovoј punoj esencijalnosti. Jedino što bi se režijskoj postavi moglo zamjeriti bilo je to što je u poznatoj sceni „Mišolovka“ isuviše u prvi plan istakla kralja Klaudija i njegovu krizu savjesti, dok su pritom Hamlet i putujući glumci ostali u pozadini, tako da je time na neki način poremećena ona živa i pulsirajuća komponenta predstave u kojoj je Hamlet glavni spiritus movens.

Rudi Hohnec, koji je nastupio u naslovnoj ulozi, donio nam je lik Hamleta neposredno, intimno toplo i prirodno, izbjegavajući suvišni patos, te mu je tako i poznati monolog „Biti ili ne biti“ djelovao više kao intimno nesnalaženje pred onim što dolazi, nego li kao univerzalna ljudska dilema na granici između bitka i ne-bitka. Ovakva njegova igra stajala je u priličnoj diskrepanciji s dijaboličkim infernalnim patosom kralja Klaudija u interpretaciji Vikija Felera, koji je mjestimice, naročito u momentima paroksizma, bio pretjeran i neuvjerljiv. Melita Mikloušić-Astricki pokazala je u ulozi Ofelije izvanrednu senzibilnost za sve tanane, suptilne lirske nijanse ovoga lika, premda u scenama ludila nije uvijek uspijevala očuvati bitne značajke Shakespeareove junakinje, pa joj se uloga u cjelini ne doima integralno. Od ostalih aktera vrijedno bi bilo spomenuti još jedino Marijana Črnčića u ulozi grobara, koji je, ekvilibrirajući između tragike i cinizma, uspio da se nametne publici svojom osebujnom i uvjerljivom igrom.

SLIKA 5.

Žbuka i Pizdiška sjede na stolcima koji su podignuti na stol kao u prethodnoj slici. Pred njima стоји Šimun s popisom u ruci. Oko njih su porazmešteni ostali: Pljuža, Gluntek, Kokić, Jana, Seljaci i prva i druga Seljanka. U sredini je Jandraš – vučitel, koji drži u ruci tekst te živo gestikulirajući objašnjava.

JANDRAŠ: Sad pazite, drugovi! Ovo je posljednji prizor. Dajte da jedanput probamo ozbiljno i kako treba. Znate da je u nedjelju predstava... Ti, Šimun, znaš svoju ulogu, ti ćeš zajedno s narodom komentirati ono što se događa na sceni. Pazi dobro! Od toga kako ćeš ti ljudima protumačiti predstavu ovisi sve. Ponašaj se kao da imaš publiku pred sobom. Hajde, počni!

ŠIMUN (*govori zapinjući i gledajući povremeno u papir*):

I tak, lepi moj narode, došli sme mu ga kraju! Još da vam pokažem svršetak, pak more-te iti domom spat... Vi ste svi videli, drugovi i drugarice, kak su Amlet i Omelija zaštimali jeden na drugoga i rustili – tak tu i tam. I tak su vam ga, druškane si ga moj, oni jempot male glibiše zaorali i tak ti Omelija dobi, kak bi rekel, ovak – sledovanje...

JANDRAŠ (*Seljaku I*): Odmah upadni s pitanjem!

SELJAK I: Kakve sledovanje?

ŠIMUN: Ih, vrag te dal blentavi – kaj niš ne razmeš? On je jee dete nasadil. Eto, jel sad razmeš... I ondak kad se, drugovi i drugarice, ona tak raskvasila, on ti, ni pet ni šest, lepe – emegrera vu izostranjstvo. A ona, vrag je pamet odnesi, bez pameti kak i sve ženske, puščala je misli na pašu dok joj je bile lepe i ne štela voditi, kak bi one rekel – knjigovodstvo. A kad je videla da je se trbušina počela napuhavati, pokajala se, i onak šantava kak je bila, zamacala se vu nekakave baretime.

JANDRAŠ (*Seljanki I*): Ovdje vi, drugarice, upadate... Ajd k vragu tam...

SELJANKA I (*govori uz pomoć učitelja*):

Ajd k vragu tam, znaš! Kej to govoriš? Jadne male dekle zeti poštenje i ostaviti ju – onda ja šantava. Ti si šantav i blentav, a ne ona!

ŠIMUN: Šuti, ženska tikva, kej se ti tomu razmeš... I ondak, drugovi i drugarice, kad je kralj videl kej se dogodile, preštundera si...

JANDRAŠ: E, sad se vi, druže sekretare, dignite...

ŽBUKA: Čekaj, čekaj, Amlete, mulec od kurve! Sad si se, kak one, aha... Zalepil z ritjom za peč. Platil boš ti svega Boga!

ŠIMUN: I otide ti on tak Omelijinom bratu, kej se zval Leart...

JANDRAŠ: Laert!

ŠIMUN: A je, Lajert... Taj je Lajert bil, drugovi i drugarice, sve ove vreme negde vu emigracije... Dojde ti on k njemu i veli...

JANDRAŠ: Gluntek... Ovamo do kralja, vi mu se, druže sekretaru, obračate... „Slušaj ti...“

ŽBUKA: Slušaj ti, druže Lajert! Tebe je one govne od čoveka, on Amlet, sestru upropastil, a ti sve to mirne glediš! Da sem ja na twojemu mestu, ‘en ti mleko Isusovo, prikeljil bi ga s kamenem uz zid kej palačinku...

JANDRAŠ: Hajde, Šimun, nastavi... Što čekaš?

ŠIMUN: I ondak gda se, drugovi i drugarice, Amlet vrnul s izozemstva...

SELJAK II: Pa koga se vraka vračal?

JANDRAŠ: A dalje? „Što nije...“

SELJAK II: To sme podelili na pol. To on sad veli. (*Pokazuje na Seljaka III.*)

SELJAK III: Pa kej ne mogel ostati tam gde je bil?

ŠIMUN: Gle budale...

GLUNTEK: Ne dobre, ne vala... Gle mulcov. Sad su dva!

ŠIMUN: Gle mulce! Pa kej je on znal kej ga čeka? On je mislil da je Omelija živa i da ju bo još teri pot posanjkal po trave... I kad se on tak vrnul, kralj, ne bodi len, nagovori ti Lajerta i Amleta nek se ideju rvat. I sad mi nek nešti tu mej vami veli zakaj je on to napravil? Jel zate da vidi koji je od te dva jakši!

SELJAK IV: Pa nek kej!

ŠIMUN: Eh, tu sam te čekal. Ontem i je stvar kej njemu do toga ne bile stale, neg je on štel, moj brajko, da Lajert poskrivečki ubije Amleta dok se bojo hitali... I, eto, drugovi i drugarice, sad bote videli kej je to bile. Same otprete dobre vuva i oči!

JANDRAŠ: E, sad je na redu scena borbe. Pazite, ovo mora ispasti tip-top. Prošli put nije bilo dobro. (*Namješta Kokića, koji mu se pasivno i bezvoljno prepušta.*) Ti, Joža, stani ovdje... A ti, Gluntek, obilaziš oko njega i bijesno režiš...

GLUNTEK (*govori kružeći oko Kokića i režeći*): A totuk si ti – Amlete, je li? Dojdi mi same, dojdi, pantagan smrdljivi! Kad te z šakom heznem, ne bo ti pomogla nikakav mrdicina.

KOKIĆ (*čita jedva čujno i monotono*): Ma kej se tu delaš važen, posranec jeden? Okreni se oko sebe i poglej se male bole. Da konj prdne, bi te veter otpuhnul!

Gluntek stane, pauza.

JANDRAŠ: Ne, Gluntek, što si stao? Nastavi!

GLUNTEK: A gde je one „u zrak“... Otpuval bi te u zrak?

JANDRAŠ: Nema toga, to smo izbacili.

GLUNTEK (*kao prije*): I ti to mene govorиш, ti, žlundra od pastuha? Stani pred zrcale, pak se poglej kakvi si... (*Stane, zamisli se.*) A kej sad dale?

JANDRAŠ: Sad mu se pljesneš po stražnijce.

GLUNTEK (*udari se po čelu*): Je! Tak je! Pljusne se po riti. (*Udari se po stražnjici.*) Evo ti na, to ti je tvoja slika i prilika!

KOKIĆ: To pokaži svoje matere, đubre, nek ti tud vleje male pameti koje nemaš.

GLUNTEK: Znal boš ti, gnjida zasrana, čiju si sestru upropastil, ja ti velim, kad si boš čreva po potu pobiral.

KOKIĆ: Ma nemoj, da te se ne bi morti preplašil? Evo ti na bosanski grb i pišu kokošju, tebe i onomu koji te se boji!

JANDRAŠ: Pokaži mu onu stvar, nije dovoljno samo to reči! (*Kokić pokazuje bezvoljno „bosanski grb“.*)

ŽBUKA: Druže Lajert i ti, druže Amlet! Ja sam kralj i ja vam zapovedam. Dosta je toga blebetanja. Kad nemrete lepe i v slogue živeti, tu se bodete pred menom pohrvati. Što je jakši, na njegve je strane pravda.

JANDRAŠ: Hajde, Joža, odgovori – „Neka bude.“

KOKIĆ (tiho): Nek bode!

JANDRAŠ: Što čekaš, Gluntek, i ti kažeš: „Neka bude.“

GLUNTEK: Ma kej bom ja tu kad on ovak bez srca predstavlja, ondak se ni mene neda.

JANDRAŠ: Molim vas, drugovi! Molim vas malo discipline! Idemo, Šimun. Ti nastavljaš komentar.

ŠIMUN: I, eto, lepi moj narode i dragi, sad ga tu bode povleči – potegni. Amlet i Lajert su spremni za borbu, a tu su prisutni i predstavnici reakcionarnoga režima. Došli su kurvini sini da vidiju kak bode Amlet svoj mladi život ostavil na pravde Boga...

SELJAK I: Pazi, Amlet, budu te prevarili, hoćeju te vubiti!

ŠIMUN: Ne bojte se nikaj, drugovi i drugarice! Ništ oni nemreju Amletu. Poglečte ga sam kak je jak od zemle! Tu nema kej – dečko od oka! Amlete, rano moja, imaš ramena, brate, kej krila sokolova!

JANDRAŠ: Ti, Joža, digni ruke u vis! Pokaži mišice da ti se vidi snaga! (*Namješta ga.*)

ŠIMUN: Evo, drugovi i drugarice, borba počinje! (*Gluntek ugrize Kokića za nogu.*)

JANDRAŠ: Idemo, drugovi... Podršku... Pružajte podršku Amletu!

Vi ste na njegovoj strani.

SELJAK I: Drž'mi se, Amlete, srećo moja!

SELJAK II: Osvetli obraz radnoga naroda!

SELJAK III: Pokaži prascu svoju junačku šaku!

SELJANKA II: Naprvo Amlet, ti si dika i ponos naroda Danske i celoga okoliša!

JANDRAŠ: Sad se njih dvojica rvaju... Rvaju se, rvaju se... I Hamlet obori Laerta...

Lezi Gluntek na zemlju... A ti mu, Joža, klekni na prsa i uhvati ga rukama oko vrata...

Tako! (*Učitelj aranžira prizor.*) Hajde, drugovi, vičite! Vi napeto pratite borbu. Vi ste uzbuđeni. Vi navijate za Hamleta.

SELJANKA I: Bravo, Amlete, jabuko moja rumena, golube moj beli...

SELJAK I: Pričepi mrcinu da se mam u gače posere od moke!

SELJAK III: Stenji, same stenji, kraljeva liziguza! Vreme je da i ti osetiš kej je narodna šaka.

SELJAK IV: Vmori ga, ubij ga, en mu Božu rožu, ne daj mrcine da živi!

JANDRAŠ: Sada svi u jedan gals!

SELJACI: Ura! Živio Amlet – ura, ura...

ŠIMUN: Drugovi i drugarice! Poglećte kak se predstavnici radnog naroda dižeju na noge i rušju truli monarhistički poredak!

JANDRAŠ: No, drugovi, što ste se ukočili? Rušite monarhiju! Skidajte kralja i kraljicu s njihova prijestolja! (*Seljaci hvataju Žbuku i Pizdišku i skidaju ih sa stola.*) Pjesma, pjesma...

SELJACI (*pjevaju*):

Reakcija, hičeme te van,
narodnog ustanka došel je dan!
Iju, ju, ju, ih, ih...

ŠIMUN: Drugovi i drugarice... Narod se zdigel na ustanak pod modrem Amletovem rukovodstvom... Hitili su pod noge kralja i njegovu kliku...

JANDRAŠ: A sad – oduševljenje... Oduševljenje, molim!

SELJAK I: Živila sloboda!

SELJAK II: Dole Šišulja Gertruda!

SELJAK III: Dole Lajert, konjski smrad!

ŠIMUN: Pravica je pobedila, drugovi i drugarice... Pravda navek mora pobediti jerbo je ona na strane sirotinje i radnoga čoveka.

SVI: Tak je, živel Hamlet, dole neprijatelji pravde i slobode!

GLUNTEK: U pomoć... V pomoć... Joj! On me zbila davi!

KOKIĆ (*izvadi nož i stavi ga Glunteku pod grlo*): Bejšte svi, da mi ne ništi blizu došel... Ako što kej pokuša... Gotov je... Poslušaj sad, Gluntek... Tako mi Boga, priklal te bom kej piščenca ak ne veliš ovde pred semi gde je nestala knjiga rashoda... Ti to znaš, ti si ju videl... Govori, Majku ti Božu! (*Pritisne nož uz grlo*.)

GLUNTEK: Ne... Joža... Ne, nemoj... To boli... Ja nesem ništa znal zakaj, veruj me... Žbuka mi je naredil da vužgem. Ja nesem znal zakaj, veruj me... Obečal mi je velike peneze... Nemoj me Joža, molim te kej Boga!

KOKIĆ (*diže se*): Pa to... To sam štel da se zna... Eto, drugovi i drugarice, sad svi znate što je lopov... Sad znate što je zimal zadružne peneze iz blagajne, a onda je vužgal knjigu da se ne bi videle da su njemu v roke došle... Moj otec praveden strada. Zovete miliciju, idemo na sod brže!

ŽBUKA: Ma čekajte! Kakvu miliciju, kakav sod? Što more dokazati da sam ja vužgal knjigu rashoda? Kej ju ne mogel spaliti i tvoj čača kad je videl da mu dohaja inspekcija i da bo našla manjek prema onomu kulike je izdane penez i kulike je trebale biti... Kej se to ne bi mogle i tak protumačiti, a??

KOKIĆ (*udari se po laktu*): Evo ti, ništa ti to ne pomeže, Žbuka! Ov pot se neboš zvlekel. Svi su čuli kej je Gluntek rekel. Ideme, drugovi, na sod. Svi bote mi svedoci!

ŽBUKA: Kej je tebe, Joža, a jesi ti pri sebe? Pa kej misliš da su ovi ljudi tulike bedasti da boju verovali onumu, kej čovek veli, kad mu se nož meče pod grle... Evo, nek sad veli one kej je prije rekел... Gluntek, jes ti ja naredil da knjigu vužgeš?

GLUNTEK: Nek ide same dale od mene s tem nožem, pak bom onda govoril!

ŽBUKA: Pusti ti njega! Nemre on tebe ništa dok sme mi ovde. Same ti reci!

GLUNTEK: Pa sad... Znate, drugovi... Kak da velim...

SELJAK V (*upadne lamatajući rukama*): Ljudi... Ljudi... Stari Kokić se obesil v zatvore...

Evo, sad je došel čovek z grada... Obesil se, Majke mi Bože!

Svi su zanijemjeli, duga pauza.

KOKIĆ: Ubili ste ga... Vi ste ga ubili... Bil je praveden kej sonce, a vi ste ga uništili da bi sebe oprali... I ja sem bil cele vreme totuk z vami... Vu te maškarade...

ŽBUKA: Evo, drugovi, sad vam je sve jasne... Sad vidite i sami da mi nesme ništa krivi, praveden čovek, ne bi se nigdar obesil... A ja se nadam, Joža, da sad i ti vidiš kak stvari stojiju... Je, istina je, ja te razmem, otec je otec. I nam je žal kej je to tak ispale. Zapraf, ne to tak trebale... Skupe, preskupe je platil svoju pogrešku, ali opet, moraš i ti nas razmeti...

KOKIĆ: Razmel sam ja vas dobre! Vi ste obična razbojnička banda! Vi ste ga natirali da se obesi... Ali čekaj, čekaj. Ne bu to na ovomu ostale! Kad nigde nema pravice za mojega oca, Majke mi Božje, ja si ju bom sam zel!

Poleti nožem na Žbuku. Nekolicina Seljaka baci se na njega. Čuju se glasovi:

Drž ga! Vleci ga nazaj! Zemi mu nož!

Nakon kraćeg hrvanja sve se smiri. Kokića drže prvi i drugi Seljak, a Žbuka, koji se u gužvi srušio na pod, polako ustaje držeći se za ruku.

ŽBUKA (*seljacima koji mu priskaču u pomoć*): Ništa, ništa, drugovi! Sve je v redu. Same me je malo podrapal.

KOKIĆ (*otima se*): Pustete me... Pustete me kad vam velim!

ŽBUKA (*popravlja se*): Pa kej čekate ljudi, kej ne vidite da je čovek ponorel od žalosti? Nek skoči nešti gore na telefon i nek pozove bolnicu. Njemu treba doktara dopelati!

KOKIĆ: Čekajte, stanetel! Nikam ne treba iti! Ja nesem betežen. (*Pljujzi:*) Druže Miške! Reči im da nesem betežen... Da je istina kej govorim... Ti znaš što je lopov...

PLJUJZA (*tiho*): Pusti, Joža! Dosta je dreka nad semi nami. Kej se bome još dale ž njimi mazali. I onak tvega oca više ništi nemre zdići...

KOKIĆ: Janek... Janek... Raju moj... Oprosti... Pune sem te uvredil... Pomozi... Ne mene... Memu ocu pomozzi... Ti si videla njegve pisme...

JANA: Joža... Dale od mene... Rekel si mi da sam kurva... A kej onda očeš sad? Pusti me... Pustete me svi... (*Bježi napolje plačući*)

KOKIĆ (*Pizdiški*): Marek... Marek, lepa moja...

PIZDIŠKA: Nemoj ti mene tu ništa mešati! Ja ništa ne znam.

KOKIĆ: Vučitelu... Vučo!

JANDRAŠ: Oprosti, Joža... Znaš i sam! Ja se ni u što ne petljam. Mene se to ne tiče.

KOKIĆ (traži): Jura, Šimun... Govorete, jel išti čovek mej vami... Ništi, ništa... Nema čoveka, nigde nemreš najti pomoć... Em ti krv Isusovu... (*Naglo izjuri.*)

ŽBUKA (nakon duže pauze): Eto, drugovi i drugarice, videli ste! Ne lehko napraviti reda vu ovak velike zadruge kak je ova naša. Tu ti, brajko si ga moj, ima mržnje, svađe, krađe, zavisti i kej ti ga ja znam. Ja ne velim. Ne ni pri nas kej rukovodime – sve vredu. I mej nami ima pogreški i nepravilnosti... Pa ljudi sme, Boga mu, i toga mora biti... No, puščajme to k vragu. Pa mi sme spravili predstavu kakvu još ne Resnik videl. Pa kej je Amlet otišel, to niš ne znači. Mi budemo, ak treba, igrali bez njega. Je li tak, drugovi? (*Tišina.*) Kej ste tu zanemeli? Mi sme spremili predstavu, čujete li... To treba preslaviti... Pesmu... Čekaj, kak one ide ona... Vuživajme, braćo draga, nek ide sve do vraga... Ajd, Jura, Šimun... Gluntek... Popevajte, em vam mleke Jezušove!

SELJAK I (počinje nevoljko, a ostali pomalo prihvataju):

Vžijme se ga, braćo draga,
nek baš ide sve do vraga!

ŽBUKA: Hajde, drmešica... Dejte... Vužgi... Opali... Poskoči...

Seljaci započnu kolo oko Žbuke, koje se u početku okreće polako i kao sapeto nekim strahom, a idući prema kraju, sve se više oslobađa i ubrzava ritam. Žbuka plješće u taktu plesanja kola.

ŽBUKA: Op, op, op, ožezi, opali, poskoči, vužegni, raspali, zaskoči, kreni se, vritni se, revli, vrti, vrti... Op, op, op... Šimun... Dej one, kaka ide... „Čaše spijati...“, penji se brže gore! (*Penju se na stol.*)

ŠIMUN (govori u ritmu kola):

Čaše spijati, žlice i kumperi,
pečene mese, hajde, kume, žderi,
pohani picek i but od jarca,
teleča noga i bobreg od prasca,
zapržnjak, luka, frigana jetra,
vine z'kleti svetoga Petra,
slanina, kobasica, srce, đigerica,
sve na žaru, dej rakiju staru,
šonke, luka, slanine i sira,
nek se dečki popeva, nek se svira!

KOLO: Vžijme si ga, braćo draga,
nek baš ide sve do vraga!

ŠIMUN: Drmaj, drmaj, guza ti je zdrava, mlada,
obrni je, okreni je, pa da vidiš slada,
Upravni odbor, postela meka,

žena nek doma sedi i čeka,
guzica dovice, visoka plaća,
zaprdi, naječ se dobrog kolača.
Oguli, operi, prevrni, opali,
na mehko sedi, cigaru zapali,
masna brada, ne ta stvar,
obrni cure, namigni, zna bečar.

KOLO: Vžijme si ga, braćo draga,
nek baš ide sve do vraga!

Kolo se vrti vrtoglavije, brže, luđe.

ŠIMUN: Kobasice, devanice, gibanice,
bažul, salama, krevet i snešice.

ŽBUKA: Op, op, op, op, ožezi, opali, prdni, mrdni,
poskoči, doskoči, dobaci, na taci, hajde, op, op, op...

ŠIMUN: Đigerica pečena, curica ljubljena,
gačice, cice, tregeri ženski rodni,
godиšni odmori, blagdani narodni...

ŽBUKA: Ritni se, mrdni se, vrti se, vrti, vrti... Op, op, op...

ŠIMUN: Pokaži, popišaj, požderi, poseri,
izvleci, navleci, pritegni, natekni, odnesi,
obrni, navrni, pokvari, nagnavi, puži,
posrči, uteči, zataji, opipaj, naguzi...

ŽBUKA: Op, op, op, čučni, prdni, mrdni, digni se, hajde, skoči,
ljubim ti oči, op, op, op...

ŠIMUN: Jače, jače, rekla da će,
skin gače, skin gače...!

KOLO: Ko ne pi-je vi-na,
ne zna za ve-se-lje,
ži-vi ko ži-vi-na,
za nje-ga je ze-lje.

ŠIMUN: Kolači, kotači, sve ketači,
sve brzine, blaganje, vile,
kak te sve to brže mine,
općina, katar, praseća mast,
bikova jajca, odbor, komisija,
kokošja rit, manjak vu zadruge,
teleći papak – pak sme kvit!

ŽBUKA: Op, op, op, op, brže, brže, brže, katrige, referati, sastanci, spisi, klobase, ugovi-ri, izveštaji, gde si, traktori, šljivovica, teče, volovi, ovce, konji, zadruga, zadruga, vrti se, vrti... Imučni, zdigni se, op, op, op...

KOLO: Vžijem si ga, braćo draga,

nek baš ide sve do vraka.

Zamračenje.

ŽBUKA: A gdo je zgasil svetlo? Gdo je gasil svetle?

JANDRAŠ: Svjetlo... Upalite svjetlo, svjetlo...

KRAJ

36. „Predstava Hamleta u selu Šašnica Dolna“. Slijeva nadesno: Verica Pepelnjak, Nikola Komušar, Stjepan Hrženjak, Stjepan Boc, Milan Omrčan i Stjepan Majpruz. KUD „Resnik“ u Teatru ITD. Festival smijeha. Zagreb (1974.). Foto: S. Pepelnjak.

LITERATURA

- BAČIĆ, DAMIR.** 2012. *Zaljubljenici u kazalište. 50 godina hrvatskog kazališnog amaterizma*, Zagreb, Kulturni centar Peščenica, Zagrebačka scena kazališnih amatera, str. 57, 58, 63.
- BAKRAČ, IVANKA.** 1987. „Godišnji i radni običaji u okolini Zagreba“, *Etnološka istraživanja* 3-4, 353-378.
- BARLEK, JOSIP.** 1987. „Svadbeni običaji u okolini Zagreba“, *Etnološka istraživanja* 3-4 (Etnografska baština okoline Zagreba).
- BEN-AMOS, DAN.** 1982. „Posrednici folklora u kulturi“, *Narodna umjetnost* 19, 31-37.
- BEZIĆ, JERKO.** 1997. „Tradicijiski napjevi hrvatskih korizmenih i uskrsnih pjesama“, Jasna Čapo, *Hrvatski uskrsni običaji*, Zagreb, Golden marketing, 211-243.
- BONIFAČIĆ ROŽIN, NIKOLA.** Scensko-dramski elementi i oblici kod godišnjih običaja (Resnik kod Zagreba). Institut za etnologiju i folkloristiku. Rukopis 788.
- BONIFAČIĆ ROŽIN, NIKOLA.** 1961. „Čovjek kao scenski rekvizit“, *Rad VIII kongresa SUFJ u Titovom Užicu*, Beograd, 419-423.
- BONIFAČIĆ ROŽIN, NIKOLA.** 1962. „Svadbena igra‘, ‘Traženje ptice’ kod Valvasora i danas“, *Narodno stvaralaštvo – Folklor* 1, 283-296.
- BOŠKOVIĆ-STULLI, MAJA.** 1971. „O folklorizmu“, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, knj. 45, str. 165-186.
- BOŽIČEVVIĆ, MATO.** 1974. „Postanak i razvoj zagrebačke Dubrave“, *Danica – hrvatski katolički kalendar*, Zagreb, HKD sv. Jeronima, 177-180.
- ČALE-FELDMAN, LADA.** 1991. „Igra ‘svatova’ u okviru svadbe: teatar, meta-teatar ili meta-običaj?“, *Narodna umjetnost* 28, 227-241.
- ČAPO-ŽMEGAČ, JASNA.** 1997. *Hrvatski uskrsni običaji. Korizmeno-uskrsni običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća: svakidašnjica, pučka pobožnost, zajednica*, Zagreb, Golden marketing.
- ČUBELIĆ, TVRTKO.** 1970. „Usmena narodna retorika i teatrologija“, Zagreb, naklada autora.
- FRNDIĆ, NASKO.** 1972. „Uz klasični izraz i smjeli eksperiment“, *Borba*, 9. lipnja 1972.
- FRNDIĆ, NASKO.** 1975. „Svjež dah amaterizma“, *Borba*, 10. lipnja 1975.
- GAVAZZI, MILOVAN.** 1988. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Zagreb, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske.

- Informativni bilten KPSH*, br. 2. 1983. Povjerenstvo Smotre. 13. Susret recitala i recitatora Hrvatske, dramska grupa KUD „Resnik“, izvještaj povjerenstva.
- LONČARIĆ, MIJO; VONDRAČEK MESAR, JAGODA.** 2012. *Idem v gosti*, Sesvete, Muzej Prigorja.
- LOZICA, IVAN.** 1982a. „Kazalište konvencije i usmena komunikacija“, *Narodna umjetnost* 19, 93-103.
- LOZICA, IVAN.** 1982b. „Obred, karneval, kazalište“, *Prolog* 53/54 (XIV), 8-11.
- LOZICA, IVAN.** 1990a. *Izvan teatra*, Zagreb, Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa.
- LOZICA, IVAN.** 1990b. „Dva karnevala – magijski i kritički“, *Karneval – magija – kritika, Maske i pokladni obredi*, Zagreb, Etnografski muzej.
- LOZICA, IVAN.** 1991. „Dramatizacija kao oblik čuvanja običaja“, *Zbornik radova 29. kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, Hvar 16-20. X. 1982.*, Zagreb, 309-311.
- LOZICA, IVAN.** 1996. (ur.) *Folklorno kazalište: (zapisi i tekstovi)*, Zagreb, Matica hrvatska.
- LOZICA, IVAN.** 1997. *Hrvatski karnevali*, Zagreb, Golden marketing.
- MALETIĆ, ANA.** 1986. *Knjiga o plesu*, Zagreb, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske.
- MARČINKO, MATO.** 1988. „Hrvatsko pučko dramsko stvaralaštvo“, *Danica* 107, *Hrvatski katolički kalendar*, Zagreb, HKD sv. Jeronima, 75-80.
- N. F.:** „Završeni XII. Festival DAH, Nagrade Sinju, Zagrebu i Rijeci“, *Borba*, 1972.
- PEPELJNJAK, STJEPAN.** 1995. *Naš se Jezuš gore stal*, film u produkciji HRT-a. Režija Eduard Galić, urednik Aleksej Pavlovsky.
- PEPELJNJAK, STJEPAN.** 2012. „Sjećanja na kazališni amaterizam“, *Zaljubljenici u kazalište. 50 godina hrvatskog kazališnog amaterizma*, Zagreb, Kulturni centar Peščenica, Zagrebačka scena kazališnih amatera, 178-179.
- PEPELJNJAK, STJEPAN.** 2014. *800 godina Resnika i župe. Povijest, život, kultura*, Zagreb, Župni ured Uznesenja BDM.
- RAJKOVIC (VITEZ), ZORICA.** 1985. „Dramski momenti u svadbenim običajima“, Marin Franičević [et. al.], *Dani Hvarskoga kazališta: eseji i građa o hrvatskoj drami i teatru, knjiga II*, Književni krug, Split, 177-196.
- RIHTMAN-AUGUŠTIN, DUNJA.** 1987. „Teorija o dvije kulture. [Od Radića do Gramscija, Ciresea i Burkea]“, *Narodna umjetnost* 24/1, 177-190.
- RITTIG-BELJAK, NIVES.** 1986. „Slučaj Resničke svadbe“, *Narodna umjetnost* 23, 99-117. *Seljačka prosvjeta*, br. 10-11, 1928.
- V. V.** 1975. „Koreografski brio, Antun Pernić: Nagrada u izvedbi dramskih amatera Resnika“, *Vjesnik*, 1975.
- V. V. K.** 1987. „Goranova nagrada Dubrovčanki“, *Dubrava*, 28. travnja 1987.
- ZARADIJA KIŠ, ANTONIJA.** 2004. *Sveti Martin. Kult sveca i njegova tradicija u Hrvatskoj*, Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku.
- ZARADIJA KIŠ, ANTONIJA; SABOTIĆ, INES (urednice).** 2016. *Putovima europske nematerijalne baštine u 21. stoljeću: sv. Martin, simbol dijeljenja / Sur les chemins Européens du patrimoine immatériel au XXIe Siècle: Saint Martin, symbole du partage*, Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku; Kulturni centar sv. Martin – Hrvatska, biblioteka Nova etnografija.

POPIS ILUSTRACIJA

1. Spravljanje vuroka. Resnik (1963.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 49.
2. „Resnička svadba“. Istraživač N. Bonifačić Rožin u razgovoru sa S. Pepeljnjakom. Resnik (1975.). Foto: Stjepan Sremac. IEF foto 8162, str. 50.
3. „Resnička svadba“. Snuboki – prošenje mladenke. Resnik (1975.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 57.
4. Prodavanje kitica. U sredini Jana Pepeljnjak (r. 1923.), majka Stjepana. Resnik (1975.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 64.
5. Zastavnik Josip Družić zaprežnim kolima s mužikašima predvodi svatovsku povorku. Resnik (1964.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 66.
6. Svatovska povorka sa zaprežnim kolima. Zagreb (1974.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 66.
7. Spremanje mladenke (Mirjana Žugec). Zdesna nalijevo: Vesna Lukiški, Tatjana Tomac i Zlatica Malčić. Resnik (1987.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 67.
8. Izvođenje mladenke iz kuće uz pratnju mužikaša. Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 67.
9. Dolazak svatova u kuću mladence. Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 69.
10. Ples mladence (Tajana Matica i Zlatko Robić). Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 71.
11. Igra melina. Igrokaz izvodi Ivan Dokolenić pred mладencima. Resnik (1975.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 75.
12. Kriva mlada (Ivan Sandelić). Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 82.
13. Izvođači „Resničke svadbe“. Resnik (2000.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 83.
14. Obred Vincekova. Zdesna nalijevo: Stjepan Pepeljnjak, Stjepan Lukiški, Branko Mikša i Nikola Meštrović. Marija Bistrica (2010.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 114.
15. Svečani stol za izvođenje ceremonijala Vincekova. Marija Bistrica (2015.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 127.
16. Martinje, Dugo Selo (1998.). Martin – S. Pepeljnjak i članovi KUD-a Preporod. Foto: S. Pepeljnjak, str. 133.
17. Okrunjeni predsjednik Udruge vinogradara s krunom od tijesta Zdravko Petrinec i biškup Stjepan Pepeljnjak. Marija Bistrica (2007.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 141.
18. Starinska preša za prešanje mošta. Marija Bistrica (1969.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 162.

19. Kindjanje božićne grane. Iz predstave „Božićni kind Resnika“. Zagreb (2004.).
Foto: S. Pepeljnjak, str. 174.
20. Resnički Božić. Resnik (1998.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 178.
21. Jaslice ispod bora (izradio Ivan Sandelić). Ivana Reka (2003.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 180.
22. Tradicijske drvene maske Resnika (1962. – 2005.). Resnik (2014.). Foto: Željka Alar, str. 184.
23. Baba nosi dedu i bik. Resnik (1966.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 185.
24. Pop tuče sudca. KUD „Resnik“. Resnik (1981.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 186.
25. Drvena krava. KUD „Resnik“. Resnik (1981.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 186.
26. Fašenjak. Resnik (1996.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 187.
27. Izrada fašenjske lutke. Ivan Sandelić. Ivana Reka (1998.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 188.
28. Mačkari. Resnik (1996.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 188.
29. Paljenje fašenjske lutke. KUD „Resnik“. Maksimir (1991.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 189.
30. Predstava „Faško“ u izvedbi KUD-a „Resnik“ na 1. Danima pučkog teatra u Hercegovcu (1992.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 190.
31. Raspetniki (čestitari). Slijeva nadesno: Dalibor Kurjak, Zlatko Robić, Mario Antolović, Darko Robić. Resnik (1991.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 209.
32. Dolazak raspetnika u obiteljsko dvorište. Ljubljenje križa. Resnik (1992.).
Foto: S. Pepeljnjak, str. 221.
33. Vuzmeni kres. Resnik (1995.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 223.
34. Valjanje pastira po livadi nakon zvonjave Uskrsnuća. Resnik (1995.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 223.
35. „Svoga tela gospodar“. KUD „Resnik“. Slijeva nadesno: Stjepan Hrženjak, Stjepan Boc, Ivan Palašić, Stjepan Omrčan, Stjepan Pepeljnjak. Resnik (1964.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 239.
36. „Predstava Hamleta u selu Šašnica Dolna“. Slijeva nadesno: Verica Pepeljnjak, Nikola Komušar, Stjepan Hrženjak, Stjepan Boc, Milan Omrčan i Stjepan Majpruz. KUD „Resnik“ u Teatru ITD. Festival smijeha. Zagreb (1974.). Foto: S. Pepeljnjak, str. 284.

MALI KAJKAVSKI RJEČNIK

ZAGREBAČKE OKOLICE

A

a do – a tko

advent (lat.) – Kristov dolazak na zemlju – došašće, četiri tjedna prije Božića

ađutant – pomoćnik, viši vojni časnik

aeropan – zrakoplov, avion

aga – vojni starješina u Turskoj

agacija, gacija – bagrem

aha – potvrda za nečiju izjavu

aj – ah

ajd – hajde, može

ajgemahtes – juha od iznutrica peradi

ajncug, anjcug – odijelo

ajnfah – jednostavno

ajngel – anđeo

ajmprem juha – juha sa zaprškom

ak – ako

akoj, akuj, akej – a što, ako

a koji – tko, koji

aksa – metalna osovina, nosač kotača na zaprežnim kolima

ala, hala – kaputić

alat (tur.) – konj smeđe boje, riđan

aldomaš – likovo, slavlje za završen posao

alduvati – prinjeti, žrtvovati

aleluja – hvalite Bogu, hvala ti Božje

alkremuš – ljubičasto-crvenkasta boja

am – pa

ambrela, jambrela – kišobran

amen – neka bude tako

ametum, hametum, ametice – baš sve, do posljednje trunke

ampak – pa, ali

amper, hamper – kanta

anda, onda – tada

apateka – ljekarna, apoteka

apatica, opatica – časna sestra

apšisano – izbljedjelo

apšisati – izbljedjeti, izbljedjelo na suncu

argumenterati – dokazivati

arkada – nadsvođen trijem

arkangel – anđeo višeg reda, arhanđeo

auzvinkl – ukoso, ukrivo

B

baba, babica (dem.) – baka

babica – metalna glavica koja služi kao podložak za klepanje kose klepcem; žena koja pomaže pri porodu

baguš – sušeni list duhana (narezani suhi list za žvakanje)

bahat – obijestan, bezobziran, arogantan

bajbuk, gajba – kavez, mali zatvoreni prostor, zatvor

bajs – berda, žičani instrument koji daje glazbeni ritam, bas

bala – svežanj sijena ili drugog habastog materijala

balavec – dijete u pogrdnom smislu (rugalica), nedozreo mladić (čovjek), pubertetlja

balega – govedi izmet

balta, bradva – velika sjekira za siječu balvana

banja – posuda za čuvanje masti; donji dio je širi, a gornji je uži s poklopcem

bankina – rub, rub ceste, rub riječne obale

bantuvati – zanovijetati, uznenimiravati

baraba – lopov	bersa – vinska sol (tartarati)
baratati – upravlјati, raditi nečim, postupati	bertija – gostonica, krčma
barber – brijač, osoba koja je osim brijanja puštala krv sjekalcima ili rogom	besen – bijesan, ljut; bijesna životinja
barem – tek nešto	beštija – životinja
barilec – bačvica za nošenje vina	beteg, betek – bolest čovjeka ili životinje
barjak – zastava	betežen, betežnik – bolestan, bolesnik
bartol – nožić na preklop s drvenim koricama (vidi kebec)	betežljiv – bolezljiv
basač – pletena izdužena košara bez dna koja služi za ribolov u plićacima	betve – struk, stabljika kukuruza
bat – klip kukuruza, debeli čekić	bezecerati – rezervirati
batina – svatovska, preštimana batina (ukrasna batina) ili pastirska batina	bežati – trčati
batruvati – tješiti nekoga	biciklin – bicikl
baukač – strašilo	bicke – nerast
baviti, durati – podnosit, trpjeti	bičale – pleteno držalo biča; plete se od kalane ljeskovine ili kestena s 8 ili 24 šibe (okrugao), a kvadratičan s 12, 16 i 24 šibe
bazlamača – <i>zlevanka</i> , kolač načinjen od kolostralnog mlijeka (žuto mlijeko nakon telenja krave) ili vrhnja	bijen – onaj koji je dobio batine
bažul – grah (najrasprostranjeniji je bio <i>bažul crešnevec</i>)	bila – drveni držači <i>brda</i> (češalj koji razdvaja niti tkanja), ujedno se njime sabijaju niti platna na tkalačkom stanu
bažulek – bosiljak	bilikum – trodjelna posuda, vrč za ispijanje zdravice, napitnica
bažulinje – lupina (ovojnica, komuška) graha ili graška	birtaš – gostoničar
bečati – glasanje teleta ili goveda	biruš – pastir, gonič volova, kočijaš
bedaća – gluapača	biškup – trtica u peradi, biskup
bedak – budala, glupan	biti – tući
bedarija – gluost	blage – krava, stoka, domaće životinje
bedenj, beđen – drvena posuda za drobljenje grožđa i procjeđivanje mošta (pretakanje vina)	blaten – uprljan zemljom
bedzek – bazga	blazina – perjem napunjeno pokrivač
begati – trčati, pobjeći	blazniti – nesuvislo govoriti (blede)
bežati, bežati, begati – trčati	blede – nesuvislo govoriti
bekavec – mucavac	blejati – buljiti u nešto ili nekoga, zagledati se u nešto ili nekoga
bekovina – žuta vrba koje šibe služe za vezivanje vinove loze	blesiće, bljeska – sijevati, munja <i>blesiće</i>
bele – bijelo	blesti – govoriti besmislice
belenje – guljenje kore kolaca <i>koserom</i> (kraći srp za skidanje kore s kolaca); ličenje zidova	bloditi, bluditi – lutati, griješiti, spolno općiti, spolna razvratnost
beliti – guliti koru kolaca ili premazivati zidove, krečiti, guliti krumpir ili jabuku (obeliti)	bluvati – povraćati
berek – močvara	bofl, bofla – loša roba
bermati (pribermati) – nagovaratiti na nešto (pridobiti nekoga na nešto)	bogec, bogica – siromah, jadnik, prosjak, prosjakinja
	bogme, bome, bormeš – uistinu, stvarno, zaista, tako je (uzrečica)
	bolše – bolje
	bom – hoću, budem
	bome – uistinu, stvarno

- borati, zborati** – bušiti
borer – bušilica
bormeš – zapravo, baš
boste – budete
boš – budeš
boš bit – tuči će te
botica – štap, štapić
božji volek – bubamara
brabonjek – smotuljak dlaka
brane – alat sa zupcima za usitnjavanje zemlje, vuku ga konji
brbljati – govoriti, ogovarati, pričati besmislice
brbučkati – pljuskati po vodi, čeprkati po vodi
brde – nalikuje češlju kroz šupljine kojega se provode niti za tkanje; veličine su 20 ili 18 pasem (1 *pasem* = 30 niti)
breja – gravidna životinja
bremati – uvijati kosu, uljepšavati kosu
breme – teret koji se nosi na glavi, breme šibla; briga
bremza – kočnica
brenčati, brenči – tupi zvuk, vibracija metala, tupa zvonjava, mukli zvuk
brenta, puta – drvena posuda za nošenje grožđa na leđima
brez, prez – bez
brk – vrh drveta, brkovi u muškarca
bročke – stidne dlake
brokviti – zavrnuti šibu vinove loze i saviti je uz kolac
brsatи – brzo pokretanje nogom
brsatи se – nemirno trzanje nogama
brunda – željezna alka koja se stavlja bikovima ili svinjama u nozdrve kako bi se smirili
brundati – dosađivati govorkanjem, zanovijetati, proizvoditi bas-ton gumićom
brusnica – brusilica, okrugli brus na stalku koji se vrti pomoću ručke i služi za brušenje sjekira i noževa
brv – drveni mostić preko potoka
bržeše – brže, brzo
bubati – tući, učiti napamet
bu – budeš
bucanje – tjeranje, libido krmače, spolni nagon
buča – bundeva
bučkuriš – delanec, loše vino
bučnica – štrudla od sira i bundeva
buflini – krafne
bugne, bogne, bougne – udari, lupi
bugnuti – udariti uz jaki zvuk
bu kej, bu kaj – bude li što
bulazniti – nesuvislo govoriti, govoriti besmislice
buljiti – napadno gledati u nekoga
bume – budemo, hoćemo
buncati – nesuvislo, nerazgovijetno govoriti, govoriti u bunilu
buncek – svinjska koljenica
buntuvati – psovati, vulgarizirati
burak, burag – repa za svinje
buš – budeš, hoćeš
bušpan – šimšir

C

- cafuta, flundra** – pokvarenjača, loša osoba, prostitutka, bludnica
cajger – kazaljka
cajnek, canek – krpa za brisanje ili pranje
cajt – vrijeme
cajtung – novine
candre, canjki – pelene, krpe za previjanje djeteta
cecati (pocecati) – sisati (posisati)
cecek, cecki – sisa, sise
cedić – platnena košarica ili rupičasto drvo za procjedivanje mošta
cedilka – glinena zdjelica s rupicama za cijedenje sira, cijediljka
cediti – procijediti tekućinu kroz cijediljku
cedulka, cedula – listić, list papira
ceh – udruženje obrtnika, račun
ceker – torba od pletene slame ili rogoza
cekin – zlatnik, zlatni novac
celer – začinska biljka

- celeti** – zaraštavati, zacjeljivati
celi, cele – čitav, potpun, cijeli, cijelo
celina – *pažut*, isječak zemlje s travom
cena – cijena
cendrati – zanovijetati na rubu plača, žaliti se, čangrizati, prigovarati, gundati
ceniti – određivati vrijednost nečega
cepanica – kalano drvo, cjepanica
cepati, kalati – cijepati drva
cepec – dvije glogove ili drenove motke povezane kožom; služe za ručno mlaćenje žita
cepec – šiba koja služi za obilježavanje „niti sestre“ prilikom tkanja (dvije po dvije niti)
cepec – batina s čavljom kojom se odguruje dok se *trluga* po ledu
cepilnak – vrt u kojem se cijepe voćke
cepina – metalni šiljci nasuđeni na drvenu dršku koji služe za okretanje balvana
cepiti – cijepiti, kalemiti, navrtati voćke
ceremunije – izvođenje svaštarija, izvođenje besmislenog obreda, napuhani obred
ceriti se – smijati se
cice – grudi
ciceki, sesci – sise, dojke
cifra – znamenka, brojka
cifrast, cifrasti – nakinđuren, šaren
cifrati – ukrašavati, šarati
cigan – Rom
ciganija – prijevara
cigaretlin – cigareta
cigel – opeka
ciglar – krovopokrivač, izrađivač cigle
ciguli, ciguli-miguli – cvileći ton (npr. na violinini)
cikle – kiselo, pokvareno
cikorija – divlji radič, vodopij
cima – zeljasto lišće repe ili kukuruza
cimerman – tesar, drvodjelac (cimerman palir, krovopokrivač, ciglar)
cincijasiti – špkulirati, natezati se oko nečega
cinka – prsten
cinkuš – zvončić, praporci za konje, zvono
cipel – cipela
cipuf – bijeli kruh, kruh iz pekare, tvrdi kruh za vojsku
cirkva – crkva
cjepidlačiti – sitničariti
cmizdriti, cmizdravec – plakati, plačljivac
cmrk, cmrok – vodenasto raskvašena zemlja koja zaliđepi kolac prilikom njegova zabijanja u zemlju; sisaljka, pumpa
cmrlji – loše izgaranje vatre (između dima i vatre)
cmrljiti, čmrljiti – čamiti, šutiti, mirno sjediti, hiniti
cmrok – bor, smreka
cokel, coklin – prag kuće
coprati – vračati, praviti čarolije, čarati
coprija – vradžbina
coprnica, coprnjica – vještica
coprnjak – враč, vještac
cota – neugledna prostitutka
crknuti – uginuti (za životinje)
crkotina – uginula životinja, strvina
cuban – v. konjč
cucek – pas
cuclati, cucati – sisati
cug – vlak
cujzek – ždrijeb
cukati – trzati, nakratko potezati
cukiti – urinirati, „piškiti“
cuknuti – trznuti, povući trzajem
cukor, cukar – šećer, bombon
culie – svežanj, zamotuljak u platnenoj *stolnici* u kojem se nešto nosi; breme
cundrav – probušen
cundrave – probušeno, šupljikavo
cunjek, cunek, prnjek – krpa
cura – djevojka
ureti – padati, pada kiša
curik – unatrag, natrag
cusra – lagano hodanje djeteta, poskakivanje, cupkanje djeteta pri hodu
cveba – groždice, sušeno grožđe
cvek – metalni čavao s okruglom glavicom koja je sprječavala klizanje gojzerica (zimskih cipela) po zamrznutom tlu, čavlić
cvesti – cyjetati
cvet, cvetje – cvijet, cvijeće
cvibek – prepečeni kruh, dvopek

cvika – klinasto drvo ili željezo za uglavljivanje klimavog predmeta ili kalanje drveta, predmet zakošen s jedne strane kojim se učvršćuju dva predmeta, npr. držak sjekire

cvikeri – naočale, očale

cvileti – cviliti

cvrti, cvreti – topiti špek za dobivanje masti i čavaraka

cvrljiti – pržiti na laganoj vatri

cvrljiti se – nelagodno se gibati, klatiti se

Č

čača, japa, otec – otac

čačka – zavirivati u neki problem

čak – sve do

čakati – čekati

čamiti – pasivan pogled u prazno, neaktivnost, stanje bez akcije

čangrizalo – onaj koji zanovijeta

čangrizati – zanovijetati, dosađivati nekome

čarati – crtkati, šarati olovkom

čardak – kuća na stupovima, drvena kuća na kat

čauš – onaj koji raznosi vijesti, glasnik

čavel – čavao

če – ako (*će očeš*)

če bu – ako hoće

čehati – otkidati rukom na sitne komadiće (npr. perje), ljuštiti, kidati na tanke komadiće od cjeline, češkati

če je – ako je

čele – pčeles

čelinjak – pčelinjak

čem (čem dojdem) – odmah, kad (kad dođem)

čemer, čemeren – jadan, ljut, ogorčen; otrov

čene, počene – tiho, lagano, nježno, nečujno

če neći – ako nećeš

če oči – ako hoćeš

čepeti, čučati – čučati

čepnuti – čučnuti

čer – kći

čera, ščera – jučer

čertalek – metalni rezač zemlje na plugu, dio

koji para zemlju; lemeš, raonik

česale – češalj, nazubljeni metalni predmet za *česanje* stoke

česati, počesati – češljati, grepsti, počešati, posrvbiti

česnuti – pljusnuti, ošamariti, ploške udariti rukom ili predmetom

češel – češalj

čez – kroz (*čez šumu*)

čičati – sjediti

čiga – kolotur

čik – opušak

čikobernica – pepeljara

činduve – jeftini nakit, kič

činiti, opčiniti – napraviti, pročistiti

čisle – krunica, ogrlica od licitarskih kolačića

čitaba – dokument

čižme – čizme

čkometi – šutjeti

čkomi – šuti

čmar – anus

čmari se – drvo loše gori, dimi

čmelec – medna muha, divlja pčela

čoban – pastir ovaca

čobrenka – drvena posuda sa stakom za lupanje vrhnja i dobivanje putra

čoha, čuoha – čvrsto valjano sukno; u Resniku je to dugački kaput s izvezenim ovratnikom do pola leđa; uglavnom je nose žene zimi

čohati – grepsti, češkati

čorav – slijep

čošek – ugao

črčkati – nesuvislo crtati, besmisleni potezi olovkom

črep – crijeplj

črešnje, črešnja – trešnje, trešnja

čret, loza – šuma

črlene – crveno

črn, črne – crn, crno

črnec – crnac, čovjek tamne boje kože

črnovrbec – lokalni naziv za vrstu vrbe

črv – crv

čubak – čovjek sa zečjom usnom

čubaki, prodavati čubake – dangubljenje, dosada

čube – usne

čubeti – buljiti, zirkati, gledati u prazno, dangubiti
čubiti – čekati, načekavati, ali i duriti se
čubiti se – raditi grimase
čubrenka – stupa za pravljenje maslaca
čučeki, čuček – pilići, pile
čučnuti – saviti koljena u čučanj
čuća – kokoš, ženski spolni organ
čućuriček, čućurički – vrsta malih ukrasnih kokoši (Jurek i Katica), glasni pjevači
čudaj – mnogo, puno čega
čukelj – bogalj
čuklav – sakat
čuli se – dimi se, ne izgara (npr. zapaljeno mokro drvo)
čun – mali čamac
čunek – drveni držač za špulu s koncem; vodilja niti za tkanje platna na stanu
čuška, čusnuti – udarac dlanom po licu; šamar, ošamariti
čuturica, čutura – drvena, često rezbarena ploska za tekućinu (vino, vodu, rakiju)
čvale – velika usta

Ć

čuška – pljuska

D

da, gda (gda si bil) – kada (kad si bio)
dale – dalje
danguba – besposličar
dangubiti – uzaludno trošiti vrijeme
darovčane lače – uske hlače od bijelog sukna ukrašene oko džepova modrim *gajtanima*
de – gdje
debeli kum – vjenčani kum
debše/depši – deblje/deblji
deci – decilitar
dečker, dečec, dečke – dječak
dehnuti – udahnuti
dej – daj
dej naj, dejnaj – nemoj, ma nemoj

dejžđ, dešč – kiša
dejždi – kiši
dekla, deklina – djevojka, djevojka za udaju
deklica – djevojčica
del – dio od nečega
delanec – „napravljeno“ vino iz tropa koji je preliven vodom uz dodatak šećera; *delanec* je poznat u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Sloveniji
delati – raditi
dele, dole – dolje, posao
deliti – dijeliti
demižon, pletenka – šibljem opletena staklena boca
dene – dno drvene posude
denes – danas
denuti, deti – staviti, metnuti
deska – daska
detičnjak – mladić
dever – kum u svatovima
dihtati – čvrsto zaptivati, brtviti
dijati – disati
dika, dičiti – slava, slaviti
dimeti – dimiti
dimnačar – dimnjačar
dimom (domom), idem dimom – kuća, idem kući
dindrlica – igračka koja vibrira na opruzi
diridajčec, dildajčec – držač na tkalačkom stanu, onaj koji poskakuje
diši/dišati – miriši/mirisati
dišeće – mirišljavo
do, gdo – tko
dočem, dočim – dok
dodijati, dodijavati – dosaditi, dosađivati
dodreti, dodreti se – potrošiti, dotrajati, istrošiti se
dohaja – dolazi
dohajati – dolaziti, doći
dojdek – došljak, pridošlica
dojdī – dodī
dojiti – musti
doklem, doklam – dok, dokad, do kuda
dokončati – dogovoriti, završiti s nečim ili s nekim

dokučiti – dosegnuti, doprijeti	drob – trbuš, želudac
dolejati – dolijati	drobiš – sitniš
domači – osoba koja dočekuje mladence u kući	drobnina – iznutrice peradi
domom, dimom – kući, doma	drobne, droptina – sitno, sitnica, sitniš
donesti na konec – dokončati	droca – prostitutka, kurva, laka žena
dopadati (se) – svidiati (se)	droftine, drotinje – mrvice
dopelati – dovesti	dronjek, canjek – krpa, krpa za brisanje
dopovedati – rastumačiti	droptinje, droptina – mrvice, sitni komadići, sitnica
dopreti – doći do	drot – žica, ali i policajac
dotamaniti – ubiti, uništiti	drotari – oni koji su žicom optilali glinene lonce ili popravljali probušene limene lonce
doteknuti – dodirnuti	droug – kolac, štap, za potporu ili za tresti voćke
dotepenec – došljak, pridošlica	drugac – drugačije
doteplsti – doći, pristići	drukati – navijati, nagovarati na nešto
dotikavati – dodirivati, ticati se nečega	druzgati – drobiti, mrviti
dotirati – dotjerati	droždalka – greštalica, štap za gnječenje grožđa
dovica – udovica	droždenka – rakija od taloga mošta
drač – korov	droždice, trocka – pečeni talog ostatka bjelančevina nakon taljenja maslaca
dragati – milovati	drpati – pipati, šlatati
draksati, drakslati – tokariti, strugati	drti se – trošiti se
drapiti – ogrepsti, zarezati, udariti	družina – obitelj, zajednica
dražiti – branama usitnjavati zemlju za sjetvu	drven – ukočen
drážiti – ljutiti nekoga, zadirkivati	drvcep – mjesto za cijepanje drva
drčati, drčec – trčati, trčeći	dubsti – kopati šupljinu u nečemu (npr. drvo)
dreckati – gnječiti, drobiti usitno	dudati – sisati
drek – izmet, nešto što ništa ne vrijedi	dudeti, dudit – kunjati, držati se pospano (znak bolesti peradi)
dremati – drijemati, stanje polusna	dugočasne – dosadno
drempav – nespretan, šepav, onaj koji teško hoda	duha, duva, dunst – miris
drenek – drijenak, drvo	dukati – skakati, zlatnici
dreš, vršilica – stroj za vršenje (mlaćenje) žita	dupkom – sasvim pun
dreta – špaga uže, čvrsti konac, konac od kudelje	dupkom puno – posve napunjeno
dreti, drti – derati, habati, trošiti	duplak – veći pehar za vino, boca od dvije litre
dreti se – vikati, derati se, galamiti	duplenka – lovačka dvocjevna puška
drevo, dreve – drvo	dupler – veliki svjećnjak
driflati – neuredno, loše raditi, unerediti	duplicerati – udvostručiti
drkati – spolno samozadovoljavanje	durati – trpjeti, podnositi, trajati, izdržavati u životu
drļjač – plug s oštrim lopaticama za rezanje korova između redova kukuruza (vuče ga konj)	durile, grdoba – nakaza
drljati, drļjanje – sijeći korov drļjačem između redova usjeva	duri mi se – gnušanje na nešto
drmati – tresti	
drndati – tresti	
drndekati – brbljati, nesuvislo govoriti; drmati	

duriti se – prenemagati se
dužica – obrađena daska za gradnju bačvi
dvojčekи – blizanci

DŽ

džigerica – jetrica, jetra
džigerica – grkljan
džukela – mršav pas, pas latalica
džumbus – neuredno, razbacano

Đ

đendave – smeđe, zrijenje lješnjaka
đind – ogrlica
đinduve – jeftini nakit, bižuterija, kič
đinduri se – kiti se, ukrašava se
đipati – skakati

E

em – pa, i (korelativni veznik), upravo sada
em-ovak, em-onak – i ovako i onako
em ti bigulicu – šaljiva psovka, blagi prijekor
erodrom – uzletište, zračna luka
eroplan – avion, zrakoplov

F

f – u
fačuk, fot – izvanbračno dijete, kopile
fahman – stručnjak, majstor od zanata
fajfati – pušti
fajtno fajtne – vlažno
fajn – lijepo, lijep, puno, prilično
fajn toga – dosta nečega
fajrunt – gotov posao
fajtne – dosta nečega
fajtnina – ustajali miris po vlazi u zatvorenom prostoru
fakin – vragolan, nestašan čovjek
falaček – mali dio, komadić nečega
falen, fala – cijenjen, hvaljen
falenbog – dobar dan

faleti – manjkati, nedostajati
falične – oštećeno, loše, nedostatak; loš karakter
falinga – greška, pogreška, nedostatak
faližen, faličen, falične – invalid, oštećeno
falšati – raditi loše, pogriješiti
fara – sela koja pripadaju nekoj župi, župa
farba – boja; laže
farni – župni
farof – župni ured, župni dvor
fasuvati – dobiti nešto, primiti nešto; dobiti „jezikovu juhu“
fašenjek, mačkare – poklade, mesopust, maškare
fašina – vrbovo pruće kojega se pletivo upotrebljavalo za zaštitu obale od urušavanja
fašnik – karneval, maškare
fat – 4 m³ za drva
fčehnuti, ščeknuti – uštinuti
fčera – jučer
feder – opruga
fejst, fest – jako, snažno, čvrsto
fektar – prosjak
fektati – proziti, moliti novac ili druga materijalna dobra
fela – vrsta
fertun – pregača
ficlek – komadić
ficfirić – mangup, nestašan dječak
figa – smokva; palac stavljen između kažiprsta i srednjaka u znak uskraćivanja, odbijanja čega
fijolice – ljubičice (cvijet)
fileki – goveđi želudac, tripice
firange – zavjese
fiškal – odyjetnik, advokat, pravnik
fkaniti, kaniti – prevariti
fkrasti – ukrasti
fcriž – ukriž, unakrst
flaša – boca
flajsati, flajsari – transporirati balvan ili daske po rijeci; osoba koja transportira balvan ili daske
flanjka – ugao kuće, ugao
flek, fleka – mrlja

- fleten** – spretan
fletne, fletno – brzo, spretno, okretno, lijepo
flikati – *spicari*, prskati krpom ili rukom, razbacivati prljavštinu
flisnuti – ošamariti
flojsa – žena lakog morala, skitnica
flučnuti – pljunuti
flundra – pokvarena žena, laka žena, prostitutka
fofla – nerazgovijetno govoriti
fonduš – gradilište, okućnica, dvorište, djedovina, kuća s okućnicom
foringa – vožnja tereta zaprežnim kolima, količina tereta koja se prevozi teretnim kolima
foringaš – kočijaš, prijevoznik zaprežnim kolima
foslin – debela daska 5-10 cm, fosna
foundati se – uništiti se, ubiti se, likvidirati
fot – izvanbračno dijete
fpičiti, pičiti – ubosti
frajla – gospodica
fraklec – mala flašica za oštro piće
frajvaga – klin na kojem je učvršćena vaga (nosač *vagira* na zaprežnim kolima)
frcati – otkidanje komadića od cjeline udarcem
frčen, frčna – okretan(a), spretan(a)
frdamen – nepošten, varalica
frenter – skitnica, varalica, probisvijet
frflati – nerazgovijetno govoriti, govoriti bez veze, nerazumno govoriti
friške, friško – svježe, prohladno
fristiškat – doručkovat
frkati – motati, umotavati, savijati oko osi, zavijati
frkče – praskavo izbacivanje zraka kroz nozdrve (*frkče kej kobila*); propuhivanje nozdrva
frkefula – smotanac, danguba, neodgovorna osoba, vrtirep
frkefuliti – izmotavati se, krivudati, dosađivati
frlužiti – sprčkati, loše napraviti posao, mete snijeg
frntast – zakriviljen, skraćen, tupast, *frntasti* nos
- fršloge** – drvena škrinja za spremanje žita
frtalj – četvrtina
fruka – drveni plato, podest za ulaz kola i ljudi na skelu
frukati – zabacivati, nabacivati; padanje krpica snijega
fruštik, fruštuk, froštukel, fruštukel – doručak
ftič, tič – ptica
ftikati se – uplitati se, mijesati se u nešto
ftere, tere – u koje, koje
ftrči – otkinuti, slomiti
ftrefiti, trefiti – pogoditi, susresti nekoga
fučka – otekлина nakon udarca, kvrga, hematom na glavi, v. fučkaljka
fučkati – zviždati, zviždukati u fučkaljku
fučkaljka – zviždaljka
fuflati, mumlati – mrmljati, nerazgovijetno govoriti, govoriti sebi u brk
fujtač – smrdljivac
fujtajflin – smrad
fukati, mrdati – spolno općiti
fulati – promašiti, propustiti
fundati – ubiti, uništiti nešto
fundati se – ubiti se, samoubojstvo
fuot, fačuk – izvanbračno dijete
furda – hrpa glomaznog otpada
furek – balvan, trupac
furež – polijevanje svinje kipućom vodom kod svinjokolje, svinjokolja
furiti se – ljutiti se, mrgoditi se
furt – stalno, neprestano
fuš – rad na crno
fušer – onaj koji loše radi neki posao
futraš – zelene stabljike kukuruza za ishranu goveda

G

- gače** – muške hlače od predinog platna sa širokim nogavicama, *gačelnicama*
gacelnice – nogavice
gajka – šiba zarezane kore koja se stavlja kao zabrana prolaza ili ispaše u polju
galge – vješala

ganjk, gank, ganjek – hodnik, pretprostor ulaza u kuću ili sobe
gasiti – gasiti vatru
gda, (g)daa – kada
gde – gdje
gde teri – poneki
gdo – tko
geberati – ticati, dotikavati se nečega, odnositi se, brinuti se o nečemu
gegati, gegati se – hodati uz ljuranje, spori hod
gelender – ograda za stubište, rukohvat
genuti, genuti se – krenuti, pomaknuti se
germa – kvas za dizanje tijesta, kvasac
gibanica – savijača s nadjevom od sira, jabuka, oraha ili maka
gibanica digana (diganka) – savijača od *diganog* tijesta s nadjevom od pekmeza ili sira
gingav – slabašan, nejak
gizdav – ponosan, ohol, nadmen
glaka/glake – dlaka/dlake
glavice – zaglavni dio oranice ili vinograda
glavina – svinjska glava, sušena svinjska glava; noseći dio drvenog kotača
glavine kotača – dio drvenog kotača u kojem su uglavljeni *prlki* i koji ide u osovinu kola
gleč, glej (imp.) – gledaj
gledeti, gledi – gledati, gleda
glenjav – pljesniv, sluzava plijesan na siru
gletve – alatka za rezbarenje drveta
gli – jednako, upravo
glibok, gliboke – dubok, duboko
glunta – kvrga, kvrgavo drvo
gluntač – ptica djetlić
gluntav – kvrgav, grbav
gljenj, glenjavo – pljesnivo–*glenjav* sir (najčešće sluzav)
gmajne, gmanje – zajednički pašnjak za stoku, zemljisna zajednica
gnesti – gnječiti, pritiskati, gnjaviti
gniliti – truliti
gnjida – jajašće uši u kosi čovjeka, čovjek lošeg karaktera
gnoj – đubar, stajski đubar
gnojnica – mjesto za odbacivanje stajskog gnoja
gnojščina – stočni urin, betonirana sabirnica tekućine s mokraćom iscijedenom iz gnoja
gnorec – gnjurac
gnus – smrad, pokvareno, trulo, smrdljivo
gobec – životinska usta, njuška
god, godovnjak – imendan, svetkovina imendana
goder, god, kam goder – kuda, bilo gdje
godovnjaci – imenjaci koji imaju imendan
gojniti – tjerati nekoga
gojniti se – spolni nagon, libido
gojzerice – zimske cipele s debelim kožnim potplatima, *đonovima*, planinarske cipele
gomb, goumb – dugme, gumb
gombašnica, gombešnica – pribadača
gombek – dugmić, gumbić, malo dugme
gorice – vinograd
goropaden – naprasit, nasilan
gorši – gori
gosti – svatovi
goščenici – gosti u svatovima, svatovi
goščica – mala guska
got – grlić boce, vrat
gotiti – daviti
goužva – nesalomljiva povijuša ili šiba koja služi kao vezalo, vezica
graba – jarak, prokop, kanal
graber – vrsta drveta, grabar
grablica, greblica, zgreblica – lopatica za zgrtanje žara u krušnoj peći
grambave – grbavo, neravno
gramzlivec, gramzliv – pohlepan, otimač, gladan za tuđim
granuti – obasjati
grd, grdo, grda – ružan, ružno, ružna
greben – naprava s metalnim gustim češljevima za *čehanje* kudelje
grecati – propadati hodajući po snijegu, blatu, prskanje leda
gredenc – vitrina
grehota – šteta, grijeh
gresti, vgresti, greznuti – zaglibiti u blatu
greštalica, greštinka – rašljasti štap za *greštanje* grožđa
greštanje – gnječenje

grintav – zakržljao, slab, mršav
grintavec – kržljavac
grižav – nedozreo, zeleno voće
grke – gorko
grmje – grm, šikara, izraslina šiblja
grobanjek – krtičnjak
grohača, gruhača – drvena zdjela (*struganja*) za oblikovanje tijesta za pečenje kruha
grohati – sabijati
grohotom – snažno, glasno
grozdar – *robača i fertun* narodne nošnje s motivom grožđa
groziti/groziti se – prijetiti
gruda – zemlja, zavičaj, okruglo sabijen snijeg
grunt – zemlja, dvorište i kuća
gruntati – razmišljati
gruntovčan – posjednik zemlje
grušt – skela, skelet, oblik tijela
gubec – usta
gubica – njuška
gulenje – ljuštenje komuške s klipa kukuruza, skidanje kore s kolaca
gumelastika, gumilastika – elastična gumena traka
gumilezung – ljepilo
gunj – pokrivač, deka
gusle – violina
guslica, zaklepača – sponka, *zihherica*, sigurnica, učvrsnica, zapinjača
gužva – vezivo od šibe zvane trta za vezanje snoplja ili vinograda
gužvati, gožvati – naborati, unerediti
gvanter – drveni podložak za bačve
gvecav – mekan, vodenast, gnjecav, nedovoljno pečen
gyiht – uteg
gvint – navojnica na vijku

hajteba – otvorena žena, ispala vragu iz torbe
hala, ala – kaput, ogrtač
halabuka – galama
halica, halbica – starinsko žensko *oglavlje* (kapica) ukrašeno na *šakamente, križice, vjenčice, rože*
halinje, alinje – ženska odjeća, rublje (*robače, podobačka, fertun, opleče*)
halja – ogrtač
ham – remeni, kožna konjska oprema za uprezanje u kola
hamer – težak čekić
hametom – čitavo, posve, sasvim
hamper – kanta za vodu, kanta
handrast – nespretan, traljav
harancija – galama, nered, svadba
hapati se – početi, primiti se posla
harati – pošast, uništavanje višom silom
hariti, hariti nekoga – tući (nekoga)
harmicar – carinik, mitničar (ubirač tridesetine)
hasen, hasniti – korist, nečemu koristiti
hec – šala, vic
heklanje – kukičanje
hemlav – šepav, hrom, sakat
hezni – ljut, nagao, opasan
heznuti – udariti, lupiti
hin – oslabiti, u lošem stanju
hitati, hitati se – bacati, hrvati se
hititi – baciti, odbaciti
hiža – kuća, soba za boravak i spavanje
hleb kruva – okrugli kruh iz krušne peći
hoblati – blanjati
hojditi, oditi – hodati
hopsati – skakati
hoštapler – osobe koje se uzdižu iznad drugih bez pokrića
hraček – ispljuvak, sluz iz grla
hramati – šepati
hrbet – leđa
hrdati – glodati uz zvučno pucketanje (neki predmet ili kost, suhi kruh)
hrg, šef – tikva s dugim vratom za vađenje vina iz bačve, a koristi se i kao zaimaća

H

habati se – trošiti se
hahar – lopov, škodljivac
hajcati, kuriti – ložiti vatru, paliti, jako grijati
hajde, hajde – neka bude, može

hrga, glunta – kvrga, izraslina, komad kruha, komad, veći dio nečega
hrgast – primitivan, glup, odvaljen
hrom – šepav
hruskati – zvučno grickati, krckati
hrustiti, hrustiti se – meračiti se, napaliti se, namjeriti se na nešto; spolno općenje purana, zavođenje purana struganjem spuštenih krila
hrzati – glasanje konja
hrž – raž
hud – ljut, opasan, zločest
hude – ljutito, bijesno, snažno
huncutarije, huncut – ludosti, nestaučuk, komedijanje, komedijaš, luda, vragolan, nepodopštine
huškati, puntati – nagovarati na nešto

I

igdar – ikada
iglica – naprava za vođenje niti prilikom postavljanja *ničelnica* na tkalačkom stanu
igrati – svirati, svirati neki instrument
imper – malina, malinovac
iscifrati, nacifrati – ukrasiti
iskaliti se – izderati se na koga, dati si oduška
iskati – tražiti
ispigati – izvijati metal, lim-žicu
iščeš – tražiš
išti – itko
itak – ipak
iti – ići
iti na stran – ići obaviti nuždu
ititi, hititi – baciti
izvleći – izvući

J

jačmen, ječmen – ječam
jačmenec – upala očnoga kapka (prištić na očnom kapku)
jafkati, javkati – jaukati, glasno oplakivati
jagli – grubo (krupno) mljeveni kukuruz; služi za ishranu ljudi i životinja
jalnuš, jal, jalen – zavidljivac, zavist, zavidan

jalovost, jalov – neplodnost (krava, voćke), neplodan
jalša – joha
jambrela, ambrela – kišobran
jamrati – mrmljati, jadikovati, tužiti se, kukati, negodovati
japa, japek – otac
japica, domaći – otac (zagorski); domaćin koji dočekuje mладенце
jarek – jarak, udolina, graba
jarem – drveni ovratnik za volove kojim vuku kola ili plug, jaram
jarko – žarkocrveno
jasle – drveni držač sijena za hranjenje stoke
je – da
јé – je li
jebiveter – vjetropir, nepouzdana osoba
ječ, ječte – jedi, jedite
jednake – jednako
jedro, jedra – čvrsto, zdravo, putena
jee, ješ – jede, jedeš
jeknuti, ruknuti – udariti nekoga
jele – hrana
jem – jedem
jemati – uzimati
jenjava – slabici, stišava, nestaje
Ježuš – Isus
ježek – konac za tkanje koji nije gladak, sličan je končeku
ježice – biljka stolisnik
ju (je) – nju, nju je
jukati – jujuškati, svatovski pocik

K

ka – koja
kabel – debela izolirana žica za struju; vjedro
kaca – manja drvena posuda u koju se skuplja grožđe ili cijedi mošt; za pranje rublja
kača – zmija
kader – sposoban
kahlica – noćna posuda, tuta
kaj (kej, koj, kuj) – što
kajbalica – pastirska prijenosna grijalica, limenka s rupicama u koju se stavi žar

kajgod – nitkov, nitko i ništa, svašta, glupost	kereš – limeni tuljac na dršci za gašenje svijeća u crkvi
kajla, kajlati – podupirač, klinasto drvo ili metal kojim se zaglavljuje ili cijepa balvan, podupirati, podmetnuti	kesiti se – napadno se smijati, režati na nekoga
kak – kako	kibicerati – odmjeravati nekoga, nešto
kal – blato	kibi-dabi – hoću-neću (hoće-neće)
kalati, cepati – cijepati, cijepati drva	kicoš – uglađen samodopadljiv gospodin
kalapajsani, kalapajsati – drobljeni (krumpir), pire krumpir, drobiti	kihača – batina
kalfa – učenik nekog zanata	kika – kihanje, parazitarna bolest pilića
kaliti se – valjati se u blatu ili hladiti se u vodi (svinja se kali, železe se kali)	kikla – <i>podoblačka</i> , kraća neukrašena domaća podsuknja koja se nosi ispod robače, kratka sukњa
kalkulerati – promišljati, proračunati	kind – nakit, ures; ukras, šaren
kaljužiti, kaljužiti (se) – valjati se u blatu (svinje se <i>kaljužiju</i>)	kindati – kititi
kam – kuda, kamo	kipec – slika, fotografija, slika s religioznim motivom
kamen za rancanje (rancer) – poveći kamen za tuckanje rubova ranca na robače	kipi – vrije, mošt vrije; napet, bijesan
kani – namjerava, namjeravati	kirijaš – prijevoznik konjskom zapregom
kaniti, vkaniti – prevariti	kištra – sanduk
kant, na kant – uspraviti okomito (npr. cigla na kant)	kita – kečka, pletenica, grana stabla, muško spolovilo
kanuti – kapnuti	kitica – voštana grančica ili grančica ružmarina koju nose svatovi
kantajzlin – željezna kuka na drvenom rukohvatu za prevrtanje trupaca	klada – trupac drveta, balvan
kapara – materijalni zalog u novcu ili predmetu kao znak privole za neki dogovor (kupovina, snuboki i slično)	klada za mučenje – naročito obrađeni balvan ili planjka s rupom u kojoj se uklješćuju ruke
kapric – inat, hir	kladivec – čekić
karakuš – kvrgava koljena, otečeni zglobovi	klafrati – brbljati, govoriti bezveze
karati, špotati – grditi	klafter, hvat – mjera za površinu zemlje (3,6 m ²), isti se izraz upotrebljava i za volumen drva (4 m ³)
karati se – svadati se	klafurek – klupčasti predmet; izmet ovce
kaštiga – kazna	klajbas, klajbus – olovka, olovka za pisanje po drvetu (<i>cimermanski klajbas</i>)
kaže – pokazuje	klanfa – metalni učvršćivač za spajanje drvenih ili zidanih dijelova
kebec – nožić na preklop s drvenom drškom i uzdignutom sredinom metalnog dijela	klaruš, kraluš – ogrlica, najčešće s nanizanim koraljima ili obrađenim raznovrsnim dragim kamenjem
keber – hrušt	klatariti se – skitati se, potepati se, šetati se s noge na nogu
kečka – pletenica	klatež – skitnica, lijeno hodanje
keej – sluz iz nosa konja	klatve – komad drveta obješen od vrata do koljena krave ili svinje da ne mogu trčati
kej – što	klecale – klupa za klečanje, daščana vaga preko balvana, klackalica
kej ne, kaj ne – zar ne	
kefa – četka	
kefati – četkati četkom, tući se	
kepaf, kepav – čupav	
kepec – patuljast rastom	

- klempav** – klimav, šepav
- klencerica** – djevojka koja mlađenki drži veo, mlađenkina pratilja
- klepanje** – udaranje po rubovima kose za košnju položene na *babici* radi stanjivanja njezina reznog brida; sastavljeni komade ili komadiće u cjelinu
- klepec** – metalni čekić ukošenih (stanjenih) krajeva za klepanje kose
- klepeće** – zvučno lupka, klima
- kleštriti, skleštriti, okleštriti** – očistiti kolac od grančica, sjeći grmlje
- klet, klijet, koča** – vinogradarska drvena kuća za odlaganje alata i bačvi vina
- kleti, kune** – psovati, psuje
- kletva** – psovka
- kliček** – peteljka
- klin** – drveni valjčić koji povezuje *planjke* na drvenoj kući ili drugim drvenim spojevima
- kliničnica** – vješalica
- klinec, klinci** – drveni čavlići za pričvršćivanje potplata cipele
- klobas, klobasi, klobase** – kobasica, kobasicice
- klobicati, kolobicati se** – prevrtati, prebacivati se preko glave
- klobuk** – šešir
- kloclin** – komad drveta za potporu, temeljno drvo na koje se stavlja teret
- klop** – krpelj
- klopati, klofati** – mlatiti, udarati
- klopiti** – udariti
- klopotec** – naprava za plašenje ptica u polju i vinogradu
- klučenica** – brava, ključanica
- klup** – drvena klupa koja стоји uz stol ili krevet za proširenje ležaja
- klupica** – niski stolić za odlaganje i sušenje suđa uz peć
- klupica za pranje** – daska s nogarima; na prednjem dijelu iznad nogara koji se stave u vodu je utor za korito u kojem se ispiralo rublje na riječi; na klupici стојi peraćica dok ispire rublje
- kljuka, kluka** – batina sa zavinutim krajem
- kljuse** – slabašan, mršav i maleni konj
- kmica** – mrak, tama; pogrdno za crnca, čovjeka tamne boje kože
- kmukač** – žabac
- knap, na knap** – tijesno, taman, jedva, na mjeru
- kobača** – zipka; kavez na kolima za vožnju svinja, teladi i peradi
- kober** – grubo tkani pokrivač od kudjelje za pokrivanje konja, grubo tkana deka
- kobicati, kobicati se** – prevrnuti, prevrtati se
- kobicnuti (se), skobicnuti (se)** – preokrenuti, prevrnuti (se)
- kocen** – ostatak odrezane kukuruzovine, srčika zelja, donji dio stabljike uz korijen, korijen, panj
- koča – klet**, vinogradarska drvena kuća
- kočak** – mali kotac
- kočijaš** – osoba koja radi s konjima, onaj koji tjera konje
- kokošnjak, kokošinec** – kućica za kokoši
- kokot, pevec** – pijevac
- kolanja, kolajna** – medalja
- kolendar** – kalendar
- kolene, kolena** – koljeno, koljena
- kolovrat** – naprava s kotačem za namatanje pređe, kolovrat
- kolje, kolec** – kolci za vinograd, kolac
- komaj** – jedva, teško
- komašlin, komašlini** – platinene trake kojima se zimi omata potkoljenica preko hlača
- komen** – ložište na tlu u kući, podno ložište
- komorec, komora** – malena prostorija u kući koja služi kao smočnica, pomoćna prostorija
- komot** – kožni ovratnik hama koji se stavlja konju na vrat za vuču kola
- komušina, komušine** – lisnata ovojnica klipa kukuruza
- komušinje** – ljsuka graha
- konček** – glatka pređa od lana za tkanje finog platna
- konjč** – papirnati ili žičani trokutasti podložak za držanje i naplitanje ispletene kose na ženskoj glavi, prekriva ga poculica; sin. kunč, kujndž, zač
- kop** – nasip
- kopača** – uska motika za kopanje tvrdog tla

kopanja – izdubljeni balvan za napajanje svinja ili blaga; betonska <i>kopanja</i> za napajanje stoke, smještena je uz zdenac	kramar, pretržac – trgovac na malo, sitničar, trgovac starim predmetima
kopčati se – igrati se gumbima ili metalnim novcem, kockati se	kramari – sitni trgovci
kopitati se – prevrtati se	kramp – savinute vile pod 90°, služe za čupanje sijena, đubra iz kola i koma iz baćve
korbač – bič na kratkoj dršci, pleteni pleter od šiba, kratko bičalo, za šibanje nevine dječice na rodoštevo	kramper – krumpir
koruš – crkveni kor, loža	krap – šaran
kosati, skosati – sjeckati, žvakati	krasti – potajno otuditi nešto nečije
kosca, kušca – željezna šipka na jarmu koja služi kao graničnik	kravica, bazlamača – <i>zlevanka</i> s kolostralnim mlijekom
koser – maleni srp šireg metalnog dijela, služi za guljenje kolaca	krčiti – sijeci i čistiti šumu od stabala, prorjeđivanje šume
kosica – malena kosa	krčma – gostionica
kostajn – kesten (plod)	krenuti (se) – pomaknuti (se)
kosišće – držak za kosu	krepati – uginuti
kosmat – dlakav	kresnuti – zaiskriti, upaliti šibicu
koš – pletena visoka košara za nošenje na leđima	krešati – graktati (ptice), škripati, hrapavo vikanje
košek – mali koš	krešele – kresalo, nemir, vrpoljiti se (ima krešelete vriti)
košta – dnevni obrok, objed	kričati – vikati
koštati, kušati – okusiti nešto; cijena robe	krile – krilo ptica, naručje
kotec – kotac, svinjac	križa – leđa, kičma
kotel – kotao	križanina – tkanje kod kojeg deblji konci ukrštanjem ispisuju pravokutne motive u platnu
kotosci, kotošec (brde) – vodilica niti na brdu tkalačkog <i>stana</i> , poput češlja, svaki prorez vodi dvije niti	krleti – plitko spavanje, pospanost
kotrigre – zglobovi, zglobne kosti	krleti – spavati
koutar, katar – prehlada, šmrkanje	krma – sijeno
koza – peć na željeznim nogarima; domaća životinja	krmeti – drijemati, spavati
kozec – jarac	krmežlini, krmelji – osušene lučevine u očnom kutu
kozica – zdjela	krmiva – hrana za stoku
kozlica – zdjela s tronošcem za kuhanje na ognjištu	krop – kipuća voda
kraglin – ovratnik košulje ili kaputa, kragna	krosna – drveni križ koji učvršćuje <i>snovaču</i> ili nogare stola
krajcati se – mimoći se	krstitki – krštenje djeteta
kralj – kralj	krтовинец – izrovani humak zemlje koji napravi krt
kralica – kraljica	krušna peć – zemljana peć za pečenje kruha
kraluš, kraluž – ogrlica od nanizana zrnja	kruv – kruh
kranjci, Kranjci – gradski ljudi, gospoda; Slovenci	kržlav – nerazvijen, zaostao u rastu
krama – loša stara roba	kteri – koji
	kubača – drveni kavez za prijevoz životinja na zaprežnim kolima, v. kobača

- kubura** – kremenjača, starinsko vatreno oružje
- kuburancija** – briga, okupacija zbog nečega
- kuburiti** – živjeti s teškoćama, sastavljati kraj s krajem
- kučelnica, maslenka** – naprava za dobivanje maslaca iz vrhnja
- kučiti** – lupati vrhnje u *maslenki ili stepici* za dobivanje maslaca
- kudek** (dem.) – kuda
- kudelja** – vlakna istučene konoplje iz kojih se predu niti za tkanje platna ili se izrađuje užad, veziva i drugo
- kuditi** – grditi, pogrditi nekoga
- kuina** – kuhinja
- kujndž – v. konjč**
- kukec** – kukac, insekt
- kukec, mozel** – potkožni čir na noktima, ruci ili nogama
- kukmač** – ptica sa čuperkom na glavi
- kukuriza** – kukuruz
- kukurizinje, kuruzinje** – stabljika kukuruza, kukuruzovina
- kukuružnjak, kuružnjak** – poletvani natkriveni hambar za skladištenje kukuruza
- kukuvača** – ptica kukavica; žena koja kriomice prati ljudе i događaje
- kulike** – koliko
- kumin** – mjesto na kojem se radi žeravcica u krušnoj peći
- kunč – v. konjč**
- kunja, dudi** – pospan je
- kunjati** – držati se pospano, predavati se polusnu
- kup, kupica** – kup sijena, mali kup sijena
- kupica** – čaša
- kurac** – muški spolni organ
- kuraž – hrabrost, smjelost**
- kuražen – hrabar**
- kurčevit – naprasit**
- kurite za valjanje halinja** – korito s drškama u kojem je kamen kako bi se peglalo *halinje* valjanjem preko valjka
- kuriti** – paliti, ložiti peć
- kurnak** – kokošnjac, obično iznad svinjca
- kurviš** – zavodnik, onaj koji zavodi žene
- kusa** – ženka psa, kuja
- kusati** – kušati, okusiti hranu
- kusnica** – psetarnica
- kustrola** – plitica, protvan
- kustura** – džepni nož
- kuš (imp.)** – šuti, zaveži, tišina
- kušati** – probati hranu
- kuščeri** – upala grla, angina; ime dolazi od praznovjerja da onaj tko je ubio mladog guštera može izlijeciti grlobolju trljanjem zapešća
- kuševati** – ljubiti
- kušlec** – poljubac, cjelov
- kušnuti** – poljubiti, cmoknuti
- kušuvati** – ljubiti
- kuvača** – kuhinja
- kuvarna** – pomoćna prostorija za kuhanje
- kuvati, skuvati** – kuhati, skuhati, prevariti nekoga
- kvanter** – drvene grede na kojima se smještaju bačve u klijeti ili podrumu
- kvar – šteta**
- kvariti** – gaktanje vrane – kvari, naslućuje nešto loše
- kvarter** – prenoćište, konak
- kvatri** – četvrtina godine, tri mjeseca (dani posta)
- kvočka** – kokoš koja sjedi na jajima, pogrdni izraz za ženu

L

- lačice, štunfe** – čarape
- ladica** – škrinja, sanduk
- lafra** – pokladna maska
- lagev, lagva, sudić** – drvena bačva za vino
- lagvić** – mala bačva, bačvica
- lajbek** – prsluk, ukrašeni kaputić muške narodne nošnje, bez rukava od crvenog ili plavog sukna (darovca); naivac, neznalica, papučar
- lajda** – riječni čamac
- lajdin** – ladica
- lajt, sudić** – bačva

laket – lakat	leti – žuri se, leti
lakom – pohlepan	letina – urod žita ili općenito urod usjeva
lakomica – drveni kvadratični lijevak za ulijevanje vina u bačvu, drvena posuda za ulijevanje vina u bačvu	levati – lijevati
lalovka – podbradak, vilica	leže se – porađa se
lampe – gubica	leže, ležeše – lakshe
lampuš, lampaš – petrolejska svjetiljka, ručna ili zidna, fenjer	licitar – medicar
landrati – skitati se, lutati bez cilja, tumarati, šetati	listek – pismo
lanetina – hladetina	listina – otpalo suho lišće, suho lišće na tlu
lantati – lutati, besciljno hodati	litrenka – boca od jedne litre
lapača – žena koja ogovara, brbljavica	locen – šiba vinove loze sa sedam pupova; dekorativno se u klijeti ostavlja <i>locen</i> s grožđem
larfa – maska; pogrdno: loše našminkana žena	logožar – pleteni ceker od rogoza
larmati – galamiti, stvarati buku	lojtra, lojtre – ljestve
lasi, las – kosa, vlas	lokati – nezasitno pitati
lati – klas pšenice, ječma ili raži	lokoti, stupovina – meso uz kičmu
latičica – četvrtasto platno za šivanje košulje	lonec – lonac
lavusiti – tražiti, njuškati, mirisati, pretraživati, kradimice tražiti	loparka – drvena okrugla lopata na dršku, služi za stavljanje kruha u krušnu peć
lebiv – slab, mlijav	lotra, lojtra – ljestve
lebive, libive – mršavo meso, bezmasno meso, beživotno	loza, čret – vinograd, šuma
leb kruva – jedan okrugli kruh	lucke – tuđe
ledina – popasena livada, pašnjak	luč – svjetlo, svijeća
lega – deblij komad drveta po kojem se valja trupac na kola, vitko drvo za zatezanje tereta na zaprežnim kolima	luči – natesano drvo za potpalu vatre
legitimerati – dokazati identitet	lučec – gudalo violine ili kontrabasa
lehke, lahko – lako, lagano, s lakoćom	luči, stika – tanko tesana vrbovina ili ljeskovina koja služi za potpalu vatre
leknuti se – prestrašiti se, prepasti se	ludit – divljati
lenta – zaštitna ograda mosta	luft – zrak
lepče – duga zaprežna kola s drvenim <i>lojtrama</i> za voženje sijena ili drugog tereta	luftati – prozračiti
lepuf – list čička	luftinspektor – besposličar
lepuh – tanki okrugli kruh	lug – otopljeni drveni pepeo, lužina za pranje rublja
lesa – ulazna dvorišna vrata, mala ili kolna	lujnek, lunjek – metalni držač, klin, osigurač poklopca kotača na kolima
lesikati, lesiće se – sijevati, bljeskati	lukati – nagledavati se, krišom gledati, viriti
leskati se – svjetlucati	luknarice, sukačice – kuharice, kuharice u svatovima
lestina, lestinec – lišće (obično za stelju životinjama)	lukne – dadžbina, davanje nameta
lete, leto – godina, ljeto (godišnje doba)	luknica, parenica – drvena kaca s rupicom pri dnu; služi za kupanje i parenje rublja
letes – ove godine	luknja, lukna – rupa
	lunjati – hodati bez cilja, lutati
	lupina – ljska graha

lupiti, trebiti – skidanje komuške s kukuruza
lupiti – udariti

M

mace – mačkice

maček – osigurač koji se stavlja na svoru zaprežnih kola i služi za podupiranje kola da se ne vraćaju na uzbrdici; mačak

maja – vesta, pulover

mahale – drvena drška duljine lakta, na oba kraja ima povinute šibe; služi za namatanje *predena ili štrejne* (svitak pređe)

maher – stručnjak, poznavatelj struke

makovnjača – savijača s makom

Mala Mejša – Mala Gospa

malanje – bijeljenje kuće

male – malo, nedovoljno

male fali – zamalo

maler – ličilac

maljati, malati – ličiti zidove, farbati

maltar – stražar, onaj koji naplaćuje ulaznice u grad, na sajam i slično

mam – odmah

mamce – taj čas

mamiti – nagovarati na nešto

mandula – marelica, krajnici

mandur – pečene police krumpira

manevrerati – upravljati, navoditi

marha, marva – blago, domaće životinje

marše – govedo

maslenka, čobrenka, stepica – drvena posuda u kojoj se sa *stapom* lupa vrhnje i dobiva putar

mašča – mast

mašeter – prekupac, posrednik

maža – velika platnena vreća

me – mene

mecati – pomicati, pomaknuti se

medenica – zemljana peka za pečenje *gibanice* u krušnoj peći

medenka – igla pribadača

mega – mojega

megla – magla

mej, med, zmed – između, među

meja, mejaš – međa, međaš, susjed, kamen na međi

mejša, meša – misa

mekla – metla

meklica – mala metlica izrađena od sirka

meknuti, meknuti se – maknuti, maknuti se

melja, mela, mejla – brašno

melin – mlin

meračiti – mjerkati

merlun, melun – mrkva

mesiče se – blješti, munja

mesijaš – spasitelj, glasnik

mesite kurite – korito gdje se mijesi kruh

mesiti – mijesiti kruh ili tijesto

meste – umjesto, mjesto

mesti – kupiti smeće metlom

meša, mejša – misa

mešić – mokračni mjehur

mešter – majstor

meštrija – alat; figurativni izraz za muške spolne organe

metati – stavljati

mete – vjetar sa snijegom, vijavica

meter – metar

mezga – kolanje sokova ispod kore drveta; početak proljetne vegetacije

meždi (se) – proljetni sokovi stabala, pušta sok

micek – mačić

mikati – češljati kudelju, čistiti konoplju od drvenastih dijelova stabljike

mime – poći krivo, poći pored cilja, mimoći nešto

mirati, vmirati – umirati

mivati (se) – umivati (se)

miže – miče se

mlačen, mlačne – mlako, srednje toplo

mlačenje – vršidba žita

mladec – dječak

mladenec – mladoženja

mladenka – mlada

mlajši – mlađi

mlatača, vršalica – vršilica, stroj za odvajanje žita od slame

- mlatci, mlatec** – oni (onaj) koji mlate (mlati) žito *cepcima*; posao radi obično četvero ljudi
- mlatiti** – tući, vršiti žito
- mlečec** – pečenjak, kukuruz u voštanoj zriobi
- mlezivo** – prvo, žućkasto mljeko koje se pomuze nakon telenja krave (colostrum)
- mlinčenek** – drveni valjak koji služi za valjanje tijesta ili onaj veći za valjanje *halinja*
- mlinec** – pečeno razvaljano tijesto na ploči peći
- močati, moučati** – šutjeti
- močenica, močelnica** – 12 rukoveti snoplja konoplje koja se moći u vodi
- močile** – mjesto u stajaćoj vodi za močenje konoplje
- moka, mouka** – kondenzirana para na prozoru, zamagljeno staklo
- morti, mosti** – možda
- mosnice** – pod od hrastovih *planjki* u staji, drveni pod u staji
- mošt** – grožđani sok, slatki sok od grožđa ili drugog voća, masulj
- mota mu se** – vrti mu se u glavi
- mota se** – ometati nekoga u hodu, hoda uokolo, uhodi
- mozel** – potkožni čir
- moždenjaci** – drveni klinovi za spajanje planjki na drvenim kućama
- mramlica, mravlica, mravec** – mrav
- mravinec** – mravinjak
- mrcina, raga** – istrošena mršava životinja
- mrdati** – spolno općiti
- mrele, na mrele** – smrt, na samrti
- mreti** – umrijeti
- mrgoditi se** – mrštiti se, negodovati
- mrke** – mračno, tamno
- mrkek** – namršten, zlovoljan
- mrljiti** – neuredno razmazati
- mrmlati** – govoriti sebi u brk, gundati, negodovati
- mrmavec** – gundalo
- mrnjavkati** – mijaukati
- mrs, mrsiti** – mesojeđe, jesti meso
- mrsko** – neprivlačno, ružno, odbojno
- mrvje** – mrvice, smeće
- mrzlo, mrzle** – hladno
- mucav, mucavac** – čovjek s poteškoćama u govoru
- mucice, macice** – cvat vrbe
- mučati** – šutjeti
- muček** – pokvareno jaje
- muči, moči** – šuti
- mučiti se** – teško raditi
- mučke, mučekene** – malo, sitno
- muden** – spor
- muder** – pametan, mudar
- muditi** – usporavati posao; neefikasan rad, ometati nekoga u radu, kasniti
- mudne** – sporo
- mudrijaš** – mudrac
- muka** – težak rad
- mukanje, mukati** – glasanje krave, goveda
- muknuti** – zašutjeti, umuknuti
- mukte** – badava
- mulec** – budalica, tupavac
- mumlati, fuflati** – mumljati, nerazgovijetno govoriti, govoriti sebi u brk
- munjen** – lud, psihički poremećena osoba
- murva** – dud
- musika se, musiče se** – bljeskanje munje
- musikati** – bljeskati
- mustači** – brkovi
- mustra** – uzorak, primjerak, biti primjer nečeg negativnog
- muštrati** – vježbatи; zanovijetati, gnjaviti, tjerati u red
- mutiti** – izmiješati, činiti mutnim, muljati, petljati, lagati, udvarati se
- muzgati** – gnježiti, cijediti sok, odljuštiti koru od šibe tuckanjem početkom proljetne vegetacije
- muzlica** – posuda u koju se muzlo mljeku
- muž** – oženjeni muškarac
- mužar** – drvena naprava sa šupljinom u kojoj se batom ljušti ječam za kašu, metalna kratka cijev u koju se nabija barut papirom za pucanje
- mužar za kašu** – izbušeni drveni stup (trešnja) za ljuštenje ječma i dobivanje kaše

mužar za pucanje – metalna cijev debelih stijenki s rupicom za pripaljivanje nabijenog baruta i papira
muži – muškarci
mužika – glazba
mužikaši – svirači

N

na – evo

nacejati se – ispijati, opijati se, piti na silu
nacifrati – ukrasiti, uljepšati
nacigano – nabrano (suknja)
nacvrcati – napiti
načuliti, načuliti vuha – pozorno slušati
nadariti – darivati
nadeliti – pokloniti, darivati, podijeliti
nadrkan, nadrkani – loše volje
na dušak – ispiti čašu najednom, naiskap
nađindani, načindani – nakićeni
nagel, nagli – brz, brzoplet, nagao, hirovit
naginuti – nečim inficirano, bolesno, *rdežito* (*naginula šenica*), dobiti neku bolest, zaraziti se
nagle – iznenada, brzo
nagaziti – gnječiti, tiskati nešto nogama
nagariti – natjerati, potjerati
naginulo – bolesno žito od hrđe (*naginula pšenica*)
nagledavati (se) – provirivati, nalukavati (se)
nahaja – nalazi
nahrustiti se – namjeriti se na nešto
naj – nemoj
najemptut – najednom, odjednom
naj me – nemoj me
najte, dejte najte – nemojte
najti – naći
najvišeš – najviše
najže – tavan
nakinduren – prekomjerno okićen
nakaniti – naumiti, smjerati
nakladati – stavljati na kola, npr. balvane, drva
nakle – na tlju

nakolenđe – dijete koje se daje mlađenki na koljena u svatovima u znak plodnosti
nakotiti – umnožiti broj mlađunčadi
nalevati, nalejati – nalijevati, naliti
nalokan – pijan
nalukavati – viriti, provirivati
namigavati – grimasno žmirkanje a jedno oko radi davanja signala nekoj osobi, zavođenje
namočiti – nešto staviti u vodu
namrčiti – zaprljati, unerediti
napastovati – navaljivati na nekog, nagovaratati, dosadivati, iznudivati
napelati – navesti, navesti kola na mjesto
naperlitati – nakititi, nakinđuriti, napadno se nakititi
napitnica – zdravica
napletati – omotavati, zamotavati, plesti
napoj – napitak za svinje, otpadci hrane
naprek, poprek – pogodba za cjelinu od oka, procjena
napršnjak – naprstak, metalna navlaka za zaštitu prsta od uboda igle
naprtiti – staviti teret na ledja
napukati – načupati (npr. sijeno)
narajtati – umnožiti, razmnožiti, nakot
narancano – plisirano, sitno nabrano platno
narajcati – uzbuditi se u seksualnom smislu, „napaliti se“ na nešto
narijekati, narekati – naricati, glasno plakati
naruliti – istrljati
nasad – voćnjak; jaja u gnijezdu za valjanje peradi
nasaditi – natovariti balvane, bačve na kola i učvrstiti ih, uglaviti, staviti dršku u motiku ili neki alat; staviti kvočku na jaja
nasanjkati – prevariti nekoga
naslonjač – drveni stolac s naslonom
nasramotu – učiniti nekome nešto nažao; čin koji posramljuje, nečastan čin
nastelj, nastel – završna greda na drvenoj kući
našel – našao
naškodeti – štetiti, nauditi
na špot – na ruglo nekome
našrajbati – napisati, neuredno zapisati

naštrajiti – posuti slamom (steljom)
našvano – izvezeno
našvavanje – vezenje ukrasa svilom, koncem ili vunom
naštimiti – namjestiti
natakati – točiti
natancati (se) – naplesati se
nateknuti – nataknuti
natepati – narahliti sijeno u polju
natepsti – natrunuti, namrviti, rastepsti trunje
natopiti – namočiti nešto
natorbati se – najesti se do sita, prejesti se
navada – navika, običaj
navaditi se – naviknuti se
navajati – navoditi
navčiti, nafčiti – naučiti
navek – uvijek
navrči – nadodati na mjeru
navrnuti se – navratiti
na zadevu – smetati, na smetnji
nazaj – natrag
nažreti se, naždreti se – opiti se, prezderati se
nažuvavanje – izrada svadbenih kitica
ne bogznakaj – ništa naročito
ne buš, ne bute, ne bu, ne bum – nećeš, nećete, neće, ne bude, neću
nećem, nećeme – neću, nećemo, ne želim
nedela – nedjelja
nedušliv – astmatičan, onaj koji teško diše
né – nemoj
nee – nije, nema ga tu
negdar, negda – nekada
negdo, nešti – netko
neguf – njegov
nehumen, neumen – luckast, neotesan, bezobrazan, neupućen, glup
neide – ne ide
nek – da; neka
nekaj – nešto
nekteri, nektera – nekoji, nekoja
neotesan, otesan – nepažljiv, neodgojen, bez skrupula
neseća, noseća – u drugom stanju, trudna, gravidna
nesnaga – slabici, nevolja

nesti – nositi; snijeti jaje
nešti, neče – netko
neverovani Tomaš – osoba koja nikome ne vjeruje
nevesta – bratova žena je nevjesta njegovoj sestri, šogorica
nevola – nevolja
ničelnice – naprava koja se sastoji od dviju letvi između kojih su vezani čvorovi od užeta koje provode niti tkanja na tkalačkom *stanu*
nigdar, nigdarek – nikada, prijetnja – nikada
nikaj – ništa
niš – ništa
ništarija – nitkov, probisvijet
ništi – nitko
noft, noket, nofti – nokat, nokti
noftek, zanoftek – sitnica veličine nokta
nor – lud
norc, norec – luđak
norija, noreti – ludorija, raditi glupost, zbijati šale
noriti – ludovati, izvoditi gluposti
noseća – trudna žena, žena u drugom stanju
nositi se – savladavati
nouka – unuka
nu – nju
nucati – upotrebljavati, trošiti
nuk, nuka – unuk, unuka
nunati – uspavati, zibati
nutre – unutra, s unutrašnje strane

NJ

nje, k nje – njoj, k njoj
njega – njega
njupati, klopati – jesti
njuška – nos u životinja

O

ob (ob trejte vure) – u, oko (oko tri sata)
obaliti – rušiti stablo ili bacati sijeno sa štaglja ili stoga
obavlati – raditi neki posao, obavljati
obdelavati – obrađivati

obed – ručak	ojdi – hodi, idi
obedvati – ručati	ojditi, hojđiti – ići, hodati
obelinje – oguljena kora kolaca, krumpira	okaniti – odustati od nakane, odmaknuti se
obeliti – oguliti koru s kolca, oličiti zid	od nečega
ober – iznad	okne – otvor prozora, rupa u zidu
obgladati, obglabati – gristi meso uz kost	okrela škrljaka – obod šešira
obiti – obići	okrnuti – otkinuti komadić nečega
oblajati – ogovarati	omanuti – promašiti
oblizeki – fine delicije	omeknuti (se) – spasti, skliznuti, poskliznuti (se)
oblouk, obloček, oblok – prozor, prozorčić	omrsiti – navaditi se na nešto, osladiti se
obnašati – izvršavati neku dužnost	omumlati – zanijemjeti, biti bez riječi
obojek, obujek, obojki, obojci – krpa koja služi za povoj stopala, koristi se umjesto čarapa	ondak, onda, unda, anda – zatim, tada
obraćati – okretati	opaliti – obgorjeti; udariti
obruč – željezni kolut koji opasuje drvenu bačvu	opančar – majstor koji izrađuje opanke
obručnjak – nož s dvije ručke, alatka za blanjanje i obradu drvenih predmeta	opanjek – muški opanak s remenima koji se pletu preko <i>gača ili obojaka</i> kod žena, opanci
obujti, obuti – obuti, obući cipele	opasti – pasti
ocet – ocat, kis	oplanuti – obgorjeti plamenom neku površinu
ocvirek, ocvirki – čvarak, čvarci	opčiniti, činiti – pročistiti žito, probrati, ocistiti
očale – naočale	opelavanje, upel – svećenik uvodi majku nakon poroda u crkvu pred oltar
oču – hoću	opernatiti – dobiti perje, stidne dlake; spolna zrelost
odbrusiti – oštro odgovoriti	opica – majmun
odgajati – dolaziti	oplata – kalup u koji se ulijeva beton, obloga
odhajati – odlaziti	opleče – bluza, pokriva tijelo od vrata do ispod pasa
odmrčal – gotov je, otpisan	oplen – prednji dio zaprežnih kola, osovina za kotače i držać ruda
odora – muško odijelo, nošnja	oplenuti – ošamariti
odputiti – otjerati	oprasiti – izleći prasad
odrvrnuti – odvratiti, odgovoriti	oprati – isprati, očistiti
oduriti – prezreti, ogaditi	oprava – odjeća, haljina
odvrći, odvrgnuti – odložiti	opsekanje – sječa vrbovog kolja ili stabla općenito
odzaj, naodzaj – straga	orabati – opljačkati, orobiti
of – ovaj, taj	oraubati – provaliti, opljačkati, pokrasti
ofjerati, ofirati – zavoditi	oreh, orej – orah
ofnati – oslobođiti, razriješiti, otpetljati	orenjača, orehnjacija – orahnjača, savijača s orasima
ofrlužiti – površno napraviti, površinski uvaljati u nešto (npr. umocići nešto u brašno)	oriti, oriti se – glasno pjevati i govoriti, galamiti
ofucan – istrošen, neuredan	ornice – nosač pluga s dva kotača
ogenj, ogen – vatra	
oglavnik, oglava – oglavlje sa žvalama koje se stavlja u usta konju za vođenje vojkama	
ogorel – ovratnik, <i>kragna</i> na muškoj ili ženskoj košulji	
ograjen – ograđen	

oroslan – majmunsko čudovište, figurativni pogrdni izraz
osavlati se – groziti se nekome, suprotstavljati se
osebunjek – zemlja koju mlada dobiva od roditelja na svoje ime kod udaje kao miraz
osel – magarac
osenetiti se – osvijestiti se, opametiti se
osmudeti – prigorjeti
osmudititi – opaliti vatrom dlake ili kosu
osojen – uspravan
osoviti, osojiti – suprotstavljanje nekome, postaviti se na nekoga spremjan za tuču; uspraviti
ostati – ostati
ostavina – imovinska rasprava o nasljedivanju imovine iza pokojnika
osujen – osuđen
ošinuti – naglo udariti (npr. šibom, štapom, bićem); ošinuti pogledom (prijevorni pogled)
oštraban, oštrabljen – očerupan
oštrinje – ljuskasti ostaci drveta od podoštravanja kolaca, iverje
ošvica – manžeta na rukavu ukrašena štěpom
otava – drugi put košena trava
otavić – treći put pokošena trava
otesan – poremećen, nasilan
othaja – odlazi
otide, otiti – odlazi, ode, odlaziti, otići
otirati – otjerati
otišla v zamuž – udala se; *ići v zamuž* – udati se
otkos – pokošeno jednim potezom kose
otkrviti – otvoriti, oprostiti
otkrznuti – otkrhnuti, otkinuti komadić od cjeline
otpirati – otvarati
otpraviti – otpremiti, uputiti
otpraviti se – opustiti se, relaksirati se
otpreti – otvoriti
otprtiti – odnijeti teret
otproto – otvoreno
otškrnuti, otkvrznuti – odškrnuti, malo otvoriti
otud – otuda, odatle
oveljiti – produžiti, produljiti

ovudek – ovuda
ozavanje – objavljivanje namjere o vjenčanju mladenaca u crkvi
ozleti – upaljeno tkivo, otečenje, zagnojiti ranu
ožeg, greblica, razgrinjač – kolac kojim se razgrće žar u krušnoj peći
oženiti se – udati se, vjenčati se
oženil se – oženio se
oženila se – udala se
ožmikati – ocijediti, iscijediti

P

pac – salamura za konzerviranje mesa, rasol, marinada
pačiti, pači – smetati, smeta
pajcek – prase
pajdaš – prijatelj
pajtlin – paromlin, mlin za dobivanje finog brašna iz žitarica
pak – opet
paklav – nespretan u radu s prstima i rukama
paklec – paketić, kutija, npr. cigareta
pakušek – trokutasto začelje krova na drvenoj kući
paler, cimerman – drvodjelac, tesar, graditelj drvenih kuća
paliti, peći – destilirati rakiju
paluh – nedizani kruh
panklec – kratki kaput
panti – kovani držači za vrata
pantlek, prevezač – ukrasna vrpca
panjkrt – malo dijete, dojenče
para, parnuti – ugibati, uginuti, crknuti; isparavanje vode
paradajz – rajčica
parenica – drvena posuda (*kaca, bedenj*) s rupicom za ispuštanje vode kod pranja rublja
pariti, parenje; parilo – procjedivanje kipućeg luga preko rublja u parenici; kuhanje rublje
parma – sjenik u staji ili štaglju
parnut – crknut
parnuti, paruven – uginuti, crknut, raspadati se (izraz se koristi za perad); mlitav, bez energije

- par put** – više puta
parta – svadbeno *oglavljje* mladenke ukrašeno s dugačkim šarenim prevezačima; osmrtnica
paruvina – uginula perad, uginula životinja
pas – opasač, remen
pasati – odgovarati, pristajati
pasme – povez od 60 niti konoplje ili lana u pripremi za tkanje platna
pateka, apoteka – ljekarna
patriti – patiti, mučiti, tištiti
pavulnak, pahulnak – nakit, svilenkastobjeli klaruš
pažmanje, pažmati – skidanje dlaka svinja ili peradi u kipućoj vodi
pažut, celina – isječak zemlje s travom, busen trave sa zemljom
peharec, pehar – peharac za posluživanje vina
peden – pedalj
pečenica – bundeva za pečenje, slatka bundeva
pehati, pejati – dirati, nježno dodirivati, zadirkivati, izazivati
pejtak – ljevak
pek – pekar
pekel – pakao
pelati, peljati – voditi, voziti, prevoziti nešto
pelcer – plemka koja se cijepi na podlogu (cijepljenje voćaka)
pelaj – mali voz sijena (imperativ vozi)
pelnica – podrum
pem – ići ču, s namjerom ču ići
peme – ići čemo
pemlica – prostorija u kojoj se drži vino
pendele – naprtnjača *robače, robača s pendelem*
penezi – novac, novci
penuti – dirnuti
penj – panj, ostatak pri tlu otpiljenog stabla, podložak za cijepanje drva
pepel – pepeo
perilek, rilak – krpa za pranje suđa, ali i papučar
perina – madrac punjen perušinom, pokrivač napunjeno perjem (poplun)
perle, perlin – biseri, zrnca, ogrlica od sedefastih zrnaca ili koralja
- perlinka** – ptica biserka
pernača, perjača – osušeno gusokino krilo za metenje mrvica i prašine te čišćenje peći
perušina – kukuruzna komuška, komušina, komušinje
pes – pas
pesek – pijesak, psić
peš, peme – ideš, ići ćeš, ići čemo
pešica, pešice – pješke
petaki – pet svetaca u veljači: sv. Blaž, sv. Veronika; sv. Agata; sv. Doroteja; sv. Valentin
petati, petnuti – dodirivati, dodirnuti, pipkati
petek – petak
petelka – peteljka
peti – ići
pem, peš, pe, peme, peste, peju – ići ču, ići ćeš, ići će, ići čemo, ići čete, ići će
peti se – penjati se
petlav, petlavec – nespretan
petokrunec – klaruš s nanizanim krunama ili talirima
pet ran Božjih – pet rana Isusovih
petrolija – petrolej
pevec – pijetao
pevnica, pelnica – podrum
pezdec – smrdljivi nečujan prdac
pezdeti; spezdati se – tiho ispuštati vjetrove
picajzla – sitničav čovjek; spolna parazitarna bolest
picek, piceki, pišće, piščenci – pile, pilići
pičiti – ubosti, trčati (žargon)
pigati – savijati žicu
pikača – prasica
pikec – hrđava točkica na tkanini, nošnji i slično
piksa – limenka, limena posuda, limena ambalaža
pimpek – spolni organ dječaka
pimplati, dribljati – petljati nekoga; driblati loptu
pinklec – zavezljaj, naprtnjača
pinta – domaća mjera za volumen, 2,8 l (Velika Britanija 0,57 l, a SAD 0,47 l); ovratnik, ogorel
pipa – lula, slavina
pisan, pisani – iscifran, ukrašen, uljepšan, šaren

- pisanina** – ženska nošnja (*robača, fertun i opleće*); *prebirano s crvenim pismom* (crvena boja konca)
- piskati** – glasati se tankim glasom (poput pileta)
- pišalina** – mokraća
- piščaljka** – zviždaljka
- pišeče, piščenec** – pile
- pišči** – tanki zvuk (poput zvižduka)
- pišek, zajnica (biškup)** – „dupe“, analni otvor, stražnji dio peradi, trtica
- pišiv, pišljiv** – crvljiv
- piškur** – riba slična ugoru
- pištola** – pištolj
- pišuvi** – rupičast, poderan, ono što ima rupicu
- pizda** – žensko spolovilo; izdajica, loš čovjek, prevrtljivac
- pizdek** – slabici, osoba lošeg karaktera
- plac** – trg, tržnica, građevinsko zemljište
- plafon** – strop
- plafta** – plahta
- plah** – plašljiv
- plahet, plafta** – plahta, ponjava, svežanj s plahtom koji se nosi na glavi
- plahet, plajet** – plahta koje povez služi prilikom nošenja drača, sijena ili nekog tereta na glavi
- planduvati** – dangubiti, ljenčariti
- planerati** – ravnati zemlju; razmišljati o radnom programu
- planjka** – debela daska za gradnju drvenih kuća ili podova u staji (mosnice) i dr.
- planjkača** – sjekira s ukošenom drškom, služi za tesanje *planjki*
- plasikati** – išibati, tući šibom
- platine** – oplate na cipelama, džonovi
- platnice, opłati** – drveni obruč kotača za kola
- plavati, pluti** – plutati na vodi, plivati
- plaziti** – gmizati, puzati
- pleča – leđa**
- pleh** – lim
- plehari, pleh mužika** – limena glazba
- plešive** – prorijeđeno, nedovoljno gusto, čelavljenje
- pletenka** – čipka
- pletenka** – opletena staklena boca s ručkom
- pleva** – pljeva, ovojnica zrna žita
- plevača, drljača** – oruđe s lopaticama za siječu drača u kukuruzu; vuku je konji
- plodive** – posteljica koja se izbacuje nakon poroda
- plout** – ograda
- plug drvenjak** – drveni plug, prvi oblik oruđa za oranje koji je imao samo željezni čertalek
- plusnuti, pluska** – ošamariti, šamar
- plutati, pluti** – plivati, ploviti
- poberuh, puberuh** – okomita *planjka* na drvenoj kući koja povezuje vodoravne planjke
- pobirača** – lopata bez obodne povinute strane za utovar šljunka
- pobirkovanje** – sakupljanje zaostalih plodova nakon berbe (žita, voća, povrća i slično)
- pobludit** – zalutati
- pocati, pucati** – pucati iz oružja; puca (grom, led, drvo)
- pocecati, posesnuti** – posisati
- pocice** – kokice
- pocek, pojcek** – prag na kućnim vratima
- poculica, paculica – oglavlje** koje su nosile snahe; ukrašeno je utkanim motivima, tkanjem ili *našavanjem* s rubnom ukrasnom čipkom
- počem** – pošto (koliko košta)
- počekati** – pričekati
- počene** – potiho, tiho
- počenuti, čenuti** – čučnuti
- počesati** – počešljati kosu; počešati
- počinuti** – odmoriti se
- počke** – čovjek s izbočenim očima, egzoftalmus
- počohati** – počeškati po koži
- podbočiti** – poduprijeti
- podehnuti** – pomirisati
- podfutrati** – podložiti, amortizirati
- podeti** – podmetnuti
- podisati** – pomirisati
- podlejati, podlejavati** – podlijati, podlijevati, tekućina ispod krutine
- podleznuti** – podvući se ispod nečega

podbočiti, podšprajcati – poduprijeti
podcediti – procijediti nešto od taloga
podićiti – uzvisiti, pohvaliti
podnožnjak – capice na tkalačkom stanu kojima se spuštaju i podižu niti prilikom tkanja
podoblačka – dio ženske nošnje (*kikla*) koji se nosi ispod robače
podobleći – obući ispod
podojiti – pomusti, musti kravu
podoštriti – zašiljiti kolac
podožilnek, podnožila – drveni komad koji se veže na *ničelnice*
podrapane, podrapan – poderano, poderan
podrapati – poderati
podražiti, dražiti – usitniti zemlju za sjetvu
podrti (se) – porušiti, srušiti (se)
podvine – voćnjak ispod vinograda
podvitek, podsvitek – kružno smotana krpa koja se stavlja na glavu za nošenje košare ili nekog tereta
podvrći, podvrgnuti – podmetnuti
podzgoni, pozgoni, podzgoniti – pogodi, pogoditi
pofajtati/fajtne – povlažiti/vlažno, mokro
pofukati – spolno općiti
pofuriti, furiti – politi kipućom vodom ili drugom tekućinom
pogača – ukrašen okrugli bijeli kruh od bijelog brašna, vrhnja, putra, jaja i mljeka
pogleč – pogledaj
pogojeno – pogodeno, prodano, kupljeno
pogubiti, poginuti – izgubiti se, izgubiti nešto, poginuti, smrtno stradati
pohaban – istrošen, trošan
pojdem – pođem
pojne – po njoj
poklabučiti – prekriti, poklopiti nešto ili nekog
poklem, pokle – poslije, nakon toga
poknuti – lupiti nekoga ili nešto udariti, opaliti iz oružja
pokonjak – mrvac, pokojnik
pola – širina platna na tkalačkom stanu, mjera za širinu platna za šivanje nošnje

pole – polje
poleg, polek – pokraj
polehke – sporo, polagano, pomalo
polej – salata poparena kipućom mašću, sirutkom i čvarcima
polejati – politi
polic – boca od litre i pol
politan, napolitan – nadstrešnica nad ulaznim vratima drvene kuće; često je ukrašen rezbarenim stupovima, ukras kuće
polka, podobačka – suknja koju žene nose ispod rubače
položajci, položajec – djeca koja su obilazila kuće i čestitala Božić; čestitari
poluknuti – pogledati, potajno gledati
poljari – čuvari polja
pomarandža – naranča
pomeknuti – pomaknuti
pometati – mesti smeće
pomotale mu se – poludio je, ima psihičku bolest
pomrdati – spolno općiti
pomučke – pomalo, potiho
pondelek – ponadjeljak
ponjava – kanta, deka
ponoreti – poludjeti
ponta se – buni se, nesloga, nesložnost (konji koji se *pontaju* u vožnji)
pontati (nekoga) – odgovarati nekoga od nečeg
popa, pupa – pup
popara – jela dobivena polijevanjem kipućom vodom, uljem, mašću (salata, kruh)
popariti – politi kipućom vodom
popeček, šniclin – odrezak, šnicla
popevati, popevam – pjevati, pjevam
popevka – pjesma
popiknuti se – spotaknuti se
poplahnuti – proprati, lagano isprati
poplun – pokrivač punjen perjem
popoditi – postavljati pod na tlo
popuditi – potjerati, rastjerati
popukati – iščupati, počupati
porinuti – gurnuti

posasiti se – ohladiti, smiriti, opametiti se, povući se	poveć – reci, kaži
poscan, zascan – upišan, popišan	poveda – govori
poscati – popišati	povedati, povem – pričati, reći, kazivati, govoriti, kažem, govorim
posejati – sijati žitarice, izgubiti nešto	povenuti – uvenuti
poseknuti, seknuti – ispuhnuti nos	povesme – najfinije vlakno od konoplje, tanko vlakno, kudjelja, konac za tkanje
posekud, sekud – posvuda	povleći – potegni, povuci
posluhnuti – slušati	povrački – večera nakon svadbe
posluni – poslušaj	povrči (se), zvrči (se) – promijeniti nasljedne osobine
posmeknuti se – poskliznuti se, kliznuti	povrnuti (se) – vratiti, povratiti se
posmikalja – žena koja odijeva mladenku i brine se o njoj	povrtile – povrće
posneš – kuma u svatovima	pozabiti – zaboraviti
pospešen – uspješan, brz u poslu	pozder – sitni komadići srčike konoplje koji ostaju nakon <i>stupanja</i> konoplje
posranec – prljavac, posprdan izraz za nekoga	pozgoniti, podzgoniti – odgonetnuti, pogoditi
postela, postel – krevet	pozleti, pozlele mu je – nesvjestica, pasti u nesvijest
postelica, plodive – posteljica, plodna ovojnica u gravidnoj maternici	pozoj – mitsko biće, zmaj
postrn – pokošena trava s ostacima stabljika iza žetve	pozutra – prekosutra
posrvbeti – počešati mjesto koje svrbi	poždrljivec – pohlepan, proždrljiv
pošemeriti – pobrkatи, poremetiti	požek – oko od užeta, špage, vođica niti, kotošec
pošeremetiti, šeremetiti – pokvariti, poremetiti nešto	požirak, dušak – grkljan
pošikavati – razbacivati metlom tekućinu	požrditi – povezati voz sijena sa žrdi i užadi
pošiknuti – premještati nešto, nekoga omalovažavati	požreti – pohlepno, proždrljivo pojesti ili popiti
poškoda – šteta	praf – zaista, uistinu, tako je
poškoden – štetočina	prasec – škopljeni nerast, pogrdna riječ za lošeg čovjeka
pot, put pod noge – put, putovanje	prasica – krmača
potepati – prosipati, gubiti, rasipati	prasičkati se – pastirska igra slična hokeju na travi
potepati se – skitati se, klatariti se	prasnice, prsnice – strop kuće od dasaka
potepti – izgubiti, upropastiti, rasuti, rasipati	praščati – oprostiti
potepuh – skitnica	prašiti – grubo oranje oranica u jesen
potkolek – pomoćni kolac za vezanje lucna vinove loze	pražetina – pečena jaja s kukuruznim brašnom, izmiješana pečena jaja, kajgana
potlem, potlam – poslije, nakon toga	prča – naramenica
potpala, stika – sitna drvca za potpaliti vatru	prčast – isturen, naglašen dio, lagano podignut nos
potpreti – poduprijeti	prčiti se – praviti se važan
potrefiti, ftrefti – pogoditi	prčkati – površno raditi, loše raditi: čeprkati, kopati po nečemu
potreti, potrti – razbiti	
potšprajcati – poduprijeti kolcem, nešto nečim učvrstiti	
potukač – probisvjet, skitnica	
povaliti – polegnuti	

- prda** – gljiva puhara (*prda za nedelu*, nešto besmisleno)
- prebirani ručnik** – ručnik ukrašen tkanjem
- prebirati** – odabirati, izabirati
- prebor na desku** – način tkanja u kojem se niti, četiri po četiri, odvajaju dašćicom
- prebor na prek** – tkanje na tkalačkom stanu u kojem se ukrasi broje i prebiru prstima
- prebran** – tkalačka tehnika, prebiranje
- precejati** – prelijevati, procijedivati
- precundrane** – probušeno, šuplje
- preč** – tjemeni dio *poculice*
- prečkometi** – prešutjeti
- predečera** – prekjučer
- predena** – svežanj oko 100 niti *preje* (izbijeljena ili zelena neizbijeljena)
- predenca** – namotane niti pređe na dva ili tri vretena
- predi** – prije
- predikalnica** – povišeno postolje za propovijed u crkvi, obično smješteno između svetišta i broda crkve (grč. ambon – kvrga, ispuštenje)
- predreti** – probušiti, probiti
- predriblati** – nekoga prevariti ili preteći
- predrobne** – presitno
- prefrigan** – prepreden, mudar, domišljat
- prefrigancija** – prepredenost
- pregruntati** – razmisliti
- prehititi** – prevrnuti, preokrenuti
- preja** – ispredena nit kudjelje
- prejina robača** – tkana robača od pređe, *preja po preji*
- prejti** – otići, proći
- prek** – s druge strane, nasuprot
- prekčera** – prekjučer
- prekleti** – opsovati
- prek na prek** – posve, sasvim
- prekobicnuti (se)** – preokrenuti se preko glave, prevrnuti se
- prele** – otvor, rupa, prijelaz (prijelaz na plotu)
- prelejati** – pretočiti tekućinu
- premanuti** – prevagnuti, prebaciti
- prenesti** – upisati zemlju u nečije vlasništvo, prenijeti nešto
- prepečenica** – predestilirana rakija koja služi u ljekovite svrhe (npr. masaža, oblozi)
- prepičiti** – probosti
- prepovedati** – izdati
- preprut** – paprat
- prepuščan, prepuščen** – propušten
- presenetiti (se)** – otrijezniti se, doći k sebi, predomisliti se, osvijestiti se, preneraziti se
- presenuti** – posušiti, presušiti, npr. presušila voda u lokvi
- preslica** – držać kudjelje ili vune za predenje
- presmeknuti** – prokliziti
- prespati** – prenoći, odspavati, tražiti prenoćište
- preštiman, preštimane** – uvažen, ugledan, časno uvaženo
- preštranjgati** – preskočiti ogradu, zaobići zabranu
- preštuderati** – promisliti
- pretakati** – prelijati vino iz jedne bačve u drugu ili boce
- pretepati** – pretresti, nešto pročistiti, prosijavati
- pretržec** – preprodavač
- prevekslati/vekslati** – prevariti/ manipulirati, varati, mimoći nešto
- prevezači** – vrpce
- prez, brez** – bez
- prezvušt** – tlačenica
- preželučiti (se)** – prepregnuti trbuh, želudac prilikom dizanja tereta
- prežmehke** – preteško
- prežmeknute, prežmeknuti** – presavijeno, presavinuti
- prhače** – leti, zamahuje krilima, obligeće
- prhke, prfke** – rahlo, lomljivo, mekano
- priheftati** – pribiti, prikvačiti nešto uz nešto, zakucati; privremeno spojiti
- prhnuti** – poletjeti
- pribermati** – pridobiti nekoga na nešto
- prnuti** – trunuti, gnjiliti
- pribaviti** – nabaviti, dobaviti nešto
- pribermati** – prikupiti, privinuti, sakupiti, nekoga nagovoriti
- prifrknuti** – učvrstiti zatezanjem vijka

priheftati, pričvrljiti – pribiti, pričvrstiti, prilijepiti	prlki – žbice drvenog kotača ili prečke na ljestvama
prigled – posjet roditelji uz donošenje darova u hrani	prnav, cundrav – poderan, prošupljen
prignuti se – sagnuti se	prnjek, cunjek – krpa
prihajati – dolaziti	prnjki – dronjci, krpe
prijeti – primiti	proč – maknuti se, otići (imp. miči se)
prikazati – dati zabadava, loša trgovina, dati u bescijenje, pokloniti	projsim – prosim, molim milostinju
prikeliti, prikeljiti – prilijepiti, zalijepiti	prosim – molim
prikrajcati, skrajcati – skratiti, nešto odrezati na manju mjeru	prostec – kalani ili tesani kolac iz hrastovine za koljenje vinograda
prikežnica – ljubavnica	proščenje – crkvena pučka svečanost, proštenje
priložiti, prilagati – pjevati ili svirati tercu	proščina – bjelina, poljanska bjelina, bijela robenina koja se nosila u žalosti
primeknuti – približiti	prošče, proše, proščinje – iverci, ostatci od tesanja drveta ili oštrenja kolaca
pripašnjak – pas istkan od konca i pisma	prot, protje – stari kolci u vinogradu, dodatnim podoštravanjem ponovno se upotrebljavaju za koljenje
pripetiti (se) – zbiti se, dogoditi se	protuletje – proljeće
pripicuknuti – prikloniti se, prilijepiti se uz nekoga, priključiti se	protvan – pekač, tepsija
pripizdina – zaostalo mjesto, zapušteno mjesto	prpel – papar
pripovedati – govoriti	pršić – rijetke pahulje; sitan, suh snijeg
pripreti – pritvoriti vrata	prtiti – gaziti snijeg; raditi put, prolaz
pripreženo – podignuto, podignuta suknja	prtljati – nespretno raditi, mučiti se u poslu, petljati
pripti – pritvoriti	prut, prutje – vrbovo granje za pletenje plota i loženje krušne peći
priravnati, prištimati – pripasati, uštimiti, namjestiti	prvenskinja – junica koja se prvi put otelila
prirenuti – pritjerati	psiha – ogledalo na ormariću
pririkktati – urediti, dotjerati, ukrasiti	puca, dekla – djevojka
prisebe – kod sebe, kod kuće	pucanci – kokice
prisesti – dojaditi, dozlogrditi	pucica – djevojčica
priskrbiti, skrbiti – zasluziti, privrijediti	pučaste – izbočeno
prismikavati se – približiti se, prišmajhlati se	pučke – čovjek s ispušćenim očima (egzoftalmus)
prismuditi – opaliti, pregorjeti, prigorjeti	pudar – čuvar vinograda
prispodobiti – nalikovati na nekoga ili nešto	pudit – tjerati, istjerati
priščeknuti (se) – ukliještiti, uštinuti (se)	pujati, pojati – ganjati, tjerati, potjerati; seksualni poziv, libido
priščepčiti – ukliještiti tkivo u nešto, zaglaviti nešto	pujati se, gojniti se – spolni nagon, spolni žar životinja
prišmaljati, prišmahlati, prišmajlati (se) – umiljavati se nekome	pukač – šiljato zavijen metalni kljun u „V“ za čupanje sijena iz kupa
pritiskati – tiskati, gnječiti	
priženiti se – muž dolazi u kuću žene	
prižgati, zažgati – zapaliti	

pukati – čupati
pukel, šmrkelj – nosna sluz koja se cijedi iz nosa kod prehlade
pukla, puklav – grba, pukla na plećima, grbavac
pun – ispunjen
puntar – onaj koji se buni
puntati – buniti se, izmotavati se, nagovarati na nešto; neskladno potezanje konja u vožnji (jedan hoće, drugi neće)
pureki – puriči
purđavec – nadmen, napuhan, umišljen čovjek
pusa – poljubac
pušlek – kita cvijeća
puta, pota – uže za sputavanje nogu konja ili krava; drvena posuda za nošenje grožđa (brenta)
puter, putar – maslac
putna, potna – svatovska koračnica, ispijanje čaše za rastanak

r

raca, racak – patka, patak
racice – malene patke
rad, rade – voljeti, sa zadovoljstvom, od srca
rad imeti – voljeti se, vole se (*imaju se radi*)
rafangerać, rafungerać – dimnjačar
rafung, rafunjek, rafanjek – dimnjak
raga – mršav, istrošen konj
rajngla, ranjgla – posuda za kuhanje
rajše, rajši – radije
rajtati – nemilice trošiti, rasipati novac; umnožavati, namnožavati se
rajzati – dangubiti, lutati, putovati
rakitovina – grmlje od vrbovog pruća, vrbovina
ral – jutro zemlje
ralica – razdjelnik, vodilica niti na stanu za tkanje; naprava od dasaka postavljenih u „v“ za razgrtanje snijega
ralin – tesani ili piljeni drveni građevni materijal

rancanje – nabiranje tankih nabora na ženskoj nošnji (rancana robača)
rancer – poveći kamen za tucanje ranca na rubači
ranci – nabori na *oplećju, rubači i fertunu*
rapav – hrapav, grub, neravan
rascufan – rasčupan, raspleten, potrošen, neuredan
rasčesati – raščešljati
rasfruštati – rastepsti, upropastiti, zatrajati, prokockati
raskrčiti – raščistiti od nečega
raskriti – otkriti, skidati crijepl s krova
raspele – križ krajputaš, križ uz cestu ili na raskrižju, zidni križ, raspelo
rasporek – trokutasti izrez na prednjoj strani ženske robače, procijep
raspuditi – rastjerati, otjerati
raspuhača, dugača – dječja haljinica, *rubačica* za djevojčice
rast – hrast
raščehnuti, rasčehnuti – raskoliti, razdvojiti, rasporiti
rašiti – širiti
rašpa – turpija, hrapava metalna strugalica, vrsta plesa
raupšicar – krivolovac
razbucati – razbacati, unerediti, rastjerati, razjuriti
razdeti (se) – otkriti se u krevetu, skinuti se, razgrnuti
razdreti – razderati, istrošiti
razdrisnuti – rasprsnuti (rasprsnuti jaje)
razdružiti – rastaviti
razide, raziti se – rastaviti, rastaviti se
razjariti (se) – razljutiti (se), energično se zauzimati za nešto
razlaufan – rashodan, razrađen
razlejati – razlijevati
razlevati – proljevati
razlokano – klimavo, razmrdano
razvugnuti – razmještati, razmicati stvari
razvuzlati, razvuzlan – odvezati, oslobođiti, otpetljati; slobodan, odriješen čvor

- razžnerati** – odvezati vezice na cipeli
recel – drška na kosištu kose
regule – pravila
reklec – kaputić, kratki kaput
rema – nosač s kukama o koje se vješaju svinje prilikom kolinja
rešete – sito sa širokim pletenjem rupica žicom ili kalanom šibom
rešt – zatvor
retke – rijetko
retkosej – pleteno rešeto od kalane ljeske s proredom rupica 1 cm, služi za prosijavanje žita
revati – gurati, derati se
reznik – obrezan čokot loze na jednu šibu s dva do tri pupa
ribati – trljati četkom podove, četkati (npr. podove lužinom ili drvene bačve)
ribati zimnicu – rezati na sitno zelje ili repu
ribeš, ribež – naprava s noževima za sjeckanje, ribanje zelja ili repe, ribež, trenica
riflati – trljati, ručno prati veš
rifljača, riflja – rebrasta limena ploča za pranje rublja
rigati – povraćati
rigl, rigla – zasun
rigla – poklopac za lonac
riglin – metalni ili drveni komad (klin) za zatvaranje vrata
rigusati, regusati – povraćati
rikktati – dotjerivati
rikverc – unatrag
rilki – zakržljali nedozreli klipovi kukuruza
rinčekti – naušnice
ringišpil – vrtuljak
ripati, hripati – učestalo glasno kašljati
ripi, ripeti, zaripeti – početak zrenja plodova
risati – crtati
rišpet – noge stola
rit, ritesica(e) – guz, guzovi
ritati – nemirno udarati nogom, zadnjim nogama u životinja (npr. konj), lupiti nogom u stražnjicu
- ritek** – ražena slama u snopovima za pokrov slamenog krova kuće, pokrov kuće *šopom*
rivati – gurati
robača moška – muška košulja, dio muške nošnje, rjeđe izvezenih rukava
robača ženska – nošnja, ukrašena straga kao i *fertun* sprijeda *tkanim pismom* ili vezenjem
robec – maramica, marama, rubac; vuneni pleteni ogrtač koji se nosi umjesto kaputa
robček – maramica za nos
robenina, rubenina – ženska nošnja
ročica – drveni držači, veliki i mali; *lojtri* na zaprežnim kolima
ročka – zemljani lonac s pipom za nalijevanje mlijeka
rodoševe – nevina dječica, dan kada se ujutro šibaju djeca korbačem ili šibom
rogle – drvene vile
rogožar, logožar – ceker pleten od rogoza
rol, rolin, ror – pećnica, pećnica u štednjaku
romar(i) – hodočasnik, hodočasnici
rostiti (se) – spolno općenje peradi, praviti se važan
roštati – razgrtati nešto pomoću štapa, protresti, pročačkati
roušč – hrušč
rozga – nitasta vrijež bundeve, *tikvanje*, koristi se kao povez snopova
rožđenice – grede, nosači krovne konstrukcije
rožđinje, rožđe – odrezane šibe vinove loze, vrijež od bundeve
rožđiti, roždi – vikati, viče
roženj – uže crkvenog zvona
rožički – rogač
rubača – košulja, suknja
rubček – maramica za nos; bijeli rupčić vezao se na križ za ispraćaj pokojnika na sprovodima
rubec – marama
ručilnica – drveni držač za ručnik
rude – ovalni drveni dio na zaprežnim kolima za koji se uprežu konji
ruditi – početak crvenkaste zriobe voća, svitanje

rudlav, rudast – kovrčav
ruglave – narovašeno
ruknuti – udariti, gurnuti nekoga
rukovet – rukohvat, snop kudjelje ili prede
rulač – nazubljena metalna alatka koji se stavlja na ruku i služi za *rulenje* kukuruza
rulača, ruljača – stroj za ruljenje kukuruza
rumenika – crvena zimska jabuka
rundajzlin – šipka okruglog profila
rustiti, gaziti – oplođivanje peradi (puran *rösti* puru)
ruška – kruška
rž, hrž – raž
ruženice – grede za krov
ružiti – lupati, nečim izazivati buku

S

sa, sva – sve
sajasti – čadav
saje, sađa – čada
sajla – uže od pletene žice
saka – svaka
saki – svaki
sakojački – svakakav
same – samo
sani – sanjke, saonice
sapa – dah, miris zraka
sare – gornji dio čizme
satje – saće u pčelinjoj košnici
scalina – pišalina
scati, pišati, cukiti – mokriti
scejati – cijediti
scufan – razderan, rastrgan
scumikati, mikati – češljati kudelju na grebenu
sčem, sčim – što, s čime
sčesati – neuredno orezati drvo ili grmlje, bilje
sčipa – savitljivo deblje drvo za učvršćivanje tereta na kolima
sčučuriti se – sklupčati se, uvući se u sebe, uplašiti se
se – sve

secati – lagano propadanje tla pod teretom, sporo tonuti u zemlju
šečka – isjeckani komadi biljke ili ploda za stočnu hranu
šečkara – naprava s rotirajućim noževima koji se nalaze u bubnju u koji se ubacuje kukuruzovina ili tulci za sjeckanje
šečkati – rezati ili usitnjavati pomoću naprave s noževima (šečkara)
seć – mokraća
seći – sjeći
see, see noći – prošle noći
seg-a leta – prošle godine
segde – svuda, svagdje
seh – svih
sejačica – sijačica za sijanje kukuruza ili pšenice, vuče je konj
sejati – sijati
sejem – sajam
sejmišće – sajmište
sekalce – naprava za puštanje krvi, sitni nožići na opruzi
sekira – sjekira
sekirati – živcirati, ljutiti
seknuti, seknuti se – ispuhati nos
sekud – posvuda
sekstarda, izabela – necijepljeno mirisno grožđe
sem, ja sem – sam, ja sam
semen, sejem – sajam
semi, svemi – svima
sena – sjena
senak – ipak, svejedno
sene – sijeno
senica – ptica sjenica
senja – san
senjati – sanjati
senokoša, sinokoša – livada
se razme – razumije se, zaista je tako
serežani – seoski čuvari, čuvari sela
sesec, sesci – dojka, sisa vimena, dojke
Sesvete – Svi sveti
se to – sve to
se (zime) – ove (ove zime)

sflisane – izglađeno, izlizano, površinska ogrebotina	skulavec – posprdan izraz kojim se osoba ponižava
sfoundati, foundati – ubiti, uništiti, upropastiti, dokrajčiti	skup – zajedno
sfrkane – zavinuto, izvinuto, povinuto	skupsti – čupati za kosu ili čupati perje
sfrkati – smotati, izvinuti nešto	skurene, skurjene – izgorjelo, spaljeno
sfucan, ofucan – izlizana ruba, poderan, iznošen	skuske – sluzavo, sklizavo
sfuflano, zafuflano – zapetljano, zamršeno	skutriti se – uvući se u sebe, sklupčati se
shaban – istrošen	skuvati – skuhati, prevariti nekoga, namjestiti prevaru
shajati se – nešto se potrošilo, nalaziti se s nekim, ide kraju, dotrajalo	skuznuti – poskliznuti, skliznuti
sice – keramičko sito za cijedenje sira ili žičano sito za procjedivanje tekućina	slapiti – iskapiti, ispariti
sikak – svakako	sleći (se) – skinuti (se)
sila – žurba, snaga	sleme – nosiva greda koja se proteže po sredini drvene kuće, stropna greda
siliti se – prisiljavati se	slemeček, slemečki – poprečne grede na stropu drvene kuće na koje dolaze daske stropa
sim (imp.) – ovamo, tu, ovdje	sličuhe – klizaljke
sinokoša – sjenokoša, livada	slinavec – balavac
sirnica – košara za sušenje sira, sušara za sir	slindravec – plačljivac, cmizdravac, slabici
skančivati (se) – iščudavati (se)	sliva – šljiva
skelen – slijepljjen	slog – parcela
skeliti – slijepiti, zaljepiti	sme – jesmo, smo
skičiti – cviliti	smet – trun
skladati – tovariti, slagati voz sijena, drva i slično	smetišnica – <i>miščaff</i> , lopatica za smeće
sklupčati se – skupiti se u kuglu	smetje – smeće, nevaljala roba
skmičiti se – zamračilo se, pada mrak	smicalica – varka, zamka
skolke – drveno postolje za lijes, odar	smica se – sklisko je
skomine – slina u ustima, zazubice	smicati – sklizati, klizati teret po tlu
skopitnuti – prevrnuti	smicati se – lijeno hodati, vući se
skorititi – izvitoperiti, izbočiti, savinuti, izvinuti	smik – zaledeno klizište, sniježno klizište
skosati – nasjeckati	smike – sanjke
skoske – klizavo, sluzavo	smilovati se – sažaliti se
skotiti – okot krmače, prasenje praščića	smrček – kukac, zrikavac
skrajcati – prikratiti, podrezati	smrdeče – smrdljivo
skrajec – okrajak kruha	smrdočilo – izvor neugodnog mirisa
skrbeti, skrben – štedjeti, gospodariti, štedljiv	smrdući martin – smrdljivi martin, kukac koji ispušta neugodan miris
skriti (se) – sakriti (se)	smuc, šmuc – nečistoća
skučiti – staviti zajedno, objediniti, udomiti se, stresti	smucati se – lutati, skitati, klatariti se, šuljati se
skula – rana, krasa	smudititi – opaliti vatrom; starinski način skidanja čekinja svinja ili paperja peradi; dimiti
skulav – ranjav	smuk – zmija kravosas (<i>Zamenis longissimus</i> , Eskulapova zmija)

snažiti – čistiti staju	spitavati – ispitivati
snebivati se – preneraziti se, čuditi se, zgražati se	splahnuti – ispirati zapljuskivanjem vodom
sneja – snaha	splasikati – išibati nekoga, loše napraviti posao, raditi posao na silu
sneti – skinuti nešto	splasnuti – ispuhati, smanjiti, smirenje ljute osobe, ohladiti se, opametiti se, umiriti se
snimati – nešto skidati	spluskane, zpluskane – nabacano, neuredno
snočka – sinoć	spodoben – sličan
snop – svežanj pšenice ili drugih žitarica	spomenek – uspomena
snovača – naprava na koju se namatala pređa na stan prije tkanja	spominek – razgovor
snovati – izraditi osnovu tkanja, nešto osnovati, organizirati	spominjati se – razgovarati, sjećati se
snubiti, snuboki – prošnja mlađenke, prosci mlađenke	spoved – isповјед
snubok – pregovarač u prošnji mlađenke	sprašiti, prašiti – duboko jesensko oranje
soc, zoc – talog od kave	spraviti se – otpustiti se, spremiti se
sok, souk – komad drva za loženje peći	spražiti – ispeći, npr. jaja
sokalnik, soukač – valjak za razvlačenje tijesta	sprčkati – loše obaviti posao, površno, na brzinu, reda radi
sokašnica, sukašnica – drvena kućica, ljetna kuhinja, pecara za rakiju; u njoj je često bila i krušna peć	sprdačija – ruglo
sola – ples plaćen sviračima; pleše ga samo onaj par koji je platio, u protivnom dolazi do svađe	sprdati se – izrugivati se
solenka – drvena posudica za držanje soli, obično je visjela na zidu uz peć	sprdnuti se – naglo se predomisliti, izmisliti nešto naglo, promijeniti odluku
solika – ledena kiša, sitna tuča, grad	sprejem – uzorak, model po kojem se nešto izrađuje
sopiti, zasopiti se – teško disati, zadisati se	spremeniti – promijeniti, mijenjati
sotlar – remenar koji izgrađuje hamove za konje	sprevod – sprovod
soujen – suđen	sprhnuti, prhnuti – poletjeti
souk – cjepanica	sprle je – istrunulo je
spačena – laka žena	sprnuti – istrunuti
spačen – glup, smotan, mutav	sproge – naprava sa žičanim rašljama za širenje platna na tkalačkom stanu
spačiti – poremetiti nekome misao, navesti ga na krivi put	sprt – istrunuti, truliti
spameten – pametan, mudar	spucati – ispucati
sparen, sparjen – kuhan na pari, pirjan	spuditi – istjerati
sparne – toplo i vlažno	spuknuti – iščupati
sparužene – loše napravljeno	spuntati – pobuniti, neslaganje, neslaganje konja u vuči, promijeniti mišljenje
spelancija – predstava, izvedba, predstavljanje	spust – nizbrdica, nagnuće, remen koji se stavlja konju za vrat i veže za rudo kola
spelati – izvesti, izvršiti nešto	spuznuti – omaknuti, kliznuti, otpasti
spentrati (se) – popeti se	srabljivec – vrč (mudrijaš) iz kojeg se ispija samo na jednu od tri postojeće rupice; nitkov
spešati – posustati, nemoć u hodu	sračka – proljev
	sрака – svraka
	sрати – obavljati veliku nuždu

srbeti – svrbjeti	stoprem, stopram – sad, tek, nakon, tek što, odmah potom
srčeko – malo srce	stotuletne – stoljetno, vjekovno
srditi se – ljutiti, ljutiti se	stožer – drveni stup vertikalno zabijen u zemlju, služi kao držač stoga sijena
srećen, sreten – sretan	strajbati – smućkati (jaja)
sreda – srijeda	stranjski – stranac, strani, stran
sršan – stršljen	strepeti – strahovati, brinuti se
stale (se) – skrutnulo (se)	stričak – biljka osjak
stale je – stalo je	strn – zajednički naziv za posijane žitarice u polju (pšenica, raž, ječam, zob)
stan – tkalački <i>stan</i> , drvena naprava za tkanje	strnokos – požnjeveno polje zasijano djetelinom, kosi se za ishranu stoke
platna	strositi – istepsti, usitnjeno protresti, tresti
stani se – ustani	strošek – hrana za put ili rad na polju
stanje – gospodarske zgrade u dvorištu; domovina – dvorišne zgrade i dvorište	strošine – kapljice otopljenog snijega ili ledenih siga koje kaplju s krova
starati se – brinuti se	strošnak, strošnaka – biljka koja raste na krovu, čuvarkuća, njezin sok koristi se za liječenje upale uha
starci – roditelji	strožek, strožek – madrac punjen slamom ili perušinom, slamarica
stati – ustati	strugač – oštar nož kružnog oblika, služi za guljenje kore drveta
stati se – slučajno se sastati, ustati iz kreveta; ukiseljeno mlijeko	struganja – izdubljena drvena zdjela (različitih veličina)
stati se – ugustiti hladetinu, zgusnuti tekućinu, ustati, probuditi se	struk – niz udica povezanih na tanku <i>špagu</i> na koje se stavljuju mamci za ribu, parangal
stekati – skakati	stuble, opseg – betonska ograda zdenca, u starini je bila drvena
stekel – bijesan, ljut, <i>stekli pes</i> , životinja oboljela od bjesnoće	studene – hladno, mrzlo, zima
stekle – staklo	stulen – uleknut, ulupljen, oštećen
stem – time, s time	stuliti – izvitoperiti, savinuti, uleknuti
stena – zid kuće	stupa – drvena naprava poput škara, gazi se nogama i lomi, drobi srčiku konoplje
stepati, kučiti – tresti, lupati vrhnje dok se ne dobije maslac u <i>maslenki</i>	stupati – drobiti konoplju <i>stupanjem</i> kako bi se dobila kudjelja
stepica – posuda za pravljenje maslaca, drveni nož za istresanje <i>pozdera</i> srčike konoplje	stupička – branik koji sprječava izlijetanje <i>čuneka</i> za vrijeme tkanja na tkalačkom <i>stanu</i>
stepke, stepka – mlječni sirup koji ostaje nakon dobivanja putra	stupovina, lokoti – meso uz kralježnicu
stepsti – otresti	stvari – namještaj koji dobiva mlada za miraz
steza – puteljak za pješačenje	sudić, lajt – bačva za vino
stiha – potiho	sudićek – bačvica od 50 litara
stika – sitno tesano drvo za potpalu vatre	suk, souk – cijepani komad drveta za loženje
stobor, stobur – drveni ukrašeni stup ograde, držač ulaznih vrata u dvorište	
stolček – niski, mali stolac	
stolek – mali stol	
stolnica – pokrivač za stol, stolnjak	
stopar – onaj, oni koji drobe konoplju gaženjem na <i>stupi</i>	

sukač – drvena naprava kojom se uvrće (suče) končec ili konac
sukačica, sukačice – kuharica, kuharice u svatovima
sukašnica, kuharna – ljetna kuhinja (samostalni objekt u dvorištu)
sukati – namotavati, npr. nit pređe
sukne – domaće platno
suknuti, sunuti – naglo, snažno udariti
sumeti, sumi – tupo gledanje u prazno, bezizražajan izraz lica
surina – kaput s rukavima od tamnosmeđeg sukna (*darovca*) ukrašen *gajtanima*
suša – gospodarska zgrada za spremanje sijena, sušno razdoblje u godini
sušica – tuberkuloza
svagdašni – svagdanji, svakodnevni
sveder – svrdlo
svega – svojega
sveker – mužev otac
svekrva – muževa majka
svemu – svojemu
svetle – svijetlo i blijedo
svinče – svinja
svitek – zamotuljak platna, podmetač za nošenje košare na glavi
sviter, maja – vesta
svitnjak – vezica za zatezanje gača na nošnji ili kudjelje na preslici
svora – drveni komad koji povezuje prednji i stražnji dio zaprežnih kola
svrdlati – bušiti svrdlom
svrž – grana

Š

šajba – prozorsko staklo; pločasta pila za drvo ili metal
šajbati – juriti, gurati kolut
šajka – čamac za prijevoz ljudi i stoke preko rijeke
šalabajzer – skitnica
šalajzati – skitati se
šalata – salata
šalfa – *dvojnica*, drvena svirala s dva piska

šalaporke – prozorske grilje, žaluzine
šalen – komičan, smiješan, duhovit
šaliti se –igrati se
šalter – prekidač; službeni pult
šalung – oplata od dasaka za oblikovanje betona
šamar – pljuska
šamrlin, šamrl – *stolček*, niski stolac koji je napravljen od dasaka; sjedište i noge su iste širine
šantav – glup; mentalno zaostao
šarafciger – odvijač
šarajzlin – žarač
šarapolke – rebrasti kapci na prozorima
šarugle – začelje zaprežnih kola
šašavec, šašav – glupan, luđak
šatoflin – novčanik
ščakati (se) – dočekati nešto, strpjeti se
ščap – batina
ščapovo – prošćenje povodom posvećenja župne crkve u Resniku
ščava – napoj
ščavelj – osjak, stričak, vrsta bodljikave biljke
ščavka – vrsta ptice
ščavkanje – glasanje purana
ščehnuti, začehnuti – poderati nešto o neki predmet, slomiti grane drveta
ščeknuti, ščipati – uštinuti, priklještiti (se)
ščem – s čim, s čime, odmah nakon toga
ščenčati – dosađivati, zanovijetati
ščera – jučer
ščetenje – oštra dlaka, tvrda kosa
ščipa, lega – debљi kolac koji služi kao poluga za odizanje balvana ili tereta
ščipati – štipati, uštinuti
ščrba – pokvareni šuplji Zub, otkrhnuti Zub
ščrbav, ščrbast – krezub
ščuka – vrsta grabežljive ribe
ščukati – gledati kriomicе, kljukati kljunom
ščukast – suh, mršav, usukana lica
ščunuti (se) – staviti skupa, skupiti, šćućuriti (se)
ščuriček – zrikavac
ščurička, „katica“ – mala vrsta kokoši
šćućuriti se – postaviti se u sjedeći položaj, skvrčiti se

- šef, hrg** – sušena tikva s otvorom za grabljenje vode, *zajemač*; onaj s rupicom na vrhu i dnu služi za vađenje vina iz baćve
- šefta** – zaimača, kutlača
- šega** – običaj, uobičajeno ponašanje u društvu, moda
- šegaci se** – rugati se, izvoditi šale na nečiji račun, razmetati se nečime
- segav** – nepočudan, lukav, svojeglav
- segava** – promućurna žena, žena čudne naravi
- šekrestija** – sakristija
- šekret** – poljski zahod, drvena kućica uz staju, nužnik
- šekutor** – pomoćnik u crkvenim poslovima
- šemeritati, šemeriće** – nekontroliran, pijani hod, krvudati u hodu, teturati
- šemrduliti** – klatiti se, neravno hodati
- šenica** – pšenica
- šenkati** – nekome nešto pokloniti
- šenuti** – poludjeti, psihički skrenuti
- šeptati** – šaptati, tiho govoriti
- šeraf** – matica vijka
- šerafiti** – stezati, zavrtati
- šerajzlin** – šipka za razgrtanje vatre, žarač
- šereći se** – razgaliti se, pokazivati se
- šeremetiti** – remetiti, pobrkatи
- šesne** – čvrsto, srčano, glasno
- šetuvati, šetuјte (starokajkavski)** – hoditi, ići, žuriti
- šibati** – udarati šibom
- šiberje, šibak** – šikara, zapušteno polje, zaraslo grmlje
- šibnata metla** – metla za metenje dvorišta
- šija, šijak** – stražnji dio glave, zatiljak
- šika (se), kak se šika** – kako je u redu, kako treba
- šikara** – nisko gusto raslinje šiblja
- šikati se** – dopadati se, svidati se, kako treba (kak se šika)
- šiknuti** – izbiti tekućinu pod pritiskom, u jakom mlazu
- šindra** – drvene daščice za pokrov krova
- šinter** – živoder, hvatač životinja latalica
- šipek** – ruža, šipak
- širclin, fertun** – pregača
- širočka** – široka sjekira za tesanje nasadena na kratkom tuporišću
- širše** – šire
- šišek** – potiljak
- škaf** – drvena posuda s dvije ručke za nošenje mošta, vina, branje grožđa, pranje rublja
- škanjec** – škanjac, ptica grabljivica
- škarje** – škare
- škarpa** – ukošena strana obale
- škartoclin** – papirnata vrećica
- škatula** – kutija
- škemba** – veliki trbuh
- škoda** – šteta
- škopljene** – štrojenje, kastracija
- škornje** – čizme
- škrabulika** – sitna aromatična žuta jabuka (često se koristila za kićenje bora)
- škrebeče** – lupka
- škrebetalika** – drvena naprava s nazubljenim valjkom po kojem rotacijom kliže pero proizvodeći zvuk; u korizmeno vrijeme koristi se umjesto zvona
- škrinja** – namještaj u kojem se čuva *robenina*
- škripec** – klada za mučenje s rupama za ruke koje su stezali vijcima
- škrlak, škrljak** – šešir
- škrneclin** – papirnata vrećica
- škropec** – mineralna voda s malo vina
- škvorec, škvorci** – ptica čvorak, čvorci
- šlajer** – bijeli prozirni veo, vrsta cvijeća
- šlajfati** – nečime strugati o nešto
- šlaysati** – vući („sanjkati“) balvan ili neki teret konjima
- šlak** – moždani udar
- šlampav** – nespretan
- šlamperaj** – nekvalitetan posao
- šlapkati** – lupkati dlanom po vodi
- šlaprtek, šlapotek** – pokvareno jaje
- šlar, šlajer** – veo; veo mladenke, veo prvpričesnice ili firmanice
- šlatanje** – pipanje, milovanje
- šlavoner** – kočija, svečana kola

šlinge – čipke	špice – heklani ukras koji se stavlja na <i>robaču ili poculicu</i> , čipke
šlivovica – rakija od šljiva	špicnamet – nadimak
šlivuš – ostatak nakon pečenja rakije od šljiva	špiček – šiljak
šloganje – gatanje	špigl, špigel – ogledalo
šlopoliti – udariti rukom	špinčiti se – ponositi se, praviti se važan
šlus – kraj, gotovo je, završetak	špinka – drveni čep za bačvu
šljaker – radnik	špirit – alkohol
šmajhlati – umiljavati se	špital – bolnica, ubožnica
šmeka – dobar okus, odgovara	špleh – lim, pleh
šmekati – prijati	šplejnati, šplehnati – limeni
šmer – kolomaz, mast za podmazivanje osovine kotača drvenih kola	šplenta – crvenilo na koži od ugriza insekata ili udarca
šmerati – podmazivati	šporet – peć, štednjak
šmokljan, zamamlenec – jadnik, onaj kome ne ide od ruke, nesposobnjaković	špot – nanošenje sramote ili pogrde nekome
šmrček – kukac, žohar	špotati – grditi nekoga, rugati se, karati nekoga
šmrkavac – derle, nedozreo, neodrastao	špranja – iver drveta, krhotina drveta
šmrklin, šmrkel – sluz iz nosa	šprica – prskalica
šmrklivec – balavac	špricati – prskati špricom vinograd
šmuc – prljavština	šprijati – prskati vodom
šmugnuti – pobjeći	šprukanje – dječja igra kamenčićima, hvatanje kamenčića po tlu dok je jedan bačen u zrak
šnajder, šnajderica – krojač, krojačica	šprukati – nabacivati, bacati kamenčice u zrak
šnala – kopča, metalni ukras	šprung, šprungoran, šprungane – pukotina, napuklina u predmetu, drvu, zidu i dr.
šnicla – odrezak	špula – valjak, kalem za namotavanje konca
šnita – kriška	šrajbati – neuredno pisati
šnofati – njuškati	šrajpis – pisaći stol
šoca – ljubavnica, priležnica	šrek (na šrek) – nakrivo, nije centrirano, ukrivo, ukoso
šoder, šuder – šljunak	šrot – grubo samljeven kukuruz, otpad
šop – slamnati krov; krov pokriven raženom slamom	štacun – dućan
šopari – majstori koji pokrivaju krov <i>šopom</i>	štaflin – piljeno drvo 10 x 8 cm; služi kao osnova za plot u povezivanju stupova
šostar – postolar	štagel – prostor uz staju za kola i alat
špajla – žbica na kotaču bicikla	štajer – metalni brus za oštrenje noževa
špajsen – smiješan, onaj koji zbijia šale, komičar	štala – nastamba za krave i konje
špajsne – smiješno	štambilj – pečat
špajza – smočnica	štamprlin – čunjasta bočica (čašica) od pola i jednog decilitra za pijenje rakije
špancerati (se) – šetati (se)	štancati – utiskivati, nabijati, umnažati
šparati – štedjeti	štanga – željezna motka
špek – slanina	šeclin – osigurač drvenog kotača na kolima
špekula – kliker, pikula	štekati – zapinjati, ne ići glatko
špekulanje – dječja igra špekulama, klikerima	
špenadlin – pribadača	
špengler – limar, čovjek koji krpa lonec	
špic – šiljak, vrh	
špica – v. meštrija	

- štel** – dio zaprežnih kola koji omogućuje skretanje kotača lijevo ili desno
- štelung** – stas
- štemati** – rušiti zid, beton, teškim čekićem
- štender** – nosač žica za struju na krovu
- štene** – stepenice, stube
- štentati** – zanovijetati, ometati u poslu, dosađivati
- šteti** – htjeti
- štibra** – kazna, porez
- štiglec** – ptica češljugar
- štihaca** – alat s oštrim bridovima sličan lopati koji služi za prevrtanje zemlje
- štihatí** – kopati zemlju, npr. u vrtu, prevrtati zemlju štihačom
- štikanje** – tehniku rupičastog ukrašavanja dijelova odjeće pomoću tehnika koje se rade na šivačoj mašini
- štil, tuporišče** – drška sjekire, motike ili lopate, držalo za ručni alat
- štima** – odgovara
- štimiti** – nekoga nagovarati, privoliti; nešto je u redu
- štimiti se** – ponositi se
- štok** – dovratnik, drveni okvir vrata i prozora
- štokrlin, stolček** – niski stolčić s daščanim nogarima
- štonte** – čarape
- štonte ličke** – čarape pletene od grube janjeće vune
- štoo** – tko
- štopati** – začepiti; krpati čarape, krpati
- štoplín** – čep, pluteni čep
- štouliti** – lupkati, nečim proizvoditi zvuk
- štraja** – stelja (za blago)
- štrajer** – metalni brus za oštrenje noževa
- šrajiti** – bacati stelju pod krave
- šrafati** – okrznuti
- šrajnja** – uže hama kojim konji vuku kola
- strapac** – naporan hod
- strapacerati** – hodati gore-dolje, ubrzan hod
- šrci** – viri iznad razine nečega, npr. panj iznad zemlje
- štrecnuti se** – trznuti se, lecnuti se
- štrelka** – pruga (željeznička)
- štreglati, šprglati** – slaba, rijetka kiša
- štriba** – kukac s ticalima u obliku škara
- štřihati** – precrtati
- štrik, štrikica** – uže, konop
- štřici** – šišati
- štřk** – muha koja zabada jajašca ispod kože goveda
- štřkljav** – jako mršav
- štrof** – kazna; popiti vino za štroph
- štropotati** – praviti buku
- štruca** – izduženi oblik, npr. kruha
- štruček, tulec** – oruljeni klip; srčika klipa kukuruza
- štrudl** – kolač, savijača
- štukli** – pečeno ili kuhanu tjesto punjeno sirom
- štumfe** – čarape
- štumpatlin** – podvezica
- štuc** – kratka puška za krivolov
- štucati** – potkratiti šibe vinove loze, granje i dr.
- študerati** – misliti, razmišljati, učiti
- štukati** – nadovezati, produljiti nešto, nadograditi
- štunfe, štonfe, lačice** – čarape
- šturli, šturlin** – metalne potpetice na potkovama; pričvršćuju se vijcima, a visine su oko 3 cm; zimi su zašiljene da ne kližu po ledu ili su u obliku slova H za hod po asfaltu
- šubler** – mjerač kojim se mijere obli predmeti ili šupljine
- šućmurast** – prevrtljiv, nepouzdano
- šuder** – šljunak
- šudergraba, šodergraba** – mjesto gdje se kopa šljunak
- šugavec** – posprdni izraz za zapuštenu osobu (šugava osoba)
- šumak** – bedak
- šumast** – gluh; bedast
- šupa** – ostava, spremište
- šupiti** – udariti šakom po licu
- šus** – hitac, zalet, udarac u potezu
- šuster** – postolar

šuša – posprdan izraz za osobu koja ne zavrjeđuje poštovanje
šušek – loša klasa pšenice sa šupljikavim zrnjem, pljevasto zrno
šušlati – šuškati
šušuriti se – kostriješiti se, kočoperiti se
švajznuti, žvajznuti – ošinuti, udariti
švaler – ljubavnik
švasanje – zavarivanje
švela, švelja – krojačica
švic – znoj
švicati (se) – znojiti (se)
švigati – zamahivati šibom
švindlanje – kovitlanje, vrtinja; prijevara
švindlati – teturati
švung – polet, zanos

T

tabla – ploča, stol
taclin – manžeta muške košulje
tajner – tanjur
tajta – otac
tak – tako, odobravanje i potvrđivanje
takaj – također, isto tako
taki, mam – brzo, odmah; takvi
talovo – stavljanje, uvođenje kukurijeka pod kožu bolesnog konja
tam – tamo
tancati – plesati
tanec – ples
tat – lopov, kradljivac; *tat kriptošov* – nepopravljivi, notorni kradljivac
taubek – golub
teci, teći, poteci – požuri, trči
teden – tjedan
teglin – posuda za cvijeće
teka – bilježnica
tekar – tek, tek što
tekati – trčati
teknuti, vteknuti – utaknuti
tekut, tekuti – sitni nametnici na peradi, paraziti peradarnika
tele – tijelo

telek – tele
teliti (se) – leći tele; plakati, duriti (se)
tenfati – gnječiti, drobiti (krumpir)
tenko – tanko
tenše – tanje
tepati se – skitati se
tepenci – skitnice
tepica – žena lošeg morala, žena slobodnog ponašanja
tepsti, stepati – tresti, tresti voće, istresati
tešče – biti prazna želuca, biti gladan
teške – vrsta kruške za pečenje rakije
teri, tera – koji, koja
teslica – zavinuto sjećivo za kopanje korita ili dubljenje u drvetu
teturati – krivudati u hodu
težak – radnik; nadničar
tič, tiček (ftiček) – ptica, ptičica
tihopezdec – onaj koji nečujno pušta vjetrove; ljigavac
tikati – uguravati nešto u rupu
tikvan – budala, glupan
tikva – bundeva, glava
tikvanja – bundeva
tintarnica – posuda za tintu
tintoblajka – olovka koja piše ljubičasto na vlažnoj podlozi
tirati (se) – tjerati (se), spolni nagon
tiskati – gnječiti, pritiskati
tišći, tiščati – tiska, tiskati, nešto pritišće nogu u cipeli
tišlar, tišler – stolar
tirati – tjerati
tkanica – pas za nošnju
toči (imp.) – natoči
točkaj – netom prije, malo prije nečega
toode, tude – tuda, ovuda
tolvaj – glupan, budala
torec – tvor
torek, tork – utorak
toška – platnena vrećica s jednim ili dvama pretincima; nosile su ih žene ispod pregače
totuk – ovdje, tu
touči – udarati, tući

- tracati** – zaprljati nogama, gaziti po nečemu
trackati – lupati, lupkati po vodi ili blatu
tragle – daske s drškama za nošenje tereta ili lijesa
trajbanje – dječja igra guranja kotača žičanom vodilicom ili štapom
trajbati – miješati udaranjem; lupati tekućinu ili jaja
trajber – gonič stoke koji po dogovoru iz sajmišta dotjera stoku novom gospodaru
traktur – lijevak
tram – trijem, greda u kući
trampati – zamijeniti nešto za nešto drugo
trampav – nespretan
trap – humak zemlje u koju se stavlja zimnica (krumpir, zelje, mrkva, jabuke i drugo), prekriven slamom, a potom zemljom
travnati – ispraviti, poravnati
travovabec – proljetna kišica
trček – panj, mali panj
trči, ftrči – otkinuti
trd – tvrd
trde – tvrdo
trditi – čepiti rupu
trdoglavec, tvrdoglavec – nepopustljiv, tvrdoglav
trebiti – izabirati, prebirati zrnje, ljuštiti grah
trefiti – pogoditi
trefiti se – sresti se
trenfus, kozice – tronožni lonac za kuhanje na ognjištu, tronožac za ognjište
trenje – nakupina sjemenki i cvata od sijena odnosno biljaka
trenki – sjemenke trava
treskati – lupati, npr. vratima
tresnuti – pasti, nesmotreno pasti; lupiti, udariti
treščati – bljeskanje svjetлом u oči
trešće, stika – sitno natesano drvo za potpalu vatre
trešći – bliješti, trešti, ljeska, buka
treti – razbijati
trganci – juha s ukuhanim trganim komadićima tjestava
- trifrtali** – tričetvrt (npr. 8.45)
trkati, tresti – lupati trlicom po pređi; gurkati
trknuti – udariti u nešto
trlica – drvena naprava poput škara kroz koje se provlači kudjelja radi čišćenja konopljine srčike, drveni mač za otresanje konopljine srčike
trluganje – sanjkanje na trlugama
trluge – sanjke napravljene od kose kojima se kliže po ledu odguravanjem batinama koje imaju čavle (*cepci*)
trnac, trnec – šljivik, voćnjak
trne, trnuti – gasiti, ugasiti se
trnek – trn
trnina – plod bodljikave drvenaste biljke, trn
trocka, droždice – pečeni ostatak nakon taljenja maslaca
Trojaki – blagdan Presvetoga Trojstva, Duhovi
trop – kom, masa koja ostaje nakon prešanja grožđa
tropica – rakija od grožđanog koma
tropiti, zatropiti – zalupiti vratima
trs – čokot vinove loze
trsje – vinograd
tršće – praznog želudca, natašte
trta – povijuša, teško lomljiva; služi kao povez i za pletenje
trtki – tvrdi žuljevi
trucati, truc, vtruc – prkos, prkositi, usprkos, u inat
truden – umoran
trudi se – početak rađanja
trudna, neseća – gravidna, trudna
truga – zaprežna kola s daččanim stranicama za prijevoz rasutog tereta
truska – stari kolac u vinogradu, istrošeni kolac
tržiti – trgovati, prodavati
trut – lijenčina
tuča – grad
tučen – čvrst, zdrav, vitalan (govori se za djecu)
tući, vudirati – udarati, mlatiti nekoga
tudum, direktor – grožđe necijepljene loze; vino koje sadrži metanol

tuftene, tuftenina – miris po plijesni
tuhica – perina, pokrivač napunjén perjem
tukač, tukačica – onaj, ona koji stupaju konoplje na stupi
tulec – oruljen klip kukuruza
tulike – toliko
tuliti – glasno zavijati, plakati
tumbati – okretati
tumplati – mijenjati donove cipela
tupkati – lupkati
tuporišće – drška za sjekiru ili motiku
tur, rit – stražnjica, guzica
turen – toranj
turoben – sumoran, žalostan
turica – čičak
turmača – neispredena vlakna drobljene stabljike osušene stabljike konoplje
turoben – žalostan, tužan
tuste, tust – salasto, debelo, debeo
tutlek, dudek – tupavac, glupan, naivčina
tve, tvega, tvemu, tvu – tvoje, tvojega, tvojemu, tvoju
tvez – opšivenе rupice na prsnom dijelu muške košulje; čipkasti dekorativni detalji nošnje

U

ubirati – izabirati, prebirati
udenuti – staviti u nešto
ufati se – usuditi se, imati hrabrosti
ugrinjač, ogrinjač – plug za zagrtanje stabljike kukuruza u redovima na polju
ugursuz – lupež, fakin, nestasań dječak
umočenu – izmučen, umoran
uncutarije – šale
urušiti – srušiti, oboriti
useknuti – usisati kroz nos, ušmrkati
ušor – naturalna naplata za obavljeni posao vršidbe u žitu, u brašnu za meljavu u mlinu
udem, vtem – u tome
utirati se – istrčati se
uvečer – uveče

V

vaala – valja na valjku robeninu
vabiti – mamiti, prizivati, nagovarati
vaga – nosač *vagera* na zaprežnim kolima
vagan – drvena posuda za mjerjenje žita, 50 l i mala mjera 25 l, bečki vagon – 61,5 l
vager – drvena motka s metalnim kvačilima za koje se vežu *štranje* za vuću zaprežnih kola
vagonetlin – vagon
vaguritati se – prevrtati se
vajngl – lavor
vajnglin – limena kadica za pranje rublja, kupanje djece
vajngulaš – gulaš s vinom
vajnkuš – jastuk
vala – valja, dobro je
valati – vrijediti; valjati; valjkom peglati nošnju; valjati posijanu zemlju kamenim valjkom
valati se – prevrtati se po zemlji
valek – valjak
valne kurite, vališ – korito za valjanje *halinja* (peglanje *robenine*)
vane, van – vani
vanjkuš, vanjkušek – jastuk, mali jastuk
vanjkušnice – jastučnice
varalica – dječja duda
vata – voljka peradi
včiniti – učiniti
vdrapiti – udariti, opaliti iz puške
vedre – kantica
vedrica – posuda, vedro za mljeko, vedro za podoj krava
vedati se – lijenost, „ne da mi se raditi“
vej, vejica – grančica s lišćem, pregršt sijena
veja – grana
vejača – lopatasta grabilica za prebacivanje žita ili grabljanje brašna
vejati – prosijavati žito na vjetru; vjetar nosi snijeg
veksl – klimakterij
vekše, vekši – višje, višlji
veli, velim – kaže, kažem
Velika Mejša – Velika Gospa

veliki – visoki, visok	vojke – uzde
velja (zagorski) – dobro je, ukusno je	vojziti – voziti
vende, vene – tamo, ondje	vonj, vonjha, duha – miris
venec – vjenac	voščenjka – daska na koju se stavi vosak za premazivanje pređe kako bi bila glatka
vene tu – evo ovdje	vouder – futrola za brus (od roga, drveta, lima); kosac ga nosi oko pasa
venudlati – pridobiti, hofirati, zavoditi	voz – složeno sijeno na zaprežnim kolima, voz sijena
vesiti – objesiti	vozlati – vezati u čvorove
veter – vjetar	vože, lajt – vinska bačva
veterlajsna – završna letva/daska na krovu	vrač – liječnik
vaternica – stroj s lopaticama koji ručnim okretanjem propuhuje i čisti žito od pljeve	vračiti – liječiti
vetrati – prozračivati	vragometen – komičar, komedijant, vragolan
vetu – tu, ovdje (od tu do vetu)	vraštve – lijek
veznuti – zaglaviti, krenuti po zlu; <i>veznule mi v grle</i>	vratariti – otvarati i zatvarati vrata, ulaziti pa izlaziti
vgristi – ugristi	vratile – prve i zajne vratile, valjci na tkalačkom <i>stanu</i> ; na prvi se namata platno, a na zadnji se namota pređa ili <i>konček</i>
videti – vidjeti, osvjedočiti se	vrcati – izdvajati mlječnu mast iz mlijeka, izdvajati med iz sača
vilica – viljuška	vrčak – mali vrt za cvijeće ispred kuće
vinceler – osoba koja obrađuje nečiji vinograd, unajmljeni vinograder	vrći – staviti
alinklin – pravi kut	vreti (se) – penjati (se), verati (se)
viš – vidiš	vrgnuti (se) – ugledati se, pretvoriti se (u nekog ili nešto)
višeše – višlje	vriktati (se) – urediti (se), dotjerati (se)
vište – vidite, pogledajte	v rikverc – voziti unatrag
vitel – drvena sprava za namatanje pređe; veliki je visok oko 1,80 m, a mali oko metar; ima na gornjoj i donjoj strani šibnate valjke na koje se namata pređa	vritnjak – udarac nogom u stražnjicu
vjeti – uhvatiti, uzeti	vritnuti – udariti nogom u stražnjicu, udarac konja stražnjim nogama
vkaniti, kaniti – prevariti	vrljiti – zafrkati kudjelju u uže ili nit
v krpe – ići spavati u krevet	vrmar – ormar
vleči, vleče – vući, vuče	vrnuti (se) – vratiti (se)
vlesti, vleznuti – ući	vrnje – vrhnje
vleznuti – ući	vrpa – hrpa
vmirati – umirati	vršalica – stroj za vršenje žita (mlaćenje)
vmiriti (se) – umiriti (se)	vršitnjak, štrik – uže za povezivanje žrdi na vozu sijena
vmiti – umiti se	vrteti – vrtjeti
vmoriti – ubiti	vrtirep – prevrtljivac
vmreti – umrijeti	vsegda – uvijek
vnoka – unuka	vsegde – posvuda
vodenjak – zloduh utopljenika u rijeci (crni dlakav)	
voder – futrola za brus u koju se stavi voda za vrijeme košnje	

vtikati – nešto gurati u rupu, začepiti rupu
vtopiti – utopiti
vtrnuti – ugasiti; trnci u ruci ili nozi
vu – u, u nečem
vucariti se – skitati se, potucati se, tumarati
vucibatina, potepuh – skitnica
vučitel, učitel – učitelj
vučiti – učiti
vuder – držač brusa za kosu od lima ili goveđeg roga koji nose košci oko pasa
vudrička – vedro, *hamper* koji se koristi za mužnju krava
vudriti – udariti
vugarek, vugorek, vugarki – krastavac, krastavci
vugel, vuglec – čošak, kut, ugao, čošak kuće
vugibati – micati stvari, razmještati
vugledi, prigled – pokazivanje novorođenčeta i darivanje
vuglen – ugljen
vugni (se) – makni (se)
vugnuti se, vugnuti – maknuti se, maknuti
vuho – uho
vujec – ujak
vujem – ušur, naplata za mljevenje ili vršenje žita
vujna – ujna
vujti – pobjeći
vuklenek – čošak, komad zemlje na kraju parcele
vuneni rubec – zimska vunena marama kojom su žene prekrivale glavu i ramena (crne, smeđe, bijele boje)
vu ni (dan, čas) – u taj (dan, čas)
vu nje – u njoj
vupati se – usudititi se, imati hrabrosti
vupora – drveni držač *lojtri* na zaprežnim kolima ili držač dasaka truge (zatvorena kola za vožnju rasutog tereta)
vupreti – pogurati, gurati, poduprijeti
vura – sat
vurmohar – urar
vurne – rahlo

vuroki – magijski postupak kojim se istjeruju zle sile, najčešće one koje je *coprnica* nekomu poslala iz zlobe
vustje – otvor krušne peći
vušel je – pobjegao je
vuši – uši, nametnici
vute – u tebe
vutka, utka – ispredena nit za tkanje platna
vutlanje na stanu – tehniku tkanja kojom se postiže uzdignuto, reljefno vezenje ukrasa
vuva, vuve – uši, uho
vuvo – u ovo
vuzde – uzde, oglavlja za konje
vuzel, vuzl – čvor
Vuzem – Uskrs, najveći katolički blagdan, uskrsnuće Isusa Krista
vužgati – zapaliti, upaliti vatru
vužigač – upaljač
vužigati – pripaljivati vatru
vžiti, vžiti se – uživati u nečemu

Z

z (z žepa, z hiže) – iz (iz nečeg)
z nekem – s nečim, s nekim
zabadaf – zabadava, badava, uzalud
zabarikaderati – sakriti, zamaskirati
zabašuriti – zametnuti, zataškati, sakriti
zabezknut – osupnut, zaprepašten
zabezknuti se – začuditi se, zaprepastiti se
zabiti, pozabiti – zaboraviti; zabiti, npr. čavao
zabluditi – salutati
zabrenzati – zakočiti kotač, zaustaviti vozilo
zacajhnati – zabilježiti, zapisati
zaceliniti – zatraviti, rast trave na ledini
zacopran – uklet, začaran
zavcikati – učvrstiti, uglaviti nečim dva predmeta
zač – v. konjč
začehnuti, začenuti – djelomično otkinuti od cjeline, raskalati tako da je otkinut dio cjeline
začelek – prednji dio kuće, daska koja se stavlja na začelje *truge*
zadeti, zadeti se za, zadenuti se – zapeti, zakavačiti; namjeriti se na nekog

zadevati, zadeti – zapinjati o nešto	zakrleti – zaspasti
zadihtati – nepropusno zatvoriti, zabrtviti	zakopčiti – zakopčati gumbe ili spojiti dva dijela nečega
zadobaviti se – domoći se nečega, zaraziti se	zakrleti, krleti – zaspasti, spavati
zadojiti – zavesti, biti pod nečijim utjecajem	zakuvertižiti – uvjeriti, nagovoriti
zadremati – usnuti, zaspasti	zalaufati – pokrenuti, ubrzati
zadriflati – unerediti	zamanuti – zamahnuti
zafajtati – zapaliti cigaretu	zamazati (se) – uprljati (se)
zafalen – izdašno, zahvalno	zame – za mene
zaflekatи – zaprljati, zamrljati	zamuditi – zakasniti
zaflikati – zaprljati tekućinom, pošpricati	zamusan – prljav (izraz se najčešće koristi za opis prljavog lica)
zafrflan, zamusan – zaprljan	zamusikanec – prljavac, pogrdan izraz za osobu koju se prezire
zafrik, zafrig – zaprška, brašno pečeno na masti	zamuž, vzamuž – udaja djevojke, udavanje
zafrkati – čvrsto zavinuti	zanavek – zauvijek
zafrkavati – šaljivo zanovijetati, domišljato dobacivati	zanoftice, zanoftati – zanoktice, prozeblji, bolni nokti na rukama ili nogama
zafrknuti – prevariti nekoga, zategnuti, učiniti nekome nešto krivo	zanovetati – dosađivati
zafuflati, zafuflan – zamrsiti, zapetljati, zapetljan	zaonega – osoba izložena ruganju, omaložavanje osobe, mobing
zafrflavec – brbljavac	zapasati – obujmiti, zavezati pas
zaglaviti – uklještiti; zapeti u prolazu	zapecak – kut iza peći
zagledavati (se) – očijukati, zavoditi očima	zapititi se – zadržati se dulje pijući
zagrcnuti se – kada hrana uđe u „krivu cijev“	zapitnica – snuboki, prošnja mlade, davanje zaručničkog prstena
zagutiti se – zadaviti se	zapraf – zaista, uistinu
zahaja, zajde – zalazi, zadje	zapreči – otpremiti konja s priborom za vuču
zahajcati – naložiti peć na drva	zapreti – zatvoriti
zahandratи – zametnuti	zarajtati, razrajtati – namnožiti, umnožiti; potrošiti novac, rasipništvo, uludo trošiti novac; zatvoriti imanje
zaheftati – pričvrstiti iglama, pribosti	zarigliati – zatvoriti vrata klinom
zahiriti – zakržljati	zasopiti (se) – zapuhati (se), zadihati (se)
zahliknuti se – zagrcnuti se	zastolnik – nosač svatovske zastave; predvodnik svatovske kolone
zajahati – gnječiti nekoga, jahati konja	zastula – svatovska zastava
zajec – zec	zasukati – zavrnuti, npr. rukav
zajemač,zejmač, zaimač – <i>hamper</i> na dugom štapu ili užetu za vađenje vode iz bunara	zasunek – klin za zatvaranje vrata
zajene – zajedno	zasunuti – zatvoriti vrata klinom
zajica – zečica	zašarafiti, zašarefiti – pritegnuti vijak
zajni – zadnji	zašpanati – zategnuti, pritegnuti
zajnica, zez – žensko spolovilo u životinje	zašrajbano, načrkano – neuredno pisano
zajti – zaći, zalaziti, sakriti se iza čega	zaštopati – zakrpati, začepiti
zakaj – zašto	zašvasati – zavariti
zakapariti – dati novčanu jamčevinu	
zaklati – usmrtiti nožem	
zaklenuti – zaključati, zatvoriti	
zaklepacha – ziherica	

zašvindlati – zavrtjeti, naglo pokrenuti	zdojti – istrošiti se, dotrajati
zateknuti – začepiti	zdruzgati – zdrobiti, zgnječiti
zatrajati – uništiti, rasprodati, dati u bescijenje	zdurati – izdržati
zatrđiti – začepiti, zatvoriti rupu	zebice – ozebline
zatrnuti – ugasiti	zelva – muževa sestra (češće u Ivanjoj Reci, Hrušćici i Ščitarjevu)
zatropiti – zalupiti vratima	zelje – kupus
zatrći – uništiti, upropastiti	zemi – uzmi
zavalati se – uprljati se	zeni – koji, neki, kakvi (<i>kaj su to zeni ljudi</i>)
zavrtek – mali vrt ispred kuće, cvjetnjak ispred kuće	zestati se – sastati se
zavutje – zavjetrina	zera, tetiva – sitno, malo, sitnica
zaznamleti, zaznamlati – označiti, obilježiti	zeteč – muško firmano kumče
zazvedeti – saznati, spoznati	zeti – uzeti
zažmeti – zažimiriti	zetica – žensko firmano kumče
zažnirati – zavezati	zev – najstarija tehnika tkanja kod koje su niti razmagnute (<i>zevaju</i>); prebor za <i>belinu, fertune i rubače</i>
zbiti, zbij – sabiti, sabij	zevati – zijevali, vikati
zbrati se – pribратi se, osvijestiti se	zez – trtica u peradi; muški spolni organ peradi
zbrlecnuti se, zbrlesnuti se, leknuti se – prenuti se, prestrašiti se, preneraziti se	zgajbati se – uhraniti se, udeblijati se
zbrčki – ostatak nepojedene hrane na tanjuru	zgasiti, gasiti – ugasiti svjetlo ili vatru
zbrsatи – raštrkati, rastrgati nogama	zginuti – izgubiti, nestati, poginuti
zbrsnuti se – prenuti se, naglo reagirati	zglajzati – završiti u krivom smjeru, nadrapati, nestati, otići
zbrukviti – postupno savinuti šibu da ne pukne; <i>zbrukviti lucen trsa</i>	zglancati – ulaštitati
zbucalo se – preokrenulo se, prevrnulo se, pokvarilo se	zgledi – izgleda
zbuditi – probuditi	zglenjaveti – pljesniviti, npr. sluzava plijesan na siru; sluzavost hrane
zburkati – uskoměšati, zamjerati tekućinu	zgložđiti – uganuti zglob, slomiti
zdavna, zdavne – odavno	zgnesti – stisnuti, zgnječiti, obljuditi
zdejan – poprskan mašću, začinjen, zamašćen	zgodati – kukati, negodovati
zdelala – zdjela	zgoditi – pogoditi
z dela, zrende – najam koji se plaća u naturi (trećina, polovina, desetina)	zgor, zgore, odozgor – odozgo
zdelića – zdjelica	zgorele – izgorjelo
zdeliti – uskratiti nekome pripadajući dio	zgrabit – uhvatiti, čvrsto primiti
zdelnak – stalaža, ormarić za zdjele i tanjure	zgreblica – lopatica za razgrtanje žeravice u krušnoj peći
zdenec – bunar	zgristi – ugristi, iskosati zubima
zdenfati – izgnječiti (zdrobljeni krumpir)	zgubidan – besposličar
zdignuti – ustati, podići, podići se	zgubiti (se) – izgubiti (se), upropastiti (se)
zdići – podignuti	zibača – kolijevka
zdinstati – pirjati, dinstati	zibati – ljuljati
zdohaja – dotrajava	zide se – izbavi se; podnosi se
zdohajati – potrošiti nešto, nečega nedostajati; razderati se	

zideš do – dođeš do	zmučkati – protresti
ziherica – pribadača	zmudne – lijeno
zijati – vikati	zmusikati, isflikati – istući šibom, išibati, izlupati šakom; neuredno napravljeno
zimati, zima – uzimati, uzima (zagorski jemati)	zmuzgati – izgnječiti, zgnječiti, istisnuti sok, drobiti grožde
zišlo se – nema više, nestalo je	z nami – s nama
ziti, zići, zide – izaći, s nečim se izlazi na kraj	znaodzaj – sa stražnje strane, straga
ziti se – naći se; nešto se poravnava	znaopak – naopako
zjahati – zgnječiti; jahati konja ili nekoga	znebec – daždevnjak
zjaloviti se – neostvareno, promašeno očekivanje	znesek – nedonošće, kržljavac, najslabije zadnje jaje
zlečnuti se – naglo se prepasti; trubiti	znesti – snijeti jaje
zleći (se) – izleći, poroditi, roditi se; izvaliti pile iz jajeta	znika – samoniklo drvo
zlejati – izliti	zniknuti – proklijati
zlevati, levati – liti, lijeva kiša	znocati, znocano – istrošiti, nešto što je istrošeno
zlevka, zlevanka – kukuruzni kolač pečen s mlijekom od prvog tjedna nakon telenja krave (colostrum); kolač s umiješanim nadjevom	zob – Zub i žitarica zob
zluftati (se) – prozračiti (se)	zobati – jesti bobice grožđa, konj jede žitarice (zoble)
zmagati – dobaviti, priskrbiti	zobenica – platnena torba u koju se konjima stavlja zub ili kukuruz i koja mu se vješala na glavu dok je radio u polju
zmazan, zamusan – prljav	zobirati – birati, izabirati
zmeđliti – pobjeći	zoc, soc – talog kave, talog općenito
zmeknuti – izmaknuti; uganuti nogu	zočim – (s) čime
zmeniti – promijeniti	zotim – (s) time
zmenkati – smanjiti; nedostajati	zotkati – istkati
zmenu – sa mnom	zoubec – Zub na grabljama
zmesikaste – pomiješano, npr. kruh	zozvedeti – saznati, otkriti
zmesni, smesni – kruh od miješanog pšeničnog i raženog brašna	zrcale – ogledalo, zrcalo
zlesti – pomesti	zrende – verbalno ponižavanje nekoga u društvu, podrugivanje
zmetati, mesti – mesti; istovariti nešto	zribati – izribati
zmetlavati se – izmotavati se	zriflati – oprati pomoću rifljače
zmežđiti – frkanje šibe za vezivanje snopova kukuruzovine; cjelovito odljuštiti koru šibe u <i>mezgi</i>	zriktati (se) – uređiti, dotjerati (se)
zmisliti – sjetiti se	zritati – istrčati se
zmišljuvati – promišljavati, dosjetiti se, prisjećati se, sjećanje na nešto	zritnuti se – naglo odskočiti
zmotan, zmotanec – blesav, smotan, smušen	zrliti, zleti – gledati u nešto
zmožne – polako, sabrano, promišljeno, nevoljko	zruliti – skinuti zrna kukuruza s klipa
zmrdan – rastresen, loše volje	ztombati, stombati – preokrenuti, prevrnuti
zmučiti (se) – umoriti (se)	zu, z – s nečeg, iz nečega
	zubače – grablje
	zubun – vuneni dugački kaput bez rukava

zujti, zozujti – izuti
zuri – napadno gleda u nekoga
zutra – sutra
zvagati – odmjeriti ukošenje libelom ili nivelerati zemlju kod gradnje
zvaguritan – izvitoperen, iskrivljen
zvaguritati – izvinuti ravnu plohu
zvana – izvana
zvedeti, zozvedeti – spoznati, saznati
zvesti, zvesti se – poskliznuti, kliznuti, prevrnuti se, prevrnuti voz sijena; izvući se, izvesti teret
zviranjek – izvor
zvirati – izvirati
zviznuti – snažno udariti, ošamariti
zvleči – izvući
zvoz – kolni ulaz u dvorište
zvračiti – izlijeviti
zvrći se – preokrenuti nešto, propala stvar
zvrći, zvrgnuti – pobaciti plod (abortus); promijenjeno sjeme; promijenilo se
zvrk – igračka u obliku obrnutog stoča koje se vrh stavlja na tlo i zavrти kako bi se dalje slobodno vrtila po tlu; nemirno dijete
zvrkan – prevrtljivac
zvrkast, zvrkasto – nemirno, nestošno (dijete), šašavo, prevrtljivac
zvuzlan – smotan, zapetljano, smotano
zvuzlati – zamrsiti, zakomplikirati

Ž

žabokrećina – ustajala voda, bara
žaga – pila za piljenje balvana, tesarska pila
žagati – piliti
žalec – žalac, žaoka pčeles
žalfa – joha, vrsta drveta
žaloben, turoben – tužan
žaluвати – tugovati, žalovati
žderati, žderati se – previše jesti, živcirati se
ždere, žrti – pohlepno jesti
ždrebek, ždrebe, ždrebec – ždrijebe, mladi konj
žeglati, žiglati – škakljati

žeja – žedj
žegen – žedan
želva – kornjača
žemlja – pecivo
ženiti se – udavati se
žep – džep
žeravka – žeravica
žeti – žeti (žnijeti) žito
žganci – palenta
žganjenjak – lonac za kuhanje palente
žganje, žganica – rakija
žgati, prižigati – paliti
žge – peče
žgeče – škakljia, draška
žigerica – jetra
žilav – čvrst, nesalomljiv
žilek – ožiljak
žitek – zrnati usjevi; žitarice (pšenica, raž, ječam, zob)
žitek života – uživanje
žitke – jetka gustoća tekućine
živica – grmlje
živičnjak – srpoliki nož na štapu za sjeću grmlja
živina – perad, domaće životinje (blago), životinje
živinar – veterinar
žlabrati – brbljati
žlabravec – brbljavac
žlajdra – lanac za zavezivanje kotača zaprežnih kola na nizbrdici
žlajdrati – zatezati, usporavati okretanje kotača na kolima
žlajf – zaporak
žlajfanje – kočenje kotača zaporom na zaprežnim kolima
žlempa – tekući ostatak nakon pečenja (destilacije) rakije
žlempati – naglo, pohlepno piti ili jesti
žličnaki – noklice, okruglice
žlundra – žilavo meso prošarano tetivama; malo spolovilo
žmahne – ukusno, tečno
žmarci – trnci u mišićima

žmehke, žmehek – teško, težak
zmeti – žmiriti
žmigati – treptati očima
žmikati, zažmikati – cijediti, tiskati, iscijediti
žmireti – zatvoriti oči
žmukler – prevarant, škrtac
žnale – žetelice; žene koje žanju žito
žneranci – vezice za cipele
žnerati – vezati cipele
žnim, žnjim – s njim
žnimi – s njima
žnjači, ženjači – žeteoci
žnora – vezivo, tanko uže
žofa – lajava žena
žrd, žrt – komad valjkastog drveta koji se stavlja s gornje strane voza sijena i preko kojega se užetom povezuje voz
žrebe – ždrijebe
žrti, žreti – žderati, pohlepno jesti
žrti se – gristi se, nervirati se
žrvanj – kameni mlin koji se pokreće rukom i melje zrno po zrno
žrvnjanje – mljevenje žita žrvnjem
žufko – gorko
žugice, žuge, žuga – male guske, gušćice, race
žul – žulj
žustre – silovito, snažno
žutanjek – žumanjak jajeta
žutika – žuta vrba, žutikovina, gloginja; korom su bojili jaja za Uskrs
žvajznuti – zviznuti rukom nekoga, udariti
žvale – metalni dio oglave koji se stavlja konju u usta radi upravljanja uzdama
žvale – ranice u kutu usana
žvaliti se – ljubiti se
žvalje – usta
žvegla, fučalka – *piščaljka*, jednocijevna svirala, drvena svirala
žveglati – zviždati na piščalku
žveplo – sumpor, sumporne trake za sumporenje vina

PRILOG

Osnivanje, početci i kazališni rad KUD-a „Resnik“

Briga za kulturnu baštinu i stvaralaštvo u Resniku počela je davne 1928. godine, baš kao i u brojnim mjestima širom Hrvatske, kad su se počela osnivati kulturno-prosvjetna društva Seljačka sloga. U prosvjetnom listu *Seljačka prosvjeta*, br. 10. i 11. iz 1928. godine, objavljena su brojna registrirana kulturno-prosvjetna društva, pa je tako zapisano da je i u Resniku (kotar Zagreb) 21. ožujka 1928. godine, na poticaj Mije Škorjača, osnovan ogrank Seljačke slove (*Seljačka prosvjeta* 1928.).

Kulturno-prosvjetni rad započeo je Ivan Sandelić iz Sesveta okupljanjem pjevačkog zbora, koji je 1932. godine već imao svoj prvi nastup izvedbom spleta pučkih skladbi. Ubrzo se zametnuo i dramski rad uprizorenjem *Projaka Luke Augusta Šenoe* i *Prigorske svadbe* Stjepana Novosela, što je označilo početak kazališnih predstava. Za te je izvedbe osnovan i tamburaški sastav i folklorna skupina. Svladavanje programa za nastup i voditeljstvo 1937. godine preuzima resnički učitelj Ljudevit Malnar, koji je bio i crkveni orguljaš. Tako su djeca u školi učila svirati, plesati i pjevati, a pridružili su im se i mještani Resnika i okolnih sela. Njihovi su nastupi uljepšavali brojne svetkovine u župi Resnik, a nastupali su i u Zagrebu.

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata tamburaški je zbor nastavio s radom u Osnovnoj školi „Resnik“, a Ljudevit Malnar bio je voditelj sve do 1959. godine. Prestankom rada učitelja Ljudevita Malnara kulturno-umjetničko djelovanje nastavljeno je tek 1962. godine kad je tadašnji gimnazijalac, sada sveučilišni profesor u mirovini, Stjepan Pepelinjak počeo okupljati vršnjake s kojima postavlja na scenu komediju Sterije Popovića *Pokondirena tikva*.

Glumačku su družinu nazvali „Resničko glumačko društvo“ (RGD), a kako su imali samo jednu glumicu, Vericu Pepeljnjak, muškarci su se kostimirali u žene. Prerušeni muškarci bili su Ivan Zovko, Nikola Komušar, Stjepan Lukiški, Tomo Horvat, Ivan Palašić, Stjepan Omrčan i Stjepan Pepeljnjak. Ujedno su ti članovi bili i članovi Upravnog odbora Društva. Ženske perike i maske izrađivali su od konjske grive i kudjelje, a kulise od pletenog šiblja, dok su reflektore izrađivali od limenih kanti pekmeza. Originalno i vrlo funkcionalno.

Predstava je bila veliko iznenađenje za mještane, a nakon uspješnog početka izvođenja, osim igranja u baraci u Resniku, družina je predstavu selila i prevozila kulise i revvizite zaprežnim kolima od Petruševca, Žitnjaka i Čulinca do Ivanje Reke. Tako je s vremenom povećano zanimanje za gledanje predstava, ali i kreativno profiliranje specifičnog žanra pučkog teatra s izvornim stilizacijama, a počesto i avangardnim redateljskim rješenjima u izvedbi. Na repertoaru je bilo više predstava iz stare kajkavske dramske literature ili su to bile predstave za koje je tekst napisao sam redatelj Stjepan Pepeljnjak.

U bogatim programima kulturno-umjetničko je društvo, osim dramske aktivnosti, od osnutka brinulo o autohtonoj baštini Resnika zapisivanjem i izvedbom običaja, izvedbom resničkih pjesama i plesova te etnografskim izložbama kojima je široj kulturnoj javnosti predstavilo bogatstvo folklornog stvaralaštva Resnika. Od 1962. do danas Stjepan Pepeljnjak vodi KUD, piše izvorne i obrađuje tuđe tekstove, režira predstave i djeluje kao doista svestrani umjetnik.

Kazališni rad KUD-a „Resnik“ veoma je utjecao na kazališnu amatersku scenu Hrvatske, ali i tadašnje države Jugoslavije. Od 1963. do 1990. godine prikazivanje kazališnih ostvarenja na festivalu recitala i recitatorstva u Grubišnom Polju te na republičkim i državnim festivalima ostavilo je trajan trag u preobrazbi dotadašnjeg pristupa umjetničkoj interpretaciji pjesničke riječi te je utjecalo na razvoj autorskih malih scenskih formi u postavljanju autorskog recitala na scenu (Bačić 2012: 57, 58, 63). Do dolaska KUD-a „Resnik“ recitali su izgledali kao javno čitanje pjesama s glumcima koji stoje u polukrugu. Stjepan Pepeljnjak uveo je novine: prvo naučene tekstove pjesama, zatim dramaturgiju izvedbe u glasu i mizanscenu, a često i kostime i scenografiju. Tako su nastali poetski dramoleti, male poetske dramske forme, koji su to ne samo formom nego i sadržajem (uz uvođenje narodnih i drugih tema osim do tada uobičajenih „društveno podobnih“).

Izvedbe Resničana redovito su se nagrađivale, pa se i druženje na susretima mlađih stvaratelja kolokvijalno zvalo „Grubišnopoljska škola“, koja je na republičkoj razini bila rasadnikom kreativnog pristupa režiji i izvedbi u kojima su redovito prednjačili Resničani (Marčinko 1988, 75-80).

To je rezultiralo osnivanjem škole za mlade nadarene učenike pod nazivom „Listopad u Novalji“, a poslije „Novigradsko proljeće“, za koje je zaslužan prof. Mirko Todorović. Na tim je susretima Stjepan Pepeljnjak 15 godina vodio recitatorsku radionicu i scenski govor za nastavnike osnovnih i srednjih škola. Članica KUD-a „Resnik“ Mirjana Žugec,

tada studentica fonetike, bila je demonstratorica u govornoj interpretaciji poezije i na vježbama scenskoga govora. Naime, ona je na tadašnjem jugoslavenskom natjecanju proglašena najboljom državnom recitatoricom. Posebnosti u kreativnim ostvarenjima kazališta „Resnik“ također su se nagradivale na festivalima dramskih amatera Hrvatske i na jugoslavenskoj smotri recitatora 20. Goranovo proljeće (Pepeljnjak 2012).

Stjepan Pepeljnjak dobiva nagradu za scenarij, režiju i originalnu scensku izvedbu predstave „Svoga tela gospodar“ prema noveli Slavka Kolara na Festivalu dramskih amatera Hrvatske u Splitu (FDAH) 1972. godine (Frndić 1972), a potom i za originalnu komediju „Smiješan život – gorak rat“ na FDAH-u 1973. godine u Vinkovcima (N. F. 1972).

Prvu nagradu FDAH-a za režiju Stjepan Pepeljnjak dobiva 1975. godine u Novom Vinodolskom za postavu predstave „Nagrada“ Antuna Pernića (V. V. 1975; Frndić 1975).

Osim toga, Stjepan Pepeljnjak dobitnik je brojnih priznanja i plaketa za 25 godina sudjelovanja na Festivalu mladih stvaratelja u Grubišnom polju, za poseban doprinos u novoj viziji scenske forme recitala (plakete 1970. i 1979. godine) te za ostvarenje predstave „Flos medicinae“, prema istoimenu djelu Emerika Pavića, 1982. godine. Republička seleksijska komisija proglašila je izvedbu najboljom u Hrvatskoj na profesionalnoj razini, a izvođače su činili Mirjana Žugec, Ana Blažinović, Dragica Samaržija i Paško Đeldić (*Informativni bilten KPSH-a* 1983).

Osim toga, na Festivalu dramskih amatera Hrvatske resnički su glumci proglašeni najboljima i dobivaju prve nagrade za sljedeća ostvarenja: Nikola Komušar za ulogu Jakoba Pavunčeca u predstavi „Svoga tela gospodar“ na FDAH-u u Splitu 1972. godine te za ulogu Jože Dugorepca u predstavi „Nagrada“ u Novom Vinodolskom 1975. godine. Posebne pohvale u predstavi „Svoga tela gospodar“ dobivaju i Stjepan Hrženjak za ulogu Ive, Verica Pepeljnjak za ulogu Bare, Štefica Puž za ulogu Rože te Ivan Dokolenić za originalnu glazbu.

Nikola Komušar dobitnik je i posebne pohvale za ulogu Miška u predstavi S. Pepeljnjaka „Smiješan život – gorak rat“ na 13. FDAH-u u Belišću, Đurđevcu i Valpovu 1973. godine. Na republičkim natjecanjima recitatora nagrade su primili Željko Novosel (1979.), Jagica Halić (1981.), Mirjana Žugec (1982.) i Ana Blažinović (1983.). Na državnom natjecanju za najbolju recitatoricu Jugoslavije na 24. Goranovom proljeću proglašena je Mirjana Žugec izvedbom pjesme Miroslava Krleže *Planetarijom* i dobitnica je statue I. Poljana „Za pticom“ 1987. godine (V. V. K. 1987.), a Marina Vrabac i Ivana Adam bile su najbolje recitatorice na 18. Susretu recitatora Zagreba (1988.).

U Teatru ITD u Zagrebu veliko je zanimanje pobudila izvedba drame Ive Brešana *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* 1971. u režiji Božidara Violića. Stjepan Pepeljnjak preveo je i adaptirao na kajkavski jezik te režirao s resničkim kazalištem Brešanov tekst. Tekst se nalazi u biblioteci Kulturno-prosvjetnog sabora Hrvatske, danas Hrvatskog sabora kulture. Resničani su postavili adaptirani Brešanov tekst 1974. pod nazivom „Predstava Hamleta u selu Šašnica Dolna“ i te je godine predstava nagrađena za originalnu izvedbu i režiju na Festivalu smijeha u Zagrebu. Uspješno je počela igrati i sljedeće godine, ali ju

je Prosvjetni sabor Hrvatske zabranio zbog satiričnog prikaza djelovanja komunističke partije na selu.

KUD „Resnik“ dobitnik je više desetaka diploma za sudjelovanje na brojnim smotrama i kazališnim i folklornim natjecanjima te ga je današnji Hrvatski sabor kulture i grad Zagreb odlikovao Pohvalnicom u povodu 50 godina društva.

Folklorno-dramski prikaz „Resnička svadba“

S obzirom na to da se u Resniku u sklopu poklada tradicionalno izvodio „Fašenjek“ ili *mačkarane* povorke svadbe, sprovoda ili alegorijske povorke koje su se izvodile i u okolnim mjestima, već je 1963. godine bilo lako okupiti mještane za izvođenje „Resničke svadbe“ kao scenske rekonstrukcije prave pučke svadbe. Izvodila se najprije u pokladno doba, a kasnije u različitim drugim terminima. Tako je nastao folklorno-dramski spektakl koji se izvodio sve do 1993. godine.

Zahvaljujući tom scenskom njegovanju običaja, KUD „Resnik“ uspio je sačuvati brojne pjesme i plesove resničkoga kraja. „Resnička svadba“ izvodila se kao putovanje svatova sa zaprežnim kolima po različitim mjestima u okolini. Svadba bi započela u rano poslijepodne izvođenjem *snuboka* u Resniku, zatim bi došlo oko 15 zaprežnih kola po mladu i miraz npr. u Trnavu, Peščenicu, Maksimir ili Novi Zagreb, da bi se po povratku u Resnik održala cijelovečernja svadba. Međutim, svadbe održane u Pionirskom gradu, Sesvetskom Kraljevcu, Petruševcu, Ivanjoj Reci ili hotelima „International“, „Panorama“ i Zagrebačkoj pivovari bile su cijelovečernje izvedbe na jednome mjestu.

U povodu obilježavanja 200 godina Maksimira i 900 godina Zagreba 24. rujna 1994. godine, *snuboki* i dolazak po mladenku izvodili su se na Trgu bana Jelačića, tadašnjem Trgu Republike, a zatim je 20 zaprežnih kola krenulo s Trga u Maksimir, gdje se održao završni ceremonijal svadbe. Sličan se scenarij odigrao i na međunarodnom OH CET vjenčanju u Ljubljani. U toj su se prigodi u „Resničkoj svadbi“ kao resnički par doista vjenčali Smiljana Steković i Miroslav Špoljar (25. lipnja 1987. godine).

Nedostatkom konja i zaprega u Resniku „Resnička svadba“ vozila se traktorima tako da su pokretne scene bile smještene na platoe prikolica. Redovito je prva scena predstavljala *mužikaše* i zastavnika, potom bi se vozio *dever*, *posneš* i svatovi, pa onda *sneje*, prateći miraz koji je uključivao škrinje, *blazine*, *vanjkuše*, izvezene ručnike, pa i kravu.

U doba prije zaprežnih kola (koja je uveo Štefan Pepelnjak u prigodi svoje ženidbe 10. veljače 1918. godine) svatovi su išli pješice, a zastavnik je svoju šarenu *zastolu* morao vitlati cijelim putem te je plesao uz jujuškanje.

Scensko izvođenje „Resničke svadbe“ oduševljavalo je brojnu publiku na međunarodnim smotrama folklora u Zagrebu, Đakovu, na Vinkovačkim jesenima, Voloderskim jesenima, u Koprivnici, Grabovcu (Kopački rit); u Mađarskoj u Hrvatskom Židnju i Pečuhu; u Slovačkoj u Bratislavi; u Austriji u Železnom; u Švedskoj u Lundu; u Sloveniji

u Ljubljani i na Bledu; te u Rumunjskoj u Karaševu, Klokočiću i Lupku. Tonske snimke i videozapisi dokumentirani su i pohranjeni u Odjelu dokumentacije Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, a snimljena su i dva filma koja je u više navrata emitirala Hrvatska radiotelevizija pod nazivom *Idu svati i Resnička svadba*.

Mladenci i mladenke „Resničke svadbe“ bili su: Verica Pepeljnjak i Ivan Palašić, Štefica Škarika i Ivica Palašić, Jagica Halić i Zlatko Habric, Katica Habric i Stjepan Hrženjak, Mirjana Žugec, Željko Brelić, Robert Halamek te Tomislav Pirin, Tatjana Matica i Zlatko Robić, Dragica Novak-Mrnjak i Robert Lazar, Ksenija Ivanković i Mladen Lukiški te Martina Habric i Nikica Šarenić.

Osim u vožnji zaprežnim kolima ili traktorima, „Resnička svadba“ izvodila se i kao kazališna predstava na sceni. Tako je bila izvedena u velikoj Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog na Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu 1986. godine, u kazalištu „Jazavač“ 1990. godine i na brojnim scenama već spomenutih gostovanja te na smotrama folklora.

U povodu obilježavanja 800 godina Resnika u programu svečanosti fragmente „Resničke svadbe“ izveli su najmlađi članovi Kulturno-umjetničke udruge (KUU) „Resnik“ 2014. Uvježbala ih je Jasna Halić. Rekonstrukciju izvedbe „Resničke svadbe“ u okviru tih svečanosti izveli su i odrasli članovi KUU-a „Resnik“ 19. listopada 2014. godine u Resniku.

Scensko uprizorenje resničkih običaja

Scensko uprizorenje resničkih pučkih običaja posebno je zanimljiv i originalan programski pristup KUD-a „Resnik“, za koji je tekstove i režiju napravio Stjepan Pepeljnjak. Time je resničko kazalište na festivalskim smotrama kazališnih amatera Hrvatske uvelike pridonijelo reafirmaciji izvornih vrijednosti pučkoga kazališta.

Na više festivala *Pasiōnske baštine* u Zagrebu – 1990., 1992., 1994., 1995., 2001. godine i na Smotri kazališnih amatera Zagreba (SKAZ) 1999. godine izvodio se „Vuzmeni pisanec Resnika“, „Martinje – krštenje mošta“, SKAZ (1992.) te „Fašenjek/Faško“, SKAZ (1981.). Predstave su se izvodile i na Međunarodnom festivalu pučkog teatra u Hercegovcu („Faško“, 1995.), „Božić u Resniku“ u Centru za kulturu i informacije Zagreb 1996. godine, a „Nikolinje“ u Osnovnoj školi Trnjanska (1990.).

Karnevalske je alegorijske povorce KUD „Resnik“ vozio na traktorskim platoima (obično 4 do 8 traktora) po okolnim naseljima i u Zagreb. Satira na aktualne društvene teme zabavljala je građane na središnjem Trgu Republike, a lutak se spaljivao u Tkalčićevu ulici. Od 1985. do 1997. godine KUD „Resnik“ vozio je *fašenjka* u Maksimir i ondje ga spaljivao uz pjesmu *Vlovili sme tata, tata Fašenjka*. Lutke za spaljivanje izrađivao je Ivan Sandelić, a maske sami izvođači, kojih je sudjelovalo između četrdeset i šezdeset.²²

22 Opširnije o pluralizmu kulturnoga djelovanja KUD-a „Resnik“, o izložbama, tonskim zapisima o resničkoj kulturnoj baštini te brojnim radijskim i televizijskim emisijama Stjepan Pepeljnjak piše u knjizi o 800 godina Resnika i župe (Pepeljnjak 2014).

O AUTORU

PROF. DR. SC. STJEPAN PEPELJNJAK

Hrvatski znanstvenik (mikrobiolog), etnograf, svestrani kazališni umjetnik (kazališni pisac, redatelj, skladatelj, pjevač, glumac, koreograf itd.).

Znanstvena karijera

Rođen je 2. siječnja 1944. godine u Zagrebu, gdje se i školovao. Studij veterinarske medicine završio je 1968. godine na Veterinarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a poslijediplomski studij mikrobiologije, kao i pedagogiju za izobrazbu sveučilišnih nastavnika 1974. godine. Doktorirao je iz područja mikotoksikologije 1980. godine na Farmaceutsko-biokemijskom fakultetu (FBF) Sveučilišta u Zagrebu, gdje je i zaposlen od 1971. godine. Osnivač je Zavoda za mikrobiologiju FBF-a (1980.), za koji je izgradio dva prostora (Kneza Mislava 11 i Schrottova 39) te kojega je bio predstojnik do umirovljenja 2009. godine.

Zvanje znanstvenog savjetnika stječe 1986. godine, kada je izabran i za redovitog profesora na FBF-u, a 1999. godine izabran je za redovitog profesora u trajnom zvanju. Znanstvena usavršavanja iz područja mikotoksikologije proveo je u Institutima u Hamburgu (1980.), Lyonu (1985.) i Tokiju (1988.).

Njegovo se znanstveno djelo temelji na poznavanju biologije pljesni, uvjeta tvorbe mikotoksina, razvoja metoda za njihovo dokazivanje, mehanizma toksinogenosti, utjecaja rezidua mikotoksina na zdravlje ljudi i životinja te istraživanja o aktivnosti prirodnih antimikrobnih i antifungalnih supstancija.

Objavio je oko 230 znanstvenih i stručnih radova i poglavlja u 7 znanstvenih knjiga. Napisao je znanstvenu knjigu *Mikotoksikoze* (Ožegović-Pepeljnjak; Školska knjiga,

1995.) te recenziju i predgovor za hrvatsko izdanje knjige *Rak dojke, napokon nada* (V. Costantini, H. Wieland, Lars I. Qwick; Omegalan, Zagreb, 2010.). Također je napisao *Stoljeće mikrobiološke misli u nastavi farmacije 1897.-2003.* (S. Pepeljnjak i sur., HAZU i FBF, 2003.), *Mikrobi-Microbes* (S. Pepeljnjak, HMD, 2006.), *Gljivogljivice – Fungus fungaling* (S. Pepeljnjak, HMD, 2007.), 6 skripti za studente iz područja mikrobiologije, 33 znanstvene emisije, 45 znanstvenih priloga emitiranih na HRT-u i 3 recenzirane stručne videokazete iz područja mikrobiologije (Videočasopis, EMC „Andrija Štampar“). Također je autor stručnog priručnika *Začini, antimikrobno djelovanje i primjena* (S. Pepeljnjak i Z. Kozarić, Medicinska naklada i AMZH, Zagreb, 2019.) te knjige *Mikrobi u stihu i pjesmi* (S. Pepeljnjak, Medicinska naklada i AMZH, Zagreb, 2022.) na hrvatskom, engleskom, češkom, slovačkom i mađarskom jeziku s priloženim nosačem zvuka (CD). Godine 2009. snimio je dugometražne filmove *Prirodoslovje Japana* i *Povijesne sličice Japana*. Filmovi su se prikazivali na Festivalu znanosti u Zagrebu od 11. do 16. travnja 2011. godine.

Dobitnik je godišnje državne nagrade za popularizaciju znanosti u području bio-medicinskih znanosti, posebice toksikologije, mikrobiologije i biologije općenito (2004.) i plakete Hrvatskog mikrobiološkog društva za doprinos u nastavi, stručnom i znanstvenoistraživačkom radu te sveukupnom razvoju mikrobiologije i mikotoksikologije (2014.).

Bio je predsjednik Mikološke sekcije Hrvatskog mikrobiološkog društva (HMD) od 2000. do 2016. godine, kao i Kolegija za farmaciju Akademije medicinskih znanosti Hrvatske (AMZH) od 2010. do 2020. godine. Redoviti je član Akademije medicinskih znanosti Hrvatske (AMZH) od 2008. godine te član više domaćih i međunarodnih udruga, kao i društva New York Academy of Sciences i ISHAM (International Society of Human and Animal Mycology).

Umjetnički i kulturno-prosvjetni rad

Osim u znanosti, aktivan je već 55 godina i u kulturno-prosvjetnom radu. Svoje je javno djelovanje započeo kao sakupljač etnografskog i kulturnog blaga i kao glumac. Nadomak Zagreba, u Resniku, godine 1962. osnovao je Kulturno-umjetničko društvo „Resnik“, koje se na različite načine bavi očuvanjem narodne baštine toga kraja. To društvo vodi do danas, a pisao je tekstove, režirao, glumio u predstavama i sudjelovao u izvedbama (bio je meštar i biškop u povodu Martinja).

Prošlost i običaje Resnika oživio je u šest predstava („Resnička svadba“, „Vincekovo“, „Martinje“, „Božićni kind“, „Faško“ i „Vuzmeni pisanec Resnika“), koje je napisao te postavio na scenu s KUD-om „Resnik“. One su i filmski snimljene i emitirane na Hrvatskoj radioteleviziji. Njegov DVD, koji prikazuje uskrsne običaje, darovan je papi Ivanu Pavlu II. za njegova posjeta Hrvatskoj 2003. godine. Nadalje, prikupio je i zabilježio brojne tradicijske plesove i primjere arhaičnoga pjevanja resničkoga kraja.

Dosad je snimio jedanaest nosača zvuka, od kojih pet sadrži vlastite kompozicije na temu mikrobiologije i života, četiri sadrže duhovne teme, jedan je iz područja ozbiljne glazbe naslova *Ježušev križni put* (prvi tekst Križnog puta napisan na kajkavskom jeziku), a jedan sadrži folklorne pjesme i plesove Resnika. Napisao je brojne popularne, stručne i znanstvene tekstove o kulturnom amaterizmu i kazalištu, a napisao je i monografiju *800 godina Resnika i župe* (povijest, život, kultura) (Župni ured UBDM Resnik, Zagreb, 2014.).

Organizator je i etnografskih izložbi. Suosnivač je udruge Pasionska baština i istoimenog festivala koji tematizira „Muku“ u glazbenom, kazališnom, likovnom i literarnom stvaralaštvu i koji se od 1990. godine svake godine održava u Zagrebu. Suosnivač je i međunarodnog simpozija „Muka kao nepresušno nadahnuće kulture“, kojega su znanstvena postignuća tiskana u, do danas, trinaest zbornika.

Dobitnik je i nagrade za kajkavsku poeziju u Zlataru (1972.), a na 8. Goranovom proljeću u okviru usmenog časopisa pjesnika *Nitko ne može dva puta, svatko može pet minuta* dobio je nagradu Društva književnika Hrvatske (1971.).

Za KUD „Resnik“ priredio je i dvije drame: dramatizaciju novele Slavka Kolara „Svoga tela gospodar“ i kajkavizaciju Brešanove drame *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*, koja je postala „Predstava Hamleta vu selu Šašnica Dolna“. Obje su bile izuzetno uspješne i nagrađene su, ali ova je potonja i zabranjena zbog satiričnoga prikaza djelovanja komunističke partije na selu.

Za svoj kazališni i kulturno-prosvjetni rad dobio je više nagrada i priznanja, posebice za promicanje autorskog recitala i kratkih scenskih formi, kao i za režiju, dramatizaciju ili autorstvo kazališnih tekstova. Prema njegovim tekstovima i režijama KUD „Resnik“ i izvođači i sudionici dobili su brojne nagrade na smotrama i festivalima amatera.

Posebno priznanje Prosvjetnog sabora Hrvatske, danas Hrvatskoga sabora kulture, dobio je 24. siječnja 1984. godine za širenje i razvijanje kulture i umjetnosti. Udruga Trilikum Oktogon 27. svibnja 1988. godine proglašila ga je laureatom za scenski prikaz „Flos medicinae“.

Dobitnik je priznanja tadašnjeg Ministarstva prosvjete i sporta Republike Hrvatske za unaprjeđenje i razvijanje stvaralaštva darovitih osnovnoškolaca Republike Hrvatske (1996.) i zlatne medalje „Medal of Honor“ instituta American Biographical Institute 2000. godine. Dobitnik je diplome Hrvatskoga sabora kulture za 40 godina uspješnog rada na širenju i razvijanju kulturno-umjetničkog amaterizma i kulture uopće i Plakete Grada Zagreba za 40 godina kulturno-prosvjetnog rada i doprinos očuvanju hrvatske kulturne baštine 2003. godine te plakete Pasionske baštine za naročit doprinos svojim cijekupnim istraživačkim, pisanim, skladateljskim, pedagoškim i organizacijskim djelovanjem u afirmaciji pasionskih sadržaja (2017.).

